M E Č I S L O V A S

TREINYS

Lietuvos Respublikos Seimo narys prof. dr. Mečislovas Treinys. 1995 m.
Nuotrauka iš Treinių šeimos archyvo.

M E Č I S L O V A

TREINYS

Lietuvos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos
deputatas

Lietuvos Respublikos
Seimo narys

Lietuvos Nepriklausomybės Akto
signatarų klubas
Vilnius 2017

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

Sudarytojai:
Lietuvos MA akademikas,
prof. habil. dr. Algirdas Juozas Motuzas
dr. Leonas Milčius
Elena Treinienė
Birutė Valionytė

Nuotraukos iš Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos,
Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmų, „Ūkininko patarėjo“,
Aleksandro Stulginskio universiteto Leidybos centro ir
Ekonomikos fakulteto archyvų, Birutės Valionytės,
Leono Milčiaus ir Treinių šeimos archyvų.

ISBN 978-609-95899-1-6

© Algirdas Juozas Motuzas (sudarytojas), 2017
© Leonas Milčius (sudarytojas), 2017
© Elena Treinienė (sudarytoja), 2017
© Birutė Valionytė (sudarytoja), 2017
© Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubas, 2017

TURINYS

Pratarmė *Sudarytojai* 8

DRAUGE SU MEČISLOVU *Elena Treinienė* 11
Jaurų viensėdis ir jo gyventojai 11
Trys Mečislovo motinos broliai ir sesuo –
Nepriklausomos Lietuvos visuomenės
veikėjai ir kovotojai 14
Vaikystė 21
Pirmieji žingsniai į savarankišką gyvenimą 26
Mūsų jaunystės metai 28
Kiti Mečislovo pomėgiai ir interesai 33

LIETUVOS ŽEMĖS ŪKIO AKADEMIJOJE-
UNIVERSITETE *V. Vitunskienė, J. Čaplikas* 35
Studijos Lietuvos žemės ūkio akademijoje 35
Pedagoginio darbo baruose 41
Be penkių minučių ekonomistams
paskutinio skambučio paskaitos santrauka 47
Mokslinės idėjos ir tyrimai 52
1967–1989 metai 52
1990–2008 metai 63
Vadovavimas Žemės ūkio ekonomikos katedrai 91
Mokslo ir studijų pertvarkos gretose 96
Priedai 107

DIDŽIOSIOS POLITIKOS LINK
L. Milčius, A. J. Motuzas 114

DIDŽIOJOJE POLITIKOJE 126
Darbas Lietuvos Respublikos Aukščiausiojoje Taryboje ir Agrarinėje komisijoje *E. Grakauskas* 126
Į valstybės ir jos ūkio atkūrimą 126
Agrarinės komisijos veiklos pradmenys 132
Agrarinės komisijos nutiestas kelias į agrarinę reformą 137
Naujų ūkinės veiklos formų kūrimas 137
Grįžimas prie privačios nuosavybės 140
Žemės reforma 143
Žemės ūkio įmonių turto privatizavimas 145
M. Treinys – Agrarinės komisijos vadovas 149
Darbas Lietuvos Respublikos Seime ir Agrariniame komitete *A. Baležentis* 159
Parlamentinė veikla Lietuvių tautininkų sąjungos frakcijoje *A. Baležentis, L. Milčius* 165
Darbas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijoje *V. Knašys* 172
Dėl kooperacijos 175
Dėl žemės ūkio ir kaimo plėtros strategijos 177
Atkuriant Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmus *V. Aleksa* 182

SAVIMONĖ KNYGOSE IR JAV LIETUVIŲ SPAUDOJE 184
Gyvosios kūrybos lapai *J. Čiulevičius* 184
Tautiškumo svarba ir prasmė *J. Jasaitis* 188
Istorijos vėtrose 190
Tautos kultūros tradicijų šiuolaikinė prasmė 194

PRISIMINIMAI APIE MEČISLOVĄ TREINĮ 197
Studijų draugas *B. Palšauskas* 197
Berniokas „iš pa Utenas“ *A. Slidžiauskas* 198
Nenuorama Mečislovas *G. Petkutienė* 199
Profesoriaus Jono Prano Aleksos atminimo saugotojas *V. Aleksa* 202

Žodžiai bendražygiui *L. Milčius* 204
Mečislovo Treinio asmenybė *V. Knašys* 206
Tebetikiu Mečislovu ir jo darbais *A. J. Motuzas* 207

PASKUTINIAI ŽODŽIAI 211
Vėl liūdi gėlės *L. Milčius* 211
Iš laiškų išėjusiam Mečislovui *E. Treinienė* 212

Summary 216

Svarbiausios gyvenimo ir veiklos datos 219

Nuotraukos 222-253

Santrumpos 254
Bibliografija 256
Asmenvardžių rodyklė 303

PRATARMĖ

Laiku sustoti yra menas. Tiek kelyje, tiek kalboje, tiek veiksme. Geriau dviem žingsniais anksčiau, geriau dviem žodžiais mažiau. Lemtingas gali būti vienas bereikalingas žingsnis ar žodis.

Mečislovas Treinys

Argi gali būti dar kitų žodžių, geriau nusakančių pedagogo, mokslininko, politiko Mečislovo Treinio gyvenimo *credo*. Į kokį jo darbų etapą bepažvelgtume, šiam tikslui jis buvo ištikimas visą laiką. Žinoma, gyvenimo kelias galėjo būti daug ilgesnis, bet ir Dievo duotame jo darbai yra tokie dideli, šviesūs ir svarbūs, kad prof. M. Treinį iškelia kaip vieną ryškiausių mūsų kartos asmenybių.

Net ir iš labai trumpos biografijos apžvalgos galime sužinoti, kokiose svarbiose valstybės srityse teko jam dirbti sudėtingais šalies laikotarpiais. Ir dar daugiau, kiek reikalingų knygų, monografijų parašė ne prie darbo stalo, o namuose, archyvuose.

Prof. M. Treinys trisdešimt trejus metus dėstė žemės ūkio ekonomiką, geopolitiką, pasaulio maisto ūkio ekonomiką Lietuvos žemės ūkio akademijoje (LŽŪA; LŽŪU; dabar – Aleksandro Stulginskio universitetas). Kuriantis Sąjūdžiui Lietuvoje, jis buvo vienas iš iniciatorių įsteigti Sąjūdžio rėmimo LŽŪA grupę. Vėliau aktyviai dalyvavo steigiant Lietuvos žemdirbių sąjūdį, 1989–1991 m. buvo šio judėjimo pirmininko pavaduotojas. Pažymėtina ypač svarbi ir graži jo veikla atsikūrusioje Lietuvių tautininkų sąjungoje. 1991–1999 m. jis buvo šios sąjungos valdybos narys, programinių dokumentų kūrėjas, tautinės ideologijos puoselėtojas. Paskelbė daug darbų apie tautininkų veiklą Lietuvoje ir JAV, jos reikšmę lietuvių tautos savimonei ir Lietuvos valstybės išlikimui įvairiuose istorijos lūžiuose.

Ryškiausiai politinėje veikloje M. Treinys pasireiškė, kai 1990 m. buvo išrinktas į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą, o 1992 m. – į Lietuvos Respublikos Seimą. 1997–1998 m. dirbo žemės ūkio ministro patarėju. Nuo 2001 m. buvo Lietuvos mokslo tarybos Studijų nuolatinės komisijos, Lietuvos žemės ūkio tarybos, Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmų tarybos ir jos prezidiumo, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubo, LŽŪU profesorių klubo „Scientia“, visuomeninio judėjimo „Consilia Academica“ ir kitų organizacijų narys.

Prof. M. Treinys parašė tris mokomąsias knygas, studiją apie žemės ūkio kooperaciją Lietuvoje, apybraižą apie rezistentą Antaną Valiukėną, yra keturių monografijų bendraautoris ir sudarytojas. Paskelbė apie 50 mokslinių, 130 mokslo populiarinimo ir 200 publicistinių straipsnių. Po mirties dalis publicistinių straipsnių buvo surinkta ir išleista atskira knyga „Tautos ir jos žemės jungtis“ (2011 m., sudarytojai E. Treinienė ir A. J. Motuzas). Savo eilės laukia daug neskelbtų rankraščių. 2000 m. apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės medaliu, 2002 m. – Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino 5-jo laipsnio ordinu, 2010 m. – atminimo medaliu „Lietuvos nepriklausomybės atkūrimui 20 metų“.

Jo darbų spektras buvo nepaprastai platus ir įvairiapusis. Didelis noras atrasti, pažinti, pasidalyti su kitais atradimo džiaugsmu ir vėl ieškoti naujų, geresnių idėjų, naujų sprendimo būdų lydėjo jį visą gyvenimą. Gilinosi ir į Lietuvos istoriją. Jį ypač domino tarpukario laikotarpis Lietuvoje po Vasario 16-osios, greitas ūkio atsigavimas, žymių to meto žmonių mintys, kūrybos darbai. Vėliau atūžusi karo audra, rusų, vokiečių ir vėl rusų okupacijos, mažos tautos rezistencijos dešimtmetis, kalėjimai, Sibiro tremtys. Prof. M. Treinys turėjo didelį tikslą: atrasti kuo daugiau Lietuvos šviesuolių, žuvusių ir likusių Sibiro gulaguose, atskleisti jų darbus ir išmintį, grąžinti iš užmaršties.

Be viso to, dr. M. Treinys buvo LŽŪA (LŽŪU) Ekonomikos ir vadybos fakulteto profesorius, Žemės ūkio ekonomikos katedros vedėjas, paskui – studijų prorektorius. Ačiū Aleksandro Stulginskio universitetui, Ekonomikos ir vadybos fakultetui, prof. Vladai Vitunskienei ir jos kolegoms už gražų prof. M. Treinio atminimo saugojimą, jo vardu pavadintų kasmetinių akademinių skaitymų, mokslinių konferencijų rengimą, auditorijos atidarymą.

Ši knyga nėra vieno autoriaus kūrinys. Leidinys sudarytas iš prof. M. Treinio politinės ir akademinės veiklos bendražygių straipsnių, kitų žmonių atsiminimų. Tai – lyg bandymas sukurti įvairiapusį gyvenimo ir veiklos vitražą iš pavienių spalvotų stiklelių.

Dėkojame Aleksandro Stulginskio universitetui ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmams už knygos sudarymo rėmimą.

Esame dėkingi visiems šios knygos bendraautoriams – profesoriams Jonui Čaplikui, Vladai Vitunskienei, Alvydui Baležentčiui, Jonui Čiulevičiui, Jonui Jasaičiui, mokslų daktarams Eimantui Grakauskui, Vytautui Knašiui, bendraminčiui Valentinui Aleksai, gražiai atsiminusiems studijų draugams Broniui Palšauskui, Algirdui Slidžiauskui, Genovaitei Petkutienei. Atskira padėka Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijai už knygos išleidimą, o Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubui už pagalbą parengiant knygą spaudai, Aleksandro Stulginskio universiteto bibliotekos bibliografėms Laimutei Butkuvienei, Renatai Aleškevičienei ir Ritai Rimkienei už M. Treinio bibliografijos parengimą, knygos redaktorei Irenai Perkauskienei, dizaineriui Vidui Čerkauskui.

Ypač norisi pasidžiaugti, kad šeima išsaugojo daug vertingų profesoriaus rankraščių, dokumentų, padėjusių išryškinti Mečislovo idėjas ir nuveiktus darbus. Suprantame, kad čia ne viskas sudėta. Tegul tai bus uždavinys ateinančioms kartoms.

Sudarytojai

DRAUGE SU MEČISLOVU

Elena Treinienė

Su Mečislovu nuėjome ilgesnį kaip keturiasdešimties metų bendro gyvenimo kelią. Pažvelgus atgal, jaučiu didelę moralinę pareigą šioje knygoje plačiau aprašyti jo motinos Filomenos Valiukėnaitės giminės likimą, turėjusį įtakos ne tik sūnaus Mečislovo asmenybės formavimuisi, bet ir palikusį pėdsakus visos tautos istorijoje. Tai galima rasti turiningame jo straipsnyje „Taukeliškio Jurgio Valiukėno giminės likimas“, paskelbtame knygoje „Daugailių kraštas ir žmonės“ (2008). Čia aprašytus žmones ir įvykius stengiuosi glaustai pristatyti ir papildyti girdėtais vyro atsiminimais bei giminaičių pasakojimais.

JAURŲ VIENSĖDIS IR JO GYVENTOJAI

Utenos rajono šiaurės rytų pakraštys (Tauragnų, Daugailių ir Sudeikų apylinkės), kur istorinės sėlių žemės susilieja su Nalšios kraštu, Lietuvai yra padovanojęs visą plejadą žymių žmonių. Štai keletas jų: filosofas Juozas Grinius, istorikas Pranas Čepėnas, vyskupas Mečislovas Reinys, kultūros veikėjas Bronius Kviklys, pedagogas ir politikas Mečislovas Kviklys, kunigas ir kultūros veikėjas Juozas Prunskis, žurnalistas ir politikas Vincas Rastenis, diplomatas Kazys Gineitis, poetas Antanas Miškinis, generolas Kazys Musteikis, ekonomistas Albertas Tarulis ir daugelis kitų, kūrusių Lietuvos valstybę, ieškojusių jai vietos tarpu-

kario, karo bei pokario verpetuose, perėjusių Rytų ar Vakarų tremtį, svetimųjų šmeižtų ir maršintų, o vėl išsilaisvinusioje Lietuvoje pamažu grįžtančių į mūsų visuomenės atmintį.

Viena iš labiausiai nuo okupantų nukentėjusių šio krašto giminių yra iš Daugailių valsčiaus senojo rėžinio Taukelių kaimo kilę Valiukėnai, į Lietuvos rezistencijos istoriją įrašę bene keturis vardus: Simeono, Mečio, Antano ir Elenos. Jie – keturi Mečislovo senelio iš mamos pusės Jurgio Valiukėno vaikai iš septynių užaugusių palikuonių. Tarp jų – ir pirmosios žmonos Teofilės duktė Filomena Valiukėnaitė, Mečislovo mama, mirusi jauna ir palikusi vos trejų metukų sūnų Mečislovą. Dar ankstyvoje vaikystėje sūnui tėvas dažnai rodydavo nuotraukas, kurių nemažai turėjo, daug pasakodavo apie dėdžių ir tetų likimus. Visa tai mažam vaikui darė didelį įspūdį.

1914 m. Taukelių kaimas buvo išskirstytas į vienkiemius. Skirstymo metu Valiukėnams burtų keliu atiteko 29,7 ha sklypas, pavadintas Jaurų vienkiemiu. Mečislovo senelis ūkininkas Jurgis Valiukėnas energijos turėjo daugiau negu žemės. Puikiai vertėsi savo ūkyje, dar nuomojo sklypus iš kaimynų, valdė malūną, buvo gražiai sutvarkęs sodybą. Visą ūkį prižiūrėjo sava šeimyna. Samdė tik vieną berną ir piemenį. Buvo baigęs rusišką pradžios mokyklą Sudeikiuose. Mokėjo skaityti ir rašyti lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis. Palaikė gerus santykius su klebonu. Pirmagimio sūnaus Simeono krikšto tėvas buvo Sudeikių klebonas Antanas Digaitis. J. Valiukėnas mokėjo patarnauti mišioms, buvo bažnyčios choro giesmininkas, draugavo su apylinkės bajorėliais, netgi lošdavo su jais preferansą. Laikė gerus arklius ir kartais važinėdavo net su vežiku. Kol buvo jaunesnis, žiemą noriai dalyvaudavo Dusetų žirgų lenktynėse ant Sartų ežero ledo. Nors ir nevengdavo sulenkėjusių bajorų draugystės, buvo susipratęs lietuvis, nuo pirmojo numerio prenumeravo „Vilniaus žinias“, dalyvavo 1905 metų Didžiajame Vilniaus seime.

Apie 1910 m. J. Valiukėnas savo troboje įsteigė daraktoriaus mokyklą, kurioje mokėsi ne tik pirmosios atžalos – Simeonas su Filomena, bet ir kiti kaimo ūkininkų vaikai. Šioje mokykloje – kaip tikroje – buvo lenta ir skambutis. Ūkio šeimininkas kurį laiką buvo Daugailių kooperatyvo valdybos narys. Kaip tautiškai susipratęs lietuvis, rėmė lietuvių pramonininkus ir plūgus, akėčias, svarstykles visada pirkdavo tik iš

Mečislovo Treinio motinos Filomenos Valiukėnaitės-Treinienės gimtinės Jaurų viensėdis Daugailių valsčiuje, Utenos apskrityje. Apie 1930 m.

Nuotraukos iš M. Treinio šeimos archyvo.

Viensėdžio vietoje belikęs apdegusio ąžuolo kamienas.

Petro Vileišio „Vilijos“ fabriko. Jo įs igytais tada moderniais padargais naudojosi ir kaimynai.

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą J. Valiukėnas dažnai važinėdavo į Vilnių, bendravo su didžiaisiais lietuvybės ugdytojais Jonu ir Petru Vileišiais, Antanu Smetona ir kitais. Dažniausiai tie susitikimai vykdavo arbatinėje prie geležinkelio stoties, kur Vilniaus šviesuoliai, „pasigavę“ atvykusį lietuvį, klausinėdavo apie nuotaikas kaime, apylinkių naujienas ir kt. Apie tuos susitikimus Jurgis labai didžiuodamasis pasakodavo savo vaikams.

Mirė J. Valiukėnas 1933 m., palaidotas Daugailių kapinėse. Jam pastatytas kuklus paminklas. 1990 m., per pačią sovietų blokadą, prie šio paminklo buvo atidengta atminimo lenta tragiškiausio likimo sūnui Antanui Valiukėnui, žuvusiam Sibiro tremtyje, siekiant pažymėti jo kenotafo (tuščio kapo) vietą. Lentos atidengimo ceremonijoje dalyvavo ir Jurgio anūkas Mečislovas Treinys.

Visi Valiukėnų vaikai užaugo susipratę lietuviai ir praktikuojantys katalikai, lankiusieji gimnaziją buvo skautai. Tai padėjo išsiugdyti stiprų paramos jausmą artimajam. Valiukėnų mergaitės dalyvavo katalikiškų organizacijų veikloje: vyresniosios – pavasarininkės, jauniausioji Elena – ateitininkė. Berniukai tapo tautinių organizacijų nariais ir netgi aktyvistais (Antanas ir Mečys – neolituanai, Simeono pažiūros sprendžiant iš laiškų ir kūrybos taip pat buvo tautinės pakraipos).

Kolchozmečiu niekas iš J. Valiukėno palikuonių Taukeliuose negyveno. Vienkiemis buvo sunaikintas. Gyvenamąjį namą kolūkis pardavė proteguojamam saviškiui, kuris jį perkėlė į kitą vietą. Dabar Valiukėnų sodybos vietą prie buvusio keliuko težymi liepos. Tačiau suniokoti sodybvietėje augę du didžiuliai ąžuolai. Vienas jų nugenėtu kamienu iki šiol dar styro ant savųjų šaknų, kitas – parblokštas išdegintu kamienu. Atrodo, kad ir medžiai patyrė sodybos šeimininkų likimą.

TRYS MEČISLOVO MOTINOS BROLIAI IR SESUO – NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS VISUOMENĖS VEIKĖJAI IR KOVOTOJAI

Tarp J. Valiukėno užaugintų vaikų buvo išskirtinių istorinių asmenybių, nepriklausomos Lietuvos patriotų ir gynėjų.

Vyriausiasis jo ir pirmosios žmonos Teofilės sūnus Simeonas (1901–1953) mokėsi Utenos gimnazijoje, tačiau jos nebaigė. Paauglio metus praleido kaime. Nors pirmagimį našlaitį tėvas lepino, tačiau kuriantis nepriklausomai Lietuvai jis tapo savanoriu kūrėju. Šį apsisprendimą lėmė ne kokie nors materialiniai motyvai (pavyzdžiui, savanoriams žadėta žemė), o moralinis, patriotinis nusistatymas. Fronte kartu su Lietuvos kariuomenės Trečiąja baterija Simeonas kovojo prieš bolševikus ir nuėjo iki Dauguvos. 1923 m. jis buvo Klaipėdos sukilimo dalyvis. Nepriklausomoje Lietuvoje ilgesnį laiką dirbo muitininku prie Latvijos sienos. Užėjus bolševikams, 1940 m. iš valstybinės tarnybos buvo atleistas, grįžo į Taukelius ir ūkininkavo. Nujausdamas 1941 m. trėmimus, slapstėsi Katlėrių kaime pas kunigo Petro Tarulio, ilgai kunigavusio Utenoje, tėvus. 1941 m. birželį ėmėsi ginklo ir stojo į sukilėlių prieš

Valiukėnų vaikai. Iš kairės stovi: Antanas Valiukėnas, Filomena Valiukėnaitė-Treinienė (Mečislovo Treinio motina) ir Mečys Valiukėnas; sėdi: Jadvyga Valiukėnienė ir Simeonas Valiukėnas. Apie 1935 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

bolševikus gretas. Priklausė Daugailių būriui. Apdovanotas Lietuvos Respublikos savanorio-kūrėjo, Klaipėdos sukilimo ir Nepriklausomybės dešimtmečio medaliais. Hitlerinės okupacijos metu dirbo Daugailių valsčiaus savivaldybėje. Antrajai bolševikų okupacijai artėjant, 1944 m. liepą pasitraukė į Vakarus. Pradžioje gyveno Austrijoje, vėliau Vokietijoje, o 1948 m. atvyko į Didžiąją Britaniją, apsistojo Ročdelyje (Rochdale). Dirbdamas eiliniu darbininku, stengėsi taupyti, kad galėtų materialiai padėti Berlyno šturmo metu sužeistai ir ligoninėse įstrigusiai brolio Antano žmonai Laimai, taip pat Lietuvoje likusiai šeimai, kurios nepaprastai ilgėjosi. Deja, apie šeimos likimą iki 1950 m. vidurio nieko nežinojo. Simeonas Valiukėnas mirė 1953 m. spalio 6 d. Tautiečių palaidotas Mančesterio kapinėse. Apie jo mirtį Didžiojoje Britanijoje buvo paskelbta vietos laikraštyje ir JAV lietuvių spaudoje. Velionio palikimas, nors ir su nuostoliais, pasiekė jo šeimą Lietuvoje.

Bene sėkmingiausiai susiklostė Jurgio Valiukėno sūnaus Mečio (1910–1999), pirmagimio palikuonio su antrąja žmona Uršule, likimas. 1929 m. jis baigė Utenos „Saulės“ gimnaziją. Karo prievolę atliko kariūnų aspirantų kursuose kaip atsargos jaunesnysis leitenantas. Dirbdamas nuo 1932 m. studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Teisių fakulteto Ekonomikos skyriuje. Parengė diplominį darbą „Žemės banko politika iki 1930 m. reformos“, jį sėkmingai apgynė Vilniaus universitete 1943 m. ir tapo diplomuotu ekonomistu. Studijuodamas buvo „Neo-Lithuania“ korporacijos aktyvistas, o 1938–1939 m. – jos valdybos pirmininkas. 1939 m. tapo „Jaunosios Lietuvos“ centro valdybos nariu. 1936–1944 m. dirbo Žemės banke Kaune. Buvo aktyvus rezistentas prieš bolševikus ir vokiečius. 1941 m. birželį vos išvengė bolševikų arešto. Tada Mečys dalyvavo Lietuvių nacionalistų partijos veikloje. Šią organizaciją vokiečiams uždarius, 1942–1944 m. veikė Lietuvių laisvės kovotojų sąjungoje (LLKS), buvo vienas iš pogrindžio spaudos platintojų ir brolio Antano talkininkų perduodant informaciją iš Lietuvos pogrindžio į Vokietiją ir atgalios.

1944 m. Mečys pasitraukė į Vokietiją. 1945–1950 m. buvo LLKS atstovas VLIK-e. Gyvendamas Vokietijoje, 1946 m. susituokė su Eleonora Ilgūnaite, kilusia iš Vilkaviškio apskrities, ir 1949 m. abu išvyko į JAV. Ten užaugino keturis sūnus ir dukrą. M. Valiukėnas visą laiką aktyviai dalyvavo lietuvių tautinės krypties organizacijų veikloje. 1948–1950 m. buvo Tautos fondo valdybos narys, 1959–1961 m. – JAV atkurtos „Neo-Lithuania“ korporacijos pirmininkas, Amerikos lietuvių tautinės sąjungos valdybos narys. Jis reiškėsi kaip žurnalistas, įvairiu laiku rašė į „Akademiką,“ „Jaunąją kartą“, „Skautų aidą,“ „Mintį,“ „Dirvą“. Buvo vienas iš „Naujosios Vilties“ žurnalo organizatorių, jo redakcinės komisijos narys, Amerikos lietuvių tautinės sąjungos valdybos vicepirmininkas, 1967–1969 m. ir 1981–1984 m. – Amerikos lietuvių spaudos, o 1984–1988 m. – radijo draugijos „Viltis“ valdybos narys. Ilgai gyvenęs Čikagoje, 1998 m. persikėlė į Vajomingo (Wyoming) valstiją, arčiau dukters šeimos, po metų ten ir mirė. Palaidotas Čikagoje.

Spalvingiausias ir tragiškiausias antrojo Uršulės ir Jurgio Valiukėnų sūnaus Antano gyvenimas (1913–1946), tempu ir energinga raiška primenantis meteoro skrydį, kai vardan idealo sudegama nepaliekant pelenų, o skrydžio detalės ištirpsta laiko tėkmėje, palikdamos tik faktų nuo-

trupas, liudijimų fragmentus, kadaise užrašytus žodžius. Apie šio dėdės ir jo kartos likimą Mečislovas parašė didelę apybraižą „Gyvenimas – meteoro skrydis“ (2003). Tai buvo labai intelektuali asmenybė, priklausiusi pirmosios nepriklausomos Lietuvos Respublikos laikais susiformavusiai kartai, jos tautiškajam ideologiniam sparnui. Buvo talentingas žurnalistas ir visuomenininkas. Okupuotoje Lietuvoje nedvejodamas kovojo tiek prieš nacizmą, tiek prieš bolševizmą. Nuo bolševikų ir krito pačiame jėgų žydėjime eidamas vos trisdešimt ketvirtuosius metus.

Baigęs Daugailių pradžios mokyklą, Antanas išlaikė egzaminus į Utenos „Saulės“ gimnazijos antrąją klasę. Jį domino daugiau humanitariniai mokslai. Turėjo potraukį dailei, daug piešė ir tapė, nors vėliau to potraukio neugdė. Paskutinius dvejus metus, remiamas motinos brolio kunigo A. Čiegio, mokėsi Švėkšnos „Saulės“ gimnazijoje, kurią baigė 1931 m. Ten buvo „Jaunosios Lietuvos“ moksleivių būrelio pirmininkas, skautas, aktyvus lavinimosi būrelio „Ąžuolas“ narys.

1931 m. Antanas įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakultetą ir tikėjosi pasirengti žurnalistu. Jo pasirinktoji studijų kryptis buvo trilypė: lietuvių ir prancūzų literatūra bei filosofija. Jau nuo studijų pradžios buvo „Neo-Lithuania“ korporacijos narys.

Studijuodamas pasinėrė į širdžiai mielą žurnalistinę veiklą. Greitai buvo pastebėtas ir neolituanų pakviestas dirbti šios korporacijos laikraštyje „Studentų balsas“. 1932 m. pradžioje pasirodė pirmieji Antano straipsniai politikos, kultūros ir visuomeninėmis temomis. Nuo 1933 m. neolituanai nusprendė vietoj „Studentų balso“ leisti solidesnį leidinį – žurnalą „Akademikas“. Jo organizatoriumi ir pirmuoju redaktoriumi buvo pakviestas vos dvidešimtmetį atšventęs A. Valiukėnas. Visuomenė „Akademiko“ žurnalą sutiko palankiai. Jaunojo redaktoriaus kviečiami, sutiko bendradarbiauti daugelis ne tik jaunesnės, bet ir vyresnės kartos žinomų autorių: Sofija Čiurlionienė, Julijonas Lindė-Dobilas, Juozas Tumas-Vaižgantas, Faustas Kirša, Vydūnas, Eduardas Volteris, Valentinas Gustainis ir kiti.

A. Valiukėnas išleido septyniolika „Akademiko“ numerių. 1934 m. jam buvo pasiūlyta redaguoti kitą leidinį – tautinio jaunimo „Jaunosios Lietuvos“ sąjungos savaitraštį „Jaunoji karta“. Tai buvo daug didesnio tiražo ir platesnei visuomenei skirtas leidinys. Tapęs „Jaunosios kartos“

redaktoriumi, Antanas tęsė „Akademike“ susiformavusias tradicijas. Itin bičiuliškai jam talkino Jonas Kossu-Aleksandravičius, Kazys Binkis ir Antanas Miškinis. Leidinys greitai įgijo populiarumą visuomenėje, nes redaktorius ir jo bendradarbiai kritiškai vertino aplinką ir kėlė įvairius, kartais aiškaus atsakymo reikalaujančius klausimus tiems, kurie buvo prie valstybės vairo, dėl nepadarytų ar per daug lėtai dirbamų darbų, kad tautos pažanga būtų ženklesnė. Tai nepatiko „Jaunosios Lietuvos“ vadui Benediktui Grėbliūnui ir šis nepaklusnų A. Valiukėną, suredagavusį 34-ąjį žurnalo numerį, iš redaktoriaus pareigų atleido. Išėjęs iš redakcijos, dirbo Kauno radiofone ir Lietuvos tautininkų sąjungos generalinio sekretoriaus tarnyboje. Tuo metu Antanas vertė iš prancūzų kalbos Prospero Merimė (Prosper Mérimée) romaną „Kolomba“ (išleistas 1937 m.).

1931–1935 m. A. Valiukėnas išklausė penkių semestrų studijų kursą Lietuvos universiteto Filologijos fakultete, o 1936 m. gavo Švietimo ministerijos stipendiją ir tęsė mokslus Ciūricho universitete Šveicarijoje. Pasirinktos studijų kryptys – socialinė pedagogika ir istorija. Greta studijų universitete lankė įvairius specializuotus kursus kitose Šveicarijos vietose ir kaimyninėje Austrijoje. Studijuodamas Šveicarijoje, Antanas buvo ir specialusis „Lietuvos aido“ korespondentas toje šalyje. Rašė analitines apybraižas Vidurio Europos ekonomikos, kultūros ir politikos temomis bei reportažus iš „karštųjų“ Europos taškų. Iš reportažų, politinių apmąstymų ir prognozių aiškėjo jo mąstymo nuostata, kad pavojus Europai slypi Vokietijos prūsiškojo militarizmo doktrinoje. Tuo metu, kai Vakarų Europa ir Lietuva šventai tikėjo Miuncheno sutartimi, Antanas prakalbo apie naujus pavojus visam Europos žemynui, tačiau į tai nebuvo sureaguota.

Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, visi valstybės stipendininkai buvo atšaukti. Liko neapgintas A. Valiukėno diplominis darbas. Grįžęs į Lietuvą, vėl ėmėsi politinės žurnalistikos, bendradarbiavo „Vairo“ laikraštyje, o įvedus į Lietuvą sovietų įgulas, ėmėsi įvykių komentatoriaus, vertintojo ir prognozuotojo vaidmens.

1939 m., rašydamas straipsnius „Vairui“, A. Valiukėnas suartėjo su naujai besiformuojančia neformalia Jaunųjų tautininkų grupe, kurios *spiritus movens* buvo ekonomistas, VDU docentas dr. Domas Cesevičius, tais metais tapęs Lietuvos tautininkų sąjungos pirmininku. Be

jo, šios ideologinės grupės branduolį sudarė Tomas Bronius Dirmeikis, Bronys Raila, Vincas Rastenis, Jonas Statkus, Kazys Dausa ir kt., iš viso 20–25 asmenys. K. Dausa ir A. Valiukėnas spėjo parengti vos šešis „Vairo“ numerius, kai 1940 m. birželio 15-ąją šalį užgriuvo sovietų okupacija. Toji diena nutraukė tautos natūralią politinę ir kultūrinę raidą, sudarkė jos žmonių likimus. Birželio 21 d. A. Valiukėnas per „žaliąją sieną“ iš Lietuvos pasitraukė į Vokietijos valdytą Klaipėdos kraštą, kurį laiką gyveno policijos priežiūroje ir buvo nugabentas į Gleisgarbeno filtracijos stovyklą Rytprūsiuose. Vėliau dirbo fizinį darbą Gešviečiuose (prie Įsručio), o spalio mėn. persikėlė į Berlyną, dirbo spaustuvėje. Čia įsitraukė į Lietuvos desovietizacijos veiklą, tapo artimu Lietuvos Respublikos pasiuntinio Berlyne Kazio Škirpos talkininku ir bendražygiu. 1940 m. lapkričio 17 d. Berlyne kartu su kitais 28 bendraminčiais A. Valiukėnas pasirašė Lietuvių aktyvistų fronto (LAF) steigiamąjį aktą, buvo pakviestas į jo tarybą, dalyvavo rengiant organizacijos programinius dokumentus. 1941 m. pavasarį Antanas buvo išrinktas Lietuvių sąjungos Berlyne sekretoriumi. Eidamas šias pareigas iki 1945 m., labai daug prisidėjo sprendžiant lietuvių pabėgėlių Vokietijoje apgyvendinimo, artimųjų paieškos, kalinių globos ir kt. problemas.

Tačiau reikšmingiausias A. Valiukėno indėlis į lietuvių antinacinę ir antibolševikinę rezistenciją buvo ryšių palaikymas tarp patriotinio pogrindžio Lietuvoje ir Lietuvos diplomatinių tarnybų Vakarų demokratinėse šalyse. Visą karo metą jis išgyveno Berlyne, nes naciai jam neleido grįžti į Lietuvą. Čia būdamas A. Valiukėnas gavo Vyriausiojo Lietuvos komiteto (vėlesnio Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto) įgaliojimus būti jo atstovu Berlyne. Naudodamasis žurnalistine patirtimi, puikiu komunikabilumu, Antanas užmezgė ryšius su Berlyne rezidavusių neutralių šalių žurnalistais ir diplomatais, kurie jo parengtas apžvalgas apie padėtį Lietuvoje bei pogrindžio dokumentus perduodavo jų atstovaujamų šalių vyriausybėms ir Lietuvos diplomatinėms tarnyboms, taip pat laisvojo pasaulio spaudai.

Antanas nebuvo vien pasyvus informacijos sistemintojas. Nors ir neturėjo teisės atvykti į Lietuvą, 1941–1944 m. tėvynėje slapta lankėsi bent penkis kartus. 1941 m. liepos mėn. atvežė K. Škirpos laišką Lietuvos laikinajai vyriausybei ir asmeniškai surinko informaciją apie

padėtį Lietuvoje, parengė išsamią ataskaitą. 1944 m. antrojoje pusėje, veržiantis į Lietuvą Raudonajai armijai, Antanas kartu su grupe rezistentų ėmėsi naujos veiklos – padėti Lietuvos ginkluotam pogrindžiui. Tačiau 1945 m. jį užgriuvo sunkūs išbandymai: balandį Berlyno šturmo metu buvo sunkiai sužeista jo žmona Laima, o po Vokietijos kapituliacijos, Berlyne prasidėjus totalinėms sovietinės kontržvalgybos akcijoms, gegužės 19 d. pateko į gaudytojų rankas. Suimant buvo rasta surinkta, tačiau nespėta perduoti informacija apie padėtį Lietuvoje ir Sovietų Sąjungoje. Laimė, kad Antaną šį kartą lydėjo sėkmė: tardymo metu jam pavyko pabėgti, tačiau liko be dokumentų ir išteklių. Netrukus jo ir draugų lietuvių pėdsakus aptiko iš Vilniaus atvykusi speciali NKVD gaudytojų grupė. Birželio 9 d. A. Valiukėnas buvo vėl suimtas ir netrukus atgabentas į Vilnių. Čia ilgai tardytas ir 1946 m. kovo 19 d. Lietuvos SSR NKVD kariuomenės tribunolo nuteistas dešimčiai metų kalėjimo ir penkeriems metams tremties. Kalėti išgabentas į Tolimuosius Rytus. A. Valiukėnas nežinomomis aplinkybėmis mirė ar buvo nužudytas 1946 m. liepos 16 d. Mirties vieta KGB dokumentuose nurodoma Ivdelagas, stovykla N-240 (Sverdlovsko sritis).

Tremtinės dalia lydėjo ir jauniausiąją Antano seserį Eleną Valiukėnaitę, gimusią 1922 m. Besimokydama pradžios mokykloje, padedama vyresnių brolių ir seserų, Elena savarankiškai pasiruošė ir įstojo į antrą gimnazijos klasę. Brandos atestatas išrašytas 1940 m. birželio 14 d. Išleistuvių šventę nutraukė į Uteną įvažiavę sovietų tankai. Po gimnazijos Elena mokėsi trumpalaikiuose pedagogikos kursuose Vilniuje. Prieš pat karo pradžią dirbo vaikų darželio vedėja Varniuose, ten ją ir užklupo prasidėjusi karo audra. Nuo 1941 m. rugsėjo iki 1943 m. lapkričio dirbo mokytoja Aponiškyje (Utenos apskr.), vėliau paskirta į Taujėnų progimnaziją (Ukmergės apskr.).

Čia dirbdama ji tapo partizanų ryšininke, turėjo Valdutės slapyvardį. Artimai bendravo su patriotiškų nuotaikų mokytoja Valentina Budnikiene, kurios vyras Florijonas Budnikas buvo partizanas. Abu Budnikai 1945 m. liepos 26 d. žuvo. Jie – buvusio Kauno miesto savivaldybės politiko Gedimino Budniko tėvai, o Elena Valiukėnaitė – jo krikštamotė. 1945 m. rugsėjo 5 d. Elena (Valdutė) buvo suimta kartu su kitomis mokytojomis – O. Grigalavičiūte ir V. Jankauskaite. Vienintelis

įkaltis – kratos metu knygoje rastas partizanų sveikinimas su šventomis Kalėdomis: „Valdute, tikros laimės per šv. Kalėdas ir Naujus 1945-uosius metus. Broliai Žygaudas ir Radvilėnas. 23/XII. 44.“ Šis atvirlaiškis, patvirtinęs jo savininkės ryšį su Lietuvos partizanais, liko visiems laikams „įkalintas“ Elenos baudžiamojoje byloje.

Suimta E. Valiukėnaitė pradžioje laikyta Ukmergės kalėjime, kuriame 1946 m. gruodžio 14 d. Karo tribunolas nuteisė ją dešimčiai metų lagerio ir penkeriems metams tremties. Elenos nelaisvės kelias per Vilniaus Lukiškių kalėjimą, Izvestkąją (Žydų autonominė sritis), per Ochotsko jūros uostą Buchta Vanino nusitęsė iki Magadano. Šiame Kolymos centre ir apylinkių lageriuose prabėgo ilgi katorgos metai. Kartu su kitomis politinėmis kalinėmis (lietuvėmis, ukrainietėmis) ji kirto įšalusią žemę „komunizmo statybų pamatams“, virė smalą ir smalavo tuos „pamatus“, karjeruose į vagonėlius krovė molį, tampė skiedinį statyboms, mediniais pagaliais „kasė“ bulves ir t. t. Elena prisimena, kad ilgą laiką artimiesiems į Lietuvą buvo leidžiama pasiųsti tik vieną laišką per metus, ir ne ilgesnį kaip vieno puslapio. Kalėjimuose ir lageriuose Elena išbuvo devynerius metus – iki 1955 m. rugsėjo 5 d.

Į Lietuvą grįžusios Elenos paso, kaip ir visų kitų buvusių „zekų“ pasų, grafoje „Ypatingos atžymos“ buvo ranka įrašyta rusiška frazė „položenija o pasportach“. Žinovui šis įrašas reiškė, kad asmuo buvo teistas. Jį perskaitęs sovietinis kadrų skyriaus viršininkas „pamiršdavo“ pažadą priimti į darbą. Tik 1967 m. ištekėjusi už J. Budniko, sovietmečiu taip pat persekioto doro, darbštaus ir sąžiningo žmogaus, to įrašo pase atsikratė. Pakeitusi pavardę, dirbo elektros kontroliere, vėliau Utenos trikotažo fabrike. Buvo aktyvi *Carito* bei Politinių kalinių ir tremtinių organizacijos narė. Parašė atsiminimus, jų rankraštis saugomas Mečislovo archyve. Elena Valiukėnaitė-Budnikienė mirė 2017 m. eidama 96-uosius metus.

VAIKYSTĖ

Mečislovo mama, vyriausioji Jurgio Valiukėno ir jo pirmosios žmonos Teofilės Tumėnaitės duktė Filomena (1903–1944), labai gerais pa-

Mečislovo Treinio tėvai Filomena Valiukėnaitė-Treinienė ir Kazimieras Treinys. Utena, 1939 m. Fotografas T. Milius. Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

žymiais baigė rusišką Sudeikių pradžios mokyklą (baigimo pažymėjimas saugomas Treinių šeimos archyve). Kalbėjo lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis, dirbo tėvų ūkyje, buvo aktyvi katalikiškojo jaunimo „Pavasaris“ organizacijos narė.

1934 m. ji ištekėjo už Utenos apskrities Kuktiškių valsčiaus Asmalų kaimo ūkininko Kazimiero Treinio. Iki vedybų Kazimieras gyveno tėviškėje kartu su broliu Antanu, kuris jau buvo vedęs, bet vaikų neturėjo. Tėvai žemę buvo padaliję pusiau – Antanui ir Kazimierui, nes kiti du broliai ir sesuo jau buvo palikę tėvų namus, sukūrę šeimas ir ūkininkavo atokiau nuo tėviškės. Iki vestuvių Kazimieras gyveno savo statytoje nedidelėje pirkioje, turėjo ir ūkinius trobesius. Vėliau prisipirko greta parduodamos žemės sklypų ir rengėsi statyti naujus trobesius, tikėjosi įkurti gražų pavyzdinį ūkį.

1941 m. spalio 1-ąją Kazimieras ir Filomena susilaukė pirmagimio sūnaus. Nusprendę mažajam duoti Mečislovo vardą, tėvai planavo iškilmingas krikštynas. Krikštatėviais buvo pakviesti motinos brolis Mečys Valiukėnas ir jauniausioji sesuo Elena Valiukėnaitė. Krikšto sakramen-

Kazimiero Treinio pirkia Asmalų kaime, Kuktiškių seniūnijoje, Utenos r. Apie 2000 m.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

tą sutiko teikti vyskupas Mečislovas Reinys. Tačiau silpnas naujagimis, prasidėjęs karas ir neprognozuojama rytdiena kėlė tėvams baimę, ir jie nutarė vaiką krikštyti paskubomis, atsisakydami iškilmingų krikštynų sumanymo. Todėl krikšto tėvais tapo kiti kaimynystėje gyvenantys giminaičiai. Netrukus vėžiu susirgo Mečislovo mama ir, karo sumaištyje negavusi tinkamos medicinos pagalbos, mirė 1944 m. spalio mėnesį palikdama vos trejų metukų našlaitį.

Netekęs mylimos žmonos, tėvas pasiryžo visą dėmesį skirti sūnui, kad šis šeimoje nepatirtų skriaudos. Be to, našlaičiu labai nuoširdžiai rūpinosi ir gretimai gyvenantys tėvo brolis Antanas su žmona Aleksandra. Jie savo vaikų neturėjo. Daugiau nei metus panašlavęs, Mečislovo tėvas parvedė gerokai jaunesnę už jį Veroniką Šutinytę. Piršdamasis pasisakė turįs sūnų našlaitį, kurį reikią užauginti, todėl daugiau vaikų šeimoje nebūsią – tokia esanti sąlyga. Kilusi iš tos pačios Kuktiškių parapijos Bikelių kaimo, pamotė Veronika Šutinytė buvo nedidelio ūgio, paprasta, tačiau labai kultūringa, darbšti, tvarkinga kaimo moteris. Daug skaitė, neblogai rašė, domėjosi kultūra, dainomis. Ji buvo sumani

namų šeimininkė, savo išmintimi noriai dalijosi su kiekvienu. Greitai tapo tikra Asmalų kaimo šviesuole. Kaimo moterys dažnai ateidavo pas ją vienokio ar kitokio patarimo. Našlaičiu Mečislovu rūpinosi kaip savo vaiku. Buvo gerbiama ir mylima ne tik šeimoje, bet ir kaimynų.

Ankstyva Mečislovo vaikystė buvo sunki – sudėtingas ir nesaugus pirmasis pokario dešimtmetis, Lietuvoje vykęs partizanų pasipriešinimas, Sibiro tremtis... Viso pokario chaoso metu jam teko susivokti, suprasti esmę. Jau tada jis atlikdavo svarbias užduotis. Greta gyvenantis tėvo brolis Antanas Treinys buvo Lietuvos partizanų ryšininkas, rėmė juos maisto produktais. Kai Antano sodyboje lankydavosi miško broliai (taip vadinti ginkluoto pasipriešinimo dalyviai partizanai), mažasis Mečiukas su žilvičio dūdele rankoje privalėdavo lakstyti lauke nuo vienos kalvelės ant kitos ir atidžiai žvalgyti pamiškes ir paežerę. Pastebėjęs einant žmones, vaikas turėdavo švilpauti. Reikėjo mokėti ir melodiją, kad partizanai suprastų, iš kurios pusės gresia pavojus. Apie tai Mečislovas, atsimindamas vaikystės nuotykius, pasakodavo savo vaikams. Už ryšius su partizanais dėdė Antanas Treinys buvo areštuotas ir „pamalonintas“ keturiolika metų „atgailauti“ Sibire.

Pirmąją klasę Mečislovas baigė 1948 m. Utenos rajono Liepiniškių kaimo pradžios mokykloje. Pirmoji mokytoja buvo pusseserė Birutė Treinytė, todėl mokslo pradžia buvo ganėtinai liberali. Mokyklą lankė tik rudenį ir pavasarį. Žiemą atsiskaitydavo mokytojos namuose, šalimais gyvenančio dėdės Antano sodyboje. Čia Birutė gyvendavo tik per mokslo metus. Uždarius Liepiniškių pradžios mokyklą, kitais metais Mečislovui teko važiuoti į pamotės tėviškę, jis gyveno Šutinių šeimoje ir lankė šalia esančią Buitūnų kaimo pradžios mokyklą. Trečią klasę lankė Kuktiškių, ketvirtą – vėl atidarytoje Liepiniškių mokykloje, o penktą–septintą klases – vėl Kuktiškių septynmetėje. Visose mokyklose mokėsi labai gerai. Tai liudija išlikusios moksleivio pažymių knygelės.

Dar prieš mokyklą išmokęs skaityti, Mečislovas daug skaitė, domėjosi ir rinko prieškario laikraščius ir žurnalus, kurių dar būdavo kaimiečių namuose. Turėjo surinkęs ir sukomplektavęs nemažą bibliotekėlę tarpukario leidinių – „Skautų Aidas,“ „Trimitas,“ „Karys“ ir kt. Tačiau areštavus dėdę Antaną Treinį, Mečislovo tėvas, baimindamasis kratos

Mečislovas Treinys. Apie 1949 m.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

pasekmių, visą sūnaus surinktą biblioteką sudegino. Jau suaugęs ir tai atsiminęs Mečislovas giliai atsidusdavo, tačiau su derama pagarba tėvui ištardavo: „Tėvo baimė buvo pernelyg didelė, o kratos taip ir nebuvo...“.

Po pamokų su draugais jis mėgo klajoti paežerėmis, pamiškėmis, stebėti įvairius gamtos reiškinius, analizuoti juos ir apie savo pastebėjimus rašinėti straipsnelius laikraščiams. Gautą honorarą išleisdavo knygoms. Kartą, „Valstiečių laikraščio“ redakcijos paklaustas apie rašančiojo išsilavinimą ir darbą, trylikametis berniukas ne juokais išsigando ir nutraukė „korespondento“ veiklą...

PIRMIEJI ŽINGSNIAI Į SAVARANKIŠKĄ GYVENIMĄ

Baigęs septynmetę, Mečislovas turėjo apsispręsti: toliau mokytis Utenos vidurinėje mokykloje ar važiuoti į technikumą, specialiąją vidurinę mokyklą. Iki Utenos – dešimt kilometrų, pagal to meto susisiekimo galimybes kasdien važinėti buvo ganėtinai sudėtinga.

Likimas keturiolikmetį Mečislovą 1955 m. nubloškė į Klaipėdą, kur gyveno vienas giminaitis. Įstojo mokytis į Klaipėdos buhalterinės apskaitos žemės ūkio technikumą. Dėl tolimo kelio į tėviškę grįždavo tik per žiemos ir vasaros atostogas, o sovietinių švenčių dienomis, kai visi moksleiviai išvažinėdavo, neturėdamas pinigų likdavo bendrabutyje ir „savanoriaudavo“ – šėrė technikumo kiaules (tada technikumas augino kiaules ir tvarkėsi autonomiškai). Vėliau, prisimindamas tą metą, su šypsena sakydavo, kad Klaipėdoje sočiausios dienos būdavę, kai „savanoriaudavo“: kiaulėms verdamų bulvių ir atvežto iš pieninės melsvo, lieso pieno užtekdavo į valias.

Klaipėdos buhalterinės apskaitos žemės ūkio technikumo trečiakursiai. Mečislovas Treinys – priekyje trečias iš kairės. 1966 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Kitomis dienomis kasdienis moksleivių maistas buvo nesotus: po pusryčių jau galvodavo, kaip sulaukti pietų, o po vakarienės vėl laukdavo pusryčių. Ir taip ištisus ketverius metus. Giminaičių paramos neišdrįso prašyti, o šie juo ir nesidomėjo.

Rudenį technikumo moksleiviai privalėdavo talkininkauti kolūkiuose nuimant derlių. Vienos tokios talkos metu belupdamas iš sušalusios žemės burokus, Mečislovas stipriai peršalo, metus gydėsi ligoninėje ir sanatorijoje Giruliuose. Technikumą baigė 1959 m. ir gavo buhalterio diplomą su pagyrimu. Apie savo sprendimą dėl ateities 1959 m. rugsėjo 28 d. laiške dėdei M. Valiukėnui į JAV rašė: „Šiemet pavasarį baigiau technikumą. Valstybinius egzaminus, kaip ir visą kursą, išlaikiau penketais. Taigi gavau diplomą su pagyrimu. Į aukštąją mokyklą šiemet nestojau, nors, kaip vienas iš geriausiai baigusiųjų, gavau teisę toliau mokytis be būtino darbo stažo. Galvoju padirbėti, padėti tėveliams, o paskui tęsti mokslus. Kadangi mokiausi ekonominės krypties technikume, taigi ir studijuoti tektų ekonomiką, nors didelio jos pamėgimo nejaučiu."

Utenos rajono „Aušros" kolūkis, kuriame Mečislovas įsidarbino vyriausiuoju buhalteriu dar neturėdamas 18 metų, buvo visiškai nugyventas. Nepilnametis ėjo ir kasininko pareigas (tuomet niekas į tai nekreipė dėmesio). Kasoje pinigų beveik niekada nebuvo. Retkarčiais kolūkis jų šiek tiek gaudavo, bet tik iš paskolų. Vėliau Mečislovas rašė: „Išsiprašęs kokią nors paskoliukę, prisikrovęs pilną portfelį senųjų rublių, drauge su veterinarijos felčeriu važiuodavome į gretimą Molėtų rajoną 3–4 raguotųjų pirkti. Vėliau čia parengiau pirmą ir paskutinį, vienintelį, kolūkio balansą." Nežiūrint visokių nepriteklių, „Aušros" kolūkis garsėjo gražiomis apylinkėmis ir tuo metu dar laisvu paskutiniu Lietuvos partizanu – Kraujeliu. Tik po daugelio metų savo paties nuostabai Mečislovas sužinojo, kad dirbdamas buhalteriu padėjo gauti paskolą žmogui, kuris naujame pastate įrengė slėptuvę šiam garsiam ir paskutiniam Lietuvos partizanui.

MŪSŲ JAUNYSTĖS METAI

Po vienų metų darbo kolūkyje trauka mokslui, studijoms įveikė visas jaunuolio dvejones. Mečislovas pasiryžo stoti į Lietuvos žemės ūkio akademiją ir studijuoti ekonomiką. Nors technikumas suteikė specialybę, tačiau konkuruoti su baigusiaisiais visą vidurinę mokyklą nesijautė stiprus. Stokojo fizikos, matematikos, ypač chemijos žinių, nes šie dalykai technikume buvo dėstomi silpnai. Tik atvykęs į stojamuosius egzaminus pirmą kartą išgirdo, kad be bendrosios chemijos, yra dar ir organinė chemija. Nutarė: taupydamas laiką, rengsis fizikos ir chemijos egzaminams, o lietuvių kalbos egzamino rašys pasirenkamą temą. Fortūna buvo palanki: lietuvių kalbos rašinys įvertintas penketu, fizikos ir chemijos žinios – ketvertais; technikumo diplomas su pagyrimu (raudonas) ir vieni metai praktinio darbo kolūkyje atvėrė aukštosios mokyklos duris. 1960 m. Mečislovas buvo priimtas studijuoti ekonomiką Žemės ūkio ekonomikos ir organizacijos fakultete.

Penktakursis Mečislovas Treinys tėviškėje su tėvais Veronika ir Kazimieru Treiniais. 1965 m. Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Nuo studijų pradžios vaikinas įsitraukė į studentišką gyvenimą: buvo paskirtas grupės seniūnu, vėliau aktyviai dalyvavo Studentų mokslinės draugijos veikloje. Nepaisant studijų ir aktyvios visuomeninės veiklos, Mečislovas lieka ištikimas jaunystės pomėgiams: daug skaito, domisi Lietuvos istorija, tęsia dar mokykloje pradėtą susirašinėjimą su JAV gyvenančiu dėde M. Valiukėnu. Pastarasis siuntinėja studentui ten leidžiamo lietuviško laikraščio „Draugas“ įdomesnių straipsnių kopijas, o pagerėjus sąlygoms – ir visą laikraštį. Mečislovas savarankiškai išmoksta esperanto kalbą, dalyvauja Kauno esperantininkų veikloje. Šia idėja Mečislovą uždegė žymus keliautojas ir esperantininkas Liudas Alseika. Bandė aktyvinti šią veiklą Akademijoje, tačiau nesėkmingai, nes aukštosios mokyklos laikraštis „Žemės ūkio specialistas“ atsisakė ką nors spausdinti apie esperanto kalbą ir jos vartojimą. Daugiau pabendrauti šia kalba galėjo tik tapęs pedagogu, mokslinės stažuotės Prahoje metu.

1965 m. pavasaris liko įsimintinas visam gyvenimui. Gegužės 1-osios švenčių dienomis vyko Pabaltijo esperantininkų sąskrydis Radviliškio rajone prie Arimaičių ežero. Naudodamiesi atsiradusiu laisvu laiku, į šį renginį nuvykome ir mes, grupė Kauno aukštųjų mokyklų studentų, prijaučiančių esperanto kalbai. Kaip paprastai tokiais atvejais, susitikome ir susipažinome su iš Rygos atvykusiais Latvijos studentais, buvo ir keletas Estijos Tartu universiteto studentų. Bet įdomiausia, kad atvyko nemažai vyresnės kartos esperantininkų – garbių keliautojų, mokslininkų, tyrėjų. Tarp jų buvo garsus keliautojas esperantininkas Antanas Poška, 1929 m. drauge su Matu Šalčiumi keliavęs po Indiją. Ten pasilikęs, studijavo sanskritą ir sugrįžo į Lietuvą tik 1936 m. Visi drauge susėdę prie ežero ant žolės klausėmės vyresniųjų pasakojimų apie keliones po tolimus kraštus. Buvo labai įdomu. Su Mečislovu susipažinau vakarienės metu, kai man, besižvalgančiai vietos prie stalo, jis pasiūlė laisvą kėdę greta savęs. Pradėjus kalbėtis, iš karto pajutau, kad Mečislovas gerokai daugiau išprusęs nei kiti studentai. Mūsų bendravimas tęsėsi ir grįžus į Kauną.

Akademiją Mečislovas baigė 1965 metais. Pagal tada galiojusią tvarką absolventai gaudavo aukštojo mokslo diplomą išdirbę vienus metus pagal specialybę paskirtame gamybiniame ūkyje, organizacijoje ar tar-

navę sovietinėje armijoje. Metus dirbęs vyriausiuoju agronomu Jonavos rajono Žeimių tarybiniame ūkyje, Mečislovas gavo mokslinio agronomo ekonomisto diplomą. Diplomai buvo įteikti Lietuvos žemės ūkio akademijos Aktų salėje 1966 m. spalio 6 d. Po daugelio metų, tvarkydama namų archyvą, radau tų metų spalio 8 d. laikraštį „Žemės ūkio specialistas“ su šventės aprašymu ir nuotraukomis. Iškilmėse dalyvavo svečiai iš užsienio: Berlyno Humboldtų universiteto profesorius Viktoras Falkenhanas, Argentinos lietuvių veikėja M. Palionienė, JAV lietuvių veikėjas, tuometinio Vilniaus V. Kapsuko universiteto (taip sovietmečiu vadintas Vilniaus universitetas) garbės daktaras Antanas Bimba, kuris ir įteikė Mečislovui diplomą su pagyrimu.

1967 m. sumainėme aukso žiedus, 1968 m. gimė sūnus Dainius, o 1974 m. – sūnus Regimantas. Dabar auga du anūkai ir dvi anūkės.

Mečislovas aspirantūros (doktorantūros) studijas pradėjo 1967 m. Vilniuje, Agrarinės ekonomikos institute, o tęsė Lietuvos žemės ūkio akademijoje. Tačiau apie tai tegul rašo dabartinio Aleksandro Stulginskio universiteto Ekonomikos ir vadybos fakulteto profesoriai, buvę jo kolegos.

Negaliu nutylėti, kad Mečislovui, vėliau vadovavusiam Žemės ūkio ekonomikos katedrai, daug davė dešimties mėnesių mokslinė stažuotė Prahos aukštojoje žemės ūkio mokykloje 1979–1980 m., ypač ryšiai su žmonėmis. Jis labai artimai bendravo su stažuotės moksliniu vadovu prof. Karelu Svoboda. Matyt, jų abiejų politinės pažiūros stebėtinai sutapo, juo labiau, kad dar ne taip seniai buvo praūžę liūdnieji „Prahos pavasario“ įvykiai. Daug kur dar galėjai pamatyti kulkų suvarpytas pastatų sienas, kurias žmonės taikliai vadindavo „Grečkos freskomis“ (Andrejus Grečka buvo SSRS gynybos ministras). Atsisveikinimas buvo jaudinantis. Profesorius K. Svoboda su keletu bendradarbių palydėjo stažuotoją į Prahos geležinkelio stotį. Prieš pajudant traukiniui, jis išsisegė iš savo švarko auksinį Prahos garbės piliečio ženklą ir įsegė jį į Mečislovo švarko atlapą sakydamas: „Būk tu Prahos garbės pilietis ir nešiok šį ženklą, o man pakaks ir popierėlio.“

Nepaprastai nuoširdi mūsų bendrystė tęsėsi daug metų. Profesoriaus K. Svobodos kvietimu viešėjome Prahoje ir keliavome po šalį dar ne vieną kartą.

Elena Navasaitytė ir Mečislovas Treinys.
1967 m.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Po stažuotės Prahos aukštojoje žemės ūkio mokykloje – išleistuvės rektoriaus viloje.
Iš kairės: doc. Mečislovas Treinys, Prahos aukštosios žemės ūkio mokyklos
prof. Karelas Svoboda ir rektorius prof. Clementas Ledlas. Praha, 1980 m.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Prahos kolekcininkų klube Mečislovas susipažino su kita labai spalvinga asmenybe – numizmatu ir bonistu (ir šios veiklos teoretiku) dr. Imrichu Rubiku – buvusios ČSR aukštu pareigūnu, turėjusiu diplomatinį pasą ir ganėtinai dažnai tarnybiniais reikalais vykdavusiu į Maskvą. Su šiuo žmogumi ryšiai nenutrūko daugelį metų. Atsimenu vieną įdomesnių mūsų ilgamečio bendravimo su dr. I. Rubiku momentų, vaizdžiai rodančių SSRS geležinės uždangos jėgą.

Gal po dvejų ar trejų metų, kai Mečislovas buvo grįžęs iš Prahos, namuose netikėtai suskambo telefonas. Prisistatęs atsakingu darbuotoju iš Vilniaus, pašnekovas ėmė klausinėti, ar aš lankiausi Prahoje, ar pažįstanti dr. I. Rubiką, ar svečiavausi jo šeimoje ir t. t. Klausimų išgirdau aštuonis ar dešimt. Po apklausos man buvo paaiškinta, kad šis pilietis, būdamas Maskvoje, labai pageidautų apsilankyti Lietuvoje ir mūsų namuose. Paklausė, ar sutiktume jį priimti. Po poros dienų pietums sulaukėme trijų svečių. Mūsų draugą dr. I. Rubiką atlydėjo net du palydovai: vienas iš Maskvos, kitas iš Vilniaus. Bendrauti galėjome tik rusų kalba. Kai dr. I. Rubikas keletą sakinių pasakė čekiškai ir Mečislovas atsakė ta pačia kalba, vilnietis palydovas tuoj pat paliepė kalbėtis tik rusiškai. Viešnagė buvo trumpa. Papietavę ir paragavę lauktuvėms atvežto čekiško alaus, išvažiavome pasižiūrėti Kauno. Mūsų svečias Rotušės aikštėje pasigrožėjo „baltąja Kauno gulbe“, o nusileidęs žemyn pro Vytauto bažnyčią prie Nemuno ir žvelgdamas į Aleksoto pusę pasakė: „O ten stovėjo Napoleonas“. Nenusakoma nuostaba pasirodė palydovų veiduose. Tarsi susitarę, abu ėmė raginti pasivaikščiojimą po Kauną baigti ir važiuoti į Vilnių. Pakeliui dar aplankėme Katedrą. Pasižvalgęs svečias ištarė: „Čia aš jaučiuosi kaip Prahoje.“ Taip baigėsi prižiūrima svečio viešnagė Kaune.

Mūsų bendravimas su dr. I. Rubiku labai sėkmingai tęsėsi dar keletą metų. Jis tapo tikru suorganizuoto kelio Čikaga–Praha–Maskva–Kaunas knygnešiu – padėjo į Lietuvą pargabenti dėdės M. Valiukėno iš JAV siunčiamus leidinius.

Manau neapsiriksiu sakydama, kad Mečislovas turėjo savybę iš atstumo pažinti žmogaus vidinę būseną, gal net pajusti jo nuostatas. Dažniausiai taip užsimezgusi pažintis tęsdavosi ilgus metus. Anais laikais jis ypatingai mėgo bendrauti su vadinamaisiais „paribio žmonėmis“. Tai –

vyresnės kartos, garbaus amžiaus, patyrę daug kančių, pažeminimo, ragavę kalinio ar tremtinio duonos, blaškyti ir trankyti pokario sumaišties sūkuriuose, bet nepalūžusios dvasios žmonės. Jų vardų ir pavardžių anais laikais niekas neminėjo.

KITI MEČISLOVO POMĖGIAI IR INTERESAI

Pomėgių Mečislovas turėjo daug ir įvairių. Laikui bėgant, vieni jų keitė kitus, tačiau bendras tikslas, kaip jis dažnai sakydavo, išliko tas pats – pažinimo džiaugsmas.

Mūsų jaunystės pomėgis – kelionės. Autostopo kortele stabdėme pakeleivingas mašinas didžiausiose kryžkelėse nuo Leningrado iki Krymo. Tada tokie žygiai studentams buvo prieinamiausi. Apie keliones į kitas šalis už Sovietų Sąjungos sienos tais laikais nebuvo net minties. Vėliau gal kokį dešimtmetį visa šeima priklausėme neoficialiam keliautojų klubui, kuris rengė ekskursijas per išlikusias Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų pilis Vakarų Baltarusijoje, Karaliaučiaus krašte. Sovietmečiu tokie maršrutai buvo draudžiami. Ekskursijų vadovo pavardės net nežinojome, vadinome jį Jonu iš kelionių. Jis turėjo nuolatinių keliautojų telefonų numerius ir pranešdavo apie išvyką. Surinkdavo tik labai patikimų žmonių komandą. Kelionėse Mečislovas nepaleisdavo iš rankų fotoaparato. Naktimis pats darydavo nuotraukas.

Mečislovas Treinys – autostopo keleivis.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Visą gyvenimą išliko noras kaupti knygas, periodinius leidinius. Mečislovas labai domėjosi Lietuvos istorija, kultūra, tarpukario ekonomistų ir politikų darbais. Dar sovietmečiu surinko nemažai to laikmečio Lietuvos periodinių leidinių, emigrantų literatūros ir šiek tiek savilaidos.

Kita pažinimo kryptis – kolekcionavimas. Domėjosi numizmatika, bonistika, filokartija, ekslibrisais. Paliko ekslibrisų kolekciją, nors ir nedidelę, tačiau įdomią. Mečislovui nerūpėjo kolekcijos didumas ar vertė. Svarbiausia jam buvo atrasti ir pažinti. Lankymąsi kolekcininkų klubuose laikė didžiule pažinimo mokykla, pranokstančia visas kitas savišvietos formas. Čia suartėjo su žymiais įvairių sričių žinovais: knygų ir periodikos rinkėju Julium Tamošiūnu, filokartistu Henriku Grinevičiumi, žurnalistu, istoriku, bibliofilu Petru Jakštu.

Vienas paskutiniųjų Mečislovo pomėgių buvo rinkti medžiagą apie užmirštus, nutylėtus tautinės krypties žmones, organizacijas, ją apibendrinti ir skelbti. Turėtas didžiulis noras prikelti iš užmaršties kuo daugiau žmonių, dirbusių Lietuvai savo laisvės ar net gyvybės kaina. Tačiau šis vienas svarbiausių jo gyvenimo tikslų liko neįgyvendintas. Mečislovo archyve tebėra nemažai nepaskelbtos medžiagos. Taip ir liko siekiamybė pradėtos paribio žmonių paieškos, neatskleisti sukauptos informacijos puslapiai, neparašytos knygos. Tą likimo klaidą pabandėme iš dalies taisyti su agronomijos mokslų istoriku profesoriumi Algirdu Juozu Motuzu – 2011 m. Mečislovo vardu išleidome knygą „Tautos ir jos žemės jungtis“.

Istoriniai 1988-ieji buvo staigaus posūkio metai ir Mečislovo gyvenime. Jis suvokė esąs tinkamai pasirengęs ir nedvejodamas pasuko didžiosios politikos link.

LIETUVOS ŽEMĖS ŪKIO AKADEMIJOJE-UNIVERSITETE

Vlada Vitunskienė, Jonas Čaplikas

STUDIJOS LIETUVOS ŽEMĖS ŪKIO AKADEMIJOJE

1960–1965 m. Mečislovas Treinys studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijos (LŽŪA) Žemės ūkio ekonomikos ir organizacijos fakultete. Kadangi buhalterijos mokslų semtis daugiau nenorėjo, dėl to rinkosi, kaip jam atrodė, universalesnę žemės ūkio ekonomikos specialybę. Nors studijavo Žemės ūkio ekonomikos ir organizacijos programą, studijų pradžioje sužinojo, kad diplome bus įrašyta mokslinio agronomo ekonomisto specialybė (studijas su pagyrimu baigė kaip XIII laidos absolventas). Šis agronominis priedas jį nelabai džiugino. Daugiausia studijavo agronominių dalykų ir tik keletą papildomų iš ekonomikos mokslų srities. Kaip tiems laikams buvo įprasta, apie ketvirtadalis studijų buvo skiriama įvairiems politiniams mokslams, kuriuos studentai vadino „sapnais“. Dėl to su studijų draugais save ekonomistais laikė labiau iš idėjos nei pagal įgytas žinias. Agronominis pasirengimas, nors ir be patriotinių paskatų, anot M. Treinio[1], buvo pakankamas agronomo darbui dirbti.

---

[1] Mečislovas Treinys: bibliografija / Lietuvos žemės ūkio universitetas. Ekonomikos katedra: [sudarė V. Vitunskienė, D. Skarbalius, E. Serva ir kt.] Akademija (Kauno r.), 2001, p. 10.

DIPLOMAS

SU PAGYRIMU

П № 712855

Šis diplomas išduotas Treinių Mečislovui, Kazio

pažymėti, kad jis 1960 metais įstojo Lietuvos Žemės ūkio akademiją

ir 1965 metais baigė šios akademijos Žemės ūkio ekonomikos ir organizacijos specialybės visą kursą.

Valstybinės egzaminų komisijos 1965 m. birželio mėn. 26 d. nutarimu Treiniui M. K. pripažinta mokslinio agronomo-ekonomisto kvalifikacija.

Valstybinės egzaminų komisijos Pirmininkas

Direktorius (Direktorė)

A. V.

Kaunas 1965 m. birželio mėn. 26 d.

Registracijos Nr. 5263

ДИПЛОМ

С ОТЛИЧИЕМ

П № 712855

Настоящий диплом выдан Трейнису Мечеловасу Казе

в том, что он в 1960 году поступил в Литовскую сельскохозяйственную академию

и в 1965 году окончил полный курс названной академии

по специальности „Экономика и организация сельского хозяйства"

Решением Государственной экзаменационной комиссии от 26 июня 1965 г. Трейнису М. К.

присвоена квалификация ученого агронома-экономиста

Председатель Государственной экзаменационной комиссии

Ректор (Директор)

Секретарь

М. П.

Город Каунас 26 июня 1965 г.

Регистрационный № 5263

Московская типография Гознака. 1960.

Mečislovo Treinio Lietuvos žemės ūkio akademijos diplomo su pagyrimu faksimilė. 1965 m.

Nors psichologiškai ruošėsi tapti ekonomistu, tačiau jam teko paragauti agronomo duonos. Po studijų pagal paskyrimą nuvykęs į tarybinį ūkį kaip ekonomistas, rajono valdžiai reikalaujant, buvo paskirtas vyriausiuoju agronomu. Tačiau porą metų pabuvęs „laukų šeimininku"[2], sugrįžo prie gilesnių žemės ūkio ekonomikos studijų. Darbas žemės ūkyje jam buvo tik tarpinė grandis, būdas patirčiai įgyti ir gyvenimui geriau pažinti, o mokslas traukė savo esme. Todėl 1967 m. M. Treinys įstojo į aspirantūrą (doktorantūrą) Lietuvos žemės ūkio ekonomikos mokslinio tyrimo institute Vilniuje (dabar – Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas). Po kelių mėnesių perėjo studijuoti į Lietuvos žemės ūkio akademijos (Kaune) Žemės ūkio ekonomikos ir organizacijos fakulteto aspirantūrą (doktorantūrą) Socialistinių žemės ūkio įmonių gamybos organizacijos katedroje.

---

2 Mečislovas Treinys: bibliografija / Lietuvos žemės ūkio universitetas. Ekonomikos katedra: [sudarė V. Vitunskienė, D. Skarbalius, E. Serva ir kt.] Akademija (Kauno r.), 2001, p. 10.

Disertacijoje „Mašinų-traktorių parko komplektavimo ir naudojimo ekonominio efektyvumo didinimas augalininkystėje (Lietuvos TSR tarybinių ūkių pavyzdžiu)“ nagrinėjo mašinų ir traktorių parko komplektavimo augalininkystėje problematiką ir jį lemiančius veiksnius. Turėjo vadovą katedros vedėją doc. Bronių Grakauską ir matematinių metodų taikymo konsultantą doc. Justiną Makauską, nes tarp disertacijos uždavinių buvo „ekonominių-matematinių metodų pagalba [...] nustatyti modelinių ūkių optimalią mašinų-traktorių parko struktūrą augalininkystės gamybinių procesų mechanizavimo mobilių agregatų sudarymui ir sprendinių rezultatų pagrindu paruošti Lietuvos vidurio zonos tarybiniams ūkiams traktorių ir žemės ūkio mašinų reikmės normatyvus“[3]. Parengė žemės ūkio technikos komplektavimo matematinį modelį, kuris buvo išspręstas Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto (dabar – Vilniaus universitetas) Skaičiavimo centre. Šiame universitete 1971 m. M. Treinys ir apgynė ekonomikos mokslų disertaciją.

Praslinkus daug metų po studijų, žmogaus atmintyje išlieka tik ypatingi, iš kitų išsiskiriantys dėstytojai, ir nesvarbu, ar jie buvo labai sukalbami, ar labai reiklūs, griežti ar atlaidūs. Paklaustas apie studijų laikų dėstytojus, prof. M. Treinys dažniausiai prisimindavo docentus Kazimierą Jasiūną ir B. Grakauską. „K. Jasiūnas padarė didžiausią įspūdį ir kaip pedagogas, ir kaip savo dalyko (statistikos) žinovas, ir kaip administratorius – studentų globėjas ir prižiūrėtojas, o kai reikėjo – ir baudėjas. Bet niekada niekas nesakė, kad nubaudė kurį nors neteisingai.“[4] Atsimindamas dekano indėlį į studentų dalykinę ir gyvenimišką brandą, prof. M. Treinys rašė, kad „jo atmintyje, o gal ir užrašuose sutilpo visi mūsų nuveikti geri ir abejotini darbai, o bet kurie mūsų nukrypimai nuo studijų ir gyvenimo „generalinės linijos“ būdavo greitai pastebimi ir ryžtingai taisomi. Turbūt beveik visi buvome vienaip ar kitaip pamokyti, paprotinti ir [...] su dėkingumu prisimename tas pamokas, kurios

---

3 Treinys, M. *Mašinų-traktorių parko komplektavimo ir naudojimo ekonominio efektyvumo didinimas augalininkystėje (Lietuvos TSR tarybinių ūkių pavyzdžiu)*: disertacija ekonomikos mokslų kandidato laipsniui įgyti. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1971.

4 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 8.

labai pravertė sudėtingame ir komplikuotame tuometinio žemės ūkio specialisto kelyje.“[5]

Atsimindamas doc. K. Jasiūno pedagoginį profesionalumą statistikos srityje, pabrėžė, kad ypač praversdavo jo „nuoseklus, sistemiškas požiūris į tiriamus reiškinius bei procesus, patarimai renkant ir statistiškai apdorojant empirinę medžiagą“[6], žavėdavo jo gebėjimas statistikos paskaitose „pateikti daugybę kultūros ir istorijos faktų, kas daugeliui studentų papildydavo humanitarinio išsilavinimo spragas, sužadindavo domėjimąsi Lietuvos istorija, ypač tais jos aspektais, kurie oficialioje aplinkoje būdavo nutylimi“[7].

Domėjimasis Lietuvos istorija buvo neoficialus M. Treinio užsiėmimas ir vėliau, dėstytojavimo laikotarpiu. Matyt, iš doc. K. Jasiūno buvo perėmęs patirtį paskaitas studentams paįvairinti oficialiai nutylimais Lietuvos istorijos faktais, neslėpdamas simpatijų Lietuvos Respublikai (kol jo kažkas neįskundė, kaip pastebėjo doc. Mečislovas Dargvainis). Galima pridurti, kad doc. K. Jasiūnas buvo vienintelis Ekonomikos fakultete (iki 1970 m. vadinto Žemės ūkio ekonomikos ir organizacijos fakultetu) dirbęs žmogus, apie kurį kaip apie dėstytoją, dekaną ir kolegą prof. M. Treinys su bendraautoriais parašė monografiją.

Docentą B. Grakauską M. Treinys laikė tuometinių ekonomistų organizatorių idėjiniu vadovu. Be to, jis buvo M. Treinio diplominio darbo, o vėliau ir disertacijos vadovas, dėl to abu bendraudavo pačiais įvairiausiais klausimais. Kai nekaip klostėsi aspirantūros reikalai Lietuvos žemės ūkio ekonomikos mokslinio tyrimo institute, M. Treinys kreipėsi į tuometinį Žemės ūkio įmonių gamybos organizavimo katedros vedėją B. Grakauską ir pasiprašė priimamas į aspirantūrą LŽŪA. Po disertacijos gynimo metus padirbėjęs asistentu katedroje, kuriai vadovavo B. Grakauskas, jaunas dėstytojas M. Treinys pasitraukė iš jos į Žemės ūkio ekonomikos katedrą. Dėl to jautėsi moraliai skolingas buvusiam vadovui, vedėjui ir pačiai katedrai. Vėliau jis rašė: „[...] būdamas katedros vedėju doc. B. Grakauskas ypač daug dėmesio skyrė mokslui atsi-

---

5 Treinys, M. *Kooperacijos ir studijų organizatorius Kazimieras Jasiūnas:* monografija / [V. Čiulevičienė, N. Stončiuvienė, M. Treinys]; LŽŪU. Kaunas, Akademija, 2007, p. 324.

6 *Ten pat*, p. 53.

7 *Ten pat*, p. 327.

davusiems, nekonjunktūriniams darbuotojams telkti. Prikalbino bene dešimtį kandidatų į aspirantūrą. [...] Jo pasirinkimas buvo ganėtinai taiklus: visi pakviestieji į aspirantūrą apgynė disertacijas. Tačiau dauguma jo pakviestų darbuotojų įvairiais pretekstais buvo išsklaidyti po skirtingas katedras. Pabandęs kovoti su šia ydinga praktika, doc. B. Grakauskas pats pateko į valdžios nemalonę ir 1972 m. gruodžio 13 d. iš katedros vedėjo pareigų buvo atleistas."[8] Nors doc. B. Grakausko mokslinis metodinis palikimas nėra gausus, tačiau, kaip pabrėžė M. Treinys, svarbiausias jo darbo rezultatas yra „jauni mokslininkai, kuriuos jis atitraukė nuo konjunktūriško gyvenimo pagundų, paskatino savarankiškai mąstyti ir pripratino daug dirbti"[9].

Neišblėstantį pėdsaką M. Treiniui paliko buhalterinę apskaitą dėstęs docentas Jonas Čenys, kuris jiems – „pasikėlusiems ekonomistams" – įrodė, „kad buhalterio amatas [...] neretai gali būti pranašesnis negu neapibrėžta ekonomisto specialybė, kuriai amato kriterijai sunkiai pritaikomi"[10]. Net ir po keturiasdešimties ekonomisto darbo metų, nepasikeitė jo nuomonė apie tai, kad šie doc. J. Čenio teiginiai nepamirštini ir dabar.

Profesorius Viktoras Ruokis, dėstęs geologiją, ir docentas Saulius Lukėnas, dėstęs žemės ūkio mašinų dalyką, buvusiam studentui M. Treiniui ir daugeliui jo bendramokslių įsiminė kaip spalvingos asmenybės. Nors negalėjo įvardyti, ko profesorius V. Ruokis išmokė, bet liko jam dėkingas, galima sakyti, už du dalykus: už bendro išprusimo ugdymą neapibrėžtais dialogais apie viską, ką studentiška vaizduotė sugebėdavo suformuluoti, užuot nagrinėjus būsimiesiems ekonomistams visiškai neaktualias indikatrisės ar panašias taisykles ir už suvokimą, kad „keistuoliai pasaulį puošia"[11]. Na, o doc. S. Lukėną studijų metais laikė griežtoku, į kompromisus nesileidžiančiu dėstytoju, „kurio moks-

---

8 Treinys, M. Docentas Bronius Grakauskas: ilgas kelias link pažinimo ir tiesos. *Agrarinio mokslo sklaida:* Lietuvos žemės ūkio universitetui – 80: pastarojo penkmečio ženklai: knyga-albumas. Akademija (Kauno r.), 2004, p. 150.

9 *Ten pat*, p. 150.

10 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 11–12.

11 *Ten pat*, p. 12.

Profesoriaus Viktoro Ruokio vadovaujamoje geologijos pagrindų mokomojoje praktikoje Lietuvos žemės ūkio akademijoje. Mečislovas Treinys – trečias iš kairės, ketvirtas – Viktoras Ruokis.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

lai, ypač merginoms, sukeldavo nemigą ir norą važiuoti ten, kur kombainai ar kuliamosios dar neišrasti". Tačiau po studijų pradėjęs dirbti agronomu, M. Treinys su dėkingumu prisimindavo žemės ūkio mašinų studijas, „kurių žinios padėdavo išsipainioti iš mechanizacijos jaunam agronomui paspęstų kilpų"[12]. Vėliau, M. Treiniui pačiam dirbant dėstytojo darbą Akademijoje, teko patirti, kad doc. S. Lukėnas buvo labai intelektualus ir fenomenalios atminties žmogus. Iš asmeninės studijų LŽŪA 1980–1985 m. patirties galima pridurti, kad, praėjus dviem dešimtmečiams po M. Treinio studijų, charizmatiškasis doc. S. Lukėnas pasižymėjo ne vien reiklumu, bet ir buvo gaubiamas linksmų mitų, kurie suteikė žavesio žemės ūkio mašinų studijoms ir žaismingų elementų,

[12] Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 12.

mažinusių stresą merginoms egzamino metu. Iš ankstesnių kursų sklido gandas, kad egzaminui derėtų apsirengti klasikiniu stiliumi – juodu sijonu ir balta palaidine. Kadangi anais deficito laikais kiekviena studentė neturėjo tokio apdaro komplekto, o ir nebuvo kur nusipirkti, tad egzamino metu čia pat II rūmų damų kambaryje vyko trumpalaikiai apdarų mainai. Galima įsivaizduoti, kaip juokingai atrodė dėstytojui, kai į egzaminą ne viena studentė ateidavo apsirėdžiusi ta pačia palaidine ir tuo pačiu sijonu.

PEDAGOGINIO DARBO BARUOSE

Pedagoginį valandininko dėstytojo darbą (225 val. per studijų metus) M. Treinys pradėjo tuojau pat įstojęs į aspirantūrą (1967) Socialistinių žemės ūkio įmonių organizacijos katedroje. Baigęs aspirantūrą, vienus studijų metus (1971–1972) dirbo toje pačioje katedroje asistentu ir dėstė Gamybos organizavimo kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose kursą. 1972 m. laimėjo konkursą vyriausiojo dėstytojo pareigoms užimti Žemės ūkio ekonomikos katedroje. Nors materialinės sąlygos buvo viena iš pagrindinių darbo vietos keitimo paskatų, tačiau kur kas svarbesnį vaidmenį vėlgi suvaidino žemės ūkio ekonomika – galimybė dėstyti šią discipliną studentams, dirbti katedroje, kurios kertinė tyrimų sritis buvo ekonomika. Ją priešpriešindamas žemės ūkio įmonių gamybos organizavimo disciplinai, M. Treinys akcentavo, kad sovietmečiu „žemės ūkio ekonomikos disciplina, nors, aišku, irgi labai apologetiška, bet vis tik turėjo tam tikrus rėmus: mokslinius ar bent jau kvazimokslinius, tam tikrą metodologiją, rodiklių nustatymo ir interpretavimo sistemą“[13]. Todėl žemės ūkio ekonomika jam buvo įdomesnė, patrauklesnė ir solidesnė. Gamybos organizavimo žemės ūkio įmonėse disciplina buvo „ypač ženkliai politinių inspiracijų diktuojama ir biurokratinėmis instrukcijomis paramstyta žinių sistema. [...] Paprasčiau

[13] Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 16.

pasakius, tai buvo scenarijus, kaip įgyvendinti komandinės ūkinės politikos nuostatas pačioje žemutinėje žemės ūkio sistemos grandyje. Tai buvo mokymas apie tai, kaip ūkio lygyje priimti žaibolaidžio „Maskva – Vilnius – rajonas – ūkio vadovybė – ūkio padalinys – darbuotojas“ signalus ir kaip juos nukreipti socialistinio žemės ūkio „šėkui pjauti“[14]. Žemės ūkio ekonomiką studentams jis dėstė iki pat pedagoginio darbo pabaigos 2008 m., kartu su prof. Jonu Čiulevičiumi parašė vadovėlį „Žemės ūkio ekonomika“ (1982) ir dvi studijų knygas – „Žemės ūkio darbo ir gamybos ekonomikos pagrindai“ (1978) bei „Žemės ūkio ekonomikos pagrindai“ (1984).

Nors baigęs pirmosios pakopos studijas LŽŪA (1965), M. Treinys ekonomistu save laikė labiau iš idėjos nei pagal Akademijoje įgytas žinias, tolesnės jo studijos aspirantūroje ir pedagoginis bei mokslinis darbas Žemės ūkio ekonomikos katedroje (1987 m. katedra pervadinta į Agropramoninės gamybos ekonomikos, o 1990 m. – į Ekonomikos katedrą) suformavo jį kaip vieną ryškiausių aukščiausio lygio agrarininkų ekonomistų. 1975 m. jam buvo suteiktas docento, o 1990 m. – profesoriaus pedagoginis vardas. 1990–2008 m. Ekonomikos katedroje dirbo profesoriumi (1990–1996 m. ketvirtį etato). Per pirmąjį savo profesinės veiklos tarpsnį visuomenės – ne vien akademinės – jis buvo pripažintas kaip aukščiausios kvalifikacijos agrarininkas ekonomistas, o per antrąjį – tapo ir pripažintu profesionaliu agrarininku politiku, vadintu posovietinės žemės reformos (kitaip – 1991-ųjų Lietuvos Respublikos žemės reforma) architektu.

Profesionalaus politiko veikla prasidėjo 1988 m. vasarą atėjimu į „didįjį“ Sąjūdį, o kitų metų rudenį – ir į Lietuvos žemdirbių sąjūdį (LŽS). 1990-aisiais M. Treinys atėjo į „didžiąją politiką“ – Aukščiausiosios Tarybos Agrarinę komisiją, kurioje darbuodamasis formavo Lietuvos Respublikos žemės reformą (kitaip dar vadintą posovietine ar pokomunistine žemės reforma).

Tiek akademinės, tiek politinės veiklos kryptį vėlgi nulėmė žemės ūkio ekonomika. Tik šiuo atveju kiek kitaip – ne tam tikras agrarinės

---

[14] Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 16.

politikos pranašumas prieš kitas politikos sritis (kaip pedagoginio darbo pradžioje jį žavėjo žemės ūkio ekonomika, priešinta kitoms socialinių mokslų disciplinoms), o agrarininko ekonomisto profesionalumas atvedė jį į agrarinę politiką. Tad jo – agrarininko – likimui nusakyti labai tinka Hermano Hesės mintys apie tai, kad „kiekvienas žmogus, jei tik jis išvis yra asmuo ir turi savitą veidą, turi ir savo likimo rūšį, yra jam skirtas ir gimęs. Todėl dažnai atrodo, tarsi jis pats sąmoningai tą likimą ir renkasi, savimi pasitikėdamas elgiasi ir patiria tai, kas jam skirta."[15]

Lietuvos žemdirbių sąjūdiečio patirtis, septynerių metų politiko darbas Seime (1990–1996) ir dvejų metų žemės ūkio ministro patarėjo darbas (1997–1998) jam sukrovė ir solidų politikos žinių „bagažą" akademinei – pedagoginei ir mokslinei – veiklai Lietuvos žemės ūkio universitete (LŽŪU), kuriuo Lietuvos žemės ūkio akademija tapo 1996 m. Kartu su Lietuvos politinėmis permainomis 1990 m. prasidėjo žemės ūkio ekonomikos programos turinio ir struktūros pertvarka. Prof. M. Treinys ėmėsi skaityti valstybės ekonominės politikos ir agrarinės politikos, o kiek vėliau – geopolitikos ir Europos Sąjungos agrarinės politikos kursus. Dėl dažnų LŽŪA studijų programų struktūros pertvarkų jam dar teko dėstyti kaimo verslų ekonomikos, darbo ekonomikos ir pasaulio maisto ūkio ekonomikos kursus. Turėdamas puikų aukštaitišką humoro jausmą, o kartu būdamas nuoširdus ir kuklus, mėgdavo iš savęs pasišaipyti, kad yra nuolatinis studentas, nes vis tenka ruoštis dėstyti naujus studijų dalykus ir semtis naujų politikos bei ekonomikos mokslų žinių. Tuo pačiu jis suprato, kad iš tiesų daug ko nežinojo[16]. Tačiau nebijojo prisipažinti kolegoms ir studentams, nes didesne dėstytojo bėda jis laikė nežinojimo maskavimą griežtumu, kad studentui nė nekiltų noras klausti, juo labiau prieštarauti ar ginti savąją nuomonę, tegu ir subjektyvią.

Grįžtant prie minties, kodėl prof. M. Treinio pedagoginėje ir mokslinėje veikloje žemės ūkio ekonomika turėjo pranašumą prieš kitus, labiau politiškai inspiruotus socialinius mokslus Ekonomikos fakultete,

---

15 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 5.

16 *Ten pat*, p. 16.

verta paminėti jo komentarą apie tai, kodėl studentai noriai rinkdavosi Žemės ūkio ekonomikos katedrą rašyti diplominius darbus: „Mūsų vadovaujamos temos nebuvo tokios, sakysime, nusileidžiančios iki gamybos ir darbo procesų organizavimo, kuriuose instrukcijos dažnai užgoždavo mokslą. Mes bandydavome rašomuose darbuose „išsunkti" mokslo pradą: buvo kasmet surenkama ir papildoma gausi informacija apie žemės ūkio situaciją, renkama medžiaga anketavimo būdu (oficialiai – tai buvo labai ribojama), kurią studentai naudojo kursiniuose bei diplominiuose darbuose. Buvo stengiamasi tą medžiagą matematiškai apdoroti. Dėl tos priežasties mūsų studentų moksliniai ir diplominiai darbai buvo gerai vertinami respublikiniuose studentų darbų konkursuose. Ir pačius studentus, ir netgi mus pačius stebino dažnai laimimos premijos. Paaiškėjo, kad kitose aukštosiose mokyklose ekonomistų darbai ne visada rėmėsi tokia įvairiapusiška informacine baze."[17] Vadovaudamas studentų darbams, laikėsi principo – padėti jiems susiformuoti susistemintą žinių „karkasą" (tikslą, uždavinius, empirinius duomenis, jų apdorojimo metodus ir pan.) ir išugdyti jų norą diskutuoti, ginti savo nuomonę.

Kad mėgo studentus, su jais bendradarbiavo ir skatino savarankiškai mokslinei veiklai, liudija M. Treinio iniciatyvos LŽŪA Studentų mokslinės draugijoje (SMD). Rašytiniai šaltiniai liudija[18], kad daugelį metų dėstytojas M. Treinys pakaitomis su doc. K. Jasiūnu buvo SMD mokslinis vadovas. Apibendrindamas respublikinės studentų mokslinio darbo apžiūros rezultatus, M. Treinys (1975) rašė: „[...] juk patirtis, įgyta ruošiantis konkursui, bendras darbas su patyrusiais dėstytojais – svarbi mokykla būsimiems mokslininkams ir geriems specialistams".[19] Kartu akcentavo, kad studentų mokslinių darbų apžiūroms pateikiama per mažai darbų, ragino studentus nepamiršti tauraus olimpinio principo,

---

17 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 18.

18 Žygelytė, J. LŽŪA studentų mokslinės draugijos veikla. Lietuvos žemės ūkio akademijos istorija 1924–1974. Sud. V. Danilevičius, A. Gulbinskienė ir S. Šimatonis. Kaunas, Akademija, 1976, p. 307–312.

19 Treinys, M. Mintys po respublikinės [SMD darbų] apžiūros. *Žemės ūkio specialistas*. 1975, gruod. 12.

kad „ne vien pergalės svarbu, bet ir pats dalyvavimas“. Daugiau kaip po dešimtmečio, apžvelgdamas SMD 44-osios konferencijos rezultatus, jis pabrėžė tarpdisciplininių studentų mokslinių tyrimų svarbą: „[...] praktika iš visų reikalauja ne vienas nuo kito izoliuotų agrotechninių, techninių, organizacinių ar kitų sprendimų, bet darnios visko visumos, kuri pateikiama kaip racionali technologija, pagrįsta ekologiškai, ergonomiškai ir ekonomiškai. Pribrendo reikalas (retkarčiais entuziastai pademonstruoja vaisingų tokio bendradarbiavimo pavyzdžių) dalį temų spręsti kompleksiškai – jungtinėmis kelių būrelių pastangomis (pvz., agronomai su inžinieriais, mechanikai su ekonomistais).“[20] Kartu jis akcentavo, kad svarbus mokslo istoriškumo požiūris, kurio laikantis „ne tik susipažįstama su tiriamos problemos sprendimų raida, bet naujai apmąstomos ir panaudotos priemonės, neretai duodančios impulsą ir šiuolaikiniams sprendimams“, primindamas posakį, „kad didžiausia naujovė – seniai pamiršta tiesa“[21]. Pažymėjo, kad ypač didelės galimybės atsiveria visuomenės ir ekonomikos mokslų tyrimams, pradėjus nykti dogmatiškiems *tabu*, iš užmaršties grįžtant visai plejadai agrarininkų ekonomistų.

Per trisdešimt pedagoginio darbo metų prof. M. Treinys vadovavo gausybei diplomantų bei bakalaurantų baigiamųjų darbų. Nors tikslių duomenų nėra, bet jų turėjo būti apie pusantro šimto. Nemažai jų buvo įvertinti laureato diplomais respublikiniuose studentų darbų, o vėliau Lietuvos mokslų akademijos (LMA) studentų mokslinių darbų konkursuose. Nuo 2000 m. profesorius taip pat vadovavo magistrantų baigiamiesiems darbams, A. Liučvaitienės (2006) ekonomikos krypties daktaro disertacijai „Žaliavinio pieno gamybos sektoriaus konkurencingumo vertinimas“. Jo magistrantų apgintų darbų sąrašas atskleidžia šių darbų tematikos įvairovę ir šiuolaikiškumą[22].

Pažvelgus į sąrašą galima suprasti, koks įvairiapusis buvo profesoriaus žemės ūkio ekonomikos ir politikos išmanymas ir koks platus buvo jo mokslinių tyrimų laukas.

---

20 Treinys, M. Studentų mokslinės veiklos kryžkelės. *Žemės ūkio specialistas*. 1988, kov. 25.

21 *Ten pat*, p. 2.

22 Žr. 1-ąjį priedą, p. 107.

Dirbdamas su studentais, prof. M. Treinys vadovavosi nuostata, kad svarbiausia – išugdyti jų norą domėtis, nes pripažino principą, kad „varu suvarytieji į bažnyčią nesimeldžia“. Tad ir varu suvarytieji į auditoriją – nesimoko. Kaip pats pastebėjo, „bandymas studentus spausti ir gerinti lankomumą, dažniausiai pasiekdavo tik tam tikrą išorinį efektą. Nors auditorijoje sėdinčiųjų pagausėja, bet klausančiųjų skaičius lieka toks pat, ar net sumažėja, nes varu atvarytasis nuoboduliui išvaikyti dar kalbina ir potencialų klausytoją. „Pirmiausia siekiu dirbti su tais, kurie irgi to paties siekia. Labiau vertinu žinių, bet ne lankomumo kontrolę.“[23] Bendraudamas su studentais kaip dėstytojas, sau kėlė tikslą – išugdyti norą domėtis, diskutuoti, padėti susiformuoti nuomonę ir ją ginti. Vertindamas studentų žinias, svaresniais laikė atsakymus ne į klausimą „kas“, o į klausimą „kodėl“. Jam patikdavo, kai studentai į klausimus atsakinėdavo nevadovėliškai, netradiciškai, originaliai, tačiau kartu ir argumentuotai. Vertindamas studentų žinias, nesumenkindavo ir jų pastangų. Dėstytojo darbo kūrybiškumo matu laikė atradimo džiaugsmą studentų akyse. „Kuo daugiau tų džiaugsmo kibirkščių, tuo didesnis dėstytojo darbo naudingo veikimo koeficientas. Norėtųsi, kad apie dėstytojo skaitytą kursą studentas vertintų ne žodžiais: „lengvas, neįdomus, neduos naudos nei profesinei plėtrai, nei asmenybės brandai“, bet panašiais į šiuos: „sudėtingas, studijų metu suvoktas, reikalingas profesinei brandai ir mano asmenybės tobulėjimui.“[24]

2008 m. vasarą buvusi jo studentė interneto komentaruose (po pranešimo apie profesoriaus mirtį) rašė, kad tai buvo profesorius, kuris sugebėjo sudominti, priversti mąstyti, analizuoti, samprotauti, o iš studentų sulaukė tikros pagarbos (ne apsimetimo, baimės ar abejingumo). Daugeliui studentų jo paskaitos visada buvo tikras „deimančiukas“. Studentai žavėjosi jo plačia pasaulėžiūra, didžiule patirtimi, išprusimu, o kartu ir jo paprastumu bei šiltu bendravimu. Kad buvo mėgstamas studentų, objektyviai liudija jo, galima sakyti, beveik kaip etatinio paskutinio skambučio paskaitos skaitytojo statusas.

---

23 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 16.

24 *Ten pat*, p. 17.

Toliau pateikiama tokio „deimančiuko“ – prof. M. Treinio vienos iš paskutiniųjų paskaitų apie ekonomikos mokslo kilmę ir paskirtį – santrauka.

Be penkių minučių ekonomistams paskutinio skambučio paskaitos santrauka

„Jau 5-ti metai kaip savo galvose talpinate žinias apie visuomenę, jos veiklą. Kiekvieno modulio žinios gula atskira vaga jūsų atmintyje. [...] Tiesa, tos žinių vagos gal nevienodo ilgumo, tiesumo, gilumo. Tai ir nuo mūsų dėstytojų, ir nuo jūsų pačių priklauso. Ir man teko pora vagų su jumis varyti. Šiandien man suteikėte galimybę per pusvalandį pervažiuoti ne išilgai vagų, bet skersai. Tai nedėkingas darbas. Kas važiavo arimu, tai žino – labai krato, nors įspūdžiai įvairesni. Nepretenduoju būti ir Jūsų žinių recenzentu [...]. Noriu pasidalyti kai kuriomis mintimis, samprotavimais, abejonėmis apie ekonomistą apskritai, jo vietą margame pasaulyje, iššūkius, kuriuos kelia gyvenimas, pašėlusi konkurencija. Paminėti paradoksus, kokių gausu šio mokslo srityje.

Sakoma, ekonomika prasideda ten ir tada, kur ir kada galima pasirinkti. O pagrindinis ekonomisto tikslas išplaukia iš tinginio filosofijos: kaip įdėjus kuo mažiau pastangų gauti kuo geresnį rezultatą. [...] Šis tikslas sukūrė pašėlusią vartojimo filosofiją, kuria pagrįstas ekonominis augimas. Ir ši filosofija į mūsų smegenines grūdama visais įmanomais XXI a. informacijos kanalais. Vieniems – vartojimas iki persisotinimo daiktais ir paslaugomis, kitiems – pelnas, kuriuo dar nė vienas nepersisotino. Taigi ekonominis mąstymas, juo labiau ekonomisto profesinė veikla prasminga ten, kur gali pasirinkti žmogus, jų grupė, bendruomenė, visuomenė, t. y. bet koks sociumas. Užtat ir ekonomikos mokslai priskiriami prie socialinių mokslų.

Žmonijos vaikystės laikais, kol visi žmonės užsiėmė vien maisto gamyba sau ir savo prieaugliui, jokios ekonomikos ar ekonominio mąstymo nereikėjo. [...] Bet kai žmogus galėjo maisto parūpinti daugiau negu tai būtina vienam prasimaitinti, atsirado pasirinkimas, galima specializacija. Vieni ir toliau liko žemdirbiai, maisto ruošėjai, kiti, ieškoję naujovių, tapo amatininkais, treti, ko gero, gudriau-

si, tapo pirkliais-tarpininkais, ketvirti sugalvojo pinigus ir tapo, mūsų dienų žodžiais tariant, bankininkais ir t. t. Nuo tada žmogus ir atrado ekonominį mąstymą, vieno jis mažiau išreikštas, kito – daugiau. Visi tapo ekonomistais mėgėjais, savo namų ūkio rikiuotojais. Juk *oikonomikos* terminas iš graikų kalbos gali būti verčiamas kaip mokslas (dėsniai) apie namų ūkį. Su laiku dalis mėgėjų visada tampa profesionalais. Ne išimtis ir ekonomistai. Iš namų ūkio tvarkytojų dalis išaugo į viešojo ūkio, valstybės tvarkytojus. Jūs – profesionalai. Ir jūsų tvarkomas ūkis galbūt bus visa valstybė ar tarptautinės korporacijos.

Šiandien, kalbant apie specialistus profesionalus, kartais jie skiriami į 2 grupes: a) technokratus ir b) humanitarus. Prie pastarųjų tradiciškai priskiriami ir visi „socialai“ (pedagogai, istorikai, ekonomistai). Technokratai (inžinieriai, biologai, fizikai, chemikai) visada didžiuojasi savo profesijos mokslingumu: esą jų mokslo objektą – mašiną ar gyvą padarą – galima išskaidyti į sudėtines dalis, nustatyti kiekvienos priežasties poveikį pasekmei, poveikį rezultatui ir visa tai pakartoti eksperimentuojant. Visur griežtos formulės, reakcijos ir kiti apibrėžti, determinuoti dalykai. Technokratai ir gyvą žmogų, kuriantį, mąstantį, juo labiau visuomenę, linkę vertinti technokratiniu požiūriu. Deja, jų metodai čia nelabai tinka. Kiek daug baisių dalykų padaryta žmonijai, kada į ją buvo žiūrima vien iš technokrato pozicijų. Juk socialiniuose reiškiniuose ir procesuose daugybė priežasčių veikia vienu metu (mes sakome, kad tai išorinė ir vidinė aplinka) ir tos priežastys gali sukelti daugybę galimų pasekmių. Juk visuose šiuose dalykuose visada įsiterpia žmogus su savo subjektyviais norais, siekimais, pasirinkimu. [...] Dėl to socialiniuose moksluose visuomet tenka aprėpti daugybę ryšių, nedeterminuotų, bet tikimybinių, išnagrinėti daugybę variantų, juos prognozuoti, pagaliau parengti visuomenę visoms galimoms negatyvioms pasekmėms eliminuoti. Iš čia ekonomikos ir kitų socialinių mokslų ir stiprybė, ir silpnybė, tačiau visada – didelė atsakomybė. Ne kiekvienas ryžtasi ją nešti.

Štai didis technokratas kvantų fizikos pradininkas Nobelio premijos laureatas Maksas Plankas kartą pareiškė: „Savo veiklą pradėjau kaip ekonomistas, bet šį darbą mečiau, nes buvo per daug sunku.“ Jis pasiliko siaurą mažai tyrinėtą sritį, atliko daug eksperimentų ir visuomenės buvo pripažintas. Tiesa, yra ir priešingų pavyzdžių. Štai filosofas matematinės logikos pradininkas Bertranas Raselas, kaip jis pats sakė, taip pat

pradėjo savo karjerą ekonomistu, tačiau ją metė, nes darbas jam pasirodė per daug paprastas, be matematinio griežtumo, be technokratinio determinizmo. Dėl to panašūs į B. Raselą mokslininkai ilgai nenorėjo pripažinti ekonomikos tikru mokslu. Esą, ekonomikoje operuojama empirinių skaičių gausa, bet tie skaičiai nesurikiuoti į griežtas sistemas, ryšiai tarp ekonominių kategorijų matematiškai nepagrindžiami ir t. t. Ir štai maždaug praėjusio amžiaus septintajame dešimtmetyje prasidėjo ekonomikos matematizacijos era. Ekonomistų straipsniuose sumažėjo samprotavimų, bet pagausėjo formulių, matematiškai apdorotos informacijos. Ekonomikos mokslai labiau negu kiti socialiniai mokslai priartėjo prie tiksliųjų mokslų, užtat ir jų išvados tapo labiau deterministinės. Kokia šių pokyčių praktinė pusė? Ekonomika pamažu ėmė prarasti savo esminį bruožą – socialumą, žmogaus pasirinkimo laisvę. Ji tapo formali. Daugelis matematizuotos ekonomikos išvadų ir siūlymų tartum nutolo nuo žmogaus, tartum pamiršo žmogų. Atrodo, kad ekonomikos mokslas ėmė vis labiau tarnauti ne žmogui, o pats sau.

Pagaliau pasigirsta vis daugiau balsų prieš ekonomikos mokslo pavertimą matematikos tarnaite. Įdomus šia prasme internete Prancūzijos ekonomikos studentų kreipimasis į dėstytojus: „Siūlome pasitraukti iš nerealaus pasaulio“ (prieš faktų ignoravimą, deterministinį apriorių schemų brukimą), „mes prieš beatodairišką ekonomikos pakeitimą matematika“ (ten pasakyta „šizofreniškas požiūris į realų pasaulį“), „mes už pliuralizmą požiūryje į ekonomiką“ ir t. t. Ir svarbiausia, dėstytojų atsakas studentams visiškai jiems palankus. Matyt, Vakarų ekonomikos moksle kai kur peržengta riba, kuri ekonomikos mokslą dar laiko socialiniu mokslu.

Iš viso to, ką čia kalbame, ir iš to, ko jūs mokėtės, aišku, kad ekonomikos mokslai yra kietesnis riešutas negu technokratiniai mokslai. Žinoma, jeigu mes norime tapti ekonomistais kūrėjais, bet ne vien techniniais vykdytojais. Ekonomikos mokslų sferoje sunkiau jau vien todėl, kad nebuvo ir nėra vienos priimtos ekonominės teorijos, bet tenka kiekvienam pasirinkti, kokias teorijas studijuoti ir kokių gyvenime laikytis. Be to, praktikoje ekonomikos mokslo teoriją koreguoja (arba pritaiko gyvenimui) ekonominė politika. Jums teks ją kurti, kritikuoti, tobulinti. Visi puikiai žinome, kad ekonominė politika yra politinių oponentų ar suinteresuotų grupių labiausiai puolamas dalykas (žalieji ir energetika; krikdemai ir politikos moralumas; liberalai ir privatizavimas).

Ieškoti kompromisų ir juos surasti visuomenės labui – mano palinkėjimas jums, kurie dirbsite ekonominės politikos srityje, visada susidursite su ekonomikos moralumo problema – ar pinigai kvepia ir kuo kvepia?

Viduramžių Europoje bankininkystė buvo laikoma amoraliu verslu, nes palūkanų ėmimas, be ko neapsieina bankas, buvo pripažintas kaip krikščionims nepriimtinas dalykas. XVII a. pradžioje Lietuvoje bajorams buvo uždrausta užsiimti vaizba (prekyba) ir šinkiumi (smuklininkyste). Matyt, atsirado gudrių lobistų, kurie Seime prastūmė *honoravą*, bet visuomenės raidai visai netikusį sprendimą. Jį priėmus, bajorams liko tik užsiimti žemės ūkiu (anot Balio Sruogos, lupti mužikus) ir kariauti – šoble mosuoti. Užtat lietuviai XX a. pasitiko tik kaip valstiečių tauta. Neišsiugdyta nei vaizbūnų, nei šinkorių, nei amatininkų. O ir bajorai, iš kurių rankų kardas jau seniai buvo išmuštas, į varšuvas išsibėgiojo. Pirmajai Lietuvos Respublikai teko imtis „plyno lauko“ investicijų beveik visose viešojo ūkio srityse, o po to dar porą kartų pakartoti. Paskutinio pakartojimo dar nepabaigėme. Reformuojame ir reformuojamės. Dar vis ruošiamės iš naujo gyventi. Visais atvejais reikalingas racionalus, ne emocijomis pagrįstas požiūris.

Ko reikia geram ekonomistui? Pirmiausia, mokėti suderinti analitiko ir sintetiko bruožus. Vieni, grynieji analitikai, be galo kaupia informaciją ir vengia reikšti savo nuomonę bei daryti sprendimus. Kiti, grynieji sintetikai, linkę iš nepilnos informacijos daryti išvadas ir sprendimus. Vieni neišnaudoja savo galimybių, o kiti dažnai padaro karštakošiškus sprendimus. Dirbant ekonomikos srityje, ir vėlgi reikalinga šių abiejų savybių pusiausvyra.

Pabaigti norėčiau humanitarine gaida. Ilgai ieškojau poeto, kuris metaforomis geriausiai išreiškė ekonomisto rūpesčių ir vaizdinių turinį. Tinkamo, deja, neradau. Ekonomika, matyt, prasta mūza ir įkvėpimo neteikia. Tiesa, prieš 36 metus lietuvių kalba išėjo flamandų poeto Emilio Verharno poezijos knygelė, kurios vienas eilėraščių „Skaičiai“, nors ir kiek groteskiškai, bando nusakyti mums daugiau ar mažiau pažįstamą būseną. Štai keletas fragmentų (perskaityta iš atminties). Nelinkiu Jums čia poeto nusakytos būsenos. Tikiu, kad ji bus šviesesnė. Tiek šiandien, tiek rytoj, tiek visados“.

Iš Treinys, M. Be penkių minučių ekonomistams: paskutinio skambučio pasaka. Rankraštis, 2006.

Paskutinio skambučio šventė Lietuvos žemės ūkio akademijos Ekonomikos fakultete. LŽŪA, 1981 m. birželis.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Tad apie profesorių Mečislovą Treinį – DĖSTYTOJĄ ir MOKYTOJĄ – norisi dar kartą pasakyti: *quid tam jucundum est auditu, quam sermo hominis sapientis* – nieko nėra maloniau, kaip klausytis išmintingo žmogaus kalbos.

MOKSLINĖS IDĖJOS IR TYRIMAI

1967–1989 metai

Sovietmečiu žemės ūkio ekonomikos mokslas, kaip ir kiti socialiniai mokslai, buvo įspraustas į marksistinės metodologijos ir sovietinės ideologijos rėmus, kurie susiaurino mokslinių tyrimų tematiką ir problematiką. Čia reikia prisiminti anksčiau išsakytą idėją[25] apie tai, kad, pasiremiant Vakarų ekonomikos teorijos klasifikacija į normatyvinę ir pozityvinę, socializmo ekonomikos teorijoje, metodologijoje ir empirikoje galima įžvelgti takoskyrą tarp dogmatizmo ir pozityvizmo. Plačiąja prasme dogmatizmui (kitaip – normatyvizmui) priskirtinos tos sovietinio laikmečio idėjos bei mokslinių tyrimų išvados žemės ūkio ekonomikos ir socialistinio žemės ūkio gamybos organizavimo srityse, kurių sąvokinį karkasą sudarė marksistinė-lenininė metodologija ir partinis dogmatizmas, kaip antai, „ūkiskaita, kaip socialistinio ūkio ekonominė kategorija, [...] pagrįsta visų socializmo ekonominių dėsnių veikimu“, „ūkinis apskaičiavimas yra socializmo kategorija“, „savikaina yra socialistinės gamybos ekonominė kategorija“ ir t. t. Arba kaskart n-ojo SSKP suvažiavimo mokslui primesti reikalavimai, pavyzdžiui: „Šiuo metu žemės ūkyje, kaip ir visose liaudies ūkio šakose, į pirmą vietą iškeliami klausimai dėl darbo našumo kėlimo, darbo sąnaudų ir lėšų mažinimo produkcijos vienetui pagaminti; [...] šitie partijos nurodymai reikalauja didžiausią dėmesį skirti žemės ūkio gamybos ekonominiam efektyvumui padidinti“; [...] tik tie mokslininkų pasiūlymai, kurių įdiegimas į gamybą padidina jos ekonominį efektyvumą, yra naudingi ir vertingi; [...] jie įgalina greičiau išspręsti partijos ir vyriausybės žemės ūkiui iškeltus uždavinius“ ir t. t.

Priešingai, pozityvizmui, sakytume, politiškai neideologizuotam mokslui, priskirtinos tos ekonominės idėjos ir tie mokslinių tyrimų rezultatai, kuriais buvo siekta įvertinti žemės ūkio išteklių techninį pro-

---

25 Vitunskienė, V. LŽŪA ekonomistų agrarininkų tyrimų kryptys ir rezultatai Lietuvos SSR laikotarpiu. *Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje:* [kolektyvinė] monografija / LŽŪU. 2-oji laida. Kaunas, Akademija, 2007, p. 303–346.

duktyvumą ir ekonominį efektyvumą, identifikuoti jų veiksnius bei surasti vis prastėjančios situacijos pagerinimo būdus, optimizuoti trąšų, technikos ar kitokių gamybos išteklių naudojimą. To laikmečio M. Treinio moksliniai tyrimai atitiko ekonominio pozityvizmo kryptį. Nuo sovietinio laikotarpio nutolusiam skaitytojui reikia pasakyti, kad citatų ar parafrazių iš marksizmo-leninizmo klasikų (V. Lenino, K. Markso ir F. Engelso) raštų bei SSKP dokumentų neišvengiamai buvo ir jo mokslo darbuose. Paskaičius M. Treinio rašytinius darbus, krinta į akis, jog tam tikrose teksto vietose nagrinėjamu klausimu parinktos citatos iš minėtųjų raštų, tačiau jos nenagrinėjamos ir mintis neplėtojama. Kaip buvo rašyta[26], tokių citavimų būdavo kone kiekviename to laikmečio mokslo straipsnyje, metodiniame leidinyje, kiekvienoje disertacijoje, mokslinių tyrimų ataskaitoje ir kituose rašytiniuose mokslo darbuose. Tai buvo, galima sakyti, privalomas kiekvienos mokslinės publikacijos akcentas – ideologinė duoklė, mokslinė savicenzūra siekiant išvengti, kad mokslo darbas kur nors ar kam nors neužkliūtų ir nebūtų atidėtas į stalčių.

1967–1970 m. rengdamas ekonomikos mokslų kandidato (daktaro) disertaciją, M. Treinys tyrė mašinų ir traktorių parko sudėties, ją lemiančių veiksnių ir naudojimo efektyvumo augalininkystėje klausimus. Jis siekė identifikuoti svarbiausių gamtinių bei ekonominių veiksnių įtaką augalininkystės kompleksinio mechanizavimo lygiui Vidurio Lietuvos zonoje ir ekonominiais matematiniais metodais nustatyti optimalią mašinų ir traktorių parko struktūrą augalininkystės gamybinių procesų mechanizavimo mobilių agregatų sudarymui. Autorius pabrėžė, kad žemės ūkio gamyba neatskiriamai susijusi su gamtoje vykstančiais biologiniais procesais. Dėl to, nežiūrint aktyvaus žmogaus kišimosi į šių procesų reguliavimą dirvos tręšimu, vandens ir oro režimo reguliavimu ir kt., žemės ūkio gamybos rezultatai didele dalimi priklauso nuo klimatinių sąlygų. Empiriniu tyrimu autorius nustatė, kad be klimatinių veiksnių, žemės ūkio mašinų agregatų darbui didelę įtaką daro dirvožemis, jo mechaninė (granuliometrinė) sudėtis. Be to, padarė išvadą, kad

---

[26] Vitunskienė, V. LŽŪA ekonomistų agrarininkų tyrimų kryptys ir rezultatai Lietuvos SSR laikotarpiu. *Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje:* [kolektyvinė] monografija / LŽŪU. 2-oji laida. Kaunas, Akademija, 2007, p. 303–346.

visų žemės ūkio mašinų agregatų našumo ir kuro sunaudojimo svarbus veiksnys yra žemės sklypų sąskaida (tiek natūrali, tiek dirbtina) bei jų konfigūracija. Vertinimui panaudotas darbo sklypo (kitaip, žemės sklypo – *aut.*) dydžio bei jo konfigūracijos išvestinis rodiklis – baro ilgio klasė – ir nustatyta, kad Vidurio Lietuvos zonos rajonuose žemės ūkio naudmenų sąskaida buvo mažesnė, negu likusioje respublikos dalyje. Tyrimo išvadose akcentavo, kad norint didinti žemės ūkio mašinų naudojimo efektyvumą, labai svarbu mažinti darbo sklypų sąskaidą – tiek natūralią, tiek dirbtiną. Reikia pastebėti, kad disertacijoje nagrinėta žemės ūkio technikos naudojimo efektyvumo problematika ir padarytos išvados dėl žemės sklypų sąskaidos ano laikmečio ūkių sistemos kontekste yra aktualios ir šių dienų ūkiams, ypač tiems, kurių dirbami žemės sklypai yra labai fragmentuoti (išsibarstę). Kita vertus, darnaus žemės ūkio plėtojimo kontekste žemės sklypų sąskaidos ekonominio efektyvumo klausimą reikėtų nagrinėti siejant su dabartiniais aplinkosaugos poreikiais. Pastebėtina, kad dirbamos žemės sklypų sąskaida, ypač natūrali, yra palanki biologinei įvairovei saugoti.

Be minėtų gamtinių veiksnių, disertacijoje M. Treinys analizavo ir ekonominių veiksnių, tokių kaip ūkio dydis, pasėlių struktūra, mašinų ir traktorių parko dydis, ūkių aprūpinimas traktorininkais bei jų kvalifikacija, poveikį mašinų ir traktorių parko naudojimo efektyvumui. Jis pažymėjo, „kad ūkio dydis mašinų ir traktorių parko naudojimo efektyvumą veikia tiek tiesiogiai, tiek ir netiesiogiai“, bei akcentavo, kad „aukštesnį efektyvumo lygį gali pasiekti kiekvienas ūkis, nepriklausomai nuo dydžio“, tačiau „didžiausi jo didinimo rezervai slypi stambiuose ūkiuose“[27]. Empiriniu tyrimu nustatė, kad pasėlių struktūra yra svarbus mašinų ir traktorių parko sudėties bei naudojimo ekonominio efektyvumo veiksnys. Dėl to pabrėžė, kad optimalios šio parko sudėties nustatymas turi būti atliekamas racionalios, ūkio gamtines, dirvožemio ir specializacijos sąlygas atitinkančios pasėlių struktūros pagrindu. Išanalizavęs mašinų ir traktorių parko ūkiuose dydžio ryšį su jo naudojimo

---

[27] Treinys, M. *Mašinų-traktorių parko komplektavimo ir naudojimo ekonominio efektyvumo didinimas augalininkystėje (Lietuvos TSR tarybinių ūkių pavyzdžiu):* disertacija ekonomikos mokslų kandidato laipsniui įgyti. Kaunas: Lietuvos žemės ūkio akademija, 1970, p. 31.

ekonominiu intensyvumu, nustatė, kad pastarąjį žymiu mastu nulemia ne tik šio parko dydis, bet taip pat yra sąlygojamas traktorių ir žemės ūkio mašinų komplektacijos charakteristikų.

Disertacijoje M. Treinys ypač akcentavo ūkių apsirūpinimo traktorininkais ir jų kvalifikacijos problemą, pabrėždamas, kad „žmogus – svarbiausia, nulemianti techninės pažangos įgyvendinimo sąlyga“[28], kad žemės ūkio darbo našumas didėja veikiamas dviejų veiksnių, t. y. kylant techninei pažangai ir kylant dirbančiųjų kultūriniam techniniam lygiui. Ši mintis yra aktuali ir dabartinio laikmečio ūkiuose – jaučiamas aukštos kvalifikacijos mechanizatorių, galinčių dirbti su automatizuotais įrenginiais, stygius. Plataus profilio mechanizatorių, kurie moka gerai valdyti pačius moderniausius traktorius, kombainus, kitas savaeiges žemės ūkio mašinas, poreikis Lietuvoje yra labai didelis, ir akcentuojama[29], kad aukštos klasės specialistų katastrofiškai trūksta. Anuomet (rengdamas disertaciją 1968–1970 m.) M. Treinys nustatė, kad darbo stažas yra „vienas svarbiausių traktorininkų [...] kvalifikacijos kėlimo veiksnių“[30]. Visi, kam teko dirbti su profesoriumi per penkiolika jo paskutiniųjų gyvenimo metų, pritartų minčiai, kad dėl dabartinės sparčios traktorių ir žemės ūkio technikos pažangos, ypač dėl jų elektroninės įrangos sudėtingumo, svarbesniu už darbo stažą vertėtų laikytų mechanizatorių kvalifikacijos kėlimo kursus, t. y. jų mokymąsi visą gyvenimą dirbti su vis modernėjančia technika. Daug metų kartu dirbant Žemės ūkio ekonomikos katedroje, teko stebėti profesoriaus nuolatinę pažangą naudojantis kompiuterine technika bei programomis ir pastangas neatsilikti nuo naujovių, nors tuo metu daug jo bendraamžių apskritai nesinaudojo kompiuteriu.

Po disertacijos gynimo beveik du sovietmečio dešimtmečius (1972–1989) doc. M. Treinio moksliniai tyrimai aprėpė ekonominio pozityvi-

---

28 Treinys, M. *Mašinų-traktorių parko komplektavimo ir naudojimo ekonominio efektyvumo didinimas augalininkystėje (Lietuvos TSR tarybinių ūkių pavyzdžiu):* disertacija ekonomikos mokslų kandidato laipsniui įgyti. Kaunas: Lietuvos žemės ūkio akademija, 1970, p. 46.

29 Užusienis, V. Lietuvos laukus ars kinai. *Lietuvos žinios*, 2013. Prieiga per internetą *http://lzinios.lt/lzinios/Trasa/Lietuvos-laukus-ars-kinai.*

30 Treinys, M. *Mašinų-traktorių parko komplektavimo ir naudojimo ekonominio efektyvumo didinimas augalininkystėje (Lietuvos TSR tarybinių ūkių pavyzdžiu):* disertacija ekonomikos mokslų kandidato laipsniui įgyti. Kaunas: Lietuvos žemės ūkio akademija, 1970, p. 51.

zmo problemas. Tarp fundamentinių klausimų jam rūpėjo žemės ūkio gamybos išteklių naudojimo ekonominio efektyvumo vertinimo metodikos problematika, agrotechninių sprendimų pagrindimas ekonominiu, ekologiniu ir socialiniu požiūriu. Iš taikomųjų jis išskyrė mašinų sistemų sudėties žemės ūkyje ir melioracijoje ekonominį pagrindimą, žemės ūkio produktų savikainos veiksnių ir mažinimo galimybių, žemės ūkio produktų kokybės veiksnių, gamybinės ir socialinės infrastruktūros išvystymo žemės ūkio įmonėse dėsningumų nustatymą.

Dėl aiškumo pirmiausia reikia paminėti, kad to laikmečio LŽŪA dėstytojų moksliniai tyrimai buvo koordinuojami dviem būdais: 1) ilgesniam laikotarpiui patvirtintomis fakulteto kompleksinėmis mokslinio darbo kryptimis (arba temomis) ir 2) užsakomųjų tyrimų organizavimu[31]. Pirmieji priskiriami vadintajam „biudžetiniam“ moksliniam darbui, kuris nebuvo papildomai finansuojamas, o buvo priskiriamas dėstytojo metinei darbo apimčiai. Antruosius, vadintus „ūkiskaitiniais“ moksliniais tyrimais, finansavo užsakovai iš šalies. (Pastebėtina, kad ir dabar veikia iš esmės tokia pati universiteto dėstytojų mokslinio darbo koordinavo sistema.) Kaip tik į pastaruosius M. Treinys nukreipė rengiant disertaciją įgytas žinias ir gebėjimus. Dar penkiolika metų ekonominių klausimų nagrinėjimą jis tęsė mašinų sistemų optimizavimo žemės ūkyje, vėliau ir melioracijoje, neretai kartu su technologinių mokslų srities mokslininkais atlikdamas užsakomuosius mokslinius tyrimus.[32]

Nepaisant tokių mokslinių tyrimų koordinavimo, dėstytojai turėjo ir akademinę mokslinių tyrimų laisvę (kaip ir dabartinio universiteto dėstytojai). Pavyzdžiui, 1976–1980 m. Žemės ūkio ekonomikos katedrai buvo patvirtinta biudžetinių fundamentalių tyrimų tema „Gamybos išteklių ekonominis efektyvumas“ (vadovas doc. M. Treinys), kurią vykdant orientuotasi į žemės ūkio ekonomikos metodologijos klausimus[33], tokius kaip ekonominio efekto bei efektyvumo matavimo

---

31 Vitunskienė, V. LŽŪA ekonomistų agrarininkų tyrimų kryptys ir rezultatai Lietuvos SSR laikotarpiu. *Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje:* [kolektyvinė] monografija / LŽŪU. 2-oji laida. Kaunas, Akademija, 2007, p. 303–346.

32 Žr. 2-ąjį priedą, p. 108.

33 Treinys, M. Ekonominio efekto rodiklių sistemos sudarymas. *Žemės ūkio mašinų konstrukcijų tobulinimas. Ekonominės problemos:* LŽŪA mokslo darbų rinkinys. Vilnius, 1981, p. 115–117.

rodiklių hierarchinės sistemos, atliepiančias skirtingas ekonominės sistemos grandis, sukūrimas. Tuo pačiu laikotarpiu doc. M. Treinys su Danute Strazdiene paskelbė straipsnį apie pirmarūšio pieno procentinės dalies ekonominius veiksnius visuose pardavimuose[34]. Buvo tirtas trijų veiksnių poveikis: 1) pieno gamybos koncentracija, t. y. per metus ūkio parduotas pieno kiekis; 2) karvių bandos dydis vienoje fermoje, t. y. karvių skaičius; 3) pieno gamybos technologija, išreikšta dviem kintamaisiais: aušinimo įrenginiais aušinto pieno dalimi (proc.) ir melžimo linijų įdiegimo lygiu (proc.). Jie nustatė, kad pirmarūšio pieno dalis padidėjo dėl plačiau naudojamų pieno aušinimo įrenginių ir visi pieno kokybės gerinimo veiksniai efektyvūs didesnėse fermose, kuriose laikoma daugiau kaip 15 karvių, ir galiausiai padarė išvadą, kad pieno gamybos koncentracija yra prielaida gerinti pieno kokybę.

Tęstiniu žemės ūkio ekonomikos metodologijos darbu galima laikyti 9-ojo dešimtmečio pradžioje publikuotą doc. M. Treinio nedidelį metodinį vadovą „Agrotechninių sprendimų ekonominis pagrindimas“ (1982). Jame autorius nagrinėjo augalų tręšimo alternatyvas ekonominių, socialinių ir ekologinių efektų suderinamumo kontekste, iškeldamas idėją apie būtinumą ūkinius rezultatus matuoti ne vien ekonominiais (efektyvumo), bet ir socialiniais bei ekologiniais kriterijais. Dabar šios idėjos atliepia socialinių, ekonominių ir ekologinių reikalavimų integracijos nuostatas darnaus vystymosi koncepcijoje, apie kurią doc. M. Treinys tuo metu nežinojo. Pasaulio aplinkos ir vystymosi komisijos *(*angl. – *WCED)* pranešime „Mūsų bendra ateitis“ (žinomame kaip Gru Harlem Brundtland pranešimas) pateikiamas darnaus vystymosi apibrėžimas, pasauliui pristatytas 1987 m., t. y. po penkerių metų, kai buvo parašytas ir publikuotas doc. M. Treinio metodinis vadovas „Agrotechninių sprendimų ekonominis pagrindimas“. G. H. Brundtland komisijos pranešime darnus vystymasis apibrėžiamas kaip tenkinantis dabartinio laikmečio poreikius ir nesukeliantis pavojaus būsimoms kartoms[35], yra iki šiol dažniausiai cituojamas.

---

[34] Pieno kokybės ekonominiai veiksniai / M. Treinys, D. Strazdienė. *Žemės ūkio ekonomika:* [LŽŪA] mokslo darbų rinkiniai. Kaunas, Noreikiškės, 1979, p. 33–34.

[35] Brundtland, G. H., Khalid, M., Agnelli, S., Al-Athel, S., Chidzero, B., Fadika, L., ... & Okita, S. Our Common Future (‘Brundtland report’), 1987.

Šiame metodiniame vadove autorius[36] akcentuoja, kad, prieš priimant agrotechninius sprendimus, pirma reikia įvertinti jų „įgyvendinimo poveikį žmogų supančiai aplinkai – orui, paviršutiniams ir gruntiniams vandenims, dirvožemiui“, ir atkreipia dėmesį į tai, kad tie sprendimai, kurie racionaliais gali būti pripažinti pagal techninio efektyvumo vertinimo kriterijų, „kaip tik daro gamtai didelę žalą, kurios likvidavimo išlaidos niekais paverstų visus [...] gautus ekonominius ir trumpalaikius socialinius efektus“. Tuo argumentuodamas, jis ragino ekologinį požiūrį pripažinti „lemiančiuoju agrotechninių sprendimų vertinimo kriterijumi“, o „įgyvendintinu laikyti tik tą agrotechninį sprendimą, kuris, duodamas didžiausius ekonominius ir socialinius efektus, nepažeistų ekologinės pusiausvyros“. Šios idėjos susišaukia su dabartiniu laikmečiu plėtojama darnaus žemės ūkio koncepcija.

Atsiminus doc. M. Treinio akcentuojamą ekologinio požiūrio prioritetą, galima pažymėti, kad atlikta dabartinio laikmečio darnaus žemės ūkio sampratos interpretacijų analizė[37] atskleidė, jog aplinkos problemos užima centrinę vietą žemės ūkio moksliniame diskurse. Bendrąja prasme, darnus žemės ūkis dažnai apibūdinamas kaip ekologiškai pagrįsta veikla, turinti mažą arba visai neturinti neigiamo poveikio natūralioms ekosistemoms. Be to, žemės ūkio ir aplinkos sąsajos labai domina visuomenę ir politikus. Žemės ūkio aplinkos dimensijos svarba nuo praėjusio šimtmečio pabaigos akcentuojama daugelyje Europos Sąjungos dokumentų, kaip antai, Europos Tarybos reglamente (EB) Nr. 2078/92 dėl žemės ūkio gamybos metodų, suderinamų su aplinkos apsaugos reikalavimais ir kaimo kraštovaizdžio išsaugojimu; Europos Komisijos komunikate „Taisyklės link darnaus žemės ūkio“ (1999); Europos Tarybos reglamente (EB) Nr. 1257/99 dėl paramos kaimo plėtrai iš Europos žemės ūkio vadovavimo ir garantijų fondo; „Darbotvarkėje 2000“; Europos Tarybos reglamente (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) ir kt. Šie dokumentai paaiškina Bendrosios žemės ūkio politikos reformų aplinkos kontekstą,

---

36 Treinys, M. Agrotechninių sprendimų ekonominis pagrindimas. Kaunas, Noreikiškės, 1982, p. 12–13.

37 Vitunskienė, V., Vinciūnienė, V. Viešosios paramos reikšmė siekiant aplinkos darnumo Lietuvos žemės ūkyje. *Darnus vystymasis: teorija ir praktika*. Monografija. Kaunas, 2014, p. 252–281.

turint omenyje, kad darnus žemės ūkis reikalauja tokio gamtos išteklių tvarkymo, dėl kurio jų teikiama nauda nesumažėtų ateityje.

Kalbant apie tuomet doc. M. Treinio akcentuotą socialinio požiūrio svarbą vertinant ūkinius sprendimus, nustatyta[38], kad šiomis dienomis teoriniai ir praktiniai žemės ūkio socialinio darnumo, lygiai taip pat kaip ekonominio ir aplinkos darnumo, klausimai įgauna ypatingą aktualumą pasaulinėje politikoje. Kaip antai, Jungtinių Tautų darnaus vystymosi konferencijoje „Rio+20“ (Rio de Žaneire) buvo suformuluota bendra visų pasaulio šalių darnaus vystymosi vizija „Ateitis, kurios norime“; 2015 m. Jungtinių Tautų aukščiausiojo lygio susitikime priimta visoms šalims skirta visuotinė strategija „Keiskime mūsų pasaulį: darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m.“ Kartu atkreipiamas dėmesys į tai, kad pradinėse žemės ūkio darnumo interpretacijose tiek teoriniu, tiek ūkininkavimo praktikos lygmeniu dėmesys buvo sutelktas į ekologinius žemės ūkio sistemų klausimus, ignoruojant socialinius. Akcentuojama, kad nors pačioje darnumo esmėje slypi trijų dimensijų pusiausvyra, tačiau socialinei darnumo dimensijai tenka ypatingas vaidmuo, nes, kaip pabrėžiama akademinėje literatūroje ir tarptautinių organizacijų dokumentuose, kad ūkininkavimo sistemos būtų ekonomiškai gyvybingos bei darnios ateinančioms kartoms, jos turi būti ekologiškai pagrįstos ir socialiai atsakingos. Tos ūkininkavimo sistemos, kurios nesugeba apsaugoti ir pagerinti kaimo gyventojų gyvenimo lygio, teisingumo ir socialinės gerovės, yra nedarnios.

Tad, 1982 m. doc. M. Treinio „Agrotechninių sprendimų ekonominio pagrindimo“ metodiniame vadove publikuojamas idėjas galima laikyti pralenkusiomis laikmetį sovietinio mokslo erdvėje. Vėlgi, galima daryti prielaidą, kad šių idėjų susiformavimui įtaką darė autoriaus turėta galimybė susipažinti su vakarietiškai dvelkiančia žemės ūkio ekonomikos literatūra devynių mėnesių stažuotės Prahos aukštojoje žemės ūkio mokykloje metu. Reikia pridurti, kad metodologinius klausimus doc. M. Treinys yra nagrinėjęs makrolygmeniu, t. y. visos visuomenės arba, kaip jis pats rašė, „žmonių veiklos“[39] lygmeniu.

---

38 Vitunskienė, V., Vinciūnienė, V. *Socialinės dimensijos integravimas į žemės ūkio darnumo vertinimą:* Lietuvos atvejis. Darnaus vystymosi problemos ir jų sprendimai Lietuvoje. Kaunas, 2015.

39 Treinys, M. Socialinės viešuomenės efektų sistemos klausimu. Medienos prieaugio modeliavimo klausimais. LŽUA. Kaunas, Noreikiškės, 1985, p. 109–111.

Jis iškėlė mokslinę problemą, kad visos visuomenės veiklos rezultatams apibūdinti siūloma daug įvairių kriterijų ir rodiklių, nors dažniausiai vertinama vien ekonominiu aspektu (sutapatinant su bendruoju visuomeniniu produktu (dabar bendrasis vidaus produktas), nacionalinėmis pajamomis ar jų dalimi – vartojimo fondu. Kur kas rečiau, kaip pastebi autorius, įvertinami ir socialiniai rezultatai, tokie kaip gyvenimo ir darbo sąlygų pokytis, pasiekti laimėjimai mokslo, švietimo bei sveikatos apsaugos srityse, o kartais dar kalbama apie politinį ir ekologinį efektą. Tačiau analizuojant efektus, dažniausiai, anot autoriaus, stokojama sistemiškumo, neišryškinami jų tarpusavio ryšiai, remiamasi vien kiekybiniais parametrais, todėl dalis visuomenės veiklos rezultatų, ypač sunkiai išmatuojamų kiekybiškai, lieka neįvertinti. Atkreipdamas dėmesį į tai, kad žmogaus veiklos rezultatų dėl jų prigimties bei išraiškos įvairovės vienu ar net keliais rodikliais išreikšti neįmanoma, doc. M. Treinys pasiūlė naudoti hierarchinę rodiklių sistemą ir sisteminį bendrojo visuomenės efekto (BVE) rodiklį.

Autorius BVE apibrėžė kaip įvairiais kiekybiniais ir kokybiniais parametrais apibūdinamų vartojamų verčių visumą, gautą per tam tikrą laikotarpį (pvz., per metus) ir atliepiančią dabartinius bei perspektyvinius žmonių poreikius. BVE, pagal pasiūlytą jos sudarymo idėją, apima penkias efektų grupes[40]:

1) **gamybiniai, kitaip, ekonominiai efektai** – materialinės sferos šakose naujai sukurtų vartojamųjų verčių (gaminių ir gamybinių paslaugų) visuma;
2) **kūrybiniai efektai** – žmonių dvasinės kūrybos rezultatai, pasiekti moksle, dailėje, muzikoje, literatūroje ir kitose kūrybinio darbo sferose;
3) **socialiniai efektai** – visuomenės laimėjimai individualaus ir visuomeninio vartojimo srityse: negamybinių paslaugų, butų, komunalinio ūkio, socialinio aprūpinimo, sveikatos apsaugos, kūno kultūros, poilsio, darbo sąlygų ir kt. srityse;

---

40 Treinys, M. Socialinės viešuomenės efektų sistemos klausimu. Medienos prieaugio modeliavimo klausimais. LŽUA. Kaunas, Noreikiškės, 1985, p. 109–111.

4) **politiniai, kitaip, instituciniai efektai** – valstybės organų veiklos rezultatai, išreiškiami ūkinio ir politinio mechanizmo struktūra, materialinių ir dvasinių vertybių skirstymo tvarka, šalies gynybos galios ir tarptautiniu autoritetu. Konstitucijos bei įstatymų garantuojamų teisių ir laisvių pobūdžiu, atstovavimo tvarka valstybės ir visuomenės institucijose;
5) **ekologiniai efektai** – žmogaus gyvenamosios aplinkos parametrai, susiformavę įgyvendinat kitus visuomenės efektus: oro ir vandens švarumas, radiacijos ir triukšmo lygis ir t. t.

Jis akcentavo, kad visi šie efektai tarpusavyje glaudžiai susiję ir pagal ryšio pobūdį gali būti papildantys, konkuruojantys (vienam efektui didėjant, kitas mažėja) ir neutralūs (vienas kito tiesiogiai neveikia). Sujungus socialinius ir kultūrinius parametrus, vėlgi nesunku įžvelgti paralelių su vėliau išplėtota darnaus vystymosi koncepcijos pagal keturias dimensijas (ekonominę, socialinę, aplinkos ir institucinę) paradigmą.

1980–1985 m. Ekonomikos fakultete buvo plėtojami žemės ūkio produktų savikainos analizės kompleksiniai tyrimai. Žemės ūkio ekonomikos katedrai buvo priskirti kiaulių priesvorio savikainos klausimai (vadovas doc. M. Treinys). Ar žemės ūkio produktų savikainos kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose tematika priskirtina ekonominiam pozityvizmui ar dogmatiniam normatyvizmui – poleminis klausimas, nes socialistinės ekonomikos moksle buvo akcentuojama, jog sąvoka „savikaina“ yra išskirtinė socialistinės gamybos ekonominė kategorija[41]. Nuo socialistinės ekonomikos mokslo ir praktikos atitrūkusiam skaitytojui reikia priminti, kad pagal marksistinę-leninine metodologiją ir socializmo politinę ekonomiją buvo aiškinama, jog savikainos kategorija „yra neatsiejamai susieta su ūkiniu apskaičiavimu, nes pridėtinis produktas (kitaip, pridėtinė vertė), grynosios pajamos yra vertės perteklius virš gamybos sąnaudų“. Savikaina, autoriaus teigimu, „parodo, kokia sukurto produkto vertės dalis priklauso kalbamajam (nagrinėjamajam) kolektyvui, kurio sąskaita padengiamos įmonės gamybos išlaidos, arba

[41] Vitunskienė, V. LŽŪA ekonomistų agrarininkų tyrimų kryptys ir rezultatai Lietuvos SSR laikotarpiu. *Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje:* [kolektyvinė] monografija / LŽŪU. 2-oji laida. Kaunas, Akademija, 2007, p. 325.

su kokiomis gamybos priemonių ir piniginių lėšų sąnaudomis turi būti pagaminta užplanuota produkcija“[42]. Kita pridėtinio produkto (pridėtinės vertės) dalis per žemės ūkio valstybinių supirkimų kainų nustatymo mechanizmą buvo nusavinama valstybiniam interesui, dar vadintam bendraliaudiniu. Šiame kontekste pastebėtina, kad pažodžiui išverstas iš originalios rusų kalbos žodis *себестоимость (себе+стоимость),* reiškia „vertę sau“, o ne „kainą sau“. Tad verta pastebėti, kad tokia „savikainos“, kaip socializmo ekonomikos teorijos kategorijos, interpretacija yra argumentas už tai, kad šis terminas nenaudotinas rinkos ekonomikos teorijoje ir praktikoje. Grįžtant prie iškelto poleminio klausimo, reikia pridurti, kad aprašyta „savikainos“, kaip socializmo ekonominės kategorijos, samprata vėlesniuoju socializmo laikotarpiu buvo susiaurinta ir supragmatinta, t. y. labiau pritaikyta apskaitos praktikai. Buvo atsisakyta K. Markso pridėtinės vertės koncepcija (laikant ją tinkama tik kapitalizmo sąlygomis ir netaikytina socialistinėje gamyboje) grįstos savikainos sampratos interpretacijos ir pereita prie savikainos sampratos socializmo sąlygomis traktavimo įmonės faktinių išlaidų produkcijos gamybai kontekste[43] (V. Mikutis, 1980, cituota iš V. Vitunskienė, 2007, p. 326), tačiau „savikainos“ termino nepakeitus nauju, labiau gamybos išlaidų turinį atitinkančiu terminu. Tad laikantis tokios pragmatinės „savikainos“ sąvokos interpretacijos, daugeliu atvejų tyrimuose buvo atsiribota nuo normatyvizmo ir susikoncentruota į objektyvius žemės ūkio produktų savikainos (tiksliau – produktų gamybos išlaidų – *aut.*) veiksnių regresinę analizę. Kita vertus, reikia pridurti, kad neteko aptikti doc. M. Treinio šios srities publikacijų. Matyt, kaip yra pastebėjusi tuo metu katedroje dirbusi Milda Maskeliūnienė, ši tematika dėstytojų moksliniams tyrimams nebuvo įdomi. Ji daugiau nagrinėta studentų kursiniuose bei diplominiuose darbuose.

Nuo 1986 m. fakultete biudžetinis mokslinis darbas buvo nukreiptas į kompleksinius „Agropramoninio komplekso žemės ūkio gamybos

---

42 Vitunskienė, V. LŽŪA ekonomistų agrarininkų tyrimų kryptys ir rezultatai Lietuvos SSR laikotarpiu. *Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje:* [kolektyvinė] monografija / LŽŪU. 2-oji laida. Kaunas, Akademija, 2007, p. 325.

43 *Ten pat*, p. 326.

Įtaigus profesoriaus žodis mokslinėje diskusijoje žemės ūkio ekonomikos klausimais. LŽŪA, 1986 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

valdymo sistemos ir jos tobulinimo galimybių“ tyrimus[44]. Žemės ūkio ekonomikos katedra tyrė temą „Gamybinės ir socialinės infrastruktūros išvystymo dėsningumo rajono žemės ūkio įmonėse nustatymas ir priemonių numatymas jai tobulinti“, kuriai vadovavo katedros vedėjas doc. M. Treinys. Tačiau rašytinių šaltinių (publikacijų ir rankraščių) neaptikta.

1990–2008 metai

Aktyvios politinės veiklos Lietuvos Respublikos Seime laikotarpiu (1990–1996) prof. M. Treinys rašė daug publicistikos. Į mokslinę veiklą vėl pasinėrė po 1996-ųjų, sugrįžęs į visavertį akademinį gyvenimą. Galima išskirti keturias jo tyrimų sritis, kuriose paliko ryškų pėdsaką Lie-

[44] Genienė, M. Fakulteto istorija. Ekonomikos fakultetas. Kaunas, Akademija, 1999, p. 31.

tuvos žemės ūkio ekonominės minties plėtotėje: agrarinės ekonominės minties raida; žemės ūkio daugiafunkciškumas; pogamybinio kaimo vystymasis; kaimo vietovių (teritorijų) klasifikacijos metodologija.

Suprantama, kad agrarinės politikos klausimai neliko nuošalyje tiek šių temų tyrimo kontekste, tiek ir atskirais, ypač žemės reformos ir ūkių struktūros pertvarkos, klausimais. Žemės ūkio politiką, kurią jis kūrė dirbdamas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Agrarinėje komisijoje (1990–1992) ir Seimo Agrariniame komitete (1992–1996) bei Žemės ūkio ministerijoje (1997–1998), vėliau analizavo, lygino kaip mokslininkas. Žinant prof. M. Treinio, kuklaus žmogaus, būdą ir nuostatą, kad pačiam objektyviai ir kritiškai įvertinti savo darbą vargu ar įmanoma, jo moksliniai analitiniai darbai Lietuvos žemės ūkio ekonominės minties plėtotės baruose liko neįrašyti.

Grįžęs į akademinį darbą, profesorius viename pirmųjų mokslinių straipsnių „Lietuvos žemės ūkio transformacijų problemos“[45] pažymėjo, kad žemės ūkio transformacijų sąvoka geriau tiktų nei žemės ūkio (agrarinės) reformos sąvoka nusakyti XX a. paskutiniojo dešimtmečio pirmojoje pusėje vykusių pokyčių žemės ūkyje esmę. Pastaroji, pasak autoriaus, paprastai susijusi su naujai programuojamais ūkio subjektų, jų tarpusavio santykių bei ekonominės sistemos pokyčiais. Vykusieji pokyčiai gi turėjo nemažai restitucijos elementų, nes buvo atkuriami kai kurie ikisocialistinio laikotarpio elementai: grąžinama žemė ir suvisuomenintas turtas, atkuriami ūkiai ir kt. Autorius pabrėžė, kad žemės ūkio transformacijos procese dominuoja visoms šalims būdingos bendrybės (privačios nuosavybės atkūrimas, pastangos decentralizuoti gamybą, atkurti ūkininko ūkį ir kt.), nors yra ir šalims būdingų tam tikrų proceso skirtybių.

Prof. M. Treinys padarė agrarinės politikos ir jos problemų sprendimo būdų Pirmojoje ir Antrojoje Lietuvos Respublikose lyginamąjį vertinimą dėl 1922 ir 1991 metų žemės reformų sąsajų per restitucijos procesus (pavadinimai pagal Žemės ūkio reformų įstatymų priėmimo

---

45 Treinys, M. Lietuvos žemės ūkio transformacijos problemos. Agrarinės ekonomikos mokslo raida ir šiuolaikinės problemos: mokslinės-metodinės konferencijos pranešimų medžiaga / LŽUU. Ekonomikos fak. Ekonomikos katedra. Kaunas, Akademija, 1998, p. 22–25.

Tarptautinės mokslinės konferencijos, skirtos Lietuvos žemės ūkio universiteto Ekonomikos fakulteto 50-mečiui, prezidiumas. Kalba Ekonomikos katedros prof. Mečislovas Treinys. Sėdi rektorius prof. Albinas Kusta ir fakulteto dekanė doc. Milda Genienė. LŽŪU, 1999 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

metus, atitinkamai, 1922 m. balandžio 3 d. ir 1991 m. liepos 25 d.)[46]. Kaip pažymėjo Zenonas Norkus[47] (2014), agrarininkai pirmieji ėmėsi tarpukario ir pokomunistinės Lietuvos reformų palyginimo. 2001 m. kovo 15–16 d. Lietuvos žemės ūkio universitete surengtoje specialioje mokslinėje konferencijoje „Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai“ buvo iškeltas tikslas aptarti, palyginti ir įvertinti žemės ir maisto ūkio pokyčius, paraleles ir problemas Lietuvos Respublikoje 1918–1940 m. ir 1990–2000 m. Profesoriaus M. Treinio pranešimą Z. Norkus apibūdino kaip tikrą „komparatyvistinį“ (lyginamąjį). Pranešėjas padarė išvadą, kad XX a. pabaigos „žemės reforma buvo sudėtingesnė, nes ją įgyvendinant teko suderinti kelias tarpusavyje susijusias ar net viena kitai prieštaraujančias tendencijas (kryptis): a) nuosavybės

---

46 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 95–105.

47 Norkus, Z. *Du nepriklausomybės dvidešimtmečiai.* Aukso žuvys. Vilnius, 2014.

teisių į žemę ir kitą nekilnojamąjį turtą atkūrimą (restituciją); b) žemės pardavimą šalies fiziniams ūkio subjektams; c) sovietmečiu bendru darbu sukurto turto privatizavimą; d) buvusių valstybinių ir psiaudokooperatyvinių ūkio subjektų transformavimą į privataus ūkio darinius“[48]. Detaliau vertindamas agrarinę reformą Antrojoje Lietuvos Respublikoje, jis išsiryškino šias problemines sritis:

- pradedant reformą, nebuvo iki galo apibrėžta jos koncepcija, kuri, vykdant reformą, keitėsi priklausomai nuo Seime kintančio politinių jėgų santykio. Pradedant reformą, stokota ir detalaus jos įgyvendinimo mechanizmo;
- reformos vykdymą sunkino tai, kad žemės restitucijos rezultatais buvo suinteresuotas labai gausus ir skirtingus interesus turintis šalies gyventojų skaičius;
- dėl atskirų interesų grupių poveikio žemės reformos teisės aktuose ekonominiai reformos kriterijai nepagrįstai susipynė su neekonominiais (socialiniais, politiniais, etiniais ir kt.). Dėl to ji užsitęsė, ženkliai padidėjo administravimo kaštai, sumažėjo efektyvumas;
- dėl pasirinktos nepakankamai racionalios agrarinės reformos įgyvendinimo strategijos žemės bei kito turto privatizavimas išsiskyrė į du lygiagrečius procesus. Dėl to buvo apsunkintas racionalios kapitalo struktūros formavimasis;
- vykstant reformai susiformavo labai gausus ūkio subjektų skaičius. [...] Dėl to poreforminių darinių struktūroje vyrauja smulkūs, investiciškai mažai pajėgūs ūkininkų šeimos ūkiai;
- dėl neracionalios informacijos kaupimo ir pateikimo tvarkos stokojama patikimų žinių apie realiai funkcionuojančius žemės ūkio subjektus bei jų faktiškai naudojamą žemės plotą. Ši aplinkybė trukdo objektyviai vertinti žemės reformos eigą[49].

Kitas prof. M. Treinio eseistinis istoriografijos darbas „Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai“, publikuotas 2008 m. knygoje

---

48 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 98.

49 *Ten pat.*

„Kaimas lūžio metais: Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai)“. Jame profesorius aprašo ir vertina antrosios Lietuvos Respublikos žemės reformą (jos vienu iš sumanytoju, kaip minėta, pats buvo). Čia pristatytos jo įžvalgos ir išvados dėl žemės reformos dviem klausimais: 1) dėl reformos restitucinio pobūdžio ir 2) vieną didžiausią ažiotažą sukėlusių Aukščiausiosios Tarybos nutarimo dėl asmeninių ūkių, žurnalistų pavadintų „2–3 ha ūkiais“, išplėtimo. Jos skaitytojui turėtų padėti suprasti idėjas, iškeltas profesionalaus agrarininko ekonomisto ir politiko.

Pirmuoju klausimu prof. M. Treinys rašė: „Žemės ūkyje spartesnius pokyčius sukelia tik reformos, kurių imasi valdžia, nusižiūrėjusi į kaimyninių šalių pažangą ar siekdama savosios naudos. Tačiau reformos išjudina nusistovėjusią gyvenseną, o jų nauda iš pirmo žvilgsnio ne visada būna pajuntama, todėl dažnai gąsdina nepatiklųjį žemdirbį. Antra vertus, reformos dažnai būna susijusios su teisių, pareigų ar kokios naudos perskirstymu, kur būna laimėjusių ir pralaimėjusių. Dar audringesnius pokyčius sukelia agrarinės revoliucijos. Tai radikaliomis reformomis dangstomi priverstiniai žemės ūkio sistemos pokyčiai, iš pagrindų suardantys tradicinę žemdirbio gyvenseną. Agrarines revoliucijas Lietuvoje kėlė vieninteliai bolševikai. Jų idėja – atsineštinė [...]. Pirmąjį agrarinės revoliucijos etapą bolševikai įgyvendino Lietuvoje 1940 metais. 1940 07 22 buvo nacionalizuota žemė, o per pora mėnesių atlikta bolševikinė žemės reforma. Kolūkių tvėrimas buvo pats baisiausias Lietuvos žemės ūkio sanklodos sudarkymas, kokį Lietuvos kaimas kada nors išgyveno, todėl jam priešinosi ir kūnu, ir siela.“[50] Dėl to posovietinę žemės ir žemės ūkio sistemos pertvarkos reformą jis apibūdino kaip sudėtingesnę, palyginti su ankstesnėmis: „[...] vienu metu turėjo vykti dvejopi procesai: atkuriantys prieš 50 metų likviduotą privačios nuosavybės institutą ir sukuriantys naujus žemės ūkio sistemos vienetus: subjektus, objektus ir ryšius, kurie būtų tinkamiausi XX a. pabaigos rinkos ūkiui. Antra vertus, jau buvo įvykę kai kurie ikireforminiai

[50] Treinys, M. Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai. *Kaimas lūžio metais:* Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 9–10.

veiksmai (valstiečių ūkių kūrimasis, sodybinių ūkių įteisinimas ir kt.), į kurių pasekmes reikėjo atsižvelgti, nors tie veiksmai nebuvo suderinti su būsimosios reformos nuostatomis (kurios dar nebuvo įteisintos ir visuomenėje sklandė kaip įvairios alternatyvos). Būsimoji reforma turėjo būti sudėtinga ir skausminga operacija, nes turėjo paliesti didelę dalį Lietuvos gyventojų, gyvenančių ne tik kaime, bet ir mieste. Dar reformos nepaskelbus buvo aišku, kad nuosavybės, ypač žemės klausimais, bus didelė interesų sankirta ir kad surasti visas puses tenkinantį sprendimą bus labai sunku, juolab kad patirties, kaip vykdyti šitokią reformą, pasisemti nebuvo kur. Kitos pokomunistinės šalys taip pat sprendė analogiškus uždavinius ir nebuvo aiškūs ne tik tų reformų rezultatai, bet ir galutiniai pasirinkti reformos modeliai. Tuo tarpu Vakarų šalims šitokios problemos iš viso neteko spręsti."[51]

Laike nutolusiam nuo posovietinės žemės reformos pradžios skaitytojui reikia pasakyti, kad restitucija, kaip pastebėjo prof. M. Treinys, „į mūsų kasdieninę kalbą atėjo praėjusio amžiaus dešimtajame dešimtmetyje, nors pati sąvoka ne nauja. Lotyniškas žodis *restitutio* nusako bet kokio sisteminio vieneto grįžimą į buvusią padėtį, o visi vėlesni būklės pakitimai laikomi niekiniais. Dažniausiai ši sąvoka naudojama kalbant apie turtą, nors būna ir politinė, socialinė ir kt. restitucija. Restitucija panaikina tam tikro laikotarpio veiksmų tęstinumą, jo metu nubrėžtas raidos gaires, kurių nepanaikinus, ateitis būna formuojama pagal nevykusias, dažniausiai svetimų jėgų nubrėžtas linkmes, ir jų laikantis susidarys prielaidos „paskliundoms" kelyje į ateitį, į kurias vėl ir vėl kris bėgantis nuo skaudžios ir nekenčiamos praeities žmogus."[52] Todėl, anot autoriaus, „Lietuvoje pokomunistines transformacijas buvo siekta įgyvendinti, laikantis principo restitucija per reformą. Tik ne viskas gerai ir sklandžiai pavyko padaryti, nes atkuriant vienų žmonių teises į atimtą turtą, suardytą gyvenseną, neišvengiamai nukenčia kiti, neretai niekuo dėti žmonės, kuriuos socialistinė santvarka įpynė į savo neteisėtų veiksmų grandinę, kaip ir tuos, kurių labui, tiesai ir teisybei atkurti, vykdo-

---

51 Treinys, M. Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai. *Kaimas lūžio metais:* Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 88.

52 *Ten pat*, p. 123–124.

ma restitucija. Socialiniu požiūriu tai nedėkinga situacija, panaši į chirurgo veiksmus, kada, norint ištiesinti blogai suaugusią sužalotą ranką, ją reikia vėl iš naujo laužti ir gydyti.“[53]

Be to, prof. M. Treinys akcentavo, kad restitucijos klausimas bandant iš planinės sovietinės ekonomikos vėl grįžti į privačios nuosavybės ir rinkos ekonomiką nebuvo visiškai nauja idėja ir pažymėjo, kad dar prieš keletą dešimtmečių Vakarų tremtyje šiuo klausimu diskutavo lietuvių teisininkai Vincas Rastenis ir Pranas Viktoras Raulinaitis. Jis rašė: „V. Rastenis, įvertindamas gausius pokyčius, kuriuos atnešė Lietuvos kaimui sovietinė tvarka, nebetikėjo, kad žlugus Lietuvoje komunistinei santvarkai ir šaliai grįžtant prie privataus ūkio, galimi visaverčiai restituciniai procesai. Jo oponentas V. Raulinaitis pasisakė už bekompromisinę restituciją. Kiekvienas jų turėjo savų šalininkų ir tuomet Amerikoje, ir dabar, pradėjus grįžimo į privatų ūkininkavimo procesą Lietuvoje.“[54] Tęsdamas diskusiją, autorius padarė išvadą, kad: „[...] ko gero, nei grynai teisiniais, nei vadybiniais, žemėtvarkiniais, ekonominiais ar kitais būdais sužaloto ir kreivai suaugusio kaimo problemų išspręsti visiems tenkinančiu būdu neįmanoma. Lieka politinės valios metodas, kuriuo privalo pasinaudoti tie, kuriems tauta suteikė pasitikėjimo mandatą spręsti. Paviršutiniškas sovietmečio ekonomikos simptomų gydymas, orientacija vien į susiklosčiusią situaciją (kas buvo vadinama „nuliniu“ reformos variantu), neišsprendžiant santvarkos sukeltų genetinių defektų pašalinimo iš esmės, šalies ūkį ir visuomenę palieka tarsi prirakintą prie praeities vizijos, kurios egzistavimui istorija parašė nedviprasmišką išvadą. Dėl to daugelio teisininkų ir teisybės pamatų atsikuriančiai Lietuvai klojėjų nuomonė buvo nedviprasmiška: pokomunistinė reforma be restitucijos būtų buvęs dar vienas į bolševikinį panašus turto perdalinimas tiems, kurie buvo arčiau to turto – dar vienas *grabi nagrablennoe* variantas.“[55]

---

53 Treinys, M. Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai. *Kaimas lūžio metais:* Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 124.

54 *Ten pat*.

55 *Ten pat*.

Restitucijos per reformą principo įgyvendinimas Lietuvoje buvo viena užsitęsusios žemės reformos priežasčių. Kaip pažymėjo prof. M. Treinys, „[...] turto teisinės (visuotinės) restitucijos atveju svarbu tik pagrįsti savininko ar jo turto paveldėtojų teisę į nuosavybę. Tai padarius, valstybė turto savininkui ar teisėtiems paveldėtojams (pagal įstatymą ar testamentą), automatiškai grąžina teises į tą nuosavybę, neatsižvelgiant į tai, kas ir kokiam tikslui naudojasi tuo turtu grąžinimo momentu. Visi praktiniai to turto naudojimo klausimai sprendžiami susitarimu tarp naujojo turto naudotojo ir savininko, arba nesutariant – teisme. Tuo atveju sumažėja darbo krūvis reformos institucijoms, o pats nuosavybės atkūrimo procesas būna skaidresnis ir greitai užbaigiamas. Tiesa, padidėja krūvis teisėtvarkos institucijoms, tačiau, finansuojant šį procesą ne valstybės, bet suinteresuotųjų pusių lėšomis, išeitys surandamos pigiau ir greičiau, negu biurokratizuojant šį procesą ir apmokant visų mokesčių mokėtojų lėšomis.“[56] Tačiau autorius abejojo, ar visuotinė restitucija galėjo būti įgyvendinta Lietuvoje, kur „dauguma politinių jėgų savo rankomis (ar protu) tikisi padaryti geriau už rinkos mechanizmą“. Lietuvoje įvykdytos ribotos (biurokratizuotos) restitucijos atveju „valstybė pripažino savininkui teisę į turtą, kaip ir teisinės restitucijos atveju, tačiau bandė sureguliuoti naudojimosi juo tvarką: grąžinti natūra, ekvivalentine natūra, išpirkti jį iš savininko, jeigu turtas „užimtas“ (mokėti kompensaciją visų mokesčių mokėtojų, net ir visai nesusijusių su restitucija, lėšomis) ir net bandyti padalinti turtą tarp paveldėtojų“[57].

Prof. M. Treinys akcentavo, kad tai labai imlus, brangus ir valstybei visai nebūdingas darbas. Be to, dažną su žemės restitucija susijusių teisės aktų nuostatų kaitaliojimą priklausomai nuo politinės daugumos pokyčių, besiformuojančių interesų grupių santykio, vykdančiųjų valdininkų interesų jis įvardijo kaip vieną iš trukdžių, lėmusių užsitęsusią reformą ir jos eigos vingius. Kartu pastebėjo, kad „visomis šiomis ligomis persirgo (ar jau?) ir Lietuva, spręsdama žemės ir kito nekilnojamojo turto grąžinimo problemas tiek kaime, tiek ir mieste, ypač spręsdama turto grąži-

---

56 Treinys, M. Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai. *Kaimas lūžio metais:* Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 126.

57 *Ten pat*, p. 126–127.

nimą alternatyvine natūra, ypač perkeliant žemės nuosavybės teisę, ją atskiriant nuo pirminio objekto ir suteikiant kitam objektui“[58].

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos nutarimo „Dėl asmeninių ūkių išplėtimo“ klausimu prof. M. Treinys akcentavo, kad „šitokių ūkių teisinis ir žemėtvarkinis formavimas, neparengus bendros agrarinės reformos koncepcijos, [...] atrodė nesavalaikis“[59]. (Jo iniciatoriai buvo Agrarinės komisijos vadovas Eimantas Grakauskas ir narys R. R. Survila, 1990 m. liepos 26 d. pateikę Aukščiausiosios Tarybos nutarimo projektą dėl šių ūkių formavimo.) Kaip parodė vėlesnė Lietuvos praktika, šis klausimas į politines peripetijas buvo įsuktas dar daugelį metų. Jis buvo vis analizuojamas ne vien politinėje, bet ir akademinėje erdvėje. Vertindamas šį Aukščiausiosios Tarybos nutarimą po devyniolikos metų, pats prof. M. Treinys rašė, kad „sunku retrospektyviai vertinti alternatyvinį variantą – jeigu sodybiniai ūkiai nebūtų buvę sukurti, o kolektyvinių ūkių plotai, kuriuose per sėjomainą keliaudavo ir „arai“, būtų buvę laikomi neužimta žeme ir grąžinti savininkams. Galbūt dalis jų būtų sutikę nuomoti žemę naudotojams, ir ten žemės problema nebūtų paaštrėjusi. Tačiau daugelyje vietų, kur žemės savininkai buvo linkę ūkininkauti patys, ypač prie miestų ar didesnių miestelių, laisvų žemių smulkiems nuomininkams, kokiais būtų tapę dabartiniai sodiečių ūkiai, būtų nelikę. Neabejotinai būtų kilusi didelė socialinė įtampa, galbūt gerokai didesnė, negu tuos plotus paskyrus. Aišku, kairieji būtų stoję ginti bežemių interesų ir kaltinę Aukščiausiosios Tarybos deputatus dėl blogos kaimo socialinės būklės. Galimas dalykas, sprendžiant šias problemas, būtų geriau pasitarnavęs kompromisas: sodybinių ūkių, kaip neišvengiamų pokomunistinės transformacijos palydovų, kūrimą spręsti žemės reformos metu kartu su žemės grąžinimu ir plotų skyrimu pardavimui. Galų gale visokias plotų ir ribų korektyvas, derinant skirtingų grupių interesus, daugelyje vietų neišvengiamai teko atlikti ir dabar.“[60]

---

58 Treinys, M. Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai. *Kaimas lūžio metais:* Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 126.

59 *Ten pat*, p. 84–85.

60 *Ten pat*, p. 87.

Kad 1990 m. dar veikusių kolūkių ir tarybinių ūkių darbuotojų sodybinių ūkių žemės (bent tų šešiasdešimties arų, kuriuos jie dirbo sovietmečiu) klausimas privalėjo būti įtrauktas į žemės reformos sprendinių aibę, galima paremti keliais argumentais.

Pirma, žvelgiant per pagrindinio 1922 m. Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo prizmę, parceliuojant dvarus, trečioje pirmenybių eilėje žemei gauti (po Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanorių bei karių ir ūkininkų ar jų tiesioginių įpėdinių, iš kurių po 1861 m. buvo atimtos ir dvarams priskirtos žemės) buvo įrašyti „skaldomo dvaro darbininkai, gretimieji mažažemiai ir dvaro smulkūs nuomininkai“[61]. Iki žemės reformos neturėjusieji žemės pretendentai buvo suskirstyti, anot Broniaus Povilaičio[62], į dvi kategorijas: tuos, kurių nuosavybėn buvo paskirta iki 2 ha žemės, ir tuos, kurie gavo daugiau kaip 2 ha. Pasak autoriaus, iki 2 ha gavusiųjų kategorijai buvo priskirti dvarų darbininkai, kaimo amatininkai, menkos sveikatos žmonės ir kt. Be to, pagal S. Elsbergo pateiktą statistiką, būta dar vienos – miestų gyventojų (tarnautojų ir darbininkų) – grupės, kuriai taip pat buvo paskirta žemė nuosavybėn (bežemiams kaimo amatininkams ir žemės ūkio darbininkams skiriant nuo 0,5 iki 2 ha, o asmenims, kuriems žemė skiriama miestų I ir II zonose, mažinant iki 0,25 ha arba ir mažiau).

Antra, pagal šeimų biudžetų tyrimo duomenis, pajamos iš individualaus sodybinio ūkio dešimtmetį iki reformos sudarė nuo 29,5 iki 34,9 proc. pajamų[63]. Nepaisant to, kad gyventojų asmeniniam sodybiniam ūkiui buvo suteikta naudotis ne didesnis kaip 60 arų žemės plotas, gautos pajamos iš individualios žemės ūkio veiklos buvo svarus ir svarbus kaimo šeimų pragyvenimo šaltinis. Tad jo netekus, pastebimai būtų smukęs jų gyvenimo lygis.

Trečia, kaip ir reikėjo tikėtis, po kolūkių ir tarybinių ūkių restruktūrizavimo 2–3 ha ūkiai ilgainiui išliko kone vienintelis pragyvenimo

---

61 Elsbergas, S. Lietuvos žemės reforma. Diplominis darbas. Vytauto Didžiojo universitetas. Kaunas, 1935, p. 37.

62 Povilaitis, B. *Lietuvos žemės ūkis 1918–1940:* jo raida ir pažanga. 2-asis leid. Tėvynės sargas. Vilnius, 1997.

63 Витунскене, В. Преобразование форм хозяйствования в аграрном секторе Литвы в условиях перехода к рынку. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук. МГУ. Москва, 1992.

šaltinis daugeliui pagyvenusio amžiaus kaimo gyventojų, kurie iki žemės ūkio restruktūrizacijos dirbo kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose. Čia tikslinga pacituoti mokslinio tyrimo išvadas[64] apie tai, kad tuo metu kaime sunkiausiai gyveno darbingo amžiaus žemdirbiai, buvę bankrutavusių ar kitaip iširusių žemės ūkio bendrovių darbuotojai, kurių darbinė veikla apsiribojo vien tik smulkiuose (2–3 ha) ūkiuose. Nustatyta, kad vyresnio darbingo amžiaus smulkiems žemdirbiams buvo sunku susirasti alternatyvų (ne žemės ūkyje) samdomą darbą dėl menkos žemdirbiškų profesijų paklausos darbo rinkoje, galimybių persikvalifikuoti neturėjimo, mažo darbo vietų skaičiaus gyvenamojoje vietoje plėtojamose kitose ekonomikos srityse, dažnam nepriimtinos darbo biržos pasiūlytos darbo vietos dėl per didelio atstumo nuo gyvenamosios vietovės. Pagyvenusio amžiaus smulkūs žemdirbiai nesugebėjo užsiimti alternatyvia (ne žemės ūkio) savarankiška veikla, nes neturėjo reikalingų žinių ir pinigų verslui pradėti, bijojo rizikuoti, nematė sėkmingo verslo pavyzdžių, nežinojo, kokiu verslu būtų galima užsiimti, nes tokio verslo pavyzdžių nebuvo seniūnijose, netradiciniams žemės ūkio produktams nerado rinkų dėl per mažo pardavimų kiekio.

Kaip minėta, prof. M. Treinys domėjosi pirmosios nepriklausomos Lietuvos istorija ir jos žmonėmis, kurių tragiškas likimas bei sovietmečiu ant jų darbų uždėti „tylos šarvai“. „Tapo savotišku dvasiniu imperatyvu domėtis šiais žmonėmis, jų nuveiktais darbais, o esant galimybei, – apie juos kalbėti ir kitiems“, – rašo M. Treinys[65]. Dar studijų pradžioje jo užtiktoje J. Maimino knygelėje „Teorijos ir tikrovė“, kurioje labai šiurkščiai buvo puolamos visos ikikarinės Lietuvos visuomenės bei politinės srovės, buvo suminėti ir idėjas skleidę žmonės, išvardyti jų veikalai. Dar tuomet jam „ir kilo eretiška mintis – sužinoti TIESĄ APIE TUOS ŽMONES: J. Aleksą, P. Šalčių, D. Cesevičių, J. Tūbelį, J. Krikščiū-

---

64 Nustatyti skurdo išplitimą tarp žemdirbių ir numatyti priemones skurdo mažinimui ir prevencijai. ŽŪM mokslinių tyrimų programos „Palankesnių prielaidų ūkininkavimo modernizavimui ir pertvarkymui regionuose sukūrimas“ tyrimų projektas. Metinė ataskaita. Vadovė V. Vitunskienė, M. Treinys, R. Lazutka, D. Skarbalius, G. Binkauskienė, B. Vaznonis ir kt. 2002.

65 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 24–25.

ną, F. Kemėšį ir kitus“. Šie jo siekiai pasipildė ir išsipildė vėlesniais laikais, ėmus rinkti medžiagą apie šių žmonių idėjas ir likimus.

Po disertacijos gynimo 1971 m. atsiradus laisvesnio laiko, beveik metus kas savaitę, kartais ir dažniau M. Treinys važiuodavo dirbti į Vilniaus universiteto bibliotekos specialiuosius fondus. Patyręs, kaip pats pastebėjo[66], kad liberaliausi yra Vilniaus universiteto bibliotekos specialiųjų fondų tvarkytojai, išsirūpino leidimą juose dirbti. Kiek vėliau, 1979–1980 m. stažuodamasis Prahos aukštojoje žemės ūkio mokykloje, jis patyrė, kad „ten be problemų galima atsisiųsti lietuvių emigrantų leidinius. Iš ten juos jau nebuvo sunku parvežti į Lietuvą.“[67]

Dar vėliau, devintojo dešimtmečio antrojoje pusėje, *perestroikai* atvėrus vieną kitą langelį ir gaivesnio vėjo gūsiui[68], jis sukauptą medžiagą pradėjo skelbti spaudoje. Pirma Akademijos laikraštyje buvo atspausdinta jo apybraiža „A. Čajanovas ir dabartis“[69] apie reabilituotą žymų Rusijos žemės ūkio kooperacijos teoretiką ir praktiką A. Čajanovą. Joje priminė ir analogišką kai kurių Lietuvos mokslininkų, (ypač kooperatininko P. Šalčiaus) bei jų idėjų likimą. Po metų jis rašė: „Nemažas Akademijos žmonių susidomėjimas A. Čajanovu, jo darbais bei užmarštintais Lietuvos mokslininkais parodė, kad dešimtmečiais skleistoji migla žmonių sąmonėje ima sklaidytis ir daugelis pamažu jau atgauna istorinę atmintį.“[70] Tuomet jam kilo sumanymas į studijų programas (ne vien tik žemės ūkio ekonomikos) kaip pasirenkamąjį dalyką įtraukti Lietuvos ekonominės minties ir ūkio istoriją, kur buvo įrašyti M. Očapovskio, P. Šalčiaus, M. Krupavičiaus, A. Rimkos ir J. P. Aleksos darbai.

Po aktyvios politinės veiklos nuo 1996 m. atsidavęs akademinei veiklai, prof. M. Treinys daug dėmesio skyrė istoriniams lietuviškosios ekonominės minties raidos tyrimams. Jis „iš užmaršties kerčių“, iš KGB

---

66 Treinys, M. Atgimimo rytui auštant. *Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje:* aukštojo mokslo istorijos studija / LŽŪU. Kaunas, 1999, p. 74–91.

67 *Ten pat*, p. 75.

68 Treinys, M. Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai. *Kaimas lūžio metais:* Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 13.

69 Treinys, M. A. Čajanovas ir dabartis. *Žemės ūkio specialistas.* 1988, bal. 1; bal. 8; bal. 15.

70 Treinys, M. Atgimimo rytui auštant. *Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje:* aukštojo mokslo istorijos studija / LŽŪU. Kaunas, 1999, p. 75.

archyvų ir bibliotekų specialiųjų fondų, buvusių po „stikliniu gaubtu“, į dienos šviesą iškėlė lietuvišką kūrybinį palikimą studijoje „Jonas Aleksa: ūkio, mokslo ir valstybės baruose“ (1999) ir trijose bendraautorinėse monografijose „Domas Cesevičius“ (1998), „Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje“ (2006), „Kooperacijos ir studijų organizatorius Kazimieras Jasiūnas“ (2007). Greta pasirodė jo moksliniai straipsniai „Jonas Aleksa – žemės ūkio strategijos formuotojas pirmosios Lietuvos Respublikos ikiseiminiu ir Seimų laikotarpiu (1918–1927)“ (2001), „Lietuvos žemės ūkio pertvarkos vizija Jono Aleksos darbuose“ (2001) ir su bendraautoriumi „J. Aleksa – agrarinio korporatyvizmo idėjų diegėjas“ (2004).

Paminėtinas ir gausus prof. M. Treinio rašytinis palikimas enciklopediniuose leidiniuose apie asmenis, palikusius pėdsaką žemės ūkio raidos ir ekonominės minties istorijoje, – Kazį Radušį, P. V. Raulinaitį, Albiną Rimką, Juozą Skaisgirį, Vitoldą Stanevičių (Staniewicz), Jeronimą Strojnovskį, Teodorą Viljamą Šulcą (Schultz), Albrechtą Danielių Terą (Thaer), Johaną Heinrichą Tiūneną (Thuenen), Juozą Urmaną, Stasį Vaičių ir kt.

2001 m. lapkričio 29 d. Lietuvos mokslų akademijoje vykusioje konferencijoje „Kaimo bendruomenių plėtros socialiniai pagrindai“ profesorius pirmasis Lietuvoje prabilo apie žemės ūkio daugiafunkciškumą. Jis pabrėžė, „kaip svarbu yra suvokti, kad daugelis

Mečislovas Treinys dalija autografus Jono Prano Aleksos knygos „Ūkio, mokslo ir valstybės baruose“ pristatyme Lietuvos žemės ūkio universitete. 1999 m. gruodžio 23 d.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

kaimo vietovėje sukurtų neprekinių gėrybių lemia visos visuomenės gyvenimo kokybę. Šių gėrybių kūrimas negali būti vertinamas kaip kaimo „natūrinė duoklė“ visuomenei“. Kartu jis akcentavo, jog mūsų laikmečiu žemės ūkio ir kaimo veiklos daugiafunkciškumas tampa nebe vien teorinių svarstymų idėja, bet pradedamas įteisinti atskirų šalių (Europos Sąjungos, Norvegijos, Šveicarijos, Japonijos, Pietų Korėjos ir kt.) praktikoje bei tarptautiniuose teisės aktuose.

Po konferencijos buvo paskelbti ir jo pirmieji du mokslo populiarinimo ir moksliniai straipsniai apie daugiafunkciškumo suvokimo ir praktinę svarbą žemės ūkiui bei kaimo vystymuisi: „Europinis žemės ūkio modelis“ (agroverslo žurnale „Mano ūkis“, 2002, Nr. 5 ir Nr. 7) ir „Kaimo veiklos daugiafunkciškumas ir bendruomenių funkcijos“ (moksliniame žurnale „Žemės ūkio mokslai, 2002, Nr. 4). Greitai po minėtos konferencijos Lietuvos mokslo akademijoje susibūrė profesoriaus vadovaujama mokslininkų grupė (iš ASU doc. Valerija Vinciūnienė ir magistrantas Bernardas Vaznonis) vykdyti mokslinių tyrimų projektą „Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos modeliavimas“ (2004–2006).

Be to, prof. M. Treinys buvo pirmasis iniciatorius to, kad žemės ūkio ir kaimo vystymosi daugiafunkciškumo idėjos būtų integruotos į Lietuvos politiką. Tačiau ši jo iniciatyva pradžioje sunkiai skynėsi kelią. Kaip jis pats juokaudavo, projekte „Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos“ jo įrašytos nuostatos apie daugiafunkcinį žemės ūkį „buvo išgaudytos kaip blusos“. Tokį ignoravimą galima laikyti trumparegiškumu ar tiesiog „gaudytojų“ neišmanymu Europos Sąjungos Bendrosios žemės ūkio politikos (ES BŽŪP). Kaip pažymėjo A. Massot, po 1997 m. Europos Vadovų Tarybos deklaracijos, kurioje remiamas Europos žemės ūkio modelis, Europos Parlamentas (EP) ne kartą nurodė palaikantis šį modelį, kuriam būdingas daugiafunkciškumas[71]. Ši pozicija buvo ypač ryški 2003 m. BŽŪP reformos proceso metu ir per Pasaulio prekybos organizacijoje (PPO) tebevykstančias daugiašales derybas dėl žemės ūkio (Dohos derybų raundas, 2001 ir 2003 m.).

---

[71] Massot, A. Bendra žemės ūkio politika (BŽŪP) ir Sutartis. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės. 2015, spal. Prieiga per internetą *http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/lt/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.1.html*

Atsižvelgiant į tai, Europos Parlamentas pasisakė už tai, kad į BŽŪP būtų įtraukti nauji tikslai, kurių siekiant būtų galima įveikti naujus žemės ūkio veiklos iššūkius, tokius kaip geros produktų kokybės, visuomenės sveikatos, darnaus vystymosi, ekonominės ir socialinės sanglaudos užtikrinimas, aplinkos sauga ir kova prieš klimato kaitą. Juolab, kad rengiantis narystei Europos Sąjungoje, su jos *Acquis communautaire* tuo metu jau buvo derinama ir Lietuvos žemės ūkio ir kaimo politika.

Prof. M. Treinys nurodė, kad Europos žemės ūkio modelio susiformavimą lėmė įvairios priežastys, kurių svarbiausia – „pasaulinės prekybos žemės ūkio gaminiais liberalizacija ir beatodairiškas lyginamųjų pranašumų kriterijaus suabsoliutinimas tarptautiniuose ekonominiuose santykiuose“. Esant atvirai ekonomikai, ši aplinkybė tapo rimtu iššūkiu Europos šalims, kurių žemės ūkis funkcionuoja mažiau palankiomis sąlygomis negu Šiaurės bei Pietų Amerikoje, Australijoje ar Naujojoje Zelandijoje[72]. Profesorius akcentavo, kad Europos žemės ūkio modelis yra „pagrįstas pusiausvyra tarp ekonominių, socialinių bei ekologinių vertybių. Tai lemia kaimo vietovių veiklos daugiafunkciškumą, pasireiškiantį ne tik žemės ūkio produkcijos gamyba, bet ir kaimo aplinkos bei kraštovaizdžio išsaugojimu, kaimo regionų subalansuota plėtra.“[73] Be to, pažymėjo, kad kai kuriose kitose Europos šalyse žemės ūkio daugiafunkciškumas politikos objektu tapo dar anksčiau. Viena iš pirmtakių ir lyderių šioje srityje laikoma Norvegija. Kartu pastebėjo, kad iniciatyvos dėl kompensavimo žemdirbiams už jų kuriamas viešąsias gėrybes Europos Sąjungos ir nacionalinėse agrarinėse politikose radosi kartu su mokslo idėjų apie žemės ūkio daugiafunkcinį vystymąsi raida (pavyzdžiui, apie KPP ir BŽŪP). Nors žemės ūkio modelis nėra identiškas kiekvienoje Europos šalyje, tačiau kiekvienoje jų, kaip nurodė autorius, turi daug bendrų bruožų, kurie europietišką žemės ūkį skiria nuo kontinentų (pirmiausia „naujojo pasaulio“) žemės ūkio modelių. Jis akcentavo Europos žemės ūkio bendrybes[74]:

---

72 Treinys, M. Kaimo veiklos daugiafunkciškumas ir bendruomenių funkcijos. *Žemės ūkio mokslai*. 2002, Nr. 4 (priedas), p. 62.

73 Treinys, M. Daugiafunkcinio kaimo plėtra. *Lietuvos kaimo raida*. Vilnius, 2005, p. 5–6.

74 Treinys, M. Kaimo veiklos daugiafunkciškumas ir bendruomenių funkcijos. *Žemės ūkio mokslai*. 2002, Nr. 4 (priedas), p. 62.

– žemės ūkis plėtojamas kaimo bendruomenėse, kur vyrauja nedideli šeimos ūkiai, turintys ilgą privačios nuosavybės istoriją;
– dauguma žemės naudmenų daugelį šimtmečių naudojama žemės ūkio tikslams;
– kaimo paveldas sudaro reikšmingą kiekvienos šalies identiteto dalį;
– pastaraisiais dešimtmečiais Europoje sustiprėjusi žemdirbių ir visos visuomenės ekologinė sąmonė, kuri papildė žemės ūkio politiką aplinkosauginiais kriterijais;
– reikšmingas bei didėjantis maisto produktų etikos ir gyvūnų gerovės suvokimas.

Žemės ūkis laikomas daugiafunkciniu, nes čia „be pagrindinės funkcijos, t. y. maisto, pluošto, pašarų, energijos, žaliavų gamybos, teikiančios privačiąsias prekines gėrybes, atliekama daug kitų papildomų funkcijų. Tai – kaimo vietovių gyvybingumo, gamtos išteklių, biologinės įvairovės, kultūrinio paveldo išsaugojimas, kultūrinio kraštovaizdžio palaikymas, maisto saugumo bei kokybės užtikrinimas. Šių funkcijų kuriamos gėrybės (produktai ar paslaugos) laikomos viešosiomis ir paprastai būna neprekinės. Jų vartojimas nesumažina tos gėrybės kiekio ir naudingumo kitam vartotojui. Pavyzdžiui, grožėtis kraštovaizdžiu, kaimo gamtos paminklais, etninio paveldo objektais, išsaugota flora ar fauna gali neribotas žmonių skaičius.“[75] Žmonių ir gamtos sąveikoje susidariusios viešosios gėrybės yra kaip žmogaus veiklos produktas (agrarinis kraštovaizdis, kultūrinis paveldas, tradicijos, technologiniai įrenginiai). Įvairiose teritorijose viešųjų gėrybių proporcijos nevienodos, jos priklauso nuo gamtos ir žmogaus sąveikos laipsnio. Autorius pažymėjo, kad kaimo vietovių gyventojams vienu metu tenka spręsti kelis tarpusavyje susijusius uždavinius, kaip antai, gaminti žemės ūkio produktus, palaikyti tinkamą gamtos išteklių (dirvožemio, vandens, oro) kokybę, užtikrinti maisto saugą ir kokybę, išsaugoti ir palaikyti bioįvairovę, kultūrinį (o vietomis ir natūralų) kraštovaizdį, išsaugoti ir pritaikyti naujai paskirčiai kaimo materialųjį bei dvasinį paveldą, kurti ir tinkamai eksploatuoti kaimo viešojo naudojimo infrastruktūrą.

---

[75] Treinys, M. Daugiafunkcinio kaimo plėtra. *Lietuvos kaimo raida*. Vilnius, 2005, p. 5.

M. Treinys pateikė tris argumentus, kodėl žemės ūkio daugiafunkciškumą Lietuvoje reikia nagrinėti mokslo, politikos ir praktikos lygmenimis[76]:

1) dėl pokomunistinės transformacijos nuosmukio kaimo vietovėse mažėja privačių gėrybių kūrimas, kartu blogėja ir viešųjų gėrybių kūrimas;
2) stokojama teorinių (taip pat ir empirinių – *aut.*) tyrimų, pagrindžiančių paramos žemės ūkiui ir kaimo veikloms tikslus bei priemones agrarinėje politikoje, dėl to stiprėja priešprieša tarp intervencionistinio ir liberalaus požiūrio į žemės ūkio verslą šalininkų;
3) kaimo vietovėse daug gyventojų stokoja darbo ir uždarbio, todėl jiems tenka skirti vis didėjančias socialines išmokas, kurias galėtų pakeisti kompensacijos už neprekinių viešųjų gėrybių kūrimą.

2004 m. subūrus nedidukę mokslininkų grupę (M. Treinys, V. Vinciūnienė, B. Vaznonis ir G. Janušauskaitė) buvo atliktas empirinis tyrimas „Privačių ir viešųjų gėrybių kūrimo dėsningumai skirtingo žemės ūkio veiklos intensyvumo teritorijose“ Lietuvos kaimiškųjų seniūnijų lygmeniu[77]. Bendrosioms tendencijoms tirti iš kiekvienos savivaldybės atsitiktinės atrankos būdu pasirinkta viena seniūnija (iš viso 48 seniūnijos), o detaliems tyrimams – 9 seniūnijos, atstovaujančios visiems Lietuvos regionams. Privačių ir viešųjų gėrybių kūrimo ypatumai nagrinėti kaimo vietovių agrariškumo kontekste. Šiuo atveju kaimo vietovės agrariškumas suprantamas kaip su žemės ūkio žaliavų gamyba susijusių kaimo gyventojų veiklos dominavimas juos užimant, teikiant jiems pinigines ir (ar) natūrines pajamas ir galimybes realizuoti savo pomėgius ir taip nulemiant savitą žemdirbišką gyvenimo būdą kaime. Kaimo vietovės agrarizacija – žemės ūkio žaliavinio sektoriaus dalies didėjimas

---

76 Treinys, M. Kaimo veiklos daugiafunkciškumas ir bendruomenių funkcijos. Žemės ūkio mokslai. 2002, Nr. 4 (priedas), p. 61–62.

77 Daugiafunkcinio žemės ūkio, įgyvendinant žemės ūkio ir kaimo plėtros politiką, modeliavimas. 2005 metų ataskaita, vykdant mokslinių tyrimų programą „Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos modeliavimas“. Vadovas – V. Vitunskienė, vykdytojai: M. Treinys, V. Vinciūnienė, B. Vaznonis. LŽŪU, Akademija.

naudojamuose kaimo vietovės ištekliuose, privačiųjų ir viešųjų gėrybių kūrime, gyventojų užimtume, pajamose ir t. t.

Kaip pastebėjo prof. M. Treinys, tai daugiau teorinė, hipotetinė kaimo vietovės raidos kryptis, pasireiškianti išimtiniais atvejais, išimtinoje teritorijoje. Kaimo vietovės deagrarizacija – atvirkštinis procesas. Anot jo, dėl deagrarizacijos žemės ūkio sistema transformuojasi šiomis kryptimis[78]:

1) ieškoma žemės ūkio veiklai naujų nišų (ekologinio ūkininkavimo, netradicinių augalų ar gyvūnų auginimo, pomėgių tenkinimo, kai prekinis ūkis susiaurėja iki socialinio, ir pan.);
2) ryškėja kitų ekonominių veiklų (ypač miško ūkio ir pramonės) kaime reikšmė tiek gyventojų užimtumo, tiek sukuriamų produktų bei paslaugų struktūroje;
3) gausėja natūralių gamtos gėrybių (grybų, uogų, ir kt.) rinkimas pardavimui, sukuriamas jų supirkimo, pirminio perdirbimo bei realizavimo tinklas;
4) vis daugiau rekreacinių savybių turinčių kaimo vietovių tampa rezidencinėmis ir t. t.

Autorius pastebėjo, kad Lietuvos kaime įsigalint rinkos santykiams, ekonominė aplinka skatina žemės ūkio gamybą telktis teritorijose, kuriose, esant normalioms gamybos sąlygoms, galima tikėtis pelno, ir stabdo žemės ūkio gamybos plėtotę teritorijose, kuriose dėl mažiau palankių ūkininkavimo sąlygų (pirmiausia, dėl mažesnio žemės našumo) pelno negalima gauti arba jis minimalus[79].

Tyrimo rezultatai buvo publikuoti literatūros sąraše nurodytuose mokslo ir mokslo populiarinimo leidiniuose. Todėl čia pateikiamos kelios empirinio tyrimo išvados, kurios nebuvo paskelbtos publikacijose[80]:

---

78 Lietuvos kaimo deagrarizacijos ir daugiafunkciškumo sąsajos / M. Treinys, V. Vinciūnienė, B. Vaznonis, G. Janušauskaitė. *Žemės ūkio mokslai*. 2006, Nr. 1 (priedas), p. 9–20.

79 *Ten pat*.

80 Daugiafunkcinio žemės ūkio, įgyvendinant žemės ūkio ir kaimo plėtros politiką, modeliavimas. 2005 metų ataskaita, vykdant mokslinių tyrimų programą „Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos modeliavimas“. Vadovas – V. Vitunskienė, vykdytojai: M. Treinys, V. Vinciūnienė, B. Vaznonis. LŽŪU, Akademija.

1) aukščiausias agrarizacijos laipsnis išlikęs našiausių žemių teritorijose, pirmiausia, Vidurio Lietuvos zonoje. Mažesnė agrarizacija Vakarų zonoje, o didžiausia deagrarizacija – Rytų zonoje. Kai kuriose Rytų zonos seniūnijose žemės ūkis kaip verslo šaka beveik sunykęs, todėl ten žemės ūkio daugiafunkciškumo problema praradusi realų turinį ir galima kalbėti tik apie tos vietovės kaimo veiklų daugiafunkciškumą;
2) kaimo vietovių deagrarizaciją nemažu mastu lemia gyventojų tankumas, kuris net šiek tiek koreguoja žemės kokybės įtaką: geresnė demografinė situacija Vakarų Lietuvoje mažesnio našumo žemių neigiamą įtaką sušvelnina, o blogesnė Rytų Lietuvoje – dar labiau išryškina. Tai lemia kelios priežastys: vietovėse, kur kaimo gyventojų tankumas didesnis, daugiau žemės dirba ir gyvulių laiko sodybiniai ūkiai, ten geresnės sąlygos ūkininkams samdyti darbo jėgą;
3) teritorijų deagrarizacijos laipsniui didėjant, didėja gamtos ir mažėja žmogaus sukurtų objektų, teikiančių viešąsias gėrybes. Šių objektų intensyvumas ploto vienete turi nežymią didėjimo tendenciją;
4) prognozuojant, kad kaimo deagrarizacija (nežiūrint atskirų išimčių) yra negrįžtamas procesas, būtina skatinti visas pozityvias veiklas kaime, tiek susijusias su viena ar kita gamybine funkcija, tiek ir su žmonių (nesvarbu, kaimo ar miesto gyventojų) ilgalaikiu ar net trumpalaikiu rezidavimu kaimo vietovėse;
5) Vidurio Lietuvos zonoje reikšmingiausia vieta viešųjų gėrybių kūrime priklausys žemės ūkio subjektams. Vakarų Lietuvoje, kur pasireiškia kompensuojama ar iš dalies nekompensuojama deagrarizacija, būtina skatinti gretutinių viešųjų gėrybių komercializaciją ir kompensavimą bendruomenėms ir atskiriems kaimo verslų (ne vien žemės ūkio) subjektams. Rytų zonoje, kur žemės ūkio indėlis į viešųjų gėrybių kūrimą atskirose seniūnijose mažėja iki minimumo, skatintinos komercializuotos viešųjų gėrybių teikimo formos, taip pat vis didesnės reikšmės čia turėtų įgyti valstybės, savivaldybės bei visuomenės infrastruktūros tarnybos, kuriančios, prižiūrinčios, regeneruojančios, eksponuojančios ir

pritaikančios naujai paskirčiai viešąsias gėrybes (ypač etnokultūrinį paveldą, gamtos paminklus);

6) skirtingose Lietuvos zonose, atsižvelgiant į jų agrarizacijos/deagrarizacijos laipsnį, svarbu nustatyti prioritetus žemės ūkio ir kaimo daugiafunkciškumo rėmimo priemonėms.

Tęstinėmis prof. M. Treinio idėjomis apie žemės ūkio ir kaimo daugiafunciškumą galima laikyti pogamybinio kaimo vystymosi mikromodelių Lietuvoje koncepciją, jo parengtą 2006 m. vykdant mokslinio tyrimo programą „Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos modeliavimas". „Mūsų dienomis pasigirsta balsų, kad svarbiausioji ligšiolinė kaimo funkcija – gaminti maistą žmonėms ir žaliavą pramonei – jau sunyko ir daugelis kaimo vietovių iš maisto gamybos „cechų" tampa vieta, kur parduodamos kraštovaizdžio paslaugos, už kurias noriai moka, o ateityje, tikimasi, kad dar daugiau mokės tiek savo šalies, tiek kitų šalių miestiečiai. Taigi kalbama apie gamybinį ir pogamybinį kaimą."[81] Abi paradigmos buvo išnagrinėtos ir palygintos šio tyrimo ataskaitoje. Dėl aiškumo reikia pastebėti, kad „pogamybinis kaimas – naujai besiformuojanti kaimo subjektų veikla – yra pagrįsta kaimo, kaip šalies infrastruktūros (vartojimo erdvės) formavimusi, kada mažėjančią tradicinių maisto produktų ir žaliavos gamybą keičia komercinės ir nekomercinės viešosios gėrybės (ypač kraštovaizdžio, ūkinio ir kultūrinio paveldo objektų paslaugos)"[82]. Pagal Ward[83] pirmieji pogamybiškumo reiškiniai Europoje ėmė ryškėti po pirmosios naftos krizės pasaulyje (apie 1973 m.) ir ypač sustiprėjo devintojo dešimtmečio viduryje. Pati „pogamybiškumo" (angl. – *postproductivist*) sąvoka ėmė formuotis apie 1990-uosius, kada visuomenininkai ir politikai ėmė reikšti kitokį požiūrį į ūkininkavimą, kuris jautrus aplinkai ir siekia naudos iš žemės ūkio bei kaimo natūralių išteklių ne vien didinant produkcijos apimtis, bet ir kitokios (ne materialios) naudos. Šis procesas apibūdinamas keliais bruožais: maisto gamyboje akcentai nuo kiekybinių rodiklių perkeliami į kokybinius; skatinama žemdirbių ekonominės veiklos įvairovė; agra-

---

81 Treinys, M. Pogamybinis kaimas: mitas ar ateities realybė? *Mano ūkis*. 2006, Nr. 8, p. 10.

82 *Ten pat*.

83 Žemės ūkis. Tarpukario Lietuva. Kaunas, 2007, p. 45.

rinės politikos priemonėmis skatinamas gamybos ekstensyvinimas bei darnus ūkininkavimas. Akcentuojama, kad abi gamybinio ir pogamybinio kaimo paradigmas galima laikyti tam tikra ūkine filosofija, mąstymo būdu, tam tikra žmonių veiklos logika. Jos, kaip akcentavo prof. M. Treinys, neatmeta viena kitos, tačiau nusako, kuri jų yra dominuojanti.

Kaip pabrėžė prof. M. Treinys, pogamybinio kaimo formavimąsi sąlygojo: a) didėjantis darbo našumas gaminant bei perdirbant maistą ir jo žaliavas; b) laisva prekyba maistu, atsivežamu iš bet kurio pasaulio krašto; tai sumažina poreikį gamintis maistą teritorijose, kur gamtinės ir ekonominės sąlygos tam nepalankios; c) ilgėjantis laisvalaikis, kurį žmogus nori išnaudoti savo malonumui vartojimo sferoje, kai vis labiau persikeliama iš uždarų miestų į atvirą kaimo vietovės erdvę; ir d) didesni gyventojų uždarbiai ir galimybė skirti daugiau lėšų gamtinės ir kultūrinės infrastruktūros kūrinių vartojimui.[84] Pagrindinės pogamybinio kaimo formavimosi Lietuvoje priežastys, pasak profesoriaus, yra šios: 1) Lietuva iš SSRS erdvės, kur buvo ryškus maisto trūkumas, perėjo į ES, kur ryškus maisto perteklius; 2) žemdirbiui nebekeliamas uždavinys išmaitinti šalį, nes tai įgyvendinama per atvirą laisvos prekybos maistu sistemą; 3) įgyvendinamas laisvas darbo, kapitalo, prekių ir paslaugų judėjimas bei teisė pasirinkti veiklos formą; ir 4) padidėjo paklausa viešosioms gėrybėms ir kt.[85]

Remdamasis žemės ūkio daugiafunkciškumo ir kaimo vietovių deagrarizacijos idėjomis ir empiriniais tyrimais, vykdytais pagal mokslinio tyrimo projektą „Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos modeliavimas“ (2004–2006), prof. M. Treinys išplėtojo kaimo daugiafunkcinės veiklos mikromodelio koncepciją ir parengė Lietuvos kaimui būdingų šešių mikromodelių aprašus[86].[87]

---

84 Treinys, M. Pogamybinis kaimas: mitas ar ateities realybė? *Mano ūkis*. 2006, Nr. 8, p. 10–12.

85 Treinys, M. Neversliniai ūkiai gamybiniame ir pogamybiniame kaime. Pranešimas konferencijoje „Neversliniai ūkiai ir jų raidos Lietuvoje perspektyvos“ 2007 m. gruodžio 12 d. LŽŪU, Akademija.

86 Treinys, M. Lietuvos kaimo daugiafunkcinės veiklos mikromodeliai. Mokslinio tyrimo programos „Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos modeliavimas“ 2006 metų galutinė ataskaita. Tyrimo koordinatorius – V. Vitunskienė, vykdytojai: M. Treinys, V. Vinciūnienė, B. Vaznonis, G. Janušauskaitė. LŽŪU, Akademija, p. 117–130.

87 Žr. 3-iąjį priedą, p. 109.

Kaip pažymėjo autorius, šie konceptualūs kaimo vietovės daugiafunkcinės veiklos modeliai gali būti išskleidžiami į įvairaus detalumo modelius, kuriuose gali būti detalizuojami tiek ištekliai, tiek ir rezultatai.

Remdamasis Lietuvos kaimiškų seniūnijų duomenų analize, prof. M. Treinys padarė išvadą, kad gamybinis agrarizuotas intensyvėjantis (**I**) kaimo veiklų mikromodelis vyrauja *Lietuvos Vidurio zonoje*, nors, jo manymu, čia ženklu ir gamybinio deagrarizuoto kompensuoto (**III**) bei gamybinio agrarizuoto ekstensyvėjančio (**II**) mikromodelių raiškų. Tikėtina, kad pogamybinės raiškos čia plėtosis išnaudojant ūkinį ir kultūrinį (pvz., gausių dvarų) paveldą. *Lietuvos Rytų ir Pietryčių zonai* būdingiausias gamybinis deagrarizuotas nekompensuotas (**IV**) mikromodelis, besitransformuojantis į pogamybinį nesubalansuotą (**V**), kurį ateityje išnaudojant kraštovaizdį, gamtinį ir etnokultūrinį paveldą, turėtų pakeisti pogamybinis subalansuotas (**VI**) mikromodelis. *Vakarų Lietuvos zonoje* vieno būdingo mikromodelio nėra. Čia dažniausiai sutinkami gamybinis agrarizuotas ekstensyvėjantis (**II**), gamybinis deagrarizuotas kompensuotas (**III**), o kai kur ir gamybinis deagrarizuotas nekompensuotas (**IV**), pereinantis į pogamybinį nesubalansuotą (**V**) mikromodelį. Perspektyvoje turėtų įsivyrauti gamybinis deagrarizuotas kompensuotas (**III**) ir pogamybinis subalansuotas (**VI**) mikromodeliai. Pereinamosiose *Lietuvos Vakarų ir Rytų zonose* sutinkami visi mikromodelių tipai. Iš išvardytųjų kaimo veiklų mikromodelių darnaus vystymosi požiūriu racionaliais laikytini **I–III** ir **VI** mikromodeliai, tačiau su tam tikromis išlygomis.

Projekto ataskaitoje jis pateikė ir keletą ateities įžvalgų. Gamybinis agrarizuotas intensyvėjantis (**I**) Lietuvos kaimo vystymosi mikromodelis besivejančios plėtros principu Lietuvoje tęsia Vakarų Europos raidos tradiciją, kartu perimdamas ir pasiekimus, ir trūkumus. Dėl to, siekiant kuo labiau išvengti negatyvių raiškų pasikartojimo, būtina šį procesą valdyti teisinėmis, ekonominėmis ir institucinėmis (pirmiausia, švietimo, konsultavimo) priemonėmis. Gamybinis kaimas, plėtojantis intensyvų konkurencingą žemės ūkį, turi didžiausių galimybių išlikti Vidurio Lietuvoje. Čia realu siekti Vakarų Europos lygio žemės ūkio augalų derlingumo, pasiekti maksimalų gyvulių produktyvumą ir tankumą ploto vienetui, diegti modernias gamybos technologijas, garantuojan-

čias didžiausią darbo bei kapitalo našumą ir pan. Tačiau, nepamirštant žemės ūkio darnumo reikalavimų, greta prekinių, būtina kurti ir neprekines gėrybes, saugoti ir eksploatuoti ūkinį bei kultūrinį paveldą, už tai žemės ūkio produkcijos gamintojams turi būti kompensuojama per paramos mechanizmą, nesvarbu, kaip tos priemonės būtų pavadintos. Gamybinis agrarizuotas ekstensyvėjantis (**II**) mikromodelis pirmiausia plėtotinas visų regionų riboto naudojimo žemių plotuose (karstiniame regione, nacionalinių ir regioninių parkų teritorijose, kur greta viena kitą papildydamos plėtosis ir pogamybinio kaimo raiškos). Gamybinis deagrarizuotas kompensuotas (**III**) mikromodelis plėtotinas kaimo vietovėse, kuriose žemės kokybė nesudaro prielaidų konkurencingam žemės ūkiui vystytis, tačiau stokojama infrastruktūrinio patrauklumo, todėl bent artimiausioje ateityje tos vietovės netaps pogamybinių veiklų traukos zona. Čia skatintinos alternatyviosios veiklos, susijusios su žemės naudojimu, kaimo ir miesto neagrarinių verslų plėtojimu. Pogamybinis subalansuotas (**VI**) kaimo veiklų mikromodelis – ateities perspektyva daugeliui Rytų ir Pietryčių, daliai Vakarų, nors neatmestina galimybė ir kitoms Lietuvos vietovėms. Jis turėtų būti pirmiausia skatintinas kurtis dabartinio pogamybinio nesubalansuoto (**V**) ir gamybinio deagrarizuoto nekompensuoto (**IV**) mikromodelio išplitimo vietovėse. Pastarieji du mikromodeliai – neracionalūs. Ypač destruktyvus yra **IV**, kurio raiškų galima užtikti visoje šalyje, tačiau daugiausia Rytų ir kiek mažiau Vakarų Lietuvoje (mažiausia – Vidurio Lietuvoje). **V** mikromodelis yra pereinamasis, būdingas šiandieninei Rytų, iš dalies kai kur ir Vakarų Lietuvai. Jis neišvengiamas toms teritorijoms, kurios iš gamybinio tipo transformuosis į pogamybinį tipą, tačiau labai svarbu, kad šis procesas ilgai neužsitęstų ir būtų racionalus tiek techniniu technologiniu, tiek juridiniu požiūriu, nesukeltų neigiamų socialinių pasekmių, gamtos ir etnokultūrinių išteklių praradimo.

Prof. M. Treinys pastebėjo, kad pogamybinio kaimo raiškos sparčiai plėtojasi (gerokai aplenkdamos teorinius siūlymus ir agrarinę politiką) Rytų ir Pietryčių Lietuvoje, ypač Molėtų, Švenčionių, Ignalinos, Zarasų, Varėnos, Trakų ir kituose jiems gretimuose rajonuose, kur žemės ūkis neturi lyginamųjų pranašumų, bet užtat daug kraštovaizdžio gėrybių, kurias papildo etnokultūros paveldas, ir kitur jau prarasta gyvoji tra-

dicija. Jau dabar šiose teritorijose žemės ūkis plėtojamas vos 5–15 proc. krašto teritorijos ir dažniausiai atlieka socialinę, pomėgio tenkinimo ir daug rečiau – prekinę paskirtį. Galiausiai pridūrė, kad apie Rytų Lietuvos perspektyvas plėtojant ne žemės ūkio, bet kurortines poilsio veiklas jau prieš daugelį metų kalbėjo vienas iš Lietuvos žemdirbystės žinovų ir žemės ūkio patriotų profesorius Petras Vasinauskas: „Turime gražią Rytų Lietuvą. Turime Dzūkiją, Žemaitijos aukštumas [...]. Tai ežerais ir pušynėliais išpuoštas kraštas, tai būsimosios kurortavietės. [...] prognozuojama, kad ateinančio (XXI) šimtmečio pradžioje pasaulyje gyvens 7 ar 8 milijardai žmonių. Daugiausia – miestuose. Jiems reikės daug duonos, bet ne mažiau ir vietos poilsiui. Zarasų, Ignalinos, Molėtų rajonai tiktų kurortams. Iš turizmo žmonės čia ims didelius pinigus. Tik reikia nebegalvoti, o statyti kurortams pastatus.“[88]

2007 m. dalyvaudamas mokslinių tyrimų projekte „Lietuvos kaimiškų vietovių tipologijos, kaip svarbios prielaidos endogeninei kaimo plėtrai, sukūrimas“ (vadovas doc. J. Čaplikas), žemės ūkio daugiafunkciškumo ir pogamybinio kaimo idėjų ir sukauptų ankstesnių empirinių tyrimų duomenų pagrindu prof. M. Treinys parengė Lietuvos kaimiškų vietovių tipų pagal agrariškumo charakteristikas metmenis.[89] Agrariškas kaimo vietoves jis suklasifikavo į vienuolika tipų:

I. Intensyvus žemės ūkis + neverslinė infrastruktūra;

II. Intensyvus žemės ūkis + pramonė ir (ar) kiti verslai + neverslinė infrastruktūra;

III. Intensyvus žemės ūkis + pramonė ir (ar) kiti verslai + miškų ūkis + neverslinė infrastruktūra;

IV. Intensyvus žemės ūkis + pramonė ir (ar) kiti verslai + miškų ūkis + verslinė + neverslinė infrastruktūra;

V. Intensyvus žemės ūkis + pramonė ir (ar) kiti verslai + verslinė + neverslinė infrastruktūra;

---

88 Treinys, M. Lietuvos kaimo daugiafunkcinės veiklos mikromodeliai. Mokslinio tyrimo programos „Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos modeliavimas“ 2006 metų galutinė ataskaita. Tyrimo koordinatorius – V. Vitunskienė, vykdytojai: M. Treinys, V. Vinciūnienė, B. Vaznonis, G. Janušauskaitė. LŽŪU, Akademija, p. 128–129.

89 Treinys, M. *Vietovės tipo identifikavimas pagal dabartinį stovį:* kaimo vietovių tipai. Rankraštis, 2007 m. lapkričio 12 d.

VI. Vidutinio intensyvumo žemės ūkis + neverslinė infrastruktūra;

VII. Vidutinio intensyvumo žemės ūkis + miškų ūkis + neverslinė infrastruktūra;

VIII. Vidutinio intensyvumo žemės ūkis + miškų ūkis + verslinė infrastruktūra + neverslinė infrastruktūra;

IX. Vidutinio intensyvumo žemės ūkis + miškų ūkis + pramonė ir (ar) kiti verslai + verslinė infrastruktūra + neverslinė infrastruktūra;

X. Ekstensyvus žemės ūkis + miškų ūkis + verslinė infrastruktūra + neverslinė infrastruktūra;

XI. Ekstensyvus žemės ūkis + miškų ūkis + pramonė ir (ar) kiti verslai + verslinė infrastruktūra + neverslinė infrastruktūra.

Deagrarizuotos Lietuvos kaimo vietovės suskirstytos į šešis tipus:

I. Miškininkystė + pramonė ir (ar) kiti verslai + ekstensyvus žemės ūkis + neverslinė infrastruktūra;

II. Miškininkystė + pramonė ir (ar) kiti verslai + ekstensyvus žemės ūkis + verslinė infrastruktūra + neverslinė infrastruktūra;

III. Miškininkystė + ekstensyvus žemės ūkis + verslinė infrastruktūra + neverslinė infrastruktūra;

IV. Neverslinė infrastruktūra + miškininkystė + pramonė ir (ar) kiti verslai + ekstensyvus žemės ūkis;

IV. Neverslinė infrastruktūra + miškininkystė + ekstensyvus žemės ūkis + verslinė infrastruktūra;

V. Verslinė infrastruktūra + miškininkystė + neverslinė infrastruktūra + ekstensyvus žemės ūkis.[90]

Lietuvos kaimiškų vietovių tipologijos tyrimuose prof. M. Treinys apibrėžė kaimo vietovių (teritorijų) identifikavimo tikslus: „1) nustatyti teritorijos tipą pagal dabartinę būklę; 2) naudotis informacija nustatant teritorijos plėtros perspektyvines kryptis vidutinės trukmės laikotarpiu; 3) naudotis informacija nustatant teritorijos plėtros perspektyvines kryptis ilgalaikės trukmės laikotarpiu; 4) parengti rodiklių instrumen-

---

[90] Treinys, M. *Vietovės tipo identifikavimas pagal dabartinį stovį:* kaimo vietovių tipai. Rankraštis, 2007 m. lapkričio 12 d.

tarijų (rodiklių sistemą – *aut.*) atliekant teritorijoje vykstančių pokyčių priežasčių – pasekmių analizę, rengiant detalią vietovės plėtros strategiją“. Darnaus vystymosi požiūriu kaimiškų vietovių identitetas turėtų būti nustatytas pagal ekonominių, socialinių ir aplinkos dimensijų kintamuosius. Norint „nepaskęsti“ rodiklių gausoje, jis pasiūlė „pasirinkti 15–20 rodiklių, išreiškiančių esminius skirtumus, kurie ir nulemia teritorijos tipą“. Be to, autorius akcentavo, kad „reikėtų išryškinti kai kurių rodiklių intensyvumą, lyginti su kitų teritorijų atitinkamais rodikliais (žemas, vidutinis, aukštas) ir kitimo kryptį (didėjanti, stabili, mažėjanti)“. Tačiau šios idėjos autorius nespėjo išplėtoti.

Prof. M. Treinio parengtos kaimiškos teritorijos „pasą“ sudaro 22 rodiklių dedamosios, jų intensyvumas nurodytas skliausteliuose:

- Naudojamų žemės ūkio naudmenų kokybė (gera, vidutinė arba bloga);
- Teritorijos periferiškumas (priemiestinė, vidutiniškai nutolusi arba ryškiai periferinė);
- Gyventojų tankumas (didelis, vidutinis arba mažas);
- Gyventojų sudėtis (vyrauja darbingi asmenys, vidutinis rodiklis arba daug pensinio amžiaus asmenų);
- Gyventojų reprodukcija, t. y. vaikų ir pensinio amžiaus gyventojų santykis (palankus, vidutinis arba nepalankus);
- Gyvenamųjų vietovių koncentracija (didelė, vidutinė arba maža);
- Migracijos procesai (ryški emigracija, vidutinė arba nedidelė emigracija ar imigracija);
- Teritorijos tarša (didelė, vidutinė arba maža);
- Miškingumas (didelis, vidutinis arba mažas);
- Gamtos paminklai (daug, vidutiniškai arba mažai);
- Istorijos ir kultūros paminklai (daug įvairių, vidutiniškai (arba vienarūšiai) arba nedaug);
- Kaimo gyvoji tradicija (išsaugota, vidutiniškai išlikusi arba neišsaugota);
- Teritorijos agrariškumas (dominuoja žemės ūkio šakos, žemės ūkis ir kiti verslai arba dominuoja kiti verslai ir veiklos);
- Žemės ūkio intensyvumas (intensyvus, vidutinio intensyvumo arba ekstensyvus);

– Žemės ūkio prekingumas (vyrauja prekinės šakos, įvairios šakos arba išgyvenimo ūkiai);
– Netradicinis žemės ūkis (gerai išplėtotas, vidutiniškai išplėtotas arba neišplėtotas);
– Kiti gamybiniai verslai (gerai išplėtoti, vidutiniškai išplėtoti arba neišplėtoti);
– Rekreaciniai verslai (gerai išplėtoti, vidutiniškai išplėtoti arba neišplėtoti);
– Teritorijos panaudojimas rezidencijoms, t. y. rezidentinių sodybų gausa (didelė, vidutinė arba maža);
– Kaimo infrastruktūros išvystymas (geras, vidutinis arba blogas);
– Investiciniai ištekliai (dideli, vidutiniai arba maži);
– Gyventojų savitaigos lygis (gerai, vidutiniškai arba mažai išplėtotas bendruomeniškumas).[91]

Tai buvo paskutinis profesoriaus vykdytas mokslinių tyrimų projektas. Naujų sumanymų, kaip visada, jis turėjo daug. Tačiau naujausioms, čia trumpai iš rankraščių pristatytoms jo idėjoms nebuvo lemta išsirutulioti iki išbaigtų mokslo darbų.

2008 m. jo planuose buvo kiti darbai – kolektyvinė studija, skirta Lietuvos žemdirbių sąjūdžio dvidešimtmečiui, kuria siekta visuomenei plačiau pristatyti Žemdirbių sąjūdžio agrarinės pertvarkos idėjas, aprašyti dalyvius bei jų atstovaujamų institucijų raidą ir viso to sąsajas su valstybės politikos posūkiais. Pagal profesoriaus sumanymą ši knyga turėjusi būti tarsi medžiaga nagrinėti ir vertinti šalies agrarinės pertvarkos istoriją. Kaip jam būdinga, knygoje siekė nuomonių įvairovės, pripažindamas, kad „grupavimasis pagal interesus – reiškinys ne naujas ir iš esmės – nesmerktinas“, o „interesų susisluoksniavimas [...] neišvengiamas“[92], todėl pasiūlė rašyti įvairių politinių srovių tiesioginiams tų įvykių dalyviams (iš viso 15 autorių).

Dėl knygos parengimo iš išleidimo prof. M. Treinys buvo apsisprendęs dar 2004–2005 m. žiemą. Kaip studijos sumanytojas ir sudarytojas

---

91 Treinys, M. *Vietovės tipo identifikavimas pagal dabartinį stovį:* kaimo vietovių tipai. Rankraštis, 2007 m. lapkričio 12 d.

92 Ieškant kelio į Europos mugę. *Kaimas lūžio metais:* Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 8.

„Ūkininko patarėjo“ aktyvistai. Iš kairės: Virgilijus Skulskis, vyriausiasis redaktorius Vytenis Neverdauskas ir Mečislovas Treinys.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

pats parengė būsimos knygos struktūrą ir savo teksto „Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai“ dalį (kuri sudaro gerokai daugiau kaip pusę knygos pagrindinio teksto) ir visus 16 knygos priedų. Tikėjosi knygą išleisti iki LŽS 20-mečio paminėjimo konferencijos 2008 m. spalio 15 d. Tačiau, kai 2008 m. gegužės pabaigoje buvo parengti keturi penktadaliai knygos teksto (daugelio autorių parašyti ir knygos sudarytojo peržiūrėti straipsniai bei parengta priedų medžiaga) ir dėl jos išleidimo susitarta su leidykla, M. Treinys laiške Leonui Milčiui (2008 05 26) rašė: „Gyvenime taip greitai viskas keičiasi. Dar prieš savaitę buvo krūva planų, o dabar teko pajusti visai kitokią dalią [...] sveikata ištrenkė į užribį.“ Gegužės 30 d. aplankiusi profesorių namuose, pasisiūlau padėti užbaigti rengti knygą ir perimti leidybos reikalus. Nors tam laiko buvo labai mažai [...], o aš iki tol buvau knygos rengimo nuošalėje, tačiau abu neabejojome, ar suspėsiu. Tiesiog suvokdami, kad katedroje rasiu daug pagalbininkų,

sėdome peržiūrėti kompiuteryje esamą knygos medžiagą ir dėlioti tolesnius darbus[93]. Profesorius M. Treinys buvo iškilus MOKYTOJAS ir nuoširdus, atviras bei visiems padedantis Ekonomikos katedros kolega, dėl to 2008 m. gegužės pabaigoje jam duotas pažadas – suspėti knygą išleisti laiku – buvo ištesėtas. Knyga „Kaimas lūžio metais: Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis“ buvo pristatyta 2008 m. spalio 15 d. mokslinėje konferencijoje „Lietuvos žemdirbių sąjūdžio 20-metis: idėjos ir jų realizavimas“ Lietuvos žemės ūkio universitete.

VADOVAVIMAS ŽEMĖS ŪKIO EKONOMIKOS KATEDRAI

Doc. M. Treinys Žemės ūkio ekonomikos katedros vedėju konkurso būdu buvo išrinktas paeiliui dvi kadencijas. Pirmą kartą katedros posėdyje jo kandidatūra svarstyta 1979 m. rugpjūčio 31 d. Po penkerių metų 1985 m. gegužės 30 d. jo kandidatūra svarstyta antrai katedros vedėjo kadencijai. Bendradarbiai abu kartus vienbalsiai pritarė doc. M. Treinio kandidatūrai ir pasiūlė Akademijos Tarybai išrinkti jį Žemės ūkio ekonomikos katedros vedėju.

Toliau pateikiama katedros vedėjo doc. M. Treinio charakteristika parengta pagal bendradarbių prof. V. Vitunskienės, doc. D. Skarbaliaus, doc. M. Dargvainio, doc. A. Kazragytės, P. Kazakevičienės, L. Marcinkevičienės ir M. Maskeliūnienės įžvalgas. Cituojami ir jo paties pastebėjimai.

Doc. M. Treinys vadovo Žemės ūkio ekonomikos katedrai dešimtmetį (1979 m. rugsėjis–1989 m. spalis). Eidamas tas pareigas save vadino savotišku „brigadininku“. Anot jo, „to meto sąlygomis katedros vedėjas kokios nors didesnės reikšmės nevaidino, didesnio savarankiškumo darydamas sprendimus neturėjo, vaizdžiau kalbant, tai buvo brigadininkas Akademijos sistemoje“[94]. Jis mokėjo suburti katedros ko-

---

93 Ieškant kelio į Europos mugę. *Kaimas lūžio metais:* Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 8.

94 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 17.

lektyvą. Jam vadovaujant, apie katedrą susiformavo labai pozityvi nuomonė tiek tarp studentų, tiek tarp fakulteto darbuotojų. Kaip jis pats pabrėžė, „[...] katedra dėl dėstomų dalykų struktūros bei čia dirbusių darbuotojų asmeninės sudėties buvo psichologiškai stabili. [...] pasitaikė labai sugyvenantis kolektyvas, niekada nekildavo nereikalingų ambicijų. Tam turėjo teigiamos reikšmės ir darbas su studentais, jų požiūris į katedrą buvo teigiamas.“[95].

Ketvirtaisiais vadovavimo katedrai metais atsakydamas į klausimą, kodėl joje tvyro giedra nuotaika, malonu į ją užeiti, vedėjas paantrino senbuvių nuomonę, kad tai „mūsų Petrutės (Kazakevičienės – *aut.*) nuopelnas“. Pažymėdavo, kad Petrutei, katedros vyresniajai laborantei, gerų charakterių bruožų išties netrūksta: ji dalykiška ir darbšti, jautri ir nuoširdi su žmonėmis, puikiai jaučia darbo pulsą. Vedėjas pabrėždavo, kad „kolektyvo mikroklimatas daug priklauso ne vien nuo dėstytojų, bet ir nuo pagalbinio personalo darbuotojų, jų požiūrio į darbą, žmones, pareigas“[96]. Būdamas kuklus, savo nuopelnų neįžvelgė. Į pastebėjimą, kad jo vadovaujama katedra tapo lydere, vedančiąja Ekonomikos fakultete, pažėrė formalius kontrargumentus: „nepasakyčiau, kad iš esmės ji buvo „vedančioji“. Žemės ūkio ekonomikos katedra turėjo teikti teorinį ekonominį pasirengimą žemės ūkio (vėliau ir agropramoninio komplekso) šakose (bendrąjį ekonominį pasirengimą, tiesa, labiau politizuotą, teikė Politinės ekonomijos katedra). Baigiamosios profiliuojančiosios katedros buvo kitos (turėta omenyje katedras, dėsčiusias žemės ūkio ekonomikos studijų programos dalykus baigiamaisiais ketvirtaisiais ir penktaisiais studijų metais – *aut.*).[97] Tokio vedėjo pavydėjo kitos katedros – viskas atlikta laiku, jokių intrigų, jokių apgaulių ar lenktynių.

Būdamas katedros vedėju ir Ekonomikos fakulteto metodinės komisijos pirmininku, M. Treinys dėjo daug pastangų spręsti žemės ūkio

---

95 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 17–18.

96 Treinys, M. Mūsų Petrutė. *Žemės ūkio specialistas*. 1983, kovo 4.

97 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 17.

ekonomikos studijų programos tobulinimo, studijų aprūpinimo mokymo medžiaga ir kitus klausimus. Tuo laikotarpiu jis išleido „Žemės ūkio ekonomikos“ studijų knygą (1982, su doc. J. Čiulevičiumi) ir parengė keletą metodinių leidinių: „Žemės ūkio ekonomika: kursinio projekto tematika ir metodiniai nurodymai žemės ūkio ekonomikos ir organizavimo specialybės studentams“ (1997), „Žemės ūkio ekonomika: metodiniai nurodymai ir kontrolinių darbų užduotys Ekonomikos fakulteto studentams neakivaizdininkams“ (1980, su doc. J. Čiulevičiumi ir A. Masaičiu), „Agrotechninių sprendimų ekonominis pagrindimas“ (1982) ir „Metodiniai patarimai žemės ūkio ekonomikos reiškinių grafiniam vaizdavimui“ (1997, su V. Vitunskiene).

Doc. M. Treinio tikslą tobulinti žemės ūkio ekonomikos studijų programą iliustruoja keli faktai. 1972 m. šios programos studijų baigimo kvalifikacija buvo pakeista iš „mokslinio agronomo ekonomisto“ į „žemės ūkio ekonomisto organizatoriaus“[98]. Tačiau 1980–1885 m. laidos studijų plane agronominių ir gyvulininkystės dalykų vis dar buvo daug – 7 (atitinkamai 6 + 1) iš 41, arba 590 val. (atitinkamai 390 + 200 val.), o tai sudarė 15 proc. visos studijų apimties (apskaičiuota be fizinio lavinimo ir fakultatyvinių dalykų valandų). Žemės ūkio ekonomikos studijoms tame plane buvo skirta tik 140 val. (3,5 proc.). Dėl to buvo daug diskutuota fakultete ir už jo ribų[99]. Dėl doc. M. Treinio pastangų mažinti agronominių ir didinti ekonominių studijų apimtį kolegos jį laikė nuosaikiu idealistu. Iš vienos pusės, kaip ir jo paties, taip ir kitų fakultetą baigusių bendradarbių, diplome buvo įrašyta agronomo ekonomisto specialybė, tad tam tikra prasme buvo nemažai prijaučiančių senam studijų planui. Iš kitos pusės, studijų plano keitimo procesas tais laikas buvo labai lėtas dėl užsitęsiančių svarstymų Ekonomikos fakulteto metodinėje komisijoje, dėl įvairiausių technokratinių trukdžių patvirtintus pakeitimus įrašyti į naują studijų programą. Metodinėje komisijoje jam pavyko iškovoti žemės ūkio ekonomikos studijų programos plano pakeitimus, tačiau,

---

98 *Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje:* [kolektyvinė] monografija / LŽŪU. 2-oji laida. Kaunas, Akademija, 2007, p. 289–302.

99 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 13.

pradedant naujus mokslo metus, kaskart studijos būdavo organizuojamos pagal neatnaujintą planą. Reikia pastebėti, kad esminiai žemės ūkio ekonomikos studijų programos pertvarkymai prasidėjo tik nuo 1990 m., kartu su atgimimu prasidėjus pertvarkai tuometinėje Akademijoje.

Kaip vadovas M. Treinys buvo tolerantiškas be išimties visiems, bet nenuolaidus ir įžvelgiantis kiekvieno, nepriklausomai nuo pareigų, indėlį katedroje. Dėstytojus jis išprovokuodavo imtis naujų idėjų, pirma pats tas idėjas pamėtėdamas ir nurodydamas jų įgyvendinimo kelius. Tačiau vėliau nedemonstruodavo savojo indėlio, tarsi tos idėjos buvo ne jo, neprisiskirdavo sau darbo rezultatų. Kasmet apibendrindamas katedros veiklos rezultatus, vedėjas nominuodavo juos vieno ypatingai pasižymėjusio darbuotojo metais. Tačiau nebuvo metų, nominuotų „Treinio metais“.

Prisiimti iššūkius tolesnėse studijose ir moksliniuose tyrimuose vedėjas doc. M. Treinys ypač skatindavo į katedrą dirbti pakviestus jaunus dėstytojus, provokuodamas juos diskusijoms įvairiausiomis temomis ir profesionaliam tobulėjimui. Tolesnėms aspirantūros (doktorantūros) studijoms skatino jaunimą vykti į geriausius universitetus už Lietuvos ribų, suprantama, kad tuo metu buvo įmanoma pasiekti tik „artimąjį užsienį“ – Maskvą, Leningradą, Kijevą ir t. t. Taip provokuodavo jaunimą nerti į naujas studijų ir tyrimų erdves, kad sugrįžtų labai sustiprėję, platesnių teorinių, metodologinių pažiūrų bei įgūdžių ir į katedrą įneštų „naujų vėjų“. Šiais atvejais jo, kaip katedros vedėjo, lūkesčius atitiko skambi frazė – „geras mokytojas tas, kurį pranoksta mokiniai“, kitaip tariant, į katedrą dirbti pakviestus fakulteto absolventus provokavo tapti veržlesnius, profesionalesnius, geresnius už jį patį.

Vedėjas buvo nepaprastai jautrus kiekvienam katedros darbuotojui. Sunkiu gyvenimo atveju visada ištiesdavo užuojautos ranką. Jis nepamiršdavo nė vieno katedros jubiliato, pasveikindavo santūriai, bet su nuoširdžiausiais linkėjimais ir kuklia dovanėle. Katedros posėdžių laiką suderindavo su dėstytojų užimtumu, kad netrukdytų jų darbo auditorijose. Klausimai būdavo apgalvoti, konkretūs, dalykiški, todėl posėdžiai ilgai neužtrukdavo.

Su visais žmonėmis bendravo nepaprastai pagarbiai, nuoširdžiai, kartais betarpiškai. Teisingas ir dėmesingas buvo visiems. Fakultete visi žinojo – jeigu nežinai atsakymo į vieną ar kitą klausimą, kreipkis

į doc. M. Treinį ir atsakymas bus surastas. Jis buvo charizmatiška, labai autoritetinga ir gerbiama asmenybė ne tik katedroje, Ekonomikos fakultete, bet ir Akademijoje. Dažnai pasisakydavo įvairiuose renginiuose. Pas jį užeidavo ne tik Ekonomikos fakulteto dėstytojai – docentai M. Dargvainis, A. Kazragytė, F. Klupšas, A. Baležentis, bet ir Matematikos katedros dėstytojai docentai A. Lapinskas ir M. Skurkaitė, bei prašalaičiai. Bendrą kalbą jis rasdavo ir su vyriausiąja laborante S. Valiūnaite bei mokymo meistru J. Baltušiu, kurie dažnai užsukdavo pas jį ne vien pabendrauti, bet ir pagalbos paprašyti. Jis traukė žmones, nes turėjo labai daug idėjų ir jomis noriai dalijosi. Neformaliuose fakulteto renginiuose jis domėjosi ne oficialiąja dalimi, o pokalbiais „frakcijose". Sklandė anekdotiška istorija apie tai, kaip fakulteto delegacija, dalyvavusi Latvijoje vykusioje tradicinėje trijų Baltijos šalių žemės ūkio akademijų Ekonomikos fakultetų konferencijoje, išvyko namo be doc. M. Treinio, kuris su keletu latvių kolegų dalykinį pokalbį pratęsė pasivaikščiodami pajūriu. Tik po kurio laiko susipratus, kad jis per neapsižiūrėjimą paliktas, buvęs katedros vedėjas ir disertacijos vadovas doc. M. Grakauskas organizavo jo parvežimą.

Doc. M. Treinys mokėjo suburti žmones, dalytis žiniomis, turėjo drąsos pasakyti tiesą ir būti reiklus, o ekstremaliais atvejais panaudodavo puikų aukštaitišką humoro jausmą. Pašiepdavo tiek save, tiek ir kitus, tačiau nekandžiai, neįskaudindamas. Dėl to niekas neįsižeisdavo ir nepykdavo, nes katedros vedėjas buvo paprastas, nuoširdus, didelės erudicijos ir vidinės kultūros žmogus. Buvo autoritetas bendradarbiams. Tiek dėl vadovavimo stiliaus, tiek dėl jo charizmos nekildavo jokių viešų nesutarimų ir intrigų tarp katedros bendradarbių (jei problemų ir kildavo, jos būdavo išsprendžiamos neformaliai, neįtraukiant viso katedros kolektyvo). Doc. M. Treinio suformuotą dalykinį ir psichologinį klimatą katedroje bei demokratišką vadovavimo stilių perėmė ir stengėsi išlaikyti visi po jo katedrai vadovavę bendradarbiai – prof. J. Čiulevičius (1989–1993), doc. D. Skarbalius (1993–2003) ir prof. V. Vitunskienė (2003–2012). Reikia pastebėti, kad visi keturi šie žmonės Ekonomikos katedroje kartu dirbo 1992–2008 metais. Tai padėjo perimti vadovavimo katedrai patirtį ir išlaikyti demokratijos tradicijų tęstinumą. Pirmasis katedros vedėjas buvo doc. J. Olekas (1968–1979).

Žemės ūkio ekonomikos katedros kolektyvas. Pirmoje eilėje iš kairės sėdi: asist. Vlada Vitunskienė, vyr. laborantė Petrutė Kazakevičienė, katedros vedėjas doc. Mečislovas Treinys, vyr. dėstytoja Milda Monika Maskeliūnienė ir laborantė Laima Marcinkevičienė. Antroje eilėje iš kairės stovi: doc. Juozas Kirstukas, doc. Danielius Rimvydas Skarbalius, doc. Petras Abloževičius, doc. Juozas Olekas, doc. Jonas Čiulevičius ir asist. Valdemaras Makutėnas. 1987 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Prof. M. Treinio akademinė veikla, kuriai paskyrė daugiau kaip keturiasdešimt metų, buvo įvertinta gausybe padėkų ir apdovanojimų[100].

MOKSLO IR STUDIJŲ PERTVARKOS GRETOSE

Spalvingoje M. Treinio biografijoje visiškai nedaug faktų, bylojančių apie vadovaujamąjį darbą, o administracinių pareigų visiškai nebūta. „Neturiu gyslelės, kuri skatintų būti ryškesniu administratoriumi. Dirbti šiaip taip – aš visiškai nenoriu, o geru vadovu aš niekad nebūsiu.

[100] Žr. 4-ąjį priedą, p. 112.

Todėl visuomet vengiau vadovo posto [...]. Vadovas tas, kuris gali formuoti ir įgyvendinti strateginius organizacijos tikslus. Toks asmuo turi būti ryškus bendruomenės narys, jos lyderis. O aš toks nesu. Man labiau priimtinas kamerinis, fragmentiškas darbo stilius, tiriamasis, bet ne organizacinis darbas. Aš dažnai griebiuosi to darbo, kuris mane sudomina, o ne to, kurio reikalauja tos dienos administracinė rutina."[101]

Reta išimtis, kai M. Treinys sutiko užimti vadovaujančias pareigas – tai darbas Lietuvos žemės ūkio akademijos prorektoriumi audringais 1989–1990 metais. Sąjūdžio banga Akademijoje išties buvo stipri ir audringa. Tai ir Lietuvos nepriklausomybės, demokratijos atkūrimo siekiai, žemdirbių ir miškininkų sąjūdžiai, ir, žinoma, pačios Akademijos persitvarkymas iš sovietinės komandiniais metodais valdomos į autonomišką, demokratiškai besitvarkančią atgimstančios nepriklausomos Lietuvos žemės ūkiui mokslinius pagrindus dedančią ir specialistus rengiančią aukštąją mokyklą. Pradėta nuo Akademijos Sąjūdžio programos, kurioje buvo sudėtos pagrindinės atgimimo gairės, šiek tiek vėliau susitelkta prie Akademijos statuto parengimo. 1989 m. spalio 13 d. Akademiniame susirinkime šis statutas buvo priimtas ir iškart pradėtas įgyvendinti, nors galutinai Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba po daugelio taisymų ir papildymo jį patvirtino tik 1992 m. liepos 2 d.

Pagal priimtą, bet nepatvirtintą statutą „1989 m. gegužės mėn. pirmą kartą įvyko demokratiški Akademijos rektoriaus rinkimai. Juose dalyvavo daugiau kaip 700 rinkėjų – Akademinio susirinkimo narių. Rinkimai vyko dviem turais, nes pirmame nė vienas iš aštuonių kandidatų į rektoriaus postą nesurinko balsų daugumos. Rektoriumi buvo išrinktas doc. R. Urbonas."[102] Žvelgiant iš šiandienos pozicijų, galima tik konstatuoti, kad tai ne tik pirmieji, bet ir patys demokratiškiausi rektoriaus rinkimai. Tokio didelio kandidatų skaičiaus visų paskesnių rektoriaus rinkimų metu nebūta.

---

101 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 27.

102 Kazėnas, V. Universiteto link. *Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje:* aukštojo mokslo istorijos studija / LŽŪU. Kaunas, 1999, p. 94–128.

1989 m. lapkričio mėnesį tik ką išrinkta nauja Akademijos taryba, patvirtino tris prorektorius, tarp jų ir M. Treinį – prorektoriumi mokymo reikalams. Vėliau individualaus pokalbio metu paklausus, kodėl sutiko eiti vadovaujančias pareigas, M. Treinys, ilgai negalvojęs, atsakė – toks metas buvo, reikėjo galvoti ne apie pareigas, bet apie Akademijos persitvarkymą, negalėjau nuvilti bendradarbių, bendražygių, pirmiausia manimi pasitikėjusio naujojo rektoriaus.

1989 m. lapkričio 4 d. pasirašytame rektoriaus įsakyme dėl Agropramoninės gamybos ekonomikos katedros vedėjo docento M. Treinio pervedimo į prorektorius mokymo reikalams yra ir nuoroda: [...] „buvusiam prorektoriui profesoriui Šimatoniui Stasiui perduoti, o naujai paskirtam prorektoriui mokymo reikalams docentui Treiniui Mečislovui perimti Akademijos mokymo reikalus“ [...]. Tai tikriausiai formali biurokratinė nuoroda, kuri buvo įrašoma visuose to meto panašaus pobūdžio įsakymuose. Bet žvelgiant iš to laikmečio pozicijų, galima vertinti ir daug giliau, tai yra kaip studijų reikalų perėjimą iš centralizuotos sistemos, kai tik reikėjo užtikrinti Maskvos nuorodų įgyvendinimą, prie savosios studijų sistemos pagal Lietuvos poreikius sukūrimo, įgyvendinimo ir nuolatinio tobulinimo. Nors tuometinė Akademija vis dar formaliai buvo pavaldi Maskvai (tiksliau – sąjunginei Žemės ūkio ministerijai), bet su Sąjūdžio banga po daug daug metų prasiveržė galimybė „studijų reikalus“ susidėlioti patiems, niekam neprimetant ir kartu prisiimant visą atsakomybę.

Prorektoriaus darbo turinį pats doc. M. Treinys vėliau nusakė taip: „teko apibendrinti „iš apačios“ kylančias idėjas ir kartu bandyti naujai tvarkytis“[103]. Laikmetis išties buvo audringas tiek aplink Akademiją, tiek pačios Akademijos viduje. Ne tik centre, bet ir visuose fakultetuose, visose katedrose virė nesibaigiančios diskusijos ieškant atsakymų į klausimus, kokius atkuriamai Lietuvai rengti žemės ūkio specialistus, kaip turi būti sudarytos specialybių (dabar sakome – studijų) programos, kur pasisemti patirties dėstyti naujai, kaip apsirūpinti nauja stu-

---

[103] Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 27.

dijų literatūra ir aibės kitų. Dėstytojai, kiti darbuotojai ir netgi studentai diskusijose dalyvavo masiškai. Visiems norėjosi išsisakyti, atvirai išreikšti tai, apie ką ilgus metus galvota, bet nuo kitų slėpta, geriausiu atveju tik su artimiausiais ir patikimiausiais draugais pašnibždomis pasidalyta, per paskaitas studentams tik užuominomis pasakyta. Taigi daug minčių, daug idėjų, pasiūlymų, ne visada racionalių ir tarpusavyje derančių. Žinoma, buvo ne tik pertvarkos entuziastų, bet ir skeptikų, taip pat šiek tiek nuošaliau stovinčių, savo nuomones labai atsargiai išsakančių ir netgi nutylinčių asmenų. Ne visada didžiausią entuziazmą reiškiantys buvo konstruktyviausi.

Tokia demokratijos raiška buvo ypač svarbi ir vertinga. Bet kylančias idėjas ir visus kitus pasiūlymus reikėjo kažkam įvertinti ir atrinkti, apibendrinti ir susisteminti, sudėlioti į dokumentus, duoti eigą jų įgyvendinimui. Deja, tokių Akademijos bendruomenėje nebuvo daug. Dažniausiai jie susitelkė fakultetų tarybose, Akademijos taryboje, rektoriaus R. Urbono vadovybės komandoje. Vienas iš jų – doc. M. Treinys, neskaičiavęs šiam darbui paskirtų valandų ir nemiegotų naktų, suspėjęs dar greta pasinerti į Žemdirbių sąjūdžio veiklą, neatsitraukti nuo pedagoginio darbo ir daugelio kitų darbų.

Naujos studijų sistemos kūrimas tuometinėmis sąlygomis buvo visiškai naujas, nepatirtas ir labai sudėtingas procesas. Suprantama, kad nebuvo jokių nacionalinių teisinių pagrindų ar paruoštų aukštojo mokslo pertvarkymo koncepcijų. Dėl geležinės uždangos nedaug būta demokratinių šalių universitetuose, todėl buvo menkas supratimas ir apie aukštąjį mokslą vakarietiškomis sąlygomis. Todėl daug kas mėginta kurti neturint platesnio ir gilesnio aukštojo mokslo ir jo konteksto demokratijos sąlygomis suvokimo. Diskusijos, jų apibendrinimai, dokumentų rengimas užtruko ir ne visados iškart pataikyta. Pavyzdžiui, Akademijos statutą teko ne kartą koreguoti, tikslinti, derinti prie jau atsiradusių teisės aktų (pavyzdžiui, prie priimto Aukštojo mokslo įstatymo). Kaip yra apibūdinęs V. Kazėnas, pirmasis statuto variantas buvo „demokratiškiausias“[104]. Kitas svarbus dokumentas, į kurį turėjo

[104] Kazėnas, V. Universiteto link. *Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje:* aukštojo mokslo istorijos studija / LŽŪU. Kaunas, 1999, p. 94–128.

sugulti diskusijų ir kitų iniciatyvų „iš apačios“ apibendrinti rezultatai, buvo „Pagrindiniai studijų reformos LŽŪA principai“. Prorektoriui doc. M. Treiniui kartu su rektoriumi doc. R. Urbonu, kitais bendraminčiais prie šio dokumento teko dirbti daug. Jo rengimas taip pat užtruko, Akademijos taryboje buvo patvirtintas 1991 m. vasario mėnesį, tuomet, kai prof. M. Treinys Lietuvos Respublikos Aukščiausiojoje Taryboje jau buvo giliai pasinėręs į Lietuvos valstybės ir ypač jos žemės ūkio demokratinių pamatų atkūrimo darbus.

M. Treinio prorektoriavimas buvo labai trumpas. Ir ne dėl to, kad administracinis darbas netiko. Išrinkus Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatus, 1990 m. gegužės 2 d. teko pasitraukti iš prorektoriaus pareigų. „Mano prorektorystės stažas 1989–1990 metų sąvartoje tebuvo vos pusę metų. Tiesa, tai buvo labai įdomus, audringų pokyčių laikotarpis.“[105] Prorektoriaus mokymo reikalams pareigas perėmė ne mažiau iniciatyvus ir Lietuvos bei Akademijos reikalams atsidavęs bendražygis doc. Vaclovas Ramanauskas.

Ir šiais laikais beveik įprasta, kad akademiniai padaliniai siūlo kandidatūras į vadovaujančius postus ar kolegialius organus tam, kad geriau atstovautų jų interesams. Kartais tenka pajusti, kad, atstovaujant ir ginant savus interesus, primirštami Universiteto ir dar bendresni interesai. Šiuo aspektu svarbu įsiklausyti į prof. M. Treinio pasakytus žodžius apie atstovavimą ir interesus: „Ginti interesus – reiškia būti šališkam. Man sunku būti šališkam. Man labiau priimtinos teisingumo, subalansuotumo, pusiausvyros nuostatos. Tai pasakytina ir apie prorektoriaus ar kitas panašaus rango pareigas. Jeigu dirbi prorektoriumi, privalai būti Universiteto, bet ne fakulteto atstovas.“[106]

Ir pradėjęs dirbti parlamente, prof. M. Treinys neatitrūko nuo Akademijos. Pasitaikius galimybei, lankydavosi rektorate, Ekonomikos fakultete ir, žinoma, savojoje katedroje, dalyvaudavo įvairiuose susitikimuose ir renginiuose. Nenutolo ir nuo pedagoginio darbo. Kiek leido aplinkybės, nedidele etato dalimi dirbo profesoriumi, skaitė paskaitas

---

105 Treinys, M. Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai:* tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 27.

106 *Ten pat.*

Mečislovas Treinys su Tabariškių bažnyčios klebonu MIC Pranu Račiūnu ir Alvydu Baležančiu aptaria Lietuvos žemės ūkio akademijos koplyčios steigimo reikalus. 1993 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

studentams. Visa tai buvo puiki galimybė „iš pirmųjų lūpų“ išgirsti apie Seimo darbą, agrarinę reformą, privatizaciją, kitus tuo metu aktualius klausimus. Prof. M. Treinio išsakytos mintys tapdavo tolesnių diskusijų objektu, jos nukeliaudavo ir į studentų auditorijas.

Prorektorius M. Treinys prisidėjo, kad Akademijoje būtų įsteigta koplyčia. Jos dvasiniu vadovu buvo paskirtas Tabariškių bažnyčios klebonas Pranas Račiūnas.

Pabaigęs darbus Seime ir Žemės ūkio ministerijoje, prof. M. Treinys grįžo į Lietuvos žemės ūkio universitetą, tapusį iš persitvarkiusios Lietuvos žemės ūkio akademijos, ir visu pajėgumu įsitraukė į jo darbų sūkurį. Turintis didelę darbo įvairiose institucijose patirtį, mielai besidalijantis idėjomis ir konstruktyviais pasiūlymais, išlaikantis toleranciją ir gebantis rasti išeitis iš sudėtingų bei konfliktinių situacijų, prof. M. Treinys buvo kviečiamas į įvairius kolegialius Universiteto ir fakulteto valdymo organus.

Jau 1999 m. pavasarį prof. M. Treinys Ekonomikos fakulteto akademiniame susirinkime išrenkamas fakulteto tarybos nariu, o pirmame šios tarybos posėdyje – ir tarybos pirmininku. Greitai fakultetas jį delegavo ir į Universiteto senatą. Įgyvendinant tuometinio Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymo nuostatas ir pagal šį įstatymą pakoreguoto Universiteto statuto reikalavimus, šalia senato iš Universiteto partnerių bei Universiteto akademinės bendruomenės narių švietimo ir mokslo ministro įsakymu buvo patvirtinta Universiteto taryba, daugiausia atliekanti aukštosios mokyklos veiklos priežiūros funkcijas. Šios tarybos nariu buvo patvirtintas ir prof. M. Treinys.

2002 m. fakulteto dekano paprašytas, prof. M. Treinys atstovavo fakulteto tarybai netgi dekanato posėdžiuose. Tenka pabrėžti, kad prof. M. Treinys, nežiūrint begalės jo atliekamų kitų darbų (tikriausiai ir širdžiai malonesnių), visas šias visuomenines pareigas vykdė labai atsakingai.

Vartant Universiteto senato ar fakulteto tarybos posėdžių protokolus, sunku vertinti senate ir tarybose M. Treinio nuveiktus darbus ir pasiektus rezultatus. Neabejotina, kad sausi, bet gausūs įrašai protokoluose – „kalbėjo M. Treinys“, „šiuo klausimu pasisakė M. Treinys“, „siūlymus pateikė M. Treinys“; „nutarimas priimtas pagal M. Treinio pasiūlytą variantą“ – slepia prof. M. Treinio aktyvų, nuoširdų, tolerantišką ir konstruktyvų darbą. Tuo jis išsiskirdavo iš daugelio tarybų, komisijų ar darbo grupių narių.

Būdamas visada tolerantiškas, išklausantis kitų nuomones ir į jas įsiklausantis, gebėjo ne tik nuteikti kitus, bet ir suvaldyti kritines situacijas, padėti priimti nepopuliarius sprendimus. Tik keletas epizodų iš tokių kritinių situacijų.

2001 m. pradžioje Ekonomikos fakultete užvirė aštrios diskusijos dėl veiklų, studijų ir mokslo krypčių pasiskirstymo tarp katedrų, kartu paėmus – dėl fakulteto struktūros išgryninimo. Tai fakultetui buvo aštri problema, atskleidusi, kad dvi ir daugiau katedrų dėsto panašius studijų dalykus, o studentams tenka taikstytis su dėstomų temų dubliavimu. Problemos sprendimas lietė ne vienos katedros interesus, netgi pedagoginių krūvių ir dėstytojų etatų perskirstymą. Dekanas, apibrėždamas kiekvienos katedros mokslo ir studijų objektus, parengė paskirstymo projektą ir pateikė svarstyti fakulteto tarybai. Joje naujai užvirė aistros katedrų atstovams įrodinėjant, kad ginčytini studijų dalykai turi pri-

klausyti būtent jų, o ne kitai katedrai. Situacija atrodė beviltiška, ir tik tarybos pirmininko prof. M. Treinio argumentuotas pasisakymas ir įtaiga lėmė, kad vieno balso persvara buvo patvirtintas (su labai nedidelėmis pataisomis) dekano parengtas projektas. Beje, šio projekto pagrindu sudaryta fakulteto struktūra išliko iki 2012 m., kai katedros buvo pertvarkomos jas jungiant į institutus jau Aleksandro Stulginskio universitete.

2002 m. ir ypač 2003 m. tiek visoje Lietuvoje, tiek Universitete pradėta stipriai akcentuoti, kad dėstytojo mokslinis darbas vertas dėmesio, jeigu jis paskelbtas ISI ir kitose tarptautinėse bazėse referuojamuose leidiniuose. Mokslinių straipsnių reikšmingumas pradėtas visuotinai vertinti ne pagal jo originalumą, svarbą tolesnei mokslo ir šalies raidai, bet pagal tai, kur jis išspausdintas. Tokio vertinimo rezultatai buvo lemtingi suteikiant doktorantūros teisę, atestuojant dėstytojus ir mokslo darbuotojus. Dėl menko mokslinių straipsnių publikavimo tarptautinių bazių referuojamuose leidiniuose Ekonomikos ir vadybos fakultetas prarado doktorantūros teisę. Tuometinis Universiteto senato pirmininkas prof. Povilas Algimantas Sirvydas savo iniciatyva pasiprašė į fakulteto tarybos posėdį aptarti susidariusią situaciją ir patarti, kaip pertvarkyti mokslinį darbą. Patarimai buvo sukoncentruoti tik į tai, kaip „prieiti“ prie prestižinių leidinių ir tokiu būdu pagerinti mokslinį lygį. Diskusijoje su svečiu aktyviausias buvo prof. M. Treinys, kuris kiek įmanoma tolerantiškai ir argumentuotai stengėsi svečiui ir visai Fakulteto tarybai įrodyti, kad mokslo reikšmingumas priklauso „ne nuo formos, bet nuo turinio“. Ypač buvo akcentuota mokslo atitiktis Lietuvos poreikiams, kad mokslininkai pirmiausia turi spręsti aktualias šalies ir jos žemės ūkio plėtros problemas. Tikslas turi būti „ne kuo toliau spausdinti, bet semtis mokslinės patirties iš pasaulio ir tarnauti savam kraštui“.

Deja, tarptautinio referavimo ir citavimo prioritetas mokslo vertinimuose visiškai įsivyravo. Norisi pacituoti prof. M. Treinio 2007 m. šia tema išsakytus teiginius, kurie aktualūs ir dabar: „Vertinant mokslo produkciją, perdėtai didelis dėmesys skiriamas vadinamiesiems prestižiniams leidiniams, nekreipiant dėmesio į darbo turinį, o svarbiausiu moksliškumo elementu laikant atspausdinimo vietą. Dėl to įsivyrauja pseudoteoriniai referatinio pobūdžio darbai, neturintys ryšio su praktika. Todėl nukenčia mokslinės minties lietuvių kalba raida, nesiplėtoja

Lietuvos žemės ūkio universiteto tarybos nariai, profesoriai. Iš kairės sėdi: Kęstutis Kriščiūnas, Veronika Vasiliauskienė, Albinas Kusta, Mečislovas Treinys; stovi: Povilas Algimantas Sirvydas, Antanas Juodvalkis ir Romualdas Deltuvas. 2004 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

lietuviška terminija. Atitrūkęs nuo realių problemų jaunas absolventas linkęs greičiau išvykti iš šalies, vis labiau blogindamas pasiliekančių mokslininkų struktūrą."[107]

Apie tai profesorius kalbėdavo ir susitikimuose su užsienio partneriais bei svečiais.

Kitas epizodas iš vieno Universiteto senato posėdžio. 2006 m. teko iš esmės pertvarkyti visų dėstytojų ir mokslo darbuotojų pareigybių kvalifikacinius reikalavimus. Nors dėstytojų darbo laiko struktūroje liūto dalį sudaro pedagoginis darbas, tačiau jų atestacijos metu pagrindinis dėmesys skiriamas moksliniam darbui, ypač, prof. M. Treinio žodžiais, „atspausdinimo vietai". Naujai parengtame kvalifikacinių reikalavimų rinkinyje norėta daugiau akcentuoti ir pedagoginio darbo gebėjimus bei rezultatus, studentų nuomonę apie dėstomus dalykus ir dėstymo ko-

[107] Treinys, M. Mokslo ir studijų žemės ūkio ir kaimo sektoriuje problemos. Rankraštis, 2007.

Pasirašant Baltijos šalių universitetų Ekonomikos fakultetų bendradarbiavimo sutartį. Prof. M. Treinys stovi trečias iš dešinės. 2003 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

kybę. Buvo sukurtas ir mechanizmas, kad studentų subjektyvūs, ypač tendencingi vertinimai nenulemtų reiklesnių dėstytojų atestacijos rezultatų. Svarstymo metu masiškai pasipylė skeptiški požiūriai dėl studentų dalyvavimo vertinant dėstytojų pedagoginį darbą. Pagrindinis argumentas – studentai nemotyvuoti, linkę gerai vertinti nereiklius, „lengvai pasirašančius“ dėstytojus ir naudojasi proga atkeršyti reikliems dėstytojams, dar vadinamiems „kirviais“. Padėtį sugebėjo pataisyti tik prof. M. Treinys, kuris, detaliai ir vaizdžiai komentuodamas kvalifikacinių reikalavimų projekto turinį, sugebėjo daugelį tarybos narių įtikinti, kad studentų apklausos apibendrinti duomenys yra tik signalas, kad dėstytojo pedagoginiame darbe gali būti spragų ar kitokių problemų. Sprendimus numatyta priimti tik po kruopštaus šių signalų patikrinimo, po atestacijos komisijos narių ar studijų kokybės ekspertų susitikimų su dėstytoju, diskusijų su motyvuotais studentais. Beje, ši studentų įtraukimo į studijų kokybės užtikrinimą priemonė taikoma iki šiol.

Prof. M. Treinys niekada nebuvo abejingas Universiteto veiklai bei mokslo ir studijų problemoms. Tai atsispindi ne vienoje iš jo gausių publikacijų. 2007 m. pradžioje visiškai neoficialioje aplinkoje M. Treinys pasidalijo į du standartinio formato lapus surašytomis tezėmis apie mokslo ir studijų žemės ūkio sektoriuje problemas.[108] Kai kurias iš šių tezių norisi pacituoti:

„[...] Kvalifikuotas mokymas daugeliui kaimo gyventojų per brangus finansiškai, ypač jei patenkama į valstybės nefinansuojamas vietas ar studijuojama neakivaizdiniu būdu (jie ten ir patenka, nes negali nukonkuruoti miestuose geriau pasiruošusiųjų)."

„[...] Problemiškas visų tipų mokyklų moksleivių ir studentų praktinis parengimas praktikos vietose. Darbdaviai neturi aiškios motyvacijos priimti praktikantus (atsakomybė, vadovavimas praktinei veiklai, informacijos teikimas ir pan.)."

„[...] Daugelis universitetų dėstytojų nėra baigę pedagoginių studijų, todėl pedagoginė kompetencija žema. Dėl to pilnai nerealizuojamas ir tokio asmens mokslinis potencialas, nes tenka pasikliauti nuojauta, klaidų ir išbandymų metodu."

„[...] Magistrantūra orientuota į mokslinį darbą, nors ir žinant, kad jį dirbs tik keli procentai absolventų. Reikalinga didesnė orientacija į aukštų technologijų praktiką, inovacijas."

„[...] Ydinga priėmimo į darbą žemės ūkio institucijose tvarka, nes bendroje konkurso sistemoje į darbo vietas, kur sprendžiamos specifinės kaimo problemos, vis mažiau patenka specialistų, kilusių iš kaimo, suvokiančių kaimo problemų specifiką bei kaimo žmonių mentalitetą. Tai sukuria abipusio nepasitikėjimo atmosferą, apsunkina problemos suvokimą, daromi klaidingi sprendimai. Tuo pačiu mažėja ir iš kaimo kilusių ir jo problemas išmanančių žmonių įsidarbinimo galimybės."

„[...] Prastėja mokslo žinių sklaida šalyje. Vietoj nešališkų, vietos mokslininkų rekomendacijų praktinėje („gamybinėje") spaudoje, kurios neturi didesnės reikšmės mokslininko produktyvumo „mokslingumo" vertinimui, įsivyrauja firmų užsakytos šališkos rekomendacijos."

---

108 Treinys, M. Mokslo ir studijų žemės ūkio ir kaimo sektoriuje problemos. Rankraštis, 2007.

Sunku spęsti, kokie tikrieji motyvai lėmė šių tezių deklaravimą. Gal jos buvo skirtos ministerijų ar Universiteto vadovams, gal tai problemų sąvadas sau, kad vėliau jos moksliniais tyrimais būtų išgvildentos ir pateikti galimi jų sprendimo variantai. Gal ir viena, ir kita. Aišku viena, kad daugelis šių tezių aktualios ir dabar, jos vis dar neišspręstos. Tai lyg ir priekaištas, ir kelrodė būsimiems mūsų darbams.

PRIEDAI

1-asis priedas
M. Treinio vadovaujamų magistrantų apgintų darbų sąrašas

Kaimo gyventojų verslumo veiksniai ir skatinimo priemonės (*J. Neverauskienė, 2008*);

Europinio ir Cairns grupės šalių žemės ūkio modelių palyginimas (*S. Pociūtė, 2008*);

Smulkiųjų ūkių vieta žemės ūkio sistemoje ir jų veiklos perspektyvos (*B. Ražaitienė, 2008*);

Protekcionistinė žemės ūko politika Norvegijoje (*K. Steponaitis, 2008*);

Lietuvos agrarinės ekonominės minties raida Pirmojoje Lietuvos Respublikoje (*A. Stalgienė, 2007*);

Gamybinio ir pogamybinio kaimo raiškų derinimas Europos Sąjungoje (*V. Škadauskienė, 2007*);

Žemės ūkio gamybos intensyvinimo transformacija Europos Sąjungoje (*R. Mikuta, 2006*);

Vienkieminės ūkininkų ūkių sistemos Lietuvoje raida ir perspektyvos (*Z. Simaitienė-Kazalupskaitė, 2006*);

Agrarinės politikos nuostatų raida Lietuvoje (*J. Charinova-Anisimenko, 2005*);

Lietuvos Respublikos žemės reformos koncepcijos ir įgyvendinimo priemonių įvertinimas (*A. Galnaitytė, 2005*);

Užimtumo Rytų ir Vidurio Europos šalių žemės ūkyje problemos ir jų sprendimo būdai (*I. Mikučionytė, 2004*);

Valstybės paramos žemės ūkui ir kaimo plėtrai sistema ir jos tobulinimas (*V. Kučinskienė, 2003*);

Lietuvos, Latvijos ir Estijos žemės ūkio transformacijos panašumai, skirtumai ir raidos perspektyvos (*V. Gončiarovienė, 2001*);

Lietuvos pieno eksporto rinka ir jos plėtros galimybės (*Ž. Jakubauskienė, 2001*);

Europos Sąjungos žemės ūkio politikos raida ir perspektyvos (*D. Mongirdaitė, 2001*);

Europos Sąjungos ekonominės politikos priemonių taikymas reguliuojant žemės ūkio ir maisto produktų rinkas (*E. Sabaliauskaitė, 2001*).

2-asis priedas
M. Treinio ir kitų Lietuvos žemės ūkio akademijos mokslininkų atlikti užsakomieji moksliniai tyrimai

Optimalaus mašinų-traktorių parko dydžio ir struktūros nustatymas Lietuvos Vidurio zonos sąlygomis (*1971, vadovas doc. B. Grakauskas*);

Gamybos šakų optimizavimas Lietuvos TSR žemės ūkio įmonėse (*1971–1972, vadovas M. Treinys, tyrimas darytas bendradarbiaujant su Pasvalio rajono Krinčiūnų kolūkiu*);

Pievų priežiūros mašinų sistemos ir darbų technologijos parinkimas (*1974–1975, vadovas doc. A. Švenčionis, tyrimas darytas bendradarbiaujant su Žemės ūkio mašinų katedra*);

Melioracijos statybos montavimo valdybų pagrindinių gamybinių fondų tyrimai (*1975–1976, vadovas doc. M. Treinys*);

Rentabilumo didinimo priemonės Lietuvos TSR melioracinės statybos montavimo valdybose (*1977–1979, vadovas doc. M. Treinys*);

Rentabilumo didinimas Lietuvos TSR Melioracinės statybos valdybose (*1980, vadovas J. Kirstukas*);

Krūmų šalinimas išsaugant derlingąjį dirvožemio sluoksnį (*1981–1984, vadovas doc. A. Švenčionis, tyrimas darytas bendradarbiaujant su Žemės ūkio mašinų katedra*)

Darbo resursų naudojimo tyrimai Lietuvos TSR Melioracijos statybos montavimo valdybose (*1984–1985, vadovas J. Kirstukas*);

Darbų technologija ir mašinų sistema kultūrinių pievų atnaujinimui (*1986, vadovas doc. A. Švenčionis, tyrimas darytas bendradarbiaujant su Žemės ūkio ir melioracijos mašinų katedra*).

3-iasis priedas
Lietuvos kaimo daugiafunkcinės veiklos mikromodeliai ir jų esminiai bruožai

Gamybinis agrarizuotas intensyvėjantis mikromodelis (I)

Dauguma *žemės išteklių* ir *darbuotojų* užimti privačių gėrybių kūrimu. Tačiau dėl mokslo ir technikos pažangos darbuotojų poreikis mažėja, jie pradeda kitas veiklas arba išvyksta iš kaimo. *Kapitalas* didėja, pakeisdamas darbo išteklius. *Kraštovaizdis* vis labiau tampa industrinis, technotroniškas, *biota* nuskursta, vis labiau įsivyrauja privačią naudą teikiantys augalų ir gyvūnų rūšys, kurių koncentracija vis didėja. *Etnokultūros materialūs ištekliai* kinta ambivalentiškai, dalis jų atnaujinami, pritaikomi privačiam vartojimui, tačiau didėja jų niveliacijos ir kičo pavojus. Gyvoji etnokultūrinė tradicija taip pat ambivalentiška, tačiau stipriai veikiama populiariosios kultūros raiškų. *Privačių gėrybių* kiekybiškai gausėja, tačiau kokybiniai parametrai ambivalentiški. Ekonomiškai pajėgūs ūkiai turi galimybių diegti modernesnes technologijas, tačiau dėl to didėja produktų užterštumas, ypač pesticidais ir sunkiaisiais metalais. Taršos produktų patenka ir į aplinką, todėl didėja neigiami išorės efektai, t. y. blogėja žemės, vandens ir oro kokybė, dirvožemis degraduoja, sumažėja suplementinių viešųjų gėrybių kūrimasis (oro bei vandens apsivalymas ir kt.). Dėl gaunamų didesnių pajamų iš privačių gėrybių realizacijos, susidaro palankios sąlygos kurti ir eksploatuoti konkuruojančias *viešąsias gėrybes*, nors tos galimybės ne visada išnaudojamos.

Gamybinis agrarizuotas ekstensyvėjantis mikromodelis (II)

Tai įdėjimais, teigiamais ir neigiamais efektais švelnesnis pirmojo modelio variantas. *Žemės ištekliai* naudojami kaip ir I modelyje. *Darbo išteklių* pokyčiai ambivalentiški, dėl technikos pažangos jų mažėja. Tačiau dėl to, kad tokį ūkininkavimo būdą renkasi nemaža dalis smulkesnių ūkių arba asmenys, žemės ūkio veiklą vertinantys kaip *hobby*, dirbančiųjų poreikis žemės ūkyje gali padidėti. *Kapitalo* pokyčiai ambivalentiški ir priklauso nuo to, kokie ūkiai įsivyrauja, t. y. išgyvenimo ūkiams gausėjant, kapitalo gali mažėti, o sąmoningai tvarią plėtrą plėtojant – kapitalo sankaupa didėja. *Kraštovaizdžio ir biotos ištekliams* šis ūkininkavimo modelis suteikia regeneracinių galimybių, sumažėja tiek aplinkos, tiek ir produktų užterštumas. Mažėja neigiamų išorės efektų. Dėl ekstensyvėjančio ūkininkavimo dažniausiai (nors ne visada) susidaro prielaidos geriau

išsaugoti ir eksponuoti autentiškus *etnokultūros išteklius*. *Privačiųjų gėrybių* kiekybiniai parametrai pablogėja, tačiau kokybiniai – pagerėja, nors šis pokytis gamintojui ne visada ekonomiškai naudingas.

Gamybinis deagrarizuotas kompensuotas mikromodelis (III)

Didžioji *žemės naudmenų* dalis kitos ūkinės paskirties (miškų, vandenų ir pan.). Šitoks ūkininkavimo tipas formuojasi ir teritorijose, kur dirvožemių ūkinė vertė nedidelė, daugelis žemės ūkio šakų (ar net visos) be paramos nuostolingos. Dėl to dideli *žemių plotai* skiriami kitai ūkinei veiklai, pirmiausia miškininkystei, energetinių augalų ir pan. auginimui, nacionaliniams bei regioniniams parkams. Šiose teritorijose tradiciškai mažiau *darbo jėgos*, vyrauja vyresnio amžiaus asmenys, mažėjant užimtumui žemės ūkyje, perteklinė darbo jėga įsidarbina kitose veiklose, nors dalis jaunų darbuotojų iš kaimo išvyksta. *Kultūrinis kraštovaizdis* turi tendenciją vis labiau natūralizuotis, palankios sąlygos *biotos* regeneracijai. Silpstant žemės ūkio prekinei funkcijai, mažėja ir galimybės kurti *viešąsias gėrybes*, todėl šią funkciją vis labiau perima kiti natūraliuosius išteklius naudojantys subjektai (miškininkai, žvejai, medžiotojai). Sumažėja galimybės kurti konkuruojančias viešąsias gėrybes, nors esančių būklės likimas ambivalentiškas: dalis nyksta, o kita – regeneruojama ar pasilieka *status quo* būsenos, kuri galų gale yra objektams pražūtinga. Tarp p*rivačiųjų gėrybių* didėja ne žemės ūkio produkcijos dalis. *Neigiamų išorės* efektų (ypač dėl gamtosaugos pažeidimų) sumažėja.

Gamybinis deagrarizuotas nekompensuotas mikromodelis (IV)

Tai kaimo vietovės degradacija, kada vis didesnė *žemės naudmenų* dalis nenaudojama nei žemės ūkio gamybai, nei transformuojama į kitas paskirtis (apleidžiama sulaukėjimui). Dažniausiai tai teritorijos, kur žemės našumas mažas, o kraštovaizdis nepatrauklus. Nesant pragyvenimo šaltinio, dalis gyventojų iš teritorijos išvyksta, o likusieji *užsiima* žemės ūkio veikla išgyvenimo (natūriniame) ūkyje ar verčiasi iš socialinių pašalpų. Sumažėja visų formų *kapitalo* prieaugis, stokojant lėšų fizinio kapitalo renovacijai, vyksta ir absoliutus kapitalo mažėjimas. *Kultūrinis kraštovaizdis* degraduoja, augalija išlieka savo natūraliose augimvietėse. Nors sumažėjus gamybai ir visoms taršos formoms, gyvūnijai susidaro palankesnės sąlygos, tačiau ją niokoja brakonieriai, stokojama organizuotos sisteminės pagalbos ekstremaliais momentais. Iki minimumo sumažėja

žmogaus įtaka kuriant gamtines *viešąsias gėrybes*, o *etnokultūrinės,* stokojant lėšų ir dėmesio, nyksta.

Pogamybinis nesubalansuotas mikromodelis (V)

Šis modelis kiek panašus į IV, tačiau skiriasi tuo, kad deagrarizuotoje erdvėje, kur išlikęs tik fragmentizuotas, dažniausiai neprekinis žemės ūkis, ima kurtis pogamybinio kaimo raiškos. Teritorija vis labiau naudojama kaip žmonių vartojamosios funkcijos raiškos erdvė. Didžioji *žemės* išteklių dalis praranda gamybos funkciją ir tampa kraštovaizdžio dislokacijos vieta. Vyksta teritorijos depopuliacija, pasikeičia gyventojų užimtumo struktūra. Vis daugiau *darbuotojų* užimti nebe gamyba, bet paslaugų teikimu. *Kapitalas* ambivalentišas, t. y. nyksta žemės ūkio ir gausėja vartojimo sferos kapitalas. *Kraštovaizdis* įgauna kitokią vertę, t. y. tampa privačia ir viešąja vartojimo erdve. Šiam tikslui pajungiama tiek *biota*, tiek *etnokultūra*. Tačiau dviejų kaimo paradigmų – gamybinio nykimas ir pogamybinio formavimasis – pokyčiai vyksta vienu metu, neretai stichiškai, jų nespėja reguliuoti nei teisės aktai, nei viešoji nuomonė, nei papročiai ir primena ankstyvąjį kapitalo kaupimo laikotarpį, kuriame daug pamatuotos ir nepamatuotos improvizacijos, tradicijų, papročių bei teisės normų pažeidimų, korupcijos raiškų. Sunykus gamybiniams pradams, sumažėja *aplinkos tarša* ir tradiciniai *neigiami išorės efektai*. Ima formuotis naujos *kraštovaizdžio* transformacijos privačiųjų interesų tenkinimui, jo prieinamumo visuomenei sumažėjimas, ūkinio paveldo naikinimas, o *etnokultūrinio* – nepamatuotas transformavimas ir pan. Ima formuotis nauji *taršos* židiniai, formos.

Popogamybinis subalansuotas mikromodelis (VI)

Žemė naudojama pirmiausia kaip rezidentinių sodybų ir antrinės infrastruktūros objektų dislokavimosi bei tradicinių ir netradicinių viešųjų gėrybių kūrimo vieta. *Darbuotojų* vėl ima gausėti dėl paslaugų įvairovės. Tai skatina teigiamus demografinius pokyčius, prie kurių gerinimo prisideda ir naujai atsikeliantys gyventojai rezidentai, dirbantys už kaimo vietovės ribų. *Kapitalo*, ypač susijusio su paslaugų telkimu, gausėja. Poveikis *kraštovaizdžiui* ambivalentiškas, t. y. turtėja jo formos, auga pastangos išsaugoti ir turtinti *biotą*. Saugomas, regeneruojamas, eksponuoti ir naujai veiklai pritaikomas materialinis *paveldas* ir gyvoji tradicija. Daugelis viešųjų gėrybių kūrimo objektų privatizuoti, komercializuoti, todėl *viešųjų gėrybių* mažėja, tačiau viešojo vartojimo raiškoms

skatinti skiriama daugiau dėmesio ir finansinių išteklių. Atsiranda nauji neigiami išorės efektai: nauji taršos židiniai, autentiškas gamtinis ir etnokultūrinis paveldas užgožiamas modernizmu. Kadangi pogamybiniame modelyje rezultatų dydžio, įvairovės kūrimo ir vartojimo galimybės daug didesnės negu gamybiniame, todėl didėja ir teritorijos socialinis potencialas. Kaimas kaip subalansuota pogamybinė erdvė susikurs ateityje tose vietose, kur privačioji ir viešoji nauda iš pogamybinės žmogaus veiklos viršys gamybinių veiklų naudą. Tai realu įgyvendinti įvairiais atžvilgiais vertingo kraštovaizdžio teritorijose, kurių žemės našumas yra nedidelis. Kita svarbi sąlyga – gamtinio, etnokultūrinio ir apskritai kultūrinio paveldo objektų gausa teritorijoje, ir tai sudarys sąlygas formuotis pastoviems trumpalaikio ir ilgalaikio turizmo srautams, galintiems tapti pagrindu antrinei infrastruktūrai (viešbučiams, moteliams, maitinimosi ir poilsio industrijos ir kt. objektams) kurtis ir pelningai funkcionuoti.

Šaltinis: M. Treinys. Lietuvos kaimo daugiafunkcinės veiklos mikromodeliai. Mokslinio tyrimo programos „Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos modeliavimas“ 2006 metų galutinė ataskaita. Tyrimo koordinatorė V. Vitunskienė, vykdytojai: M. Treinys, V. Vinciūnienė, B. Vaznonis, G. Janušauskaitė. LŽŪU, Akademija, 2007, p. 117–130.

4-asis priedas
Padėkos ir apdovanojimai už akademinę veiklą

1975 m. lapkričio mėn. – Padėka už nuoširdų mokslinį, mokymo-auklėjimo darbą ir aktyvų dalyvavimą visuomeniniame gyvenime.

1976 m. kovo mėn. – Padėka už gerą organizacinį darbą ir aktyvų mokslinį vadovavimą studentų moksliniams darbams XXXII studentų mokslinėje konferencijoje.

1977 m. balandžio mėn. – Padėka už gerą mokslinį darbą ir aktyvią visuomeninę veiklą.

1977 m. lapkričio mėn. – Padėka už nuoširdų mokslinį, mokymo-auklėjimo darbą ir aktyvią visuomeninę veiklą.

1981 m. balandžio mėn. – Padėka už gerą mokslinį-mokomąjį darbą ir aktyvią visuomeninę veiklą.

1984 m. balandžio mėn. – Padėka už aktyvią veiklą vystant studentų mokslinį tiriamąjį darbą ir akademijos SMD.

1984 m. gruodžio mėn. – Garbės raštas už aktyvų dalyvavimą „Žinijos“ draugijos švietėjiškoje veikloje.

1986 m. kovo mėn. – XI penkmečio spartuolio ženklas.

1986 m. balandžio mėn. – Padėka už gerą organizacinį darbą ir aktyvų mokslinį vadovavimą studentų moksliniams darbams XLII studentų mokslinėje konferencijoje.

1987 m. kovo mėn. – Padėka už gerą organizacinį darbą ir aktyvų mokslinį vadovavimą studentų moksliniams darbams XLIII studentų mokslinėje konferencijoje.

1991 m. sausio mėn. – Padėkos raštas už ilgametį gerą pedagoginį darbą.

2001 m. rugsėjo mėn. – Universiteto medalis „Už nuopelnus“ už ilgametį gerą mokslinį ir pedagoginį darbą.

2006 m. vasario mėn. – Padėkos raštas už 2004–2005 m. mokslinius darbus tema „Daugiafunkcinio žemės ūkio plėtotė“.

2006 m. birželio mėn. – Padėkos raštas už ilgametį darbą, pedagoginę, metodinę veiklą ir aktyvų mokslinį darbą.

2008 m. vasario mėn. – Padėkos raštas už nuoširdų ir gerą darbą.

2008 m. vasario mėn. – Mokslo premija už monografiją „Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje“.

DIDŽIOSIOS POLITIKOS LINK

Leonas Milčius, Algirdas Juozas Motuzas

Antrojoje devintojo dešimtmečio pusėje paskelbtos *perestroikos* laikmečiu Baltijos šalyse pasirodė politinio klimato atšilimo reiškinių. 1988 m. birželio 3 d. Vilniuje susibūrė visuomeninis politinis judėjimas Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis. Tarp 35 jo Iniciatyvinės grupės narių – ir Lietuvos žemės ūkio akademijos (LŽŪA; LŽŪU; dabar – Aleksandro Stulginskio universitetas) profesorius miškininkas Vaidotas Antanaitis. Šiame susirinkime dalyvavo ir Akademijos docentas ekonomistas Alvydas Baležentis.

Pirmosiomis liepos dienomis Baltijos šalių studentų dainų ir šokių šventėje „Gaudeamus“ Vilniuje kartu su Estijos ir Latvijos tautinėmis vėliavomis pirmą kartą viešai suplevėsavo Lietuvos trispalvė. Atsimename, ją drauge su estais ir latviais nešė Akademijos šokėjai. Tarp studentų greitai pasklido tų metų pavasarį įsisteigusio Estijos liaudies fronto nuotaikos. Pavydėjome estų organizuotumo, savigarbos ir tautinės savimonės. Baltijos tautos bunda!

Besikeičiančio politinio gyvenimo laikais ekonomistas doc. Mečislovas Treinys nesijautė naujokas. Stiprumo jam teikė ryšiai, 1979–1980 m. mokslinės stažuotės metu užmegzti su Čekoslovakijos ekonomistais, 1988 m. sausio mėnesį SSRS Žemės ūkio mokslų akademijos organizuotoje mokslinėje konferencijoje „A. Čajanovo mokslinis palikimas ir

dabartis“ Maskvoje patirtos nuotaikos. Joje pirmą kartą iš mokslo tribūnos viešai kritiškai pasisakyta apie prievartinę kolektyvizaciją, priminti ir kiti stalinistų SSRS žemės ūkyje padaryti juodi darbai. Nemažas susidomėjimas Aleksandru Čajanovu bei užmaršintais Lietuvos mokslininkais parodė, kad dešimtmečiais skleista migla ima sklaidytis, ir daugelis žmonių jau atgauna istorinę atmintį.

Liepos 10 d. M. Treiniui teko būti pirmajame viešame Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio (LPS) Iniciatyvinės grupės susitikime su visuomene Vilniuje. Informaciją apie susirinkimą jis netikėtai aptiko mažučiame lapelyje Vilniaus universiteto skelbimų lentoje (tada taip buvo suprantamas viešumas). Tvanki pusrūsio salė M. Melnikaitės gatvėje buvo sausakimša. Nauja buvo tai, kad į susitikimą atėjusius oponentus – LKP CK veikėjus Stasį Imbrasą ir Justą Vincą Paleckį – sąjūdininkai diskusijoje „rėmė prie sienos“. Visi pajuto, kad istorijos ratas įgijo ir naują kryptį, ir naują pagreitį.

1988 m. rugpjūčio 23 d. Vilniuje, Vingio parke, įvyko visos Lietuvos mitingas, kuriame pirmą kartą viešai pasakyta istorinė tiesa apie Molotovo ir Ribentropo parašais patvirtintus slaptuosius protokolus, lėmusius nepriklausomų Baltijos šalių okupaciją 1939 metais. Niekas neregistravo, kiek Akademijos darbuotojų ir studentų keliais autobusais savanoriškai nuvažiavo ir dalyvavo tame mitinge. Jie juokavo apie prievartinio dalyvavimo ir registracijos laikus sovietinėse demonstracijose.

Rugpjūčio pabaigoje prof. V. Antanaičio bute Noreikiškėse (dabar Akademijos miestelis) šeimininko iniciatyva susirinko Akademijos dėstytojų grupelė. Be profesoriaus, buvo docentai Alvydas Baležentis, Romualdas Juknys, Albinas Kusta, Vaclovas Ramanauskas ir Mečislovas Treinys. Susirinkusieji nutarė aukštojoje mokykloje steigti Sąjūdžio rėmimo grupę ir pradėti aktyviai darbuotis Lietuvos, ypač jos kaimo, žemės ūkio atgimimo baruose. Sąjūdžiu, jo idėjomis ėmė domėtis vis daugiau Akademijos darbuotojų ir studentų. Todėl organizatorių pakviesti, rugsėjo pradžioje į Miškotvarkos katedros salę susirinko kelios dešimtys pertvarkos šalininkų. Įvyko LPS rėmimo LŽŪA grupės steigiamasis susirinkimas. Po įvadinių kalbų buvo sudaryta šios grupės Laikinoji taryba, jos darbo koordinatoriais išrinkti Vaidotas Antanaitis, Jonas Čepinskis, Romualdas Deltuvas, Henrikas Novošinskas, Bronius Ruplys, Antanas Stancevičius ir Mečislovas Treinys. Nors šių asmenų

konkrečios funkcijos iš karto nebuvo aiškiai apibrėžtos ir vėliau ne visi vienodai buvo aktyvūs, tačiau tie, kurie iš tiesų siekė permainų, entuziazmo ir troškimo veikti turėjo su kaupu.

Pirmoji Akademijos sąjūdiečių akcija buvo dalyvavimas 1988 m. rugsėjo 17 d „Gyvybės žiede“ – kai Lietuvos žmonės apjuosė Ignalinos atominę elektrinę. Su trispalvėmis rankose, su „Tautiška giesme“ lūpose, su protesto šūkiais prieš Ignalinos AE plėtimą (III bloko statybą) kartu su 15 000 kitų žygio dalyvių šioje akcijoje dalyvavo ir gausus mūsų *Alma Mater* pasiuntinių būrys.

1988 m. spalis Akademijos sąjūdžio istorijoje – pats karščiausias metas. To mėnesio 12 dieną įvyko LPS rėmimo LŽŪA grupės steigiamoji konferencija. Tai buvo visiškai kitoks renginys, negu buvome įpratę matyti anksčiau. Aktų salė buvo pilnutėlė, nebuvo nė vieno abejingo veido. Virš Akademijos centrinių rūmų pirmą kartą po Antrojo pasaulinio karo iškilo tautinė Lietuvos vėliava, salėje pirmą kartą skambėjo „Tautiška giesmė“. Konferencijos pirmininkai ragino atsikratyti praeities laikų baimės, reikalavo pasmerkti stalinizmo nusikaltimus, kritikavo gamtos, kultūros ir moralės niokojimą, kvietė Akademijos žmones ieškoti naujų veiklos kelių ir būdų. Kalbėtojai reikalavo demokratizuoti ir humanizuoti Akademijos gyvenimą, įsteigti aukštųjų mokyklų autonomiją, studentų savivaldą, užkirsti kelią protekcionizmui priimant studentus, pagerinti darbuotojų ir studentų humanitarinį išprusimą, įamžinti tautinio atgimimo veikėjų agrarininkų atminimą, ginti kaimo gyventojų socialinius ir ekonominius interesus, ugdyti šeimyniškumą ir t. t.

Diskusijose kalbėjęs M. Treinys siekė atskleisti užmaršintus Dotnuvos žemės ūkio akademijos istorijos puslapius. Jis priminė sudėtingus Akademijos žmonių likimus, susiklosčiusius po 1940 m. sovietų invazijos į Lietuvą. Daugiausia rėmėsi beveik knygnešystės keliu iš JAV į Lietuvą atkeliavusia prof. Broniaus Povilaičio monografija „Žemės ūkio akademija“, išleista Čikagoje 1979 m. Nedaug kas žinojo, kad nemažai dotnuviškės Akademijos mokymo personalo – apie 30 žmonių, – bijodami sovietinių represijų, pasirinko Vakarų tremtį. Vakarų šalyse atsidūrė ir apie ketvirtadalis visų tarpukario Akademijos absolventų. Dešimt jos darbuotojų sovietai buvo uždarę į lagerius ar ištrėmę. Šeši dėstytojai, įskaitant ir rektorių prof. Vincą Vilkaitį, žuvo Sibire.

Kiek išplėtotą M. Treinio pranešimą išspausdino Akademijos laikraštis „Žemės ūkio specialistas“ (dabar „Žemyna“). Iš vyresnio amžiaus bendradarbių straipsnio autorius sulaukė naujų istorijos detalių, patikslinimų, padrąsinimų tęsti šį darbą. Ypač dėkingas jis buvo tuometiniam docentui, dotnuviškės ŽŪA absolventui agronomui A. Stancevičiui, kuris detaliai išnagrinėjo publikaciją ir atskleidė naujų faktų apie šį laikmetį.

Steigiamojoje konferencijoje buvo išrinkta nuolatinė LPS rėmimo LŽŪA grupės taryba, kurios koordinatoriai tapo V. Antanaitis, R. Juknys, A. Kusta, V. Ramanauskas ir M. Treinys, bene 15 darbo grupių ir jų vadovai, taip pat sekretoriatas. Taktiniais sumetimais, siekiant išvengti pašalinių jėgų spaudimo vienam asmeniui, tarybos pirmininkas nebuvo renkamas. Visiškai kitaip negu anksčiau žmonės žiūrėjo į asmeninį indėlį dalyvaujant pertvarkoje: užuot kratęsi pareigų ir darbo, jie patys siūlėsi vienaip ar kitaip padirbėti.

Fakultetų sąjūdžio darbo grupėse buvo analizuojami ir modeliuojami aktualiausi aukštojo mokslo Lietuvoje ir Akademijoje klausimai. Joms vadovavo pirmininkai ir koordinatoriai bei sekretoriatas. Akademijos sąjūdyje M. Treinys pasirinko Istorijos ir kultūros darbo grupę.

Kartu su didžiuoju Sąjūdžiu ėmė kurtis ir profesinės jo atšakos: darbininkų, žemdirbių, mokytojų, miškininkų ir kt. Į Lietuvos žemdirbių sąjūdį atvedė pertvarkos siekę agrarininkai, spalio 1 d. susirinkę į konferenciją tuometiniame Alytaus rajono „Saulės“ kolūkyje. Iš Akademijos dalyvavo prof. Antanas Petkevičius, docentai A. Baležentis, M. Treinys ir žemėtvarkininkas Z. Koncevičius. Vieningai sutarta Lietuvos žemdirbių sąjūdį (LŽS) steigti artėjančiame Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio steigiamajame suvažiavime.

Suvažiavimas buvo surengtas spalio 22–23 d. Vilniuje. Jame dalyvavo ir trys LPS rėmimo LŽŪA grupės delegatai – V. Antanaitis, Dalia Brazauskienė ir M. Treinys – bei 10 svečių. Judėjimo rėmėjai iš Akademijos džiaugėsi ir didžiavosi, kad prof. V. Antanaitis buvo išrinktas Sąjūdžio Seimo bei jo Tarybos nariu.

Per vieną suvažiavimo pertrauką įvyko suvažiavimo delegatų agrarininkų susirinkimas. Jame tartasi dėl kandidatų į būsimąją Lietuvos žemdirbių sąjūdžio Agrarinę komisiją. Tuometinių kolūkių ir tarybinių ūkių vadovai daugiausiai siūlė savo kolegas. M. Treinio siūlymu į komisiją

buvo išrinkti ir du mokslininkai: Akademijos doc. ekonomistas A. Baležentis, šio straipsnio bendraautoris, tada Lietuvos žemės ūkio mechanizacijos ir elektrifikacijos instituto mokslo darbuotojas, ir dr. L. Milčius. Tąkart išrinkta trylika komisijos narių, vėlesniuose jos posėdžiuose narių padaugėjo iki devyniolikos. Komisijos nariu tapo ir doc. M. Treinys.

Pirmieji du šios komisijos posėdžiai vyko Vilniuje. Pajutę tuometinės Agropramoninio komiteto vadovybės nepalankumą, nuo trečiojo posėdžio iki pat Lietuvos žemdirbių sąjūdžio suvažiavimo ir po jo trejetą mėnesių, kiekvieną antradienį, Agrarinės komisijos nariai dažniausiai posėdžiavo Lietuvos žemės ūkio akademijos Žemės ūkio ekonomikos fakultete, III rūmų 414 kabinete. Čia išryškėjo būsimo žemės ūkio valdymo sistemos demokratizavimo, ūkininkų ūkių atkūrimo, žemdirbių teisės į žemės ūkio įmonių turtą suteikimo, kaimo dvasinio ugdymo nuostatos. Daug diskutuota dėl žemės nuosavybės, jos naudojimo, dėl naujos žemės reformos. Dalis idėjų vėliau buvo įteisinta įstatymuose[1].

1988 m. Vėlinių išvakarėse Akademijos bendruomenė pagerbė sovietmečiu nužudytų ir užmaršintų aukštosios mokyklos žmonių atminimą: skvere prieš Centrinius rūmus buvo supiltas simbolinis kapas – kenotafas –iš Sibiro tremties ir lagerių negrįžusiems Akademijos žmonėms atminti. Jį žymėjo spygliuota viela apipintas, tarsi iš medžio nuolaužų pastatytas kryžius su žuvusių Akademijos pedagogų – profesorių V. Vilkaičio (rektoriaus) ir Fabijono Kemėšio, doc. Jokūbo Stanišauskio, dr. Juozo Urmano, dėstytojų Sofijos Vilkaitienės ir Mečislovo Žemaičio – pavardėmis. Elena Treinienė išsaugojo vyro Mečislovo kalbos Vėlinių vakarą plevenančių žvakių šviesoje rankraštį: „Atminimo kryžius grubus ir spygliuotas. Bet jis ne grubesnis ir ne skaudesnis už nekaltai nukankintų gyvenimus. Šių spyglių dūriai turi bent simboliškai skatinti mus priesaikai – viską padarysime, kad tai nepasikartotų, o kankinių atminimas būtų išsaugotas. Tebūna jų vardai įpinti į tautos amžinos atminties vainiką.“

Akademijos sąjūdininkai aktyviai dalyvavo ir vėlesnėse Lietuvoje ir Baltijos šalyse nuvilnijusiose akcijose. 1989 m. vasario 4 d. aukštojo-

---

1 Treinys, M. Atgimimo rytui auštant. *Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje:* aukštojo mokslo istorijos studija / LŽŪU. Kaunas, 1999, p. 74–91.

je mokykloje buvo surengta pirmoji Lietuvos jaunųjų ūkininkų ratelių sąjungos konferencija.

Lietuvos žemdirbių sąjūdžio suvažiavimas įvyko vasario 25–26 d. Vilniuje, Profsąjungų rūmuose. Jame dalyvavo 836 žemdirbių delegatai iš visų rajonų bei žemės ūkio sistemos organizacijų. Šiam forumui buvo pateiktas Agrarinės komisijos parengtas ir Sąjūdžio Seimo tarybos aprobuotas Lietuvos žemdirbių sąjūdžio programos projektas. Tarp penkių jos redaktorių buvo ir M. Treinys. Įvertinus delegatų siūlymus, visos esminės programos ir rezoliucijų nuostatos buvo priimtos, tarp jų ir mintis apie įvairias ūkininkavimo formas, apie privačius ūkius. Suvažiavime buvo patvirtinta LŽS taryba ir jos 26 narių prezidiumas. Akademijos docentai M. Treinys ir A. Baležentis buvo išrinkti ne tik jų nariais, bet ir Lietuvos žemdirbių sąjūdžio pirmininko pavaduotojais. Jie dėjo daug pastangų konsoliduoti visus žemdirbius ir šią organizaciją, kad ji būtų vienintelė žemdirbių visuomeninė atstovė. Deja, neišvengta skaldymosi, kurio pasekmės jaučiamos iki šių dienų.

Mečislovas Treinys su Bartninkų vidurinės mokyklos mokiniais sodina vardinį ąžuolą Lietuvos Tautinio Atgimimo Ąžuolyne Ožkabaliuose, Vilkaviškio r. 1998 m. balandžio 25 d.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

1989 m. balandžio 15 d. sąjūdiečiai sodino Lietuvos tautinio atgimimo ąžuolyną Lietuvos patriarcho Jono Basanavičiaus tėviškėje Vilkaviškio rajono Ožkabalių kaime. Į Ožkabalius su savo medeliais Akademijos studentai ir dėstytojai vyko net trimis autobusais. M. Treinys buvo vienas iš akcijos organizatorių.

Lietuvos miškininkų sąjūdžio steigiamasis suvažiavimas įvyko 1989 m. birželio 10–11 dienomis LŽŪA Aktų salėje. Jo delegatus Lietuvos žemdirbių sąjūdžio vardu sveikino M. Treinys.

Rugpjūčio 23 d. Akademijos sąjūdiečiai dalyvavo Baltijos kelio gyvoje grandinėje už laisvę. Apie pastangas dalyvauti šioje akcijoje M. Treinys rašė: „Per 300 Akademijos dėstytojų ir studentų bandė dalyvauti pinant šį gyvąjį vainiką. Dėl didžiulių transporto srautų ne visi išvykusieji pasiekė mums paskirtą kelio Ukmergė–Panevėžys atkarpą. Dalis Akademijos žmonių, kaip ir daugelis Kauno bei Suvalkijos atstovų, įstrigo kelyje tarp Karmėlavos ir Ukmergės. Dėl to visuotinio rankų paspaudimo valandą sutvėrėme dar vieną labai emocingą ir tankią gyvąją grandinę – Baltijos kelio atšaką į buvusią Lietuvos laikinąją sostinę – Kauną.“[2]

Sąjūdžio banga šalyje ir aukštojoje mokykloje iš esmės atvedė Akademiją į universitetą. Šis virsmas nebuvo griežtai apibrėžtas laiko tarpsniu, dalyvių sąrašu ar vien pavadinimo pakeitimu. Visi buvo ištroškę laisvės ir demokratijos. Pradėta nuo Akademijos sąjūdžio programos, kurioje buvo numatytos ryškiausios atgimimo gairės. Vėliau – aukštosios mokyklos statutas, pagrindinis institucijos gyvenimą ir veiklą reglamentuojantis teisinis dokumentas. Jo idėjiniu pagrindu tapo 1989 m. sausio 27 d. „Žemės ūkio specialiste“ paskelbtas doc. R. Urbono straipsnis „Statuto pagrindas – autonomija“. Jame ir buvo pateiktas eskizas – savotiškas raktas į Akademijos pertvarką. Siūlyta humanizuoti ir ekologizuoti studijas, jas praturtinti tautinės kultūros tradicijomis, racionalizuoti Akademijos valdymo struktūrą, demilitarizuoti studentų gyvenimą. Reikalauta daugiau savarankiškumo, leidybos, mokslo vardų ir laipsnių suteikimo teisės ir daugelio kitų laisvėjančio proto poreikius tenkinančių dalykų. Neilgai trukus buvo sudaryta gausi komisija

---

2 Treinys, M. Atgimimo rytui auštant. *Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje:* aukštojo mokslo istorijos studija / LŽŪU. Kaunas, 1999, p. 74–91.

Lietuvos žemės ūkio akademijos statutui rengti. Po nemažų diskusijų balandžio viduryje parengtas statuto projektas (jo redaktoriai buvo docentai Vytautas Gerulaitis, Juozapas Algirdas Mažeika, Stasys Šimatonis ir M. Treinys) buvo pateiktas viešam svarstymui. Vėliau šio darbo ėmėsi dar ir atskira dėstytojų grupė, todėl nemažai dokumento straipsnių turėjo alternatyvas. Pagaliau buvo nutarta abu projektus sujungti ir balsavimui teikti vientisą statuto projektą. Akademijos sąjūdininkų nuomone, pirmasis statuto variantas buvo demokratiškiausias. 1989 m. spalio 13 d. Akademinis susirinkimas Lietuvos žemės ūkio akademijos statutą priėmė. Nors kasdieniame gyvenime statutu buvo vadovaujamasi, tačiau jo kaip valstybės dokumento tvirtinimas Lietuvos Respublikos Aukščiausiojoje Taryboje nusitęsė net iki 1992 m. liepos 2 d.

1989–1900 mokslo metus dauguma Akademijos studentų ir dėstytojų sutiko su viltimi dėl pozityvios pertvarkos tąsos. Nėra ko slėpti – būta ir abejojančių ar nepatenkintų Lietuvos žengimu į nepriklausomybę. Šias žmonių nuotaikas jautė ir akademijos rektorius doc. R. Urbonas, tai jis paminėjo ir savo kalboje pradėdamas naujus mokslo metus, visus kviesdamas dirbti bendram labui.

1989 m. spalio pradžioje LPS rėmimo LŽŪA grupė paminėjo savo veiklos metines. Pasidžiaugta nemažais pokyčiais aukštojoje mokykloje ir visoje Lietuvoje. Sustiprėjo ne tik pertvarkos, bet ir valstybės nepriklausomybės siekiančios jėgos. Jos įgijo patirties ir pasitikėjimo, pamažu struktūrizavosi. Šia kryptimi žengė ir Akademijos sąjūdininkai. Savuoju Tarybos pirmininku jie išsirinko nuoseklų ir darbštų sąjūdininką doc. Donatą Stanikūną. Pamažu ryškėjo Sąjūdžio dalyvių politinė ir visuomeninė poliarizacija. Pasigirdo raginimų atkurti Dotnuvos akademijos laikais veikusias studentų organizacijas, korporacijas bei Studentų atstovybę. Deja, jaunimas vangokai reagavo į entuziastų kvietimus. Iš naujai besikuriančių jaunimo organizacijų užuomazgų didesnį aktyvumą rodė tik „Jaunoji Lietuva“, tačiau vėliau, iš Akademijos išvykus keliems entuziastams, nutrūko ir jos veikla. Išliko tik pragmatiškus klausimus sprendžianti Studentų atstovybė.

Išsprendus statuto mįsles, imtasi gilesnės mokslo ir studijų pertvarkos. Akademijos spaudoje šiais klausimais prasidėjo aktyvi diskusija. Čia aktyviai reiškėsi doc. M. Treinys.

1989 m. lapkričio mėnesį buvo išrinkta nauja Akademijos taryba, o jos pirmininku – aktyvus pertvarkos šalininkas doc. A. Stancevičius. Rektoriui talkinti Akademijos taryba patvirtino studijų prorektorių doc. M. Treinį, mokslo prorektorių prof. R. Deltuvą.

1989 m. žiema Lietuvos SSR išsiskyrė rengimusi rinkimams į SSRS Aukščiausiąją Tarybą. Nujausdamas perspektyvą, politinę kovą dėl respublikos ateities Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis stengėsi perkelti į sovietų citadelę – Kremlių. Reikėjo, kad kuo daugiau sąjūdininkų laimėtų šiuos rinkimus. Kovo 26 d. Akademijos dėstytojai ir studentai labai vieningai balsavo už Sąjūdžio iškeltą prof. V. Antanaitį, kuris įveikė kairesnes nuostatas deklaravusį Šakių rajono Kriūkų kolūkio pirmininką Juozą Bastį ir pateko į SSRS parlamentą.

1990 m. pradžioje vėl ėmė kilti respublikos žmonių politinis aktyvumas. Pradėta intensyviai rengtis rinkimams į Lietuvos SSR Aukščiausiąją Tarybą. Lietuvos valstybingumo atkūrimas ir atsiskyrimas nuo SSRS jau buvo vieša paslaptis. Sąjūdis kvietė M. Treinį balotiruotis kandidatu į aukščiausiąją Lietuvos valdžią, bet tuokart jis atsisakė. Vasario 25 d. Kačerginės rinkimų apygardoje įvykę rinkimai nedavė jokio rezultato, nes nė vienas iš dviejų kandidatų (LŽŪA doc. Vladas Vilimas ir žinomas sportininkas Gintautas Umaras) balsų daugumos nesurinko. Tačiau visoje Lietuvoje Sąjūdžio remti kandidatai laimėjo didele persvara. Žmonės laukė radikalių politinių sprendimų. Ir štai 1990 m. kovo 11-ąją jie buvo padaryti: Lietuva paskelbė atkurianti nepriklausomą valstybę. Prasidėjo naujas tarpsnis mūsų šalies gyvenime. Su didžiausiu dėmesiu visi sekė Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos darbą. Akademijos žmonės didžiavosi, kad vienas iš Atgimimo laikotarpio veikėjų prof. V. Antanaitis tapo naujos Vyriausybės nariu – miškų ūkio ministru.

Akademijos žmonėms teko išgyventi dar vieną rinkimų maratoną, nes Kačerginės rinkimų apygardoje buvo paskelbti pakartotiniai rinkimai. Į juos teko įsitraukti ir M. Treiniui. Apie tai jis rašė: „Kandidatuoti į Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos deputatus ragino Akademijos kolegos, o ypač – naujasis ministras, mūsų autoritetas prof. V. Antanaitis. Tiek mane, tiek pagrindinį oponentą Kauno medicinos instituto prof. Alfredą Smailį rėmė ta pati radikalios pertvarkos šalyje siekusi jėga – Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis. Tiesa, mano rėmėjais sutiko

būti ir Lietuvos žemdirbių sąjūdžio bei Lietuvos ūkininkų sąjungos nariai. Mūsų bendras oponentas – sovietų kariškis iš Karmėlavos, KPSS statytinis I. Naujokas turėjo nepalyginamai mažesnių šansų laimėti. Mano kaip agrarininko rėmėjų ratas kaimiškojoje rinkimų apygardoje buvo kiek platesnis negu chirurgo prof. A. Smailio. Tai ir lėmė palankesnius rinkimų rezultatus man jau pirmajame rinkimų ture balandžio 7 d. Surinkau beveik 52 proc. rinkimuose dalyvavusių asmenų balsų, o prof. A. Smailys – apie 46 proc. I. Naujokas laimėjo vos vienoje rinkimų apylinkėje – Karmėlavos sovietų armijos karinio dalinio miestelyje."[3]

Vietoj doc. M. Treinio Lietuvos žemės ūkio akademijos studijų prorektoriumi tapo šviesi asmenybė doc. V. Ramanauskas, prorektoriumi ir Inovacinio centro direktoriumi dirbo doc. A. Baležentis – abu LPS rėmimo LŽŪA grupės aktyvistai.

Laimėjęs rinkimus, M. Treinys greitai įsitraukė į vis labiau įsibėgėjančios atgimusios Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos, jos Agrarinės komisijos darbą, dalyvavo rengiant ir analizuojant daugelį agrarinių dokumentų, kurių idėjos ir sprendimų eskizai buvo kuriami Akademijoje ir Lietuvos žemdirbių sąjūdžio diskusijose.

1990 m. antrojoje pusėje gavęs profesoriaus pedagoginį vardą, M. Treinys dažnai svečiuodavosi *Alma Mater* ir turėdavo ką papasakoti apie besikeičiantį Lietuvos ir aukštosios mokyklos gyvenimą. 1991 m. rugpjūčio 30 d., atvykęs kartu su žemės ūkio ministru Rimvydu Raimondu Survila ir miškų ūkio ministru V. Antanaičiu, jis kalbėjo: „Ko mes mokėmės anksčiau, tampa nereikalinga. [...] Nežinome, kur rasti savo vietą. Todėl turime pakeisti savo būseną. Specialistų reikės žymiai universalesnių, pvz., ekonomistų, turinčių teisinių pagrindų. Trūksta žmonių diplomatinei tarnybai, Vyriausybės nutarimų vykdymo ekspertų. Būtina puoselėti didžiosios Žemės ūkio akademijos idėją. Fakultetai galėtų jungti specialiuosius institutus sujungdami funkcijas į vieną. Lietuvos žemės ūkio akademija būtų kaip koordinatorė. [...] Ateityje mokslininkų skaičius mažės. Dėstytojų kontingentas nepasiruošęs dirbti naujomis sąlygomis. Teks dirbti darbą ir pedagogo, ir mokslininko, kartu ir valstybės pagalbininko."[4]

---

3 Treinys, M. Atgimimo rytui auštant. *Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje:* aukštojo mokslo istorijos studija / LŽŪU. Kaunas, 1999, p. 74–91.

4 *Ten pat*.

Daug kas panašiai ir vyko.

1992–1996 m. būdamas Lietuvos Respublikos Seimo nariu ir vėliau prof. M. Treinys rūpinosi ne tik žemės ūkio gamybos plėtojimo reikalais, bet stengėsi juos susieti su kaimo kaip socialinio vieneto raida.

2005 m. gruodžio 20 d. buvome jau Lietuvos žemės ūkio universiteto konferencijų salėje, kur posėdžiavo profesorių klubas „Scientia". Posėdis buvo neeilinis, skirtas susitikti su visuomeninio sambūrio „Tėvynės žemė" iniciatyvinės grupės nariais. Pokalbio tema – Lietuvos kaimo likimas. Diskutuodamas su profesoriais A. Stancevičiumi, Algirdu Sliesaravičiumi ir kitais, M. Treinys kalbėjo: „Dabar Lietuvoje mes klausome Europos Sąjungos skelbiamo reglamento, o mūsų geri vykdytojai sąžiningai jį įgyvendina. Taip, kaip anksčiau klausė Maskvos Kremliaus plano. Kai kurie vykdytojai yra išlikę iš ano laikmečio. Tada jie tvarkingai perrašinėjo sovietinius planus, dabar perrašinėja Briuselio reglamentus. [...] Diskusijose būsimi žmonių santykiai Europos išvystytose šalyse vadinami „poindustrine" visuomene, o ateities kaimas – „postproduktyvistiniu", arba „pogamybiniu", kaimu. Jame nebenumatoma gamybinė veikla. Dabar kaime mes siekiame gamybos didinimo, bet greičiausiai dar nebūsime pasiekę vakarietiško jos lygio, kai po 6–7 metų parama ūkininkavimui bus nutraukta. Taigi, galimi du kaimo vystymo keliai: vienas – didinti žemės ūkio gamybą, kitas – naudotis besikeičiančiomis aplinkybėmis ir įjungti kaimą į visos šalies infrastruktūrą. Kai kaimo žmogus atvažiuoja į miestą, jis moka už visas paslaugas, kai miesto žmogus atvažiuoja į kaimą, jis nieko nenori mokėti. Todėl ir brandinama idėja, kad vientisoje infrastruktūroje esančiam kaimui už viską turi būti atlyginta. Visa tai vadinama viešųjų vertybių komercionalizavimu."[5]

Namuose tebesaugomi kelių dešimtmečių M. Treinio rankraščiai, straipsnių iškarpos. Stebina autoriaus minties gilumas, ateities įžvalgos. Atrodo, pačiu laiku jis stengėsi perspėti visuomenę būti pasiruošusiai, budriai ir atsargiai, kad neužgriūtų netikėtumai. Gyviesiems kilo noras surinkti tas mintis ir paskelbti vienoje knygoje. Taip pasirodė E. Trei-

---

[5] Motuzas, A. J. Apie rūpestį tėvynės žeme. *Profesorius Antanas Stancevičius:* apie gyvenimą, žmones ir save. Monografija. Kaunas, 2010, p. 237–252.

nienės ir A. J. Motuzo sudaryta Mečislovo Treinio knyga „Tautos ir jos žemės jungtis“ (2011), kuri 2012 m. kovo 20 d. buvo pristatyta Lietuvos mokslų akademijoje. Atsiverskime ją ir sužinosime, kad autorius įspėjo mus apie gresiantį pavojų susvetimėti savo tautoje, susiskaldyti į ideologines interesų ir kitokias celes. Tai būtų dar pavojingiau negu juodžiausiais carizmo ar bolševizmo dešimtmečiais. Tarsi priesaką jis palieka asmens, tautos ir valstybės savo žemėje jungtį, kurioje visos dalys yra lygiavertės ir svarbios.

Ar šios tiesos Lietuvos politikų bus laiku suprastos ir priimtos, parodys ateitis. Bet nuo to, tik nuo to priklausys lietuvių tautos, o gal ir visos valstybės likimas.

DIDŽIOJOJE POLITIKOJE

DARBAS LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIOJOJE TARYBOJE IR AGRARINĖJE KOMISIJOJE

Eimantas Grakauskas

Į VALSTYBĖS IR JOS ŪKIO ATKŪRIMĄ

Lietuvos atgimimo siekis – valstybės atkūrimo darbai – prasidėjo dar sovietinės okupacijos pabaigos, pavadintos pertvarka, metais. Vilniuje susikūrus Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio (LPS) Iniciatyvinei grupei, visos šalies įmonėse ir organizacijose spontaniškai steigėsi Sąjūdžio rėmimo grupės. 1988 m. rugpjūčio pabaigoje Lietuvos žemės ūkio akademijos (LŽŪA) profesoriaus Vaidoto Antanaičio, kuris buvo Sąjūdžio Kauno miesto iniciatyvinės grupės narys, bute susirinkę šeši Akademijos dėstytojai, tarp jų ir Mečislovas Treinys, nutarė LPS rėmimo grupę įsteigti ir Akademijoje. Sudaryta šios grupės laikinoji taryba, išrinkti septyni jos koordinatoriai, tarp kurių buvo ir M. Treinys. Spalio 12 d. įvyko Akademijos LPS rėmimo grupės steigiamoji konferencija. M. Treinys joje perskaitė pranešimą apie Akademijos istorijos „baltąsias dėmes“. Aktyviai dalyvavo rengiant ir priimant šios grupės veiklos programą. Buvo vienas iš penkių grupės veiklos koordinatorių.[1]

---

[1] Antanaitis, V. Gyvenimo liudijimai. Kaunas, 2009, p. 182–188.

Mitingas prieš Sovietų Sąjungos vykdomą ekonominės blokados politiką prie Lietuvos žemės ūkio akademijos rūmų. Kalba Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatas Mečislovas Treinys. 1990 m. balandis.

Fotografas Vytenis Kalpokas. Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

1988 metais situacija Lietuvoje pasikeitė iš esmės. Komunistų partijos ir okupacinės valdžios organizacijos jau nebedrįso viešai ir atvirai priešintis, gąsdinti ir organizuoti susidorojimus su Sąjūdžio dalyviais. Susiformavus LPS ir prasidėjus intensyviai jo veiklai, kaimo žmonių šviesuomenės aktyviausi atstovai susibūrė į Lietuvos žemdirbių sąjūdį (LŽS). Pradžią davė Alytaus rajono „Saulės“ kolūkyje (Vieniškės) rugsėjo pabaigoje įvykusi pertvarkos siekiančių agrarininkų konferencija. M. Treinys pats aprašė Žemdirbių sąjūdžio veiklą dideliame straipsnyje „Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai“ LŽS aktyvo išleistoje knygoje „Kaimas lūžio metais: Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai)“. 1989 m. vasario 25–26 dienomis Vilniuje įvyko pirmasis šio sąjūdžio suvažiavimas, priėmęs programą, kurioje buvo numatytas gyvenimo ir veiklos kaime reformavimo būtinumas, nubrėžti pagrindiniai jos

principai, taip pat patvirtinęs privalomų įgyvendinti 18 specialiųjų programų paketą[2]. M. Treinys buvo vienas aktyviausių, pagrindinių LŽS veiklos organizatorių, idėjinio ir mokslinio branduolio lyderių. Priimtų programų įgyvendinimas prasidėjo bandymu pralaužti gelžbetoninį visuotinės komunistinės (okupacinės valstybės) nuosavybės pagrindą ir kaip alternatyvą šiam išnaudotojiškos veiklos būdui atkurti privačius savininkiškus valstiečių ūkius. Kartu su kolegomis ir bendražygiais M. Treinys intensyviai rengė ekonominius ir teisinius privataus ūkininko ūkio atkūrimo pagrindus. Parengti projektai aprobuoti LŽS taryboje. Okupacinės valdžios institucijose vyko dažni ir sunkūs ideologiniai debatai ginant Valstiečių ūkio įstatymo projektą. Išleistas LŽS leidinys – pirmasis antikomunistinės veiklos ir informacinės kovos už Lietuvos kaimo atgimimą teisinis šaltinis[3].

Lietuvių tautos ryžtas atkurti ir toliau gyventi savo nepriklausomoje valstybėje – Lietuvos Respublikoje – pasiekė kulminaciją pirmą kartą leistuose laisvuose rinkimuose į šalies parlamentą – Aukščiausiąją Tarybą (AT). Kauno rajono Kačerginės rinkimų apygardoje rinkimus pripažinus neįvykusiais (abu kandidatai – Vladas Vilimas ir Gintautas Umaras – nesurinko reikiamų daugiau kaip 50 procentų rinkėjų balsų) ir paskelbus naujus rinkimus, M. Treinys ryžosi Lietuvos nepriklausomybės kovų politinei veiklai. 1990 m. kovo 3–14 d. Lietuvos žemės ūkio akademijos darbuotojų ir studentų susirinkime buvo keliami ir renkami kandidatai į Aukščiausiosios Tarybos deputatus Kačerginės rinkimų apygardoje Nr. 130. Pasiūlyti trys kandidatai: M. Treinys, V. Antanaitis ir A. Markevičius. Puikia erudicija, žiniomis ir bendravimo kultūra seniai užkariavęs Akademijos bendruomenės simpatijas, M. Treinys gavo daugiausia balsų – 193, (V. Antanaitis – 123, A. Markevičius – 1)[4]. Jo ranka kovo 19 d. rašytame pareiškime apygardos rinkimų komisijai – tik vienas lakoniškas sakinys: „Sutinku balotiruotis ir būti renkamas į

---

2 Lietuvos žemdirbių Sąjūdžio programiniai dokumentai. LŽS suvažiavimas. Vilnius–Kaunas, 1989.

3 *Lietuvos valstiečio ūkis* / E. Grakauskas, J. Šmitas, M. Treinys; Lietuvos žemdirbių sąjūdžio taryba. Kaunas, Noreikiškės, 1989.

4 LŽŪA bendruomenės 1990 03 14 susirinkimo (kandidatų į LR AT deputatus iškėlimas) protokolas.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatus Kačerginės rinkiminėje apygardos Nr. 130“[5]. Be M. Treinio, šioje apygardoje balotiravosi net trys puikūs mokslininkai, žinomi pedagogai ir visuomenės veikėjai: Alfredas Smailys, Vaclovas Ramanauskas ir Vaidotas Antanaitis, taip pat pilietis Ignas Naujokas – iš viso penki kandidatai į deputatus. Rinkimų agitacijai buvo skirta tik septyniolika dienų (sutikimas balotiruotis – 1990 03 19, rinkimai – 1990 04 07). V. Antanaitis ir V. Ramanauskas kovo 22 d. atsiėmė savo pareiškimus – V. Antanaičio kandidatūrą į miškų ūkio ministro postą pradėjo svarstyti Aukščiausioji Taryba, o V. Ramanauskas nutarė palikti kovoti dėl mandato du sąjūdiečius – M. Treinį ir A. Smailį. Kovo 22 d. kandidatais į AT deputatus Kačerginės rinkimų apygardoje Nr. 130 Rinkimų apygardos komisija įregistravo I. Naujoką, Alfredą Smailį, Mečislovą Treinį.

M. Treinio intelektinis potencialas, nepriekaištinga erudicija davė stulbinamus rezultatus: ryškia persvara (už – 7 034, prieš – 6 480) jis įveikė savo pagrindinį varžovą, žinomą mokslininką, visuomenininką, sąjūdietį A. Smailį (už – 5 259, prieš – 8 255). I. Naujokas gavo 1 007 balsus, prieš jį balsavo 12 507 rinkėjai. Taip M. Treinys 1990 m. balandžio 14 d. pradėjo darbą Lietuvos Respublikos Aukščiausiojoje Taryboje.

Mus, Žemdirbių sąjūdžio žmones – Aukščiausiosios Tarybos deputatus agrarininkus (taip tuo metu mus vadindavo), M. Treinio išrinkimas itin džiugino ir motyvavo rengtis šalies ūkio ir ekonomikos reformoms, grįžimui prie pasaulinės rinkos sistemos ir privačios nuosavybės. Politinis pagrindas Lietuvos nepriklausomybės atkūrimui bei ekonominėms ir socialinėms permainoms buvo padėtas į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą išrinkus daugumą Sąjūdžio atstovų: iki naujojo parlamento darbo pradžios buvo išrinkti 133 realiai Tautai atstovaujantys deputatai. Jų amžiaus vidurkis – 46 metai, dauguma su aukštuoju išsilavinimu, iš jų – 17 teisininkų. 1990 m. kovo 10 d. prasidėjo pirmasis Aukščiausiosios Tarybos posėdis, o kovo 11 d. rytiniame ir vakariniame posėdžiuose priimtų teisės aktų pagrindu buvo atkurtas Lietuvos valstybingumas. Prasidėjo antrosios nepriklausomos Lietuvos Respublikos pagrindų kūrimo procesas.

---

[5] M. Treinio 1990 03 19 pareiškimas Rinkimų komisijai.

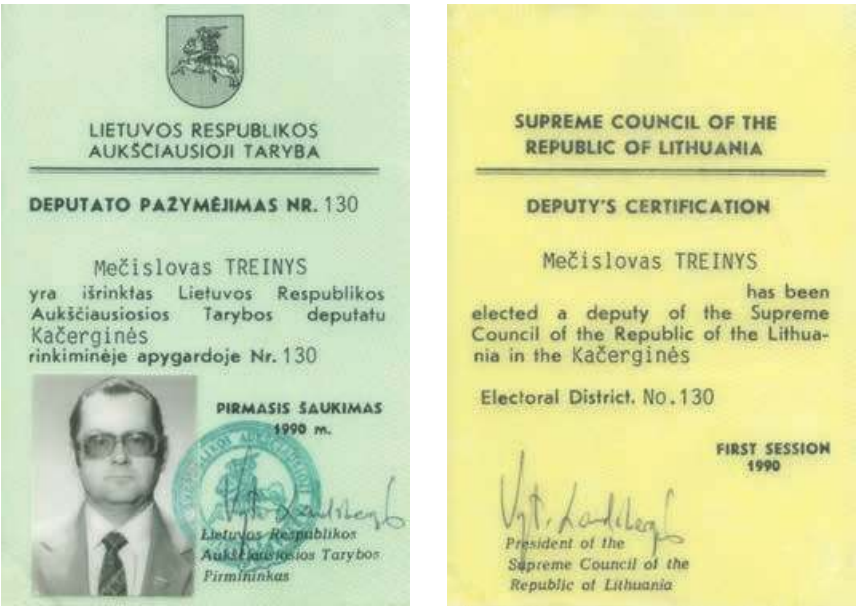

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIOJI TARYBA

DEPUTATO PAŽYMĖJIMAS NR. 130

Mečislovas TREINYS
yra išrinktas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatu
Kačerginės
rinkiminėje apygardoje Nr. 130

PIRMASIS SAUKIMAS
1990 m.

Lietuvos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos
Pirmininkas

SUPREME COUNCIL OF THE
REPUBLIC OF LITHUANIA

DEPUTY'S CERTIFICATION

Mečislovas TREINYS
has been
elected a deputy of the Supreme Council of the Republic of the Lithuania in the Kačerginės

Electoral District. No. 130

FIRST SESSION
1990

President of the
Supreme Council of the
Republic of Lithuania

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputato Mečislovo Treinio pažymėjimo faksimilė. 1990 m.

1990 m. kovo 17 d. suformavus pirmosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės vadovybę ir įsteigus Lietuvos nepriklausomybės fondą, kovo 19 d. pradėta formuoti Aukščiausiosios Tarybos institucinė sudėtis. Išrinktas Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas – kolektyvinis šalies prezidentas, sudarytos nuolatinės komisijos, patvirtintos trylikos nuolatinių komisijų sudėtys (AT 1990 03 20 nutarimas Nr. I-30)[6]. Agrarinę komisiją (AK) sudarė trylika deputatų: šeši – Sąjūdžio remti deputatai, septyni – Lietuvos komunistų partijos (LKP) nariai ir nepriklausomi kolūkių, tarybinių ūkių vadovai. Po mėnesio, balandžio 25 d., AT nutarimu Nr. I-161[7] komisiją papildė dar du deputatai – Petras Papovas (LKP) ir Mečislovas Treinys (LŽS). Tokia penkiolikos deputatų Agrarinė komisija pradėjo ir vykdė šalies kaimo, žemės ūkio ir visos agrarinės veiklos pertvarkymo, reformavimo, atkūrimo ir padėties stabilizavimo darbus.

---

6 LR AT stenogramos, t. 2, p. 313–315.

7 LR AT stenogramos, t. 6, p. 411–415.

Nuo pirmųjų Lietuvos valstybingumo atkūrimą paskelbusios Aukščiausiosios Tarybos veiklos dienų, nepaisant milžiniškų šio darbo kliūčių, didelis dėmesys buvo skiriamas parlamentinio darbo turinio teoriniam pagrindimui, pagrindinių veiklos nuostatų suformavimui ir įtvirtinimui. Nuolatinių komisijų darbo pagrindas – profesionalių deputatų veikla. Įstatymų projektų rengimas, jų svarstymas ir teikimas priėmimui – komisijų veiklos pagrindinis rezultatas. Nuolatinių komisijų ir jų deputatų veiklai talkino patarėjų, konsultantų tarnybos, plačiai buvo pritraukiami aktyvūs šalies piliečiai, visuomeninės organizacijos. Visų įstatymų projektai buvo skelbiami susipažinti Tautai ir tokio plebiscitinio aprobavimo pagrindu teikiami Aukščiausiajai Tarybai svarstyti ir priimti. Parlamentas – ne įstatymų tvirtintojas, o įstatymų leidėjas, dirbantis per nuolatines komisijas ir plenariniuose posėdžiuose. Demokratijos ir teisėtumo užtikrinimui suformuojamas universalus ekspertų, patarėjų, konsultantų ir teisinę informaciją teikiantis Juridinis skyrius.

Iškart po Kovo 11-osios, kartu su Lietuvos valstybingumo atkūrimo darbais, su nuolat didėjančiu tempu ir veiksmais prasidėjo SSRS okupacinės valdžios akcijos: kariuomenės daliniai užpuolė Vilniaus psichoneurologinę ligoninę ir prievarta, žiauriai mušdami, pagrobė dvylika ten paslėptų šauktinio amžiaus jaunuolių. Tokia pat akcija pakartota Žiežmariuose prie Kauno. Siekdama destabilizuoti ir sugriauti Lietuvos teisėsaugos sistemą, SSRS prokuratūra atsiuntė vienuolikos asmenų brigadą su Maskvos skirtu Lietuvos generaliniu prokuroru. Desantininkai užgrobė LKP CK rūmus ir ten įkurdino dalies komunistų partijos narių, ištikimų okupacinei valdžiai, vadovybę – priešpriešai, įtampai ir netvarkai sukelti ir organizuoti. Taip buvo pradėta vykdyti SSRS naujos, šliaužiančios okupacijos politinė ir karinė operacija. Sistemingos politinės, karinės ir ekonominės apgulties pagrindinės priemonės buvo rengiamos ir įgyvendinamos per šalies ekonominę blokadą (energetinio ir pramoninio ūkio žlugdymas), politinę izoliaciją, destabilizuojant vidaus padėtį, skaldant daugiatautės visuomenės vienybę ir kurstant nacionalinę priešpriešą bei panaudojant atvirą karinę prievartą.

Politinės išminties, kolektyvinės brandos produktai – kūrybinga ir lanksti tarptautinė diplomatija, Baltijos šalių – Lietuvos, Latvijos ir Estijos – vienybė, aktyvios Lietuvos blokados neutralizavimo priemo-

nės, Lietuvos žmonių rimtis ir susitelkimas kovai dėl šalies laisvės iki pergalės – tai pagrindinė politinės aplinkos ir veiklos joje terpė, kurioje 1990–1992 m. dirbo Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – pirmojo Lietuvos parlamento, pavadinto Lietuvos širdimi, – pirmoji Agrarinė komisija.

AGRARINĖS KOMISIJOS VEIKLOS PRADMENYS

Sąjūdžio iškelti ir rinkimus prieš gausias vietinių komunistų mestas kandidatų pajėgas laimėję deputatai, pasiryžę ir pasirengę atstovauti Lietuvos kaimo žmonių ir žemės ūkio interesams, į parlamentą atėjo su Lietuvos žemdirbių sąjungos programiniais dokumentais ir jų pagrindu parengta ir 1990 m. vasario 3 d. LPS rinkiminėje konferencijoje „Lietuvos kelias“ pristatyta Lietuvos nacionalinės agrarinės politikos koncepcija[8].

1990 m. birželio 20 d. Agrarinės komisijos posėdyje deputatai nusistatė politinės agrarinės veiklos prioritetines sritis ir pagrindines specialiąsias komisijos funkcijas bei perspektyvinio darbo gaires[9]. M. Treinys pasiryžo kuruoti žemės ūkio ekonomikos ir finansų reformavimo problemas. Tačiau nuo pat pirmųjų darbo Lietuvos parlamente dienų jo veikla neapsiribojo siauros specializacijos problemų tyrimu ir sprendimu, o apėmė beveik visą Aukščiausiosios Tarybos politinės veiklos interesų ratą ir sprendžiamų problemų mastą.

Nurodytų politinių dokumentų – LŽS programos ir LPS agrarinės politikos koncepcijos – pagrindu Agrarinė komisija parengė Agrarinės reformos (AR) programą. Pradėta nuo Bendrųjų agrarinės reformos principų suformavimo ir paskelbimo. Rengiant reformos principų projektą, išryškėjo M. Treinio visapusiška erudicija, jo ekonomikos ir agrarinės politikos žinių bagažas, gilus kaimo ir jo žmonių gyvensenos, darbo ir poreikių suvokimas, gebėjimas modeliuoti ir formuoti visuotines bendro gyvenimo ir veiklos taisykles, prognozuoti ateities vizijas ir

---

8 Grakauskas, E. Kelias į agrarinę reformą. Vilnius, 1992, p. 28.

9 E. Grakausko asmeninio archyvo dokumentai.

jas materializuoti. Į Bendrųjų agrarinės reformos principų formavimą buvo įsitraukusi Sąjūdžio pakelta ir suvienyta aktyviausia kaimo žmonių šviesuomenės dalis, jai atstovaujančios žemdirbių visuomeninės organizacijos, Žemės ūkio ministerija (ŽŪM), jos reguliavimo sričiai priklausiusios mokslo įstaigos (ypač Lietuvos žemės ūkio akademija ir Lietuvos žemės ūkio ekonomikos institutas), kitos institucijos. Intensyvaus kūrybinio darbo ir diskusijų analizės pagrindu Bendrųjų agrarinės reformos principų pirmajame skyriuje nubrėžti Agrarinės reformos tikslai, kryptys, reformos objektas (žemė, turtas, ūkininkavimo mechanizmai, mokslo ir mokymo sistema, kaimo socialinė rūpyba), reformos procesas ir vykdymo tvarka; antrajame skyriuje nustatyti žemės reformos principai; trečiajame – žemės ūkio įmonių turto privatizavimo principai. M. Treinys aktyviai dirbo prie visų principų paketo, bet didžiausias jo indėlis, sudaręs trečiojo skyriaus pagrindą, buvo žemės ūkio įmonių turto privatizavimo ne tik principų, bet ir visos šio turto privatizavimo koncepcijos pamatinių nuostatų suformavimas, išdėstymas ir kvalifikuotas atstovavimas bei gynimas[10]. Po sunkių ir varginančių debatų su kairiąja opozicija, kurią sudarė LKP deputatai ir jiems prijaučiantys, Aukščiausioji Taryba 1990 m. liepos 3 d. protokoliniu nutarimu Nr. I-349 aprobavo Bendrųjų agrarinės reformos principų projektą[11]. Šie principai buvo paskelbti laikraščiuose.

Agrarinės komisijos nariai formavo ir Lietuvos agrarinės politikos pagrindus. 1990 m. gegužės 11 d. jie buvo pristatyti Aukščiausiosios Tarybos plenariniame posėdyje. Agrarinės politikos pagrindai ir Bendrieji AR principai buvo aktyviai plėtojami iki Agrarinės reformos programos. Prie šios programos intensyviai dirbo Žemės ūkio ministerija (1990 10 22 pateiktas projektas) ir Vyriausybė (1990 11 21 pateikta Žemės ūkio ekonominės reformos programa), taip pat Ekonomikos ministerija ir parlamento Ekonomikos komisija. Lapkričio 5 d. Agrarinės komisijos aprobuotas Agrarinės reformos programos projektas pristatytas Aukščiausiajai Tarybai[12]. Galutinis AR programos projektas su Ka-

---

10 LR AT stenogramos, t. 11, p. 175–180.

11 LR AT stenogramos, t. 11, p. 512.

12 Grakauskas, E. Kelias į agrarinę reformą. Vilnius, 1992, p. 63.

zimiros Danutės Prunskienės vadovaujamos Vyriausybės lapkričio 21 d. rašytiniu pritarimu pristatytas parlamento lapkričio 30 d. plenariniame posėdyje[13]. Ši AR programa – pagrindinių nuostatų koncentruota išraiška – apėmė reformos bendrąsias nuostatas, pagrindinius principus, žemės reformos, žemės ūkio įmonių turto privatizavimo, ūkinės sistemos ir jos veikimo mechanizmo pagrindus ir reformos etapus (1–7 skyriai). M. Treinio mokslinis kūrybinis potencialas įdėtas į pagrindinių AR principų suformavimą, žemės ūkio įmonių turto privatizavimo pagrindų nustatymą ir AR etapų koncepcijos išvystymą, šių etapų išdėstymą ir reglamentavimą[14].

Per visus 1990 metus šalies parlamentui nesisekė sulaukti ir išreikalauti iš Vyriausybės svarbiausių Lietuvos ūkio sistemos reformavimo įstatymų projektų. Dėl šios priežasties Agrarinė komisija, matydama neproduktyviai švaistomą laiką ir vis blogėjančią gamybos žemės ūkyje padėtį dėl aštrėjančios politinės padėties, LKP pradėtos konfrontacijos ir jų deputatų skleidžiamų nevaisingų demagoginių nuostatų parlamento posėdžiuose, nutarė: pirma, atsisakyti ilgalaikio AR programos priėmimo parlamente ir pereiti prie konkrečių programinių įstatymų leidybos, antra, imtis iniciatyvos ir pagrindinius AR programinius bei specialiuosius įstatymų projektus pradėti rengti pačioje Komisijoje pasitelkiant aktyviai veikiančių kaimiškosios visuomenės organizacijų – Lietuvos žemdirbių sąjūdžio, Lietuvos žemės savininkų sąjungos, Lietuvos ūkininkų sąjungos ir kt. – aktyvius narius, mokslininkus, žemės ūkio specialistus.

Šiuo pirmuoju – 1990 metų – Agrarinės komisijos veiklos periodu M. Treinys aktyviai ir produktyviai prisidėjo prie Antiblokadinės komisijos veiklos plėtojimo, lėšų statybų žemės ūkyje, melioracijos sistemų užbaigimui ir žemės ūkio mokslo vystymui suformavimo, buvo aktyvus Aukščiausiosios Tarybos nutarimų „Dėl kolūkių ir kitų žemės ūkio kooperatyvų valdymo organų“ (1990 09 04), „Dėl automobilių, žemės ūkio technikos ir arklių pardavimo (1990 10 09), įstatymo „Dėl kaimo vietovėje nuosavybės teise turinčių namų savininkų žemėnaudos ir

---

13 LR AT stenogramos, t. 21, p. 168–171.

14 Grakauskas, E. Kelias į agrarinę reformą. Vilnius, 1992, p. 67.

bendrosios jungtinės nuosavybės teisės“ (1990 01 27), Žemės mokesčio įstatymo (1990 10 25), Biudžeto įstatymo (1991 03 29) ir kitų projektų rengimo ir priėmimo dalyvis. Rūpindamasis kaimo reikalų valstybinio finansavimo šaltiniais ir atstovaudamas Agrarinei komisijai 1991 m. kovo 28 d. parlamente svarstant Lietuvos Respublikos biudžeto įstatymo projektą, M. Treinys pabrėžė valstybės paramos besikuriantiems ūkininkams svarbą, lėšų melioracijai suformavimo būtinumą, išlaidų grupavimo poreikį ir nurodė visą spektrą kitų aktualių problemų. „[...] biudžetas gimsta tiesiog kančiose, yra abejonių dėl pajamų ir galbūt jų negausime [...] todėl nemažinamos išlaidos, kurios neišvengiamai būtinos – socialinių reikalų finansavimas, švietimas, kultūra. Pabrėžkime dar kartą žodį kultūra, nes jeigu mes suveržiame diržą, tai nesugriaukime dvasią gaivinančių šaltinių“[15], – teigė parlamentaras.

1990 m. rugsėjo 29 d. svarstant Privačių asmenų pajamų mokesčio įstatymo projektą, M. Treinys kaip kaimo žmonių interesų gynėjas AK vardu kalbėjo: „[...] žemės ūkio darbuotojai didelę dalį socialinės infrastruktūros objektų statė patys iš savo lėšų [...] reikėtų atsižvelgti į tai, kad žemdirbių siekimas yra akumuliuoti lėšas ne vartojimui, o gamybai... kaimas pirmasis eina į reformas, jis jas jau vykdo [...] kviečiu deputatus palaikyti mūsų siūlymą – žemės ūkio produkciją gaminantiems asmenims [...] pajamų mokesčio tarifas mažinamas 50 proc.“[16]

Be kūrybinės veiklos teisėkūros srityje, M. Treinys daug prisidėjo prie Lietuvos žemdirbių sąjūdžio ir Lietuvos ūkininkų sąjungos veiklos organizavimo, tarptautinių ryšių ir kontaktų formavimo, Lietuvos tautininkų politinio judėjimo atkūrimo. Didžiausią dėmesį jis skyrė kaimo žmonių interesams atstovavusių keturių visuomeninių organizacijų, tuo metu aktyviai dalyvavusių politinėje veikloje, jėgų ir pastangų konsolidavimui, kad sėkmingai būtų pasirengta Agrarinei reformai ir ji būtų sklandžiai įvykdyta. Šalies valstybingumo atkūrimo laikotarpiu veikė trylika įvairių okupacinės valdžios sukurtų ir Sąjūdžio bei Žemdirbių sąjūdžio iniciatyva įsisteigusių ir pradėjusių veikti organizacijų bei partijų. Aktyviausios iš jų – Kolūkių taryba, Žemdirbių taryba, Žemdirbių sąjūdžio taryba, Ūki-

---

15 LR AT stenogramos, t. 29, p. 48–51.

16 LR AT stenogramos, t. 16, p. 354–356.

ninkų sąjunga, Žemės savininkų sąjunga ir Valstiečių partija. Pirmosios dvi – okupacinio paveldo, iš esmės kolūkio ir tarybinių ūkių vadovų bei specialistų organizacijos – aktyviai priešinosi bet kokioms esminėms žemės ūkio reformoms. Agrarinės komisijos deputatų pastangomis 1990 m. kovo 30 d. Dotnuvoje buvo pavykę suformuoti pariteto pagrindais veikiančią Lietuvos žemdirbių jungtinę koordinacinę tarybą. Tikėtasi, kad ši rimta, visiems kaimo žmonių interesams ir organizacinei veiklai atstovaujanti institucija prie Aukščiausiosios Tarybos Agrarinės komisijos padės visą agrarinės reformos procesą atlikti sklandžiai ir su mažiausiomis politinėmis, ekonominėmis bei organizacinėmis sąnaudomis. Deja, buvusi ir esama okupacinės valdžios valios vykdytoja – LKP kaimo nomenklatūra susivienijo priešpriešai ir konfrontacijai. 1990 m. spalio 12 d. sušauktas okupacinės valdžios kaimo elito suvažiavimas įkūrė tik ūkių vadovų interesams atstovaujančią Lietuvos žemdirbių sąjungą, kuri ėmėsi atviros politinės kovos, kad valdžia būtų grąžinta komunistams, ir išardė Lietuvos žemdirbių jungtinę koordinacinę tarybą.

Mečislovas Treinys, Vaidotas Antanaitis, Leonas Milčius ir Klemas Inta Lietuvos Respublikos Seimo rūmuose minint Kovo 11-ąją. 1998 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

M. Treinio aktyvumą ir pasišventimą Lietuvos kaimo gyvenimo ir veiklos pokyčiams rodo ir tai, kad vien 1990 m. jis 37 kartus kalbėjo Aukščiausiosios Tarybos posėdžiuose: dalyvavo diskusijose, teikė pasiūlymus ir pastabas, sakė temines ir programines kalbas.

AGRARINĖS KOMISIJOS NUTIESTAS KELIAS Į AGRARINĘ REFORMĄ

Naujų ūkinės veiklos formų kūrimas

Agrarinę reformą rengti Komisija pradėjo nuo naujų privačios nuosavybės ir valstybinės nuosavybės pagrindu funkcionuojančių įmonių veiklos teisinių organizacinių formų įteisinimo. Pirmiausia parengtas ir 1990 m. gegužės 8 d. priimtas Įmonių įstatymas, nustatęs šalyje veiksiančių įmonių rūšis, jų steigimo, veiklos ir jos nutraukimo pagrindus. Prie atskirų įmonių rūšių veiklos teisinio reglamentavimo tiesiogiai dirbo AT Ekonomikos komisija. Agrarinės komisijos deputatai šiame teisėkūros procese atstovavo agrarinės veiklos interesams. M. Treinys, dar 1989 m. tyrinėjęs Pirmosios Lietuvos Respublikos kooperacijos ir okupacinio periodo kolūkių raidą bei jos rezultatus, parašė ir 1990 m. pradžioje išleido studiją atskira knyga – „Talkos galia“[17]. Subtiliai kooperatorius pavadindamas talkininkais, o kooperatyvų veiklą – talka, M. Treinys pabrėžė kooperatinės veiklos žemės ūkyje svarbą, jos atgaivinimo apvalant nuo komunistinių apnašų ir sovietinio paveldo būtinybę. Jis rašė: „Niekas kitas už mus pačius geriau nežino prievartinės ūkinių piramidžių statybos praktikos. Niekas kitas, tik mes patys turime rasti būdus, kaip jas demontuoti be didesnių lūžių, deformacijų, nuostolių. Užtat turėsime bent du ūkinės praktikos patentus, kurių, deja, niekas pasaulyje nepavydės.“[18]

Iš tiesų, šalies ūkio sistemos transformavimo iš privačios rinkos ekonomikos į komunistinę (nusavintos nuosavybės) valstybinio paskirsty-

---

17 Treinys, M. *Talkos galia:* (Ž. ū. kooperacija vakar ir šiandien). Vilnius, 1990.

18 *Ten pat*, p. 111.

mo sistemą ir atgal į laisvos rinkos ekonomikos sistemą paveldo paketas – tai žiauri, nelinkėtina net didžiausiai blogiečių visuomenei tikrovė. Todėl svarstant ir priimant Įmonių įstatymą parlamente, M. Treinys siekė įveikti deputatų – miesto pramonės ekonomikos specialistų – pasipriešinimą ir įteisinti kooperatinių įmonių žemės ūkyje veiklos galimybes. Jo pozicija buvo tokia: „Taigi mūsų aptartus savarankiškus kooperatyvus, kaip dividendus mokančias žemės ūkio įmones, tikslinga vadinti kooperatinėmis – akcinėmis (t. y. mišriomis) įmonėmis.“[19]

Šias mokslo tiriamojo darbo nuostatas deputatas M. Treinys propagavo ir siekė atskirų įmonių rūšių – akcinių bendrovių ir ūkinių bendrijų teisinio statuso įteisinimo įstatymais. Dirbdamas su Ūkinių bendrijų įstatymo projektu, jis Aukščiausiosios Tarybos posėdžiuose teigė: „[...] reikalinga tokia organizacinė forma, kuri integruotų akcinės bendrovės ir bendrijos bruožus, kaip specifinis žemės ūkio darinys, kaip tarpinė forma. Valdymo sistema taip pat turėtų skirtis [...] žemės ūkyje tradiciškai jau nuo seniausiųjų laikų pripažįstama, kad kiekvienas narys yra vienas balsas.“[20]

Todėl nebuvo apsiribota vien Akcinių bendrovių įstatymo (1990 07 30), Valstybinių įmonių įstatymo (1990 09 25) ir Ūkinių bendrijų įstatymo (1990 10 16) priėmimu. Agrarinė komisija, siekdama pataisyti Įmonių įstatymą ir papildyti Lietuvoje galinčių veikti įmonių rūšių sąrašą, didele dalimi M. Treinio pastangomis dar spalio 24 d. parengė Žemės ūkio bendrovių įstatymo projektą. Pristatydamas įstatymo projektą parlamento posėdyje, M. Treinys pabrėžė, kad „Žemės ūkio bendrovių buvimas leistų žemės ūkio įmonių nariams, darbuotojams realizuoti teisę į žemės ūkio įmonių sukurtą turtą [...] dauguma tų bendrovių bus žemės ūkio decentralizavimo produktas ir būtent tuo principu formuosis ir kapitalas.“[21] Įstatymo projektas su Agrarinės komisijos komentaru (1990 11 22 raštas) buvo paskelbtas „Valstiečių laikraštyje“ visuomenei svarstyti, taip pat išsiuntinėtas rajonų žemės ūkio skyriams. 1991 m. balandžio 16 d. Aukščiausioji Taryba priėmė penktą

---

19 Treinys, M. *Talkos galia:* (Ž. ū. kooperacija vakar ir šiandien). Vilnius, 1990, p. 119.

20 LR AT stenogramos, t. 17, p. 319.

21 LR AT stenogramos, t. 20, p. 109–120.

Žemės ūkio bendrovių įstatymo projekto variantą. Įstatymo trečio ir ketvirto skirsnių 13–18 straipsnių turinys ištisai priklauso M. Treiniui[22]. Pažymėtina tai, kad dirbdamas su šiuo projekto, jis pirmasis vienasmeniškai suformulavo žemės ūkio įmonės ekonominį, finansinį apibrėžimą – žemės ūkio įmonė yra tokia, kurioje žemės ūkio produkcijos, paslaugų žemės ūkio gamybai dalis realizavimo įplaukose sudaro daugiau kaip 60 proc., t. y. įmonės pajamų iš žemės ūkio veiklos dalis praėjusiais metais sudarė 60 proc. Nors tada iš įstatymo 2 straipsnio ši definicija buvo išbraukta ir perkelta į Aukščiausiosios Tarybos nutarimą dėl Žemės ūkio bendrovių įstatymo įsigaliojimo, tačiau tai tapo klasikiniu kriterijumi nustatant įmonės agrarinį statusą šalies mokesčių sistemoje ir žemės ūkio kooperacijos sudėtyje (kito tik procentinė išraiška).

Valstybingumo atkūrimo proceso politinę įtampą ir šalies naujos įstatymų bazės proceso sudėtingumą ryškiai atskleidžia – atrodytų – nesudėtingo vienos įmonių rūšies – žemės ūkio bendrovių – teisinio statuso įstatymo parengimas ir priėmimas. Tačiau ir tai pareikalavo daug laiko, kūrybinio potencialo, dvasios stiprybės, politinių manevrų ir sutelktų bendraminčių pastangų. Pirmasis projektas parlamentui buvo pristatytas 1990 m. spalio 30 d., jis buvo svarstomas, tobulinamas, teikiami kiti projekto variantai (1990 11 16, 1991 01 22, 1991 02 14), kol galiausiai 1991 m. balandžio 10 d. pradėta penktojo projekto varianto priėmimo stadija ir įstatymas buvo priimtas balandžio 16 d.[23] Be šių veiksmų aukščiausiojoje teisėkūros sistemos dalyje, vyko ilgas ir kruopštus darbas Agrarinėje komisijoje, bendradarbiauta su Žemės ūkio ministerija ir kitomis Vyriausybės institucijomis, buvo rengiami pasitarimai su visuomeninėmis žemdirbių organizacijomis. Šio įstatymo priėmimo procedūrų esminis štrichas yra tas, kad LDDP (buvusios LKP) nariai ir kiti kairiosios opozicijos deputatai jį laikė kolūkių griovimo modeliu. LDDP deputatai Algirdas Ražauskas ir Kęstutis Rimkus, nepripažindami šio įstatymo projekto, balsavime nedalyvavo ir oficialiai išėjo iš salės. Tačiau vėliau jie patys organizavo jų vadovaujamų sovietinių žemės ūkio įmonių reorganizavimą į žemės ūkio bendroves ir sėkmingai vadovavo jų veiklai.

---

22 E. Grakausko asmeninio archyvo dokumentai.

23 LR AT stenogramos, t. 30, p. 241.

Grįžimas prie privačios nuosavybės

Lietuvos žemdirbių sąjūdžio programinių nuostatų pagrindu Agrarinė komisija suformulavo naujos agrarinės politikos, ekonominės strategijos ir teisinės taktikos pagrindines kryptis: 1) ūkinės veiklos kaime pamatas – privati piliečių nuosavybė; 2) Lietuvos ūkio ir ekonomikos reformavimas grindžiamas privačios nuosavybės teisės tęstinumu; 3) okupacinio periodo žemės ūkio įmonių turtas įstatymo nustatyta tvarka privatizuojamas; 4) realizuojama nauja žemės reforma; 5) įstatymo nustatyta tvarka įvykdoma nusavinto ir išlikusio nekilnojamojo turto nuosavybės teisių restitucija; 6) įstatymais įteisinamos naujos ūkinės veiklos teisinės organizacinės formos; 7) Lietuvos ūkio sistemoje įteisinama strateginė ir prioritetinė žemės ūkio padėtis; 8) Agrarinė reforma, būdama bendrosios Lietuvos ūkio ir ekonomikos reformos dalis, kartu yra ir iš dalies savarankiška, turi savo specifinius bruožus ir ypatumus.

Didžiausią Tautos dėmesį ir palaikymą turėjo nekilnojamojo turto grąžinimo (nuosavybės teisės restitucijos) politiniai ir teisiniai sprendimai. Tačiau šios agrarinės politikos nuostatos susilaukė ir didžiausio buvusios okupacinės komunistinės valdžios atstovų kaime – ūkių vadovų, jų pavaduotojų – partinės organizacijos sekretorių, specialistų ir kt. – pasipriešinimo. Apmaudas dėl neišvengiamai artėjančios agrarinės reformos, dominuojančios padėties praradimas, baimė ir neužtikrintumas dėl tolesnės veiklos ir egzistencijos, privačios nuosavybės restitucijos neigimas ir apskritai opozicinė priešprieša prasidedančioms kaimo gyvenimo ir darbo naujovėms leido tuometinį kaimo gyvenimą dar tebevaldžiusiam okupaciniam elitui telktis pasipriešinimui, organizuoti opoziciją agrarinei reformai, formuoti LKP vadovaujamas organizacines struktūras. Pradėti skleisti įvairūs gandai, kurstoma ir didinama psichologinė įtampa, trikdoma žmonių rimtis. Apskritai, buvo siekiama pakirsti jaunos valstybės valdžios autoritetą, destabilizuoti ir taip sudėtingą politinę padėtį, sugriauti Tautos ir jos parlamento vienybę.

Siekdami stabdyti besiformuojančią priešpriešą, Agrarinės komisijos deputatai 1990 m. liepos 31 d., iškart kitą dieną po pirmosios sesijos pabaigos, parlamente surengė susitikimą su visų žemės ūkio organizacijų atstovais. M. Treinys ir visi kiti Komisijos deputatai nuosekliai ir

nuoširdžiai dėstė būsimos Agrarinės reformos pagrindines nuostatas, aiškino detales, atsakinėjo į nesibaigiančius įvairiausius klausimus. Jie įrodinėjo, kad AR bus evoliucinė ir tik įstatymų pagrindu; kad reforma bus laipsniška, etapinė; kad pagrindinis reikalavimas yra išlaikyti realius – ne parodomuosius – žemės ūkio produkcijos gamybos lygius; kad visų kaimo žmonių sutelktomis pastangomis būtų galima išvengti nuostolių, gamybinių pajėgumų sunykimo ar sunaikinimo, ūkinių struktūrų griūties protingai ir nuosekliai jas restruktūrizuojant veiklai rinkos ekonomikos sąlygomis. Išklausytos kritinės nuostatos, surinkti pasiūlymai dėl tolesnio Agrarinės reformos įstatymų projektų tobulinimo.

Tačiau praėjus savaitei po Aukščiausiojoje Taryboje vykusio kaimo lyderių pasitarimo, rugpjūčio 10 d. Dotnuvoje buvo surengtas kitas žemės ūkio įmonių vadovų, rajonų žemės ūkio skyrių vedėjų, rajonų žemdirbių tarybų pirmininkų ir kitų LKP ūkinių vadovų pasitarimas. Jo pagrindinis tikslas buvo pradėti organizuoti pasipriešinimą kaime rengiamoms reformoms, sugriauti kaimo žmonių ir apskritai visuomenės pasitikėjimą, gilinti parlamento ir Vyriausybės priešpriešą. Ryškiausiai LKP pradedamą politinę priešpriešą išdėstė šios komunistų organizacijos CK narys Z. Vaičaitis[24]. Lietuvos komunistų lyderio A. M. Brazausko inspiruojamą opoziciją pradėjo remti ir realioms reformoms nesirengianti Vyriausybės vadovė K. D. Prunskienė. To meto komunistinėje spaudoje – „Tiesoje“, „Valstiečių laikraštyje“ ir net „Respublikoje“ – prasidėjo organizuota dezinformacijos, melo ir šmeižimo kampanija prieš Aukščiausiąją Tarybą.[25] Tokia buvo destrukcijos ir konfrontacijos pradžia, gi pabaiga ir rezultatas – pirma laiko savanoriškai buvo nutraukta parlamento veikla, o naujojoje nepriklausomoje Lietuvoje restauruota komunistų valdžia.

Suprasdami esminių, būtinų ir negrįžtamų Tautos gyvenimo ir ūkių reformų svarbą bei būtinybę, Agrarinės komisijos deputatai toliau rengė Agrarinės reformos įstatymų ir nutarimų projektus. Vien per 1990 m. spalio pabaigą ir lapkričio pradžią Komisija gavo per 500 kaimo žmonių laiškų, kritikuojančių LKP ir kitų kairiųjų jėgų atstovų propaguojamą „nulinį“ variantą – negrąžinti nuosavybės, nekompensuoti ir ne-

---

24 E. Grakausko asmeninio archyvo dokumentai.

25 LR AT stenogramos, t. 14, p. 401–418.

privatizuoti esamo turto. Kai Aukščiausioji Taryba atmetė Vyriausybės pateiktą Lietuvos Respublikos ekonomikos reformos projektą ir nepatvirtino Vyriausybės programos atitinkamų nuostatų, kolektyvinėmis pastangomis buvo suformuluoti trys politiniai privačios nuosavybės ir privatizacijos nuostatų reikalavimai[26]. 1990 m. lapkričio 15 d. vykęs 48-asis AT posėdis buvo politinės kovos dėl Tautos teisių į nuosavybę ir jos restituciją bei privatizaciją baigiamasis etapas[27]. Parlamentas vardiniu balsavimu priėmė tris pagrindines Lietuvos piliečių teises į turtą realizavimo formos politines nuostatas: 1) neginčijamai pripažinti Lietuvos valstybės ir jos piliečių nuosavybės teisės tęstinumą; 2) nustatyti, kad Lietuvos piliečiai turi teisę susigrąžinti įstatymo apibrėžtose ribose ir tvarka išlikusį jiems priklausiusį nekilnojamąjį turtą natūra, o nesant galimybės jo grąžinti – teisę gauti kompensaciją; 3) pripažinti Lietuvos piliečiams teisę neatlygintinai gauti naujai sukurto valstybinio turto, skirto privatizacijai, dalį[28]. Iš posėdyje dalyvavusių 103 deputatų už šias nuostatas balsavo dauguma. Už kairiųjų pažiūrų teikiamą variantą balsavo tik 31, susilaikė 12 deputatų[29].

Šios principinės politinės nuostatos davė pagrindą pradėti projektuoti nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąją turtą atkūrimo kaime teisines normas. Agrarinė komisija, aktyviai dalyvaujant M. Treiniui ir kitiems Žemdirbių sąjūdžio deputatams, kartu su Lietuvos žemės savininkų, ūkininkų ir žemdirbių sąjungų atstovais 1991 m. vasario 25 d. parengė Nekilnojamojo turto grąžinimo įstatymo projektą[30]. Balandžio 4 d. svarstymo stadijos metu šis įstatymo projektas buvo sujungtas su Teisinės sistemos komisijos parengtu Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų (restitucijos) įstatymo projektu[31]. Toks nuosavybės teisių restitucijos įstatymas vardiniu balsavimu priimtas 1991 m. birželio 18 d.[32]

---

26 LR AT stenogramos, t. 20, p. 354.

27 *Ten pat*, p. 57–58.

28 Agrarinė reforma. Norminiai aktai, 1 d. (Ūkininko patarėjo priedas, sudarė E. Grakauskas). Kaunas, 1991, p. 5.

29 LR AT stenogramos, t. 20 p. 77–93.

30 E. Grakausko asmeninio archyvo dokumentai.

31 LR AT stenogramos, t. 29, p. 371.

32 LR AT stenogramos, t. 34, p. 402–403.

Nuosavybės teisių restitucija ryškiai atskleidė net pažangiai mąstančių deputatų abejones, kurias lėmė 50 metų dominavusi komunistinė valstybinė nuosavybė. Balsuojant susilaikė net 29 deputatai. Prieš buvo tik vienintelis socialistinės ideologijos atstovas deputatas Gediminas Ilgūnas. Na, o LDDP nariai ir kiti kairieji – 23 deputatai – balsavime nedalyvavo. Tačiau vėliau kaip tik jie aktyviausiai ir reikliausiai stengėsi įgyvendinti įstatymo nuostatas – taip jie rūpinosi savo artimųjų nekilnojamojo turto nuosavybės teisių atkūrimo realizavimu.

Žemės reforma

Kartu su nuosavybės teisių restitucija Agrarinė komisija rengė vieną iš kertinių Agrarinės reformos teisės aktų – Žemės reformos įstatymo projektą. Pripažinus Lietuvos piliečių ir pačios valstybės nuosavybės tęstinumą, teisinių veiksmų požiūriu iškilo dvejopa problema. Pirmasis ir svarbiausias privalomas atlikti veiksmas buvo nuosavybės grąžinimas jos savininkams. Antrasis lygiagretus veiksmas – okupacijos laikotarpiu sukaupto turto išvalstybinimas – privatizacija. Čia pasireiškia žemės ūkio veiklos specifiškumas – biologinė ir gamtinė priklausomybė, kaimo gyvensenos ir žemės ūkio produktų gamybos ypatumai ir kt. Šiame bendrame agrarinės veiklos ypatumų fone didžiausią ekonominę ir socialinę reikšmę bei teisinę padėtį turi žemė. M. Treinys, būdamas plačios erudicijos žemės ūkio ekonomikos mokslo lyderis, akivaizdžiai suvokė ir visomis įmanomomis priemonėmis įrodinėjo žemės ūkio privatizacijos svarbą ir žemės ūkio gamybos plėtojimo perspektyvas privačios žemės nuosavybės pagrindu. Jis atkakliai tvirtino, kad žemės reformos ir žemės ūkio įmonių turto privatizavimo procesai privalo vykti neatskiriamai, taigi ir atitinkami įstatymai turi būti svarstomi ir priimami kartu. Kiek leido politinės ir vidaus gyvenimo aplinkybės, šias jo nuostatas Agrarinė komisija nuosekliai įgyvendino.

Pirmąjį Žemės reformos programos projekto variantą 1990 m. rugsėjo 28 d. parengė Agrarinės komisijos sudaryta ir mokslininkų vadovaujama darbo grupė, tarp jos narių aktyviausi buvo Rimvydas Raimondas Survila, Leonas Kadžiulis, Algimantas Magyla, V. Čeginskas, Jonas Balsevi-

čius, V. Genys, V. Balsys ir kiti. Atsižvelgus į Žemės ūkio ministerijos atstovo B. Dubicko ir Žemės ūkio ekonomikos mokslinio tyrimo instituto pasiūlymus, šis projektas jau spalio mėnesį buvo patobulintas iki įstatymo projekto. Aktyvios M. Treinio ir kitų Sąjūdžio deputatų pozicijos dėka Komisija nusprendė gruodžio 27 d. jį pateikti Aukščiausiajai Tarybai.[33]

Kaip pamatinė Agrarinės reformos dalis Žemės reforma susilaukė didžiausio Tautos ir jos atstovų – Aukščiausiosios Tarybos deputatų – dėmesio ir – iš kitos pusės – aršaus pasipriešinimo, kurį organizavo LKP. A. M. Brazauskas pareiškimais reikalavo bendros žemės nuosavybės kolūkių kolektyvams. Kazimieras Antanavičius gąsdino, kad ūkininkų ūkiai gali susikurti tik po 30 metų ir tai tik su didele valstybės parama[34]. Tačiau sutelktomis Sąjūdžio deputatų pastangomis parlamentas 1990 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. I-902 nutarė pavesti Agrarinei komisijai apibendrinti gautas pastabas ir paskelbti šį projektą visuomenei[35]. Dokumentas buvo išspausdintas „Valstiečių laikraštyje“ (1991 01 08), „Lietuvos aide“ (1991 01 09) ir „Tiesoje“ (1991 01 10).

Apibendrinus gautus pasiūlymus, buvo parengtas galutinis Žemės reformos įstatymo projektas, kuriam pritarta bendrame Komisijos ir Lietuvos žemės ūkio mokslo tarybos posėdyje. M. Treinys, birželio 6 d. parlamento posėdyje kalbėdamas apie projekto svarbą, pabrėžė:

„[...] įstatymą reikėjo priimti jau minimum prieš dvejus metus [...] Visų žemės reformų pagrindinis tikslas visuomet buvo ir yra ekonominis – žemės ūkio potencialo didinimas ir ūkio efektyvumas [...] pati reforma turi būti ne tik ekonomiškai pagrįsta, taip pat morali, pagrįsta teisės normomis, kiek galima atstatant teisybę, užtikrinanti visiems žemdirbiams socialines garantijas [...] žemės 1 ha išpirkimo kaina turi būti lygi 2,5 metų ten gaunamo javų derliaus vertei, kuri būtų išreiškiama kiekvienų atskirų metų kainomis, priklausomai nuo grūdų kainos. Dar svarbus momentas yra žemės ir turto klausimų išsprendimas kartu [...] paraleliai reikia priimti žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymą.“[36]

---

33 LR AT stenogramos, t. 22, p. 440–444.

34 E. Grakausko asmeninio archyvo dokumentai.

35 LR AT stenogramos, t. 23, p. 123–133.

36 LR AT stenogramos, t. 34, p. 59–62.

Lietuvos žemdirbių sąjungos lyderių Virmanto Velikonio, Antano Budvyčio, Alfonso Giedraičio vadovaujamas sovietinis kaimo elitas organizavo ne tik visuomenės atskirų interesų grupių priešpriešą, bet ir politinę destrukciją šalies parlamente. A. M. Brazauskas pateikė pareiškimą, kad Agrarinės reformos pagrindinių įstatymų ir Žemės reformos įstatymo projektai net neatitinka Laikinojo pagrindinio įstatymo – Lietuvos Laikinosios Konstitucijos – nuostatų ir riboja žmogaus teises bei laisves įsigyjant nuosavybę. 1991 m. liepos 17 d. Kairiųjų frakcija pateikė dar vieną pareiškimą, reikalaujantį projektą peržiūrėti ir perbalsuoti. Agrarinės komisijos narys deputatas Petras Papovas parlamente pristatydamas šiuos pareiškimus teigė: „[...] neaiškus dar mūsų Respublikos nepriklausomybės statusas, mes nesame faktiškai nepriklausomi.“[37]

Tačiau Žemės reformos teisės aktų projektų nuostatas vieningai rėmė kaimo žmonių visuomeninės organizacijos (LŽS, LŽSS, LŪS), Tautos dauguma ir net Lietuvos stačiatikių bendruomenė.[38] 1991 m. birželio 25 d. Aukščiausioji Taryba pradėjo trečiąjį Žemės reformos įstatymo projekto svarstymą ir balsavimą pastraipsniui, o baigė liepos 25 d. vardiniu balsavimu. Iš 100 dalyvavusių deputatų už balsavo 82, prieš – vienuolika (visi LDDP nariai, iš jų – trys AK nariai), susilaikė septyni.[39]

ŽEMĖS ŪKIO ĮMONIŲ TURTO PRIVATIZAVIMAS

Nuo pirmųjų Lietuvos valstybingumo pagrindų atkūrimo darbų, kuriuos pradėjo Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, deputatai agrarininkai ėmėsi iniciatyvos rengtis žemės ūkio ir kaimo reformoms. M. Treinys 1990 m. balandžio 15 d. pateikė jo parengtą Visuomeninių žemės ūkio įmonių turto įasmeninimo ir jo disponavimo įstatymo projektą.[40] Jis taip pat rengė ir birželio 23 d. Komisijai pristatė žemės ūkio turto reformos principus, kurie buvo Bendrųjų agrarinės refor-

---

37 LR AT stenogramos, t. 37, p. 105.

38 E. Grakausko asmeninio archyvo dokumentai.

39 LR AT stenogramos, t. 37, p. 406–411.

40 E. Grakausko asmeninio archyvo dokumentai.

mos principų dalis. Jo vadovaujama reformos projektų rengimo grupė, kurioje aktyviai dirbo V. Skulskis, J. Natkienė, G. Pečiuliauskas ir kiti, parengė pirmąjį Žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymo projektą. Šį projektą M. Treinys 1990 m. gruodžio 29 d. pateikė Aukščiausiajai Tarybai. „[...] tiltas tarp dabarties ir ateities, tarp dabartinių ūkių formų ir numatomų ir yra šis Žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymas. Šis įstatyminis tiltas perkeltų Lietuvos žemės ūkį nuo socialistinio kranto į rinkos ekonomika pagrįstą krantą", – kalbėjo jis. Parlamentaras pabrėžė, kad žemės ūkis yra šaka, kurioje sukaupta apie 15 mlrd. turto, todėl jo tvarkymas ir privatizavimas turi būti vykdomas atitinkamai nustatant decentralizacijos laipsnį ir laikantis labai svarbios žemės ūkyje sąlygos – įmonių turto privatizavimas turi vykti kartu su žemės privatizavimu.[41]

Įstatymo projektas su Agrarinės komisijos komentaru buvo paskelbtas „Lietuvos aide" (1991 01 20) ir „Valstiečių laikraštyje" (1991 01 10). Okupacinės valdžios organizacinė grupuotė kaime – ūkių vadovai, specialistai ir rajonų vadovai, susivieniję į LKP politikos ramstį – Lietuvos žemdirbių sąjungą, 1991 m. gegužės 23 d. organizavo Vilniuje „kaimo" žmonių mitingą, kurio tikslas buvo gilinti visuomenės supriešinimo procesą ir pasipriešinti neišvengiamai artėjančiai privatizacijai. Tačiau Lietuvos valstybingumo atkūrimo procesai jau buvo nesustabdomi.

1991 m. birželio 13 d. AT posėdyje pateikdamas šį pagrindinį Žemės ūkio turto privatizavimo įstatymo projektą antrajam svarstymui, M. Treinys kalbėjo, koks pakankamai didelis įdirbis jau yra padarytas: „Pirmiausia, jau priimtas Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymas [...] išspręsta daugelis išlikusio nekilnojamojo turto grąžinimo nuostatų [...] lygiagrečiai susiformavo žemės reformos nuostatos [...] susiformavo žemės ūkio įmonių privatizavimo eksperimento idėja [...] kaip tam tikra ekonominė žvalgyba [...]"[42]

Nuo 1990 m. pavasario besitęsiantis įstatymo projekto rengimas ir svarstymas tik 1991 m. birželio 20 d. posėdyje įvertintas devynių deputatų pasisakymais.[43] Su šiuo įstatymo projektu dirbo dvi – Žemės ūkio

---

41 LR AT stenogramos, t. 23, p. 133–140.

42 LR AT stenogramos, t. 34, p. 265.

43 LR AT stenogramos, t. 35, p. 5–25.

ir Ekonomikos – ministerijos. Alternatyvius projektus rengė ekonomikos specialistai deputatai Kazimieras Antanavičius ir Albertas Šimėnas. Dirbo dvi komisijos, deputatų grupės, Vyriausybė, mokslininkai, ūkių vadovai, rajonų žemdirbių organizacijos. Pagaliau 1991 m. birželio 25 d. pereita prie projekto trečiojo svarstymo ir priėmimo pastraipsniui. Galutinį įstatymo projektą parengė Agrarinė komisija ir Žemės ūkio ministerija. Liepos 17 d. jį aprobavo Vyriausybė ir su premjero rezoliucija pateikė svarstyti skubos tvarka[44]. Pažymėtina, kad šios vienos iš svarbiausių Agrarinės reformos sudėtinių dalių – Žemės ūkio įmonių turto provatizavimo įstatymo politinė ir ekonominė koncepcija, suprojektuota genialių M. Treinio mokslinių agrarinės ekonomikos idėjų ir formuluočių pagrindu, išliko esme ir turiniu nepakitusi. 1991 m. liepos 18 d. Aukščiausioji Taryba priėmė pagrindinį žemės ūkio turto privatizavimo įstatymą. Prieš jį balsavusių nebuvo, susilaikė tik vienas deputatas[45].

Šis M. Treinio agrarinės ekonomikos mokslo kūrybinio potencialo brandos teisinės išraiškos triumfas prieš 20 metų išsiliejo į šiuolaikines Lietuvos kaimo ir žemės ūkio produkcijos gamybos privačios nuosavybės pagrindu potencialo neribotas platumas. Jo darbai tapo vienu iš svarbiausių, kertiniu akmeniu ateities kaimo gyvensenai plėtoti ir tobulinti. Jie leido suformuoti ne tik kaimo sodybinio ūkio natūrinės gyvensenos pamatus, bet ir sukurti stambaus, modernaus specializuoto ir stipraus ūkininkų ūkio ir žemės ūkio įmonės potencialą, gebantį konkuruoti Europos Sąjungos rinkos sąlygomis. Šių dienų kaimo materialinis, ekonominis ir intelektinis pranašumas akivaizdus. Palyginti su kitomis Lietuvos ūkio šakomis, agrarinis ūkis geriausiai atlaikė 2008 m. pasaulinės ekonominės krizės mestus iššūkius. M. Treinys didžiuotųsi šiais jo mokslinės, kūrybinės ir politinės veiklos rezultatais.

1990–1991 m. M. Treinys buvo ne tik kūrybingas Agrarinės komisijos narys, o Komisijos pirmininko pavaduotoją R. R. Survilą paskyrus žemės ūkio ministru, – veiklus Komisijos pirmininko pavaduotojas, jis aktyviai reiškėsi Aukščiausiosios Tarybos posėdžiuose: sakė kalbas, teikė pasiūlymus kitais aktualiais Lietuvos valstybingumo atkūrimo

---

44 E. Grakausko asmeninio archyvo dokumentai.

45 LR AT stenogramos, t. 37, p. 79.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubo posėdyje. Mečislovas Treinys ir klubo prezidentė Birutė Valionytė.

reikalais, pristatydavo įstatymų projektus. 1990 m. AT posėdžiuose jis kalbėjo 37, 1991 m. – 68 kartus. Rūpindamasis Agrarinės reformos programos įgyvendinimu, jis aktyviai dalyvavo žemdirbių visuomeninių organizacijų ir net Vyriausybės sudaromų darinių veikloje. 1991 m. birželio 7 d. potvarkiu Nr. 374p Vyriausybė sudarė Agrarinės reformos komisiją prie Vyriausybės[46]. Šiai komisijai buvo pavesta spręsti reformos įgyvendinimo problemas. M. Treinys buvo šios komisijos narys, atstovavo Agrarinės komisijos pozicijoms ir palaikė Vyriausybės institucijų ir Komisijos bendradarbiavimą parengiamuosiuose reformos realizavimo etapuose. Per šiuos dvejus metus kaip mokslininkas, visuomenės švietėjas ir publicistas M. Treinys laikraščiuose ir žurnaluose skelbė straipsnius, kūrybinius projektus, idėjas, rašė įvairiausiomis temomis, pradedant AR reikalų tvarkymu ir baigiant iškilių kaimo ir mokslo žmonių darbų bei veiklos atminimo įamžinimu. 1990 m. M. Treinys paskelbė 24, o 1991 m. – 23 straipsnius.

---

46 Agrarinė reforma. Norminiai aktai, 2 d., p. 53.

M. TREINYS – AGRARINĖS KOMISIJOS VADOVAS

Kolegos, bendražygio, bendraminčio ir artimo draugo išskirtiniai gebėjimai pasireiškė ne tik mokslo ir politikos srityje, bet ir organizacinėje veikloje. Net būdamas eilinis Agrarinės komisijos narys, dirbo atsakingai, pamatuotai ir autoritetingai. Ryškūs organizaciniai gabumai, sugebėjimas sudominti ir suburti žmones tvarkyti bendrus reikalus, ieškoti sprendimų ir juos priimti atsiskleidė M. Treiniui pradėjus eiti Komisijos pirmininko pavaduotojo pareigas. Ištikimybė Tautos laisvės siekiams, atsidavimas Žemdirbių sąjūdžio programinėms idėjoms, meilė gimtajam kraštui, aukščiausios prabos mokslinė veikla ir visapusiška erudicija – tai tie kertiniai stulpai, sudarę M. Treinio asmenybės pagrindą ir leidę atsiskleisti jo kaip mokslininko, kūrėjo ir organizatoriaus talentui.

1990–1991 m. Aukščiausiosios Tarybos sąjūdietiškoji dauguma įvykdė svarbiausius ir būtiniausius Lietuvos valstybingumo atkūrimo uždavinius: parengė ir priėmė pagrindinius šalies vidaus gyvenimo ir Tautos ūkio tvarkymo įstatymus. Lietuvos valstybę pripažino pasaulio valstybių bendrija. Brendo naujas šalies politinio gyvenimo etapas. 1991 m. pabaigoje parlamentas pakeitė ir papildė Reglamentą, pradėjo rūpintis diplomatinių atstovybių užsienyje veikla, valstybiniais apdovanojimais, valstybės herbo, vėliavos etalonais ir kt. 1991 m. lapkričio 19 d. nutarimu patvirtinta nauja nuolatinių komisijų sudėtis. Agrarinėje komisijoje iš 15 liko tik 10 deputatų[47]. Pakito Komisijos politinis atstovavimas – Sąjūdžio deputatų liko tik pusė. Kitą pusę sudarė socialdemokratinių, iš esmės kairiųjų pažiūrų atstovai, kurie ėmėsi tobulinti pradėtos vykdyti Agrarinės reformos įstatymus.

1991 m. pabaigoje parlamentui pavyko priimti dar du reformai svarbius įstatymus: Veterinarijos įstatymą (1991 12 17) ir Mažųjų įmonių įstatymą (1991 12 20).[48] Prasidėjo naujos politinės kairiųjų (buvusių okupacinės valdžios) ir dešiniųjų (iš Sąjūdžio susiformavusių partijų) jėgų kovos dėl politinės lyderystės, dėl naujos politinės daugumos suformavimo parlamente, dėl tolesnio šalies valdymo. Nuo 1992 m. vasa-

---

47 LR AT ir LR AT Prezidiumo dokumentų rinkinys, t. 4. Vilnius, 1992, p. 168.

48 *Ten pat*, p. 262–298.

rio 28 d. Kairiųjų frakcija pavadinta Lietuvos demokratinės darbo partijos (LDDP) frakcija.[49] Matydamas parlamente – Tautos pavadintame Lietuvos širdimi – besiplečiančią destruktyvią veiklą, stiprėjančias politinių grupuočių vadovų varžybas dėl ateities lyderių pozicijų, – dėl to AT suskilo į dvi atvirai priešiškas konfrontuojančias grupes ir nebesugebėjo toliau bendrai dirbti, – nesutikdamas su tokia parlamento tolesnės veiklos raida bei modeliuojamomis teisėkūros kryptimis į prezidentinį valdymą, šių eilučių autorius pasitraukė iš Agrarinės komisijos pirmininko pareigų. Vietoj savęs rekomendavau M. Treinį. Nedidelė deputatų sąjūdiečių dauguma, dvejus metus darniai ir nuosekliai dirbusi, kad būtų pertvarkytas ir naujam gyvenimui prikeltas Lietuvos kaimas, parengusi bei įteisinusi AR įstatyminę bazę, savo vadovu vieningai išrinko M. Treinį. Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. vasario 4 d. nutarimu jis buvo patvirtintas Agrarinės komisijos pirmininku.[50]

Straipsnyje „Provincijos sindromas“ (1992 02 28) apžvelgdamas Lietuvos kaimo sovietizacijos rezultatus ir pasekmes, M. Treinys rašė: „Kelias, kuriuo eita dešimtmečiais, toliau niekur neveda... Visi supranta, kad AR – nevienadienė kampanija... Mūsų ekonomika – sunkus ligonis, kuriam gali padėti tik operacija.“[51]

Agrarinė komisija pradėjo vykdyti Agrarinės reformos darbų stebėjimo, galimos kontrolės, reikiamų korekcijų programą. Buvusio AK primininko pavaduotojo R. R. Survilos vadovaujama Žemės ūkio ministerija ėmėsi spręsti organizacines žemės ūkio sistemos valdymo problemas. Komisijos užsakymu parengta pagal Valstiečių ūkio įstatymą įgyvendintos ūkininkų ūkio atkūrimo programos rezultatų suvestinė. 1991 m. pabaigoje iš gautų 13 296 prašymų oficialiai įteisintas 5 728 privačių ūkių funkcionavimas[52], 1992 m. sausio 1 d. parengta žemės nuosavybės teisių restitucijai pateiktų paraiškų suvestinė. Spręstos besikaupiančios veislininkystės įmonių išsaugojimo, paukštininkystės įmonių finansinės padėties, žemės ūkio mokslinio tyrimo institutų veiklos problemos.

---

49 LR AT ir LR AT Prezidiumo dokumentų rinkinys, t. 4. Vilnius, 1992, p. 663.

50 *Ten pat*, p. 342.

51 *Šiaurės Atėnai*. 1992, vas. 28, Nr. 9, p. 7.

52 E. Grakausko asmeninio archyvo dokumentai.

Agrarinei komisija nuolat teko neutralizuoti LDDP, Lietuvos ateities forumo (LAF) ir kitų kairiųjų politinių organizacijų vykdomą sistemingą trukdymo reformoms kampaniją. Reikėjo derinti ir tinkama linkme pakreipti aktyvią Agrarinę reformą remiančių visuomeninių žemės ūkio organizacijų veiklą. Štai Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, Lietuvos žemės savininkų sąjunga ir Kauno darbininkų sąjunga atvirame laiške Aukščiausiosios Tarybos deputatams ir Vyriausybei reiškė nepasitenkinimą vykdoma valstybės turto privatizavimo tvarka, nuosavybės teisių grąžinimo kliūtimis, abejotinos vertės kompensacijomis ir kaltino tautinės socialistinės valstybės modelio kūrimu.[53] Lietuvos žemdirbių sąjungos taryba (įmonių vadovai) 1991 m. lapkričio 6 d. pareiškimu išreiškė nepasitenkinimą Vyriausybės 1991 m. nutarimais Nr. 421 ir Nr. 422, kaltino nuosavybės suvalstybinimu, po to – pardavinėjimu, žemės ūkio specialistų pavertimu bežemiais, neteisėtu žemės ūkio įmonių valdymo pertvarkymu ir grasino rengti protesto akcijas („Tiesa“, 1991 11 13). Lietuvos žemdirbių sąjūdis, Lietuvos žemės savininkų sąjunga, „Agronomų seklyčia“ 1992 m. sausio 10 d. kreipėsi į parlamentą ir Vyriausybę siūlydami visą žemės ūkio produkciją leisti parduoti rinkos kainomis, peržiūrėti Žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymą, privatizuojant agroserviso ir maisto perdirbimo įmones, užtikrinti žemdirbiams pirmenybę ir lengvatines sąlygas, nutraukti neracionalų žemės dalijimą miestų plėtrai ir kt. M. Treinys buvusios okupacinės santvarkos elitui teiktų privilegijų gynėjus vadino rojalistais (karaliaus valdžios šalininkai). Tuometinėje spaudoje jis rašė: „[...] agrariniai rojalistai neatpažįstamai iškraipo agrarinės reformos idėją. Dėl to, jų teigimu, žemės suteikimas ūkininkams [...] laikomas atėmimu, o turto privatizavimas – konfiskavimu. Šitokioms rojalistų mintims plačiai atverti Vytauto Petkevičiaus „Opozicijos“ nasrai.“ Jis taip pat gynė priimtų Agrarinės reformos įstatymų nuostatas: „Bauginančių vanago šešėliu nuplasnoja [...] K. Purvinsko, J. Veselkos ir kitų baugintojų straipsniuose [...] išreiškiama kraštutinė AR neigėjų (tokių kaip marijampolietis A. Albertynas) lūpomis [...] agrarinės reformos teisiniuose dokumentuose pasiliko labiausiai išgrynintos, sakyčiau – kompromisinės nuosta-

[53] E. Grakausko asmeninio archyvo dokumentai.

tos [...] AR – naujo daiginimas jau prasidėjo [...] lietuviškas mentalitetas reikalauja veikti suvienijus visas pastangas, nes Galia – Talkoje."

M. Treinio įgimtų santūrumo, sumanumo, strateginio lankstumo, taip pat kompromisų dėka sekėsi mažinti įtampą, eliminuoti ultimatyvius reikalavimus, rasti išeitis iš sudėtingų, ginčuose paskendusių situacijų.

Vadovaujama M. Treinio, aktyvioji Komisijos deputatų dalis stengėsi maksimaliai neutralizuoti Agrarinės reformos, ypač žemės ūkio įmonių turto privatizavimo, ir Žemės reformos vykdymo trukdžius. 1992 m. vasario 19 d. posėdyje buvo svarstomi priemiesčių žemės paėmimo schemų sudarymo ir žemės skyrimo miestų teritorijų plėtrai projektai. Nutarta atkreipti Vyriausybės dėmesį į tai, kad nesilaikoma nuosavybės restitucijos įstatymo (12 str. 4 p.) ir Žemės reformos įstatymo (13 str. 4 p.) reikalavimų bei rekomenduota sustabdyti Vyriausybės nutarimų dėl miestų teritorijų plėtros vykdymą, kol tose teritorijose bus atkurtos piliečių nuosavybės teisės į žemę.[54]

Žemės ūkio įmonių turto privatizavimo ir jų, kaip naujų privačių įmonių, veiklos pertvarkymo proceso metu atsirado galimybių grobstyti turtą, piktnaudžiauti tarnybine padėtimi, aplaidžiai atlikti tarnybines pareigas. Agrarinė komisija bandė kovoti su šiomis blogybėmis pasitelkdama tuometines iš okupacinės valdžios paveldėtas teisėsaugos ir teisėtvarkos institucijas. Tačiau tai nedavė laukiamų rezultatų. Tuometinis teisingumo ministro pavaduotojas Stasys Šedbaras 1992 m. vasario 15 d. rašte, kodėl nevykdoma ministerijai pavesta nuosavybės teisių restitucijos įstatymo įgyvendinimo kontrolė, dėstė žodinės ekvilibristikos santraukas, o generalinis prokuroras Artūras Paulauskas, atsakydamas į AK keliamas problemas ir teisėtus reikalavimus, liepos 21 d. pateikė propagandinės demagogijos kūrinėlį.[55]

1992 m. vasarą Lietuvos kaimą ir žemės ūkį ištiko stichinė nelaimė – sausra. Komisija ėmėsi organizacinių darbų mobilizuoti šalies ūkį, kad būtų kuo mažesnės šio gamtos smūgio pasekmės. Aukščiausioji Taryba liepos 21 d. priėmė nutarimą Nr. I-2771 „Dėl valstybinės paramos že-

---

54 E. Grakausko asmeninio archyvo dokumentai.

55 *Ten pat.*

mės ūkiui ir miškų ūkiui, nukentėjusiems nuo sausros."[56] AK iniciatyva spalio 7 d. parlamente buvo svarstoma, kaip vykdomas šis nutarimas. Vyriausybei ir Lietuvos bankui pavesta sustiprinti paramą nukentėjusiems nuo sausros žemės ir miškų ūkiams.[57] M. Treinio vadovaujamos komisijos veiklai, kaip ir visam parlamentui, kenkė politinių jėgų konfrontacija šalyje. Teisėkūros procesas parlamente buvo blokuojamas, o valstybės institucijų reformavimas žlugdomas. Visuomenės nuomonė buvo formuojama destrukcijos, melo, šmeižto, politinės demagogijos pagrindu. Dėl šių priežasčių užtruko kaimui strategiškai svarbių įstatymų projektų rengimas bei priėmimas. 1991 m. pabaigoje Aukščiausiosios Tarybos ketvirtosios sesijos darbų programoje buvo numatyta parengti ir priimti Žemės naudojimo (Žemės) įstatymą ir Žemės ūkio individualios (personalinės) įmonės įstatymą, o 1992 m. penktosios sesijos programoje buvo planuojami Kooperacijos ir Ipotekos įstatymai. Tačiau tik 1992 m. spalio 6 d. pavyko priimti Ipotekos įstatymą.

Daugiausia pastangų, laiko ir dėmesio iš AK pirmininko ir deputatų pareikalavusi veikla buvo dviejų krypčių: pirma, parlamentinės kontrolės funkcija – Agrarinės reformos vykdymo valstybinės kontrolės organizavimas ir parama reformos vykdymo institucijoms bei visuomenės viešosios kontrolės ugdymas; antra, teisėkūros funkcija – organizuojant AR teisės aktų normų vykdymo kontrolę, Agrarinei komisijai teko pagrindinės valstybinių institucijų veiklos koordinatorės ir kontrolės teisės aktų iniciatorės funkcijos.

Užtikrindama Agrarinės reformos procesų vykdymą, veiklos programinius tikslus ir kryptis, Agrarinė komisija derino su Vyriausybe bei jos institucijomis, pirmiausia su Žemės ūkio ministerija, inicijavo būtinų Aukščiausiosios Tarybos ir Prezidiumo nutarimų priėmimą, koordinavo visuomeninių organizacijų veiksmus. Po AR įstatymų priėmimo ir įsigaliojimo Komisijos iniciatyva priimtu AT Prezidiumo 1991 m. spalio 16 d. nutarimu Nr. I-1885 dėl priemonių žemės ūkio stabilumui koordinuoti AR laikotarpiui[58] Vyriausybei rekomenduota skubiai, iki

---

56 LR AT ir LR AT Prezidiumo dokumentų rinkinys, t. 4. Vilnius, 1992, p. 403–405.

57 LR AT ir LR AT Prezidiumo dokumentų rinkinys, t. 6. Vilnius, 1993, p. 128.

58 LR AT ir LR AT Prezidiumo dokumentų rinkinys, t. 4. Vilnius, 1992, p. 445.

1991 m. lapkričio 10 d., sudaryti kvalifikuotų specialistų darbo grupę, kuri parengtų neatidėliotinus sprendimus dėl įstatymų taikymo ir žemės ūkio bei socialinių pakitimų raidos kaime prognozių, programos ūkininkams remti, žemės ūkio įmonių apmokestinimo sistemos, kreditų politikos ir supirkimo kainų sistemos bei politikos, socialinės ir kultūrinės paskirties objektų finansavimo, pensijų įstatymo ir kt., taip pat organizuotų Agrarinės reformos teisės aktų aiškinimą gyventojams. Tokia specialistų grupė buvo sudaryta Vyriausybės 1991 11 14 potvarkiu Nr. 848p iš dvylikos Žemės ūkio ministerijos ir Agrarinės ekonomikos instituto specialistų.[59]

Agrarinės komisijos iniciatyva 1991 m. spalio 30 d. parlamento posėdyje buvo išklausyti Vyriausybės atstovų pranešimai ir deputatų pasisakymai apie AR parengiamuosius darbus, priimtas protokolinis nutarimas, kuriuo: 1) atkreipiamas Vyriausybės dėmesys į tai, kad nepateisinamai vilkinama AR pradžia; 2) pavedama Vyriausybei atlikti kartotinį AR vykdymo organų pareigūnų mokymą ir žinių patikrinimą, paruošti privataus ūkio rėmimo programą, paruošti žemės ūkio produkcijos perdirbimo pramonės ir agroserviso įmonių privatizavimo tvarką ir įvykdyti radikalią šių ūkinių sistemų reformą; 3) įpareigojama ŽŪM teikti AT Prezidiumui ir AK suvestines žinias apie AR eigą; 4) įpareigojama Teisingumo ministerija nedelsiant paruošti ir paskelbti piliečių, turinčių teisę į nuosavybės teisių atstatymą, nustatymo variantų pavyzdžius.[60]

Šios M. Treinio vadovaujamos Komisijos inspiruotos teisinės priemonės suaktyvino Vyriausybės bei jos institucijų darbą ir Agrarinės reformos procesas prasidėjo nuo okupacinio ūkio sistemos įmonių turto privatizavimo. Vyriausybės 1991 m. spalio 12 d. nutarimu Nr. 420[61] nustatyta žemės ūkio įmonių privatizavimo ir jų reorganizavimo tvarka, kuri su 1992–1993 ir 1995 m. pataisomis tebegalioja iki šiolei. Komisija ir jos pirmininkas M. Treinys rūpinosi, kad vadovaujantis valstybės interesais būtų išsaugotas valstybės turto ir ūkio gamybinis potencialas

---

59 Agrarinė reforma. Norminiai aktai, 2 d., p. 93.

60 *Ten pat*, p. 94.

61 *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 2-30.

strateginėse srityse – kad būtų nustatyta valstybinė nuosavybė svarbiausiose žemės ūkio, pramonės, mokslo ir technologijų srityse. Tautai gyvybiškai būtinų objektų išsaugojimas buvo vienas svarbiausių AK veiklos uždavinių. AK iniciatyvos ir organizacinės veiklos dėka Vyriausybė priėmė visus reikiamus nutarimus: patvirtino valstybinių žemės ūkio įmonių, kuriose leidžiamą kaupti privatų darbuotojų kapitalą, sąrašą (1991 10 30, Nr. 444 – 46 įmonės), neprivatizuojamų žemės ūkio įmonių ir organizacijų sąrašą (1991 12 09, Nr. 540; 1992 02 27, Nr. 134 redakcija – 213 įmonių); negrąžinamų ir neparduodamą žemės sklypų prie gyvulininkystės objektų sąrašą su žemės ploto dydžiais (1992 02 24, Nr. 125 – 29 įmonės).[62]

Vykdydama agrarinės reformos parlamentinę kontrolę, Agrarinė komisija konstatavo, kad trukdoma Žemės reformos eiga, žemėtvarkos procedūros vykdomos nenuosekliai, trūksta teisės aktų. Todėl M. Treinio ir Komisijos pastangomis Aukščiausioji Taryba 1992 m. gegužės 7 d. priėmė nutarimą Nr. I-2563 dėl priemonių Agrarinei reformai plėtoti.[63] Jame suformuotos svarbiausios žemės grąžinimo ir pardavimo nuostatos. Duota net keturiolika konkrečių pavedimų Vyriausybei – nustatyti reformos vykdymo teisinę tvarką, kartu su Žemės ūkio rūmais parengti agrarinės veiklos konsultavimo sistemą, ūkininkavimo žinių minimumo, kvalifikacijos kėlimo ir žinių patikrinimo tvarką. Valstybės kontrolės departamentui pavesta kontroliuoti AR vykdymą. (Deja, Valstybės kontrolė šios jai priskirtos funkcijos deramai atlikti taip pat nesugebėjo.)

1992 m. Agrarinė komisija, vykdydama teisėkūros funkciją, teikė pasiūlymus dėl AR įstatymų papildymo, keitimo ir tobulinimo, taip pat dėl parlamento planuotų ir nepriimtų įstatymų rengimo. Iš numatytų priimti Kooperacijos, Žemės, Agrarinės individualios įmonės įstatymų priimtas tik Ipotekos įstatymas (1992 10 06, pagal šeštos sesijos darbų programą).[64] Nuo 1991 m. pabaigos iki Aukščiausiosios Tarybos veiklos pabaigos (1992 11 19) pagrindiniai Agrarinės reformos įstatymai – Že-

---

62 Agrarinė reforma. Norminiai aktai, 4 d., p. 20, 41, 43.

63 *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 15-402.

64 LR AT ir LR AT Prezidiumo dokumentų rinkinys, t. 6. Vilnius, 1993, p. 107.

mės ūkio bendrovių, Žemės ūkio įmonių turto privativazimo, Žemės reformos, Nuosavybės teisių į išlikusį neklinojamąjį turtą atkūrimo tvarkos ir sąlygų – buvo taisomi per dešimt kartų: ŽŪBĮ (1992 04 23), ŽŪTPĮ (1991 11 14 ir 1992 04 23), ŽRĮ (1991 12 20, 1992 01 16, 1992 05 07), Nuosavybės teisių restitucijos įstatymas (1992 01 04, 1992 02 11, 1992 03 24, 1992 05 07). Pastarojo – restitucijos įstatymo – pataisomis buvo siekiama plėsti nuosavybės teisių restitucijos ribas – nuo riboto iki visiško nekilnojamojo turto nuosavybės teisių atkūrimo. Paskutinis M. Treinio pristatytas šio įstatymo pakeitimo projektas buvo įrašytas į priešpaskutinio, neeilinio Aukščiausiosios Tarybos (1992 10 29) posėdžio darbotvarkę, tačiau nebuvo priimtas.[65]

Remdamasis sukaupta politinės veiklos patirtimi, M. Treinys vylėsi, kad Agrarinė reforma tęsis ir užteks jėgų įvykdyti jos antrąjį etapą. Tačiau matydamas konfrontuojančių politinių grupuočių inspiruotą Tautos susipriešinimą, iki kraštutinumo įkaitintą kovos dėl valdžios politinio gyvenimo panoramą, jau 1992 m. pabaigoje jis darė svarbias išvadas dėl šalies valdymo, žmonių gyvenimo, ateities perspektyvų, prognozavo reiškinius, kurie dar ir šiuo metu daro įtaką tolesnei valstybės raidai. Atsakydamas į žurnalistų klausimus, koks bus naujasis Seimas ir kokių palyginimų jam galima rasti Aukščiausiojoje Taryboje, M. Treinys prognozavo, kad nuo dviejų ryškių konfrontuojančių blokų bus peraugta į visą Lietuvos politinių jėgų paletę su pora dešimčių skirtingų grupuočių.

„Tai būtų visiška košė ir bet kokiam sprendimui reikėtų sugaišti nepaprastai daug laiko [...] Visi ateina „ant gatavo“ [...] ir visi turi interesus [...] ryškesnėms asmenybėms neužteks vietų – aišku bus trintis.“

Vertindamas tuometinę Lietuvos visuomenę kaip konformistinį, praktinį, bet inertišką darinį, M. Treinys padarė įžvalgą, kad žmogus, be savo geros valios „[...] per jėgą pakeitęs pažiūras, yra pats baisiausias, nes norėdamas įrodyti savo teisumą pačiam sau jis darosi labai agresyvus. Tokie žmonės trukdo ką nors daryti.“

Remdamasis šiomis ir kitomis savo nuostatomis, M. Treinys toliaregiškai prognozavo Lietuvos ūkio ateitį: „Bus grupių monopolijos, tarp jų vyks ekonominė kova [...] bus partinių verslininkų, kurie liks su ide-

---

65 LR AT ir LR AT Prezidiumo dokumentų rinkinys, t. 6. Vilnius, 1993, p. 274.

ologiniu atspalviu. Naujasis kapitalizmas – kairiosios krypties. Naujoji emigracija dabar stengsis nutautėti kuo greičiau [...]".[66]

Paskutinis Agrarinės komisijos deputatų misijos – atkurti Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir reformuoti kaimo gyvenseną bei ūkį – baigiamasis darbas kartu su visa Aukščiausiąja Taryba buvo Lietuvos Respublikos Konstitucijos projekto rengimas, svarstymas, priėmimo Tautos referendumu organizavimas ir paskelbimas. Aukščiausioji Taryba 1992 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. I-2309 patvirtino Lietuvos Respublikos Konstitucijos parengimo etapus,[67] 1992 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. I-2965 pritarė Konstitucijos projektui, taip pat priėmė Referendumo įstatymo nuostatas dėl Konstitucijos priėmimo.[68] AT Prezidiumo nutarimu lapkričio 6 d. įvyko iškilminga pagrindinio valstybės dokumento pasirašymo ceremonija. Į renginį buvo pakviestas ir M. Treinys, atstovavęs visiems Komisijos deputatams.[69]

Paskutinis kovotojo dėl Lietuvos laisvės ir Lietuvos kaimo gyvensenos reformavimo idėjinio ir politinio autoriaus, Aukščiausiosios Tarybos Sąjūdžio deputatų korpuso kario savanorio M. Treinio darbo akcentas buvo komandiruotė į Vokietiją.

* * *

1992 m., eidamas Agrarinės komisijos pirmininko pareigas, M. Treinys ir toliau aktyviai reiškėsi ne tik Aukščiausiosios Tarybos ir Agrarinės komisijos veikloje reformuojant Lietuvos kaimą ir žemės ūkį, bet ir Tautininkų partijos veikloje. Jo kartu su kitais deputatais iniciatyva Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo nutarimu nuo 1992 m. kovo 20 d. Lietuvoje kasmet oficialiai minima Žemės diena.[70] M. Treinys taip pat reiškėsi plenariniuose posėdžiuose: sakė kalbas, teikė siūlymus ir pristatė įstatymų projektus. Iš jo 46 kalbų 18 buvo dėl Agrarinės reformos įstatymų pataisų. Nors šiuo – 1992 m. – laikotarpiu buvo visas pasinėręs

---

66 *Tėviškės žinios*. 1992, rugp. 22, Nr. 97.

67 LR AT ir LR AT Prezidiumo dokumentų rinkinys, t. 4. Vilnius, 1992, p. 377–378.

68 LR AT ir LR AT Prezidiumo dokumentų rinkinys, t. 6. Vilnius, 1993, p. 130–134.

69 *Ten pat*, p. 293.

70 LR AT ir LR AT Prezidiumo dokumentų rinkinys, t. 5. Vilnius, 1992, p. 477.

Popiežius Jonas Paulius II priima Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatų delegaciją, atvykusią į Tarptautinį taikos kongresą Italijoje. Antras iš kairės – Kazys Lozoraitis, Saulius Šaltenis, Eugenijus Gentvilas ir Mečislovas Treinys. Vatikanas, 1991 m. liepos 10 d.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

į parlamentinę ir partinę veiklą, jis išsaugojo ištikimybę mokslo publicistikai ir paskelbė net 24 straipsnius.[71]

Šalies mokslo visuomenėje yra laikoma, kad Petras Šalčius buvo pagrindinė Pirmosios Lietuvos Respublikos kooperacijos ir agrarinės ekonomikos mokslo figūra. Sąjūdžio bendražygių įsitikinimu, profesorius Mečislovas Treinys yra svarbiausias Antrosios Lietuvos Respublikos agrarinės ekonomikos mokslo puoselėtojas.

Iškilaus Tautos atstovo, Sąjūdžio bendražygio darbas parlamente baigėsi. Prasidėjo tolesnė ne mažiau svarbi ir vertinga M. Treinio politinė, mokslinė, visuomeninė veikla, praturtinusi šalies politikos ir mokslo pasiekimų lobyną.

---

[71] Mečislovas Treinys: bibliografija / Lietuvos žemės ūkio universitetas. Ekonomikos katedra: [sudarė V. Vitunskienė, D. Skarbalius, E. Serva ir kt.] Akademija (Kauno r.), 2001, p. 48–51, 65–73.

DARBAS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIME IR AGRARINIAME KOMITETE

Alvydas Baležentis

1992 m. Kauno kaimiškojoje rinkimų apygardoje išrinktas į Lietuvos Respublikos Seimą Mečislovas Treinys atėjo ne tik kaip ekonomikos teoretikas ir praktikas, bet ir kaip patyręs politikas. Vertėtų nepamiršti jo svarbios visuomeninės veiklos Lietuvos žemdirbių sąjūdyje: iniciatyvinės grupės narys, tarybos prezidiumo pirmininko pavaduotojas, pagrindinių programinių dokumentų rengėjas. Jis buvo Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Agrarinės komisijos pirmininko pavaduotojas.

M. Treinio veiklą agrarinės politikos srityje atspindi Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos kronika. Parlamento Agrarinės komisijos (vėliau – komiteto) pirmininku jis buvo išrinktas 1992 m. sausio 30 d., pavaduotojais – Leonas Milčius ir Jonas Mačys. Per 1992–1996 metų Seimo kadenciją buvo išgryninti agrarinės reformos tikslai, dalyviai ir darbai, kurių reikėjo imtis. Pats komiteto pirmininkas akcentavo tos reformos reikalingumą, ekonominį tikslingumą, tęstinumą, interesų kompromisą.

Žvelgdamas atgal į Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Agrarinės komisijos nuveiktą darbą, M. Treinys jį vertino filosofiškai: „Agrarinės reformos tikslas – ekonominis – Lietuvos žemės ūkio potencialo didinimas. Lietuvos žemdirbys turi pagaminti pakankamai maisto Lietuvos žmonėms ir žemės ūkio žaliavų jos pramonei, kad su jos gaminiais išeitų į Rytų bei Vakarų rinką ir nebūtų tos rinkos patvoryje. Tai padarė prieškarinė Lietuva, tą neišvengiamai teks kartoti mums, tik didesnės konkurencijos sąlygomis, nes dabar pasaulyje gaminama daug ir kokybiško maisto. Tačiau mūsų ištekliai ir patirtis sakyte sako, kad žemės ūkis buvo ir pasiliks vienas iš kertinių Lietuvos ūkio ramsčių tautos išlikimo ir ekonominio stabilumo garantas. [...] Diskusija dėl agrarinės reformos parodė atskirų žemdirbių grupių (ir ne tik jų!)

interesų ribas, idėjų sklidimo centrus, jų rėmėjų socialinę bazę, pozicijų takoskyras ir galimus sąlyčio taškus. Vaizdžiai tariant, diskusija iškėlė žmones, pasiruošusius sėsti į agrarinės reformos vežimą, jį vairuoti, pasirenkant važiavimo kryptį ir spartą. Agrarinės reformos idėja kilo Lietuvos žemdirbių sąjūdyje. Tačiau bėgantis laikas gerokai pakeitė reformos šalininkų struktūrą ir jų pažiūras. [...] Tolesnė agrarinė reforma turėtų būti orientuota ne į besąlygišką praeities ūkių atkūrimą, bet ir į ateities ūkių sukūrimą. Kalbėdami apie racionalią agrarinę reformą, mąstome apie santykį tarp restauruojamo ūkinio paveldo ir ateities. Čia verta atsiminti vokiečių filosofo F. Nyčės teiginį, kad reikia kovoti ne už „tėvų žemę“, bet už „vaikų žemę“. Man atrodo, kad agrarinė reforma turi tapti ne užpildu praeityje padarytų skriaudų duobes užpildyti, bet plytomis ateities rūmui statyti.“[1]

Po Seimo rinkimų 1992 m. rudenį Agrarinio komiteto, sudaryto pirmojoje Seimo sesijoje pagal atstovaujamas partijas, nariais tapo: Mykolas Pronckus (LDDP) – pirmininkas, nariai – Zenonas Petras Adomaitis (LDDP), Albinas Albertynas (LDDP), Alvydas Baležentis (LTS), Antanas Budvytis (LDDP), Alfonsas Giedraitis (LDDP), Vaclovas Lapė (TS-LK), Algirdas Ražauskas (LDDP), Mečislovas Treinys (LTS), Albinas Vaižmužis (VP), Virmantas Velikonis (LDDP), Juozas Žebrauskas (LDDP). Iš dvylikos komiteto narių aštuoni buvo kairiosios Lietuvos demokratinės darbo partijos (LDDP) atstovai. Atėjusi į valdžią LDDP užėmė absoliučią daugumą Seimo narių vietų ir viena galėjo formuoti Vyriausybę, taigi ir Agrariniame komitete sudarė absoliučią daugumą. Lietuvių tautininkų sąjunga gavo dvi vietas.

Pagal Seimo reglamentą Agrarinis komitetas turi rengti agrarinių įstatymų projektus, svarstyti bei nagrinėti kitų komitetų kompetencijai priskirtus klausimus, susijusius su žemės ūkiu. Išrinkti du Lietuvių tautininkų sąjungai atstovaujantys Seimo nariai ir vienas iš Sąjūdžio sąrašo negalėjo atsverti gausių oponentų – kairiųjų agrarininkų ir turėjo galimybę komitete dirbti tik opozicijoje. Kadangi komiteto sprendimai priimami balsų dauguma (ji priklausė LDDP), kitiems beliko viešumas, publikacijos ir pasisakymai.

---

[1] Treinys, M. Ieškant kelio į Europos mugę. *Viltis*. 1991, bal. 10, p. 5.

Mečislovas Treinys memoriale „Kritusiems prie Televizijos bokšto“. Vilnius, 1992 m.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Revizuoti vykstančią Žemės reformą kairieji pradėjo tuojau pat, suformavus Seimo komitetus. Nieko nelaukiant buvo pateiktos dviejų svarbiausių Agrarinės reformos įstatymų, sprendžiančių žemės reikalus, pataisos. Agrarinio komiteto narys M. Treinys daugelį numatomų Žemės reformos įstatymo ir įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ pakeitimų vertino kritiškai: „[...] 1) susiaurinamas ratas Lietuvos piliečių, galinčių atgauti turėtą (paveldėtą) žemę ir savarankiškai ūkininkauti. Pagal pataisų nuostatas ūkininkais gali tapti tik asmenys, kurių žemė laisva, t. y. nepatenka nei į „žaliąsias“ (sodybinių sklypų), nei į „pilkąsias“ (priefermio) bei kitas specialiąsias zonas; [...] 2) mažinamas ūkininkavimui grąžinamos žemės plotas. „Pataisos“ atveria galimybes padidinti negrąžinamos žemės plotus aplink žemės ūkio bendrovių fermas bei kitus objektus; [...] 3) plačiu mastu įteisinama prievartinė žemės nuoma bendrovėms. Pataisų sumanytojai, 1-me ir 2-me „krypčių“ punktuose išvardytais būdais užkirsdami kelią savarankiškai ūkininkauti, daugeliui pretendentų siūlo „kompromisą“ – atgauti nuosavybės teisę į žemę priefermio ir kai kuriuose kituose plotuose (išskyrus žemę „žaliojoje zonoje“, kurią numatoma skubiai išparduoti 2–3 ha naudotojams) su sąlyga, jei savininkas tą žemę sutiks nuomoti bendrovei; [...] 4) atsikuriantiems ūkininkams numatomos gausios sankcijos. Jei ūkininkas žemės nesugebės įdirbti ar neišgalės sumokėti mokesčių ir baudų, žemė bus iš jo priverstinai išperkama (nacionalizuojama); [...] 5) pretendentai į ūkininkus gąsdinami „paveldėtomis“ skolomis; [...] 6) įstatymo pataisomis įteisinamas nuosavybės atstatymo procedūros vilkinimas; [...] 7) siekiant pigaus populiarumo, siūloma privatizuoti sodybines (2–3 ha naudotojų) žemes.“[2]

M. Treinys ne kartą akcentavo, kad skaitant pataisas, į akis krinta pabrėžtina žemės naudojimo motyvų viršenybė prieš nuosavybę, teisingumo kriterijus beatodairiškai keičiamas naudos kriterijumi. Dėl to pati žemės reformos idėja apverčiama aukštyn kojomis: užuot skatinusi

---

[2] Treinys, M. Ieškant kelio į Europos mugę. *Kaimas lūžio metais:* Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 434–437.

kurti privatų individualų ūkininko ūkį, ji tampa kolektyvinio ūkio restitucijos įrankiu.

Viešą ir argumentuotą agrarinės reformos principų gynybą geriausiai atspindi gausios M. Treinio publikacijos 1993–1994 metais. Jis diskutuoja su Agrarinio komiteto pirmininku M. Pronckumi apie agrarinės reformos padarinius[3], pasisako dėl Žemės nuomos įstatymo[4], skatina atgimti ūkininkų kooperaciją[5], išgyvena dėl žemės reformos eigos[6].

Agrarinės reformos, kaimo problemų, tautiškumo ir kitais valstybės valdymo klausimais M. Treinys paskelbė daug vertingų straipsnių: 1993 m. – 44, 1994 m. – 32, 1995 m. – 37, 1996 m. – 45. Daugelio metų jo teoriniai ir praktiniai darbai, ypač agrarinės reformos srityje, yra dideli, reikšmingi ir reikalauja atskiros mokslinės studijos.

Rengiantis pakeisti Konstitucijos 47 straipsnį, pagal kurį būtų leidžiama parduoti žemę juridiniams asmenims ir užsieniečiams, jis siūlė pirma baigti žemės reformą, atsiskaityti su visais buvusiais žemės savininkais. 1995 m. kovo 21 d. Seimo posėdyje M. Treinys siūlė žemės ūkio naudmenas pirmiausia grąžinti savininkams tiesiogine arba ekvivalentine natūra, griežtai laikantis žemės ūkio reformą reguliuojančių įstatymų tvarkos. Sukūrus laisvų valstybinio fondo žemių paieškos sistemą, žemė pirmiausia turi būti parduodama Lietuvos Respublikos fiziniams asmenims. Tik užbaigus šį etapą, galima spręsti klausimą dėl valstybės fonde esančių žemės ūkio naudmenų pardavimo Lietuvos Respublikos

---

3 Treinys, M. Kai iškraipoma informacija: pastabos išnagrinėjus Seimo Agrarinio komiteto pirmininko M. Pronckaus pareiškimą „Dėl įvykdytos agrarinės reformos padarinių“. *Lietuvos aidas*. 1993, geg. 4, p. 7.

4 Treinys, M. Kiniškas sindromas lietuviškai: [Apie Žemės nuomos įstatymo projektą]. *Amžius*. 1993, lapkr. 20–26, p. 4–5.

5 Treinys, M. Kooperacija valdžiai nereikalinga. *Tėviškės žinios*. 1993, gruod. 18, p. 2; Kooperatyvai – ne kolchozai: mintys apie kooperaciją. *Savininkas*. 1993, spal. 22–28, p. 4; Padėkime atgimti ūkininkų kooperacijai. *Lietuvos aidas*. 1993, rugpj. 24, p. 7; Prieštaringi pokyčiai: mintys apie kooperaciją. *Savininkas*. 1993, lapkr. 26–gruod. 2, p. 4; Ūkininkų kooperacija Vokietijoje. *Tėviškės žinios*. 1993, lapkr. 6, p. 5; Kooperacijos esmė ir raida. *Žemės ūkis*. 1994, Nr. 2, p. 9–10.

6 Treinys, M. Kurlink suka žemės reformos traukinys. *Tėviškės žinios*. 1993, geg. 22, p. 5; Reforma nepateisina vilčių. *Tėviškės žinios*. 1993, lapkr. 20, p. 5; Septyni barjerai ūkininko ūkiui. *Amžius*. 1993, liep. 10, p. 6; Žemės reforma: kryptis savireguliacijos link. *Tėviškės žinios*. 1993, bal. 20, p. 2; bal. 22, p. 2; Žemės reforma ieško išeities. *Lietuvos aidas*. 1993, birž. 4, p. 1, 6; Žemės reformos politinį pamušalą pakeitus. *Lietuvos aidas*. 1993, liep. 28, p. 1, 6; Žemės reformos traukinys suka kairėn. *Savininkas*. 1993, liep. 9–15, p. 4.

juridiniams asmenims, o žemę užsieniečiams kol kas tik nuomoti pagal priimtą įstatymą.

Paskutiniaisiais – 1996 – Seimo kadencijos metais M. Treinys paskelbė seriją straipsnių: Lietuvoje – „Tėviškės žiniose“ ir JAV – „Dirvoje“, kuriuose apibendrino asmens, tautos ir žemės santykius. Juose pagrindžiami atsakymai į klausimą, kas darytina racionaliai sprendžiant žemės ir tautos jungties klausimus, šiandien iškylančius Rytų Lietuvoje? Šias ir kitas jo publikacijas vaizdžiai atspindi citata ateičiai: „Modernios istorijos laikais, kai viskas labai greitai kinta, mutuoja, praranda aktualumą, viena stipriausių visuomenės vertybių lieka tautiškumas. Jis svarbiausias žmonijos kultūrinio ir dvasinio paveldo įvairovės nešėjas, visų jos galimybių laboratorija. Tautos teisė į žemę, kurioje ji susiformavo ir išsivystė, yra prigimtinė, todėl tautos ir jos žemės ryšys yra objektyvus ir išorės jėgomis negali būti kaip nors keičiamas. Į tai atsižvelgiant, turi būti remiama idėja, siekis, kad visa etninė tauta gyventų savo etninėse žemėse. Jei šis principas pažeidžiamas – sulaukiama tragiškų pasekmių.“[7]

Teisingumo dėlei reikia pasakyti: su valdančiaisiais būta ir sutarimų. Konstruktyvi opozicija rėmė tuos Seimo pozicijos siūlymus, kuriais buvo gerinamos žemdirbių galimybės, kaimo gyvenimo kokybė. Praėjus dešimtmečiams nuo audringų agrarinės reformos rengimo ir įgyvendinimo laikų, galima konstatuoti, kad ji buvo neišvengiama. Kompromisų paieškos kainavo daug laiko ir jėgų, tačiau kaimo reikalai nebuvo kliūtis šaliai stojant į Europos Sąjungą ir dabar nėra – Lietuva yra moderni, lygiavertė kitoms Europos valstybė.

---

7 Treinys, M. *Tautos ir jos žemės jungtis:* spausdinti raštai / M. Treinys; [sudaryt. E. Treinienė, A. J. Motuzas]; ASU, LMA Žemės ir miškų mokslų skyrius. Vilnius, 2011, p. 260.

PARLAMENTINĖ VEIKLA LIETUVIŲ TAUTININKŲ SĄJUNGOS FRAKCIJOJE

Alvydas Baležentis, Leonas Milčius

Lietuvių tautinė idėja formavosi ir brendo kartu su tautiniu atgimimu – „Aušros“ ir „Varpo“ laikotarpiu. Pirmieji jos skleidėjai buvo Jonas Basanavičius, Vincas Kudirka, Jonas Šliūpas, Martynas Jankus ir kiti. Pirmąją tautinės krypties politinę formaciją – Tautiškąją lietuvių demokratų partiją – J. Basanavičius įsteigė 1905 m. lapkričio 27 d. Pirmasis tautinės krypties laikraštis „Viltis“ išėjo Vilniuje 1907 m. spalio 3 d. Jo sumanytojas buvo J. Basanavičius, atsakingasis redaktorius – Antanas Smetona, artimiausi bendradarbiai – Juozas Tumas-Vaižgantas, Martynas Yčas ir kiti.

1920 m. Lietuvos Steigiamajame Seime tautinė kryptis savo atstovų neturėjo. 1924 m. rugpjūčio 17–19 d. Šiauliuose įvykusiame Tautos pažangos partijos ir Ekonominės ir politinės žemdirbių sąjungos atstovų suvažiavime abi šios politinės pajėgos susijungė į vieną – Lietuvių tautininkų sąjungą. 1926 m. rinkimuose į III Seimą tautininkai, susiblokavę su liaudininkais, gavo tris atstovavimo vietas. Jas užėmė A. Smetona, Vladas Mironas ir Augustinas Voldemaras.

Bolševikams okupavus Lietuvą, 1940 m. birželį Lietuvių tautininkų sąjunga buvo uždaryta, o prieš jos narius ir ypač vadovybę pradėtos represijos. Dauguma tautininkų buvo ištremti, įkalinti, nužudyti. Todėl dalis partijos narių pasirinko Vakarų tremtį.

1949 m. gegužės 20–21 d. Jungtinėse Amerikos Valstijose, Niujorke, iš tautinės krypties lietuvių emigrantų – tiek seniau gyvenusių, tiek ir atvykusiųjų po Antrojo pasaulinio karo – susikūrė Amerikos lietuvių tautinė sąjunga, kuri tautiškumo sargyboje veikia iki šiol.

Antruoju tautinio atgimimo laikotarpiu Lietuvių tautininkų sąjunga atsikūrė viena pirmųjų. Paminėtini bent keli įvykiai, rodantys partijos atsikūrimo etapus. 1989 m. kovo 14 d. Vilniuje, liaudies dainų klubo „Raskila“ susirinkime, nutarta atkurti Lietuvių tautininkų sąjungą. Šios idėjos iniciatoriai – Rimantas Matulis, Sigitas Rimkus ir Agnė Šerkšny-

tė – buvo išrinkti į iniciatyvinę grupę. 1990 m. vasario 23 d. tuometinė Lietuvos TSR Ministrų Taryba įregistravo Lietuvių tautininkų sąjungą kaip politinę partiją. 1990 m. rugsėjo 29–30 d. Vilniuje, Lietuvos mokslų akademijoje, įvyko partijos konferencija (suvažiavimo teisėmis), joje buvo priimta Lietuvių tautininkų sąjungos programa, įstatai, išrinkta valdyba. Partijos pirmininku buvo išrinktas Rimantas Smetona.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiojoje Taryboje iš Sąjūdžio remtų deputatų – tautininkų bei šios idėjos rėmėjų – 1990 m. gruodžio 29 d. sudaryta Lietuvių tautininkų sąjungos frakcija (Tautininkų frakcija), kurioje buvo 12 narių steigėjų: Aleksandras Ambrazevičius, Kęstutis Grinius, Klemas Inta, Vytautas Kolesnikovas, Jonas Mačys, Leonas Milčius, Rolandas Paulauskas, Rasa Rastauskienė, Algirdas Sėjūnas, Mečislovas Treinys, Povilas Varanauskas ir Vidmantas Žiemelis. Vėliau į frakciją įstojo Arūnas Degutis. Frakcijos seniūnu buvo išrinktas M. Treinys.[1]

Į klausimą, kaip susiformavo tautininkiškoji jo ideologija, M. Treinys atsakė: „Ji manyje formavosi veikiama dviejų šaltinių: prieškario literatūros ir giminės tradicijos – motinos broliai Antanas ir Mečys Valiukėnai buvo aktyvūs neolituanai. Todėl atgimimo metais rinkdamasis ideologinę kryptį tarp lietuviškųjų ideologijos krypčių – krikdemiškosios, socialdemokratinės ir tautiškosios – be ilgų dvejonių pasirinkau pastarąją.

Pirmą kartą atstovauti tautininkams (tuo metu dar formaliai nebuvau šios partijos narys) teko Lietuvos televizijoje 1990 m. birželį. Dalyvavome keturiese: R. Paulauskas, R. Rastauskienė-Juknevičienė, R. Smetona ir aš, deja, vėliau visi nuėję skirtingais keliais. Lietuvių tautininkų sąjungos nariu tapau devyniasdešimtųjų rudenį.“[2]

1990 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos antrosios sesijos 81-ajame posėdyje M. Treinys perskaitė pareiškimą apie Tautininkų frakcijos sudarymą.

---

1 *Lietuvių tautininkų sąjunga:* pareiškimai ir rezoliucijos, 1989–1999 / Sudaryt. A. Baležentis, M. Treinys. Vilnius, Lietuvių tautininkų sąjunga, 1999, p. 199.

2 Skaitymai tarp biografijos eilučių. Pokalbis su prof. M. Treiniu / Mečislovas Treinys: bibliografija / Lietuvos žemės ūkio universitetas. Ekonomikos katedra: [sudarė V. Vitunskienė, D. Skarbalius, E. Serva ir kt.] Akademija (Kauno r.), 2001, p. 21.

„Gerbiamieji kolegos, taip jau susiklostė, kad man tenka vėl eiti į tribūną ir perskaityti grupės deputatų vardu jūsų dėmesiui tokį pareiškimą.

Mes, Sąjūdžio rinkiminius įsipareigojimus vykdantys deputatai, būdami reiklūs ir kritiški sau, sunerimę dėl Lietuvos nepriklausomybės likimo, matydami nepakankamą visų valdžios derinių veiksmingumą ir pirmiausia savo pačių darbo trūkumus, siekdami vienyti ir našiau panaudoti kuriamąsias galias parlamente ir visuomenėje, skelbiame, kad įkurta Tautininkų frakcija. Frakcija vienija deputatus, kuriems artima asmens, tautos ir valstybės vienovės samprata. Kuo stipresnę atramą tautoje jaučia kiekvienas jos narys ir kuo daugiau yra asmenybių, pasiruošusių aukotis vardan tautos, tuo, mūsų manymu, didesnė galimybė nepražūti istorijos verpetuose. Ir būtina sąlyga – laisva, atvira pasauliui Lietuvos valstybė, tautos namai, užimantys garbingą vietą ateities Europoje. Mes – liberalūs tautai renkantis ir radikalūs ginant pasirinkimą. Politikoje mūsų veiksmai bus grindžiami supratimu, kad tauta yra gynybos būvyje, ekonomikoje – siekimu suformuoti kiek galima gausesnį savininkų gamintojų sluoksnį, tautiškumo ir valstybingumo atramą. Tačiau politika ir ekonomika turi tarnauti mokslo ir kultūros ugdymui kaip svarbiausiam mūsų tautos turtui. Mūsų frakcijos tikslas – formuoti Lietuvos politikoje vidurio kelią. Šito sieksime bendradarbiaudami su visais, pasisakančiais už Lietuvos laisvę tiek parlamente, tiek už jo ribų. Tautos ir valstybės ateitis – mūsų ateitis.

Pasirašo: Aleksandras Ambrazevičius, Kęstutis Grinius, Klemas Inta, Vytautas Kolesnikovas, Jonas Mačys, Leonas Milčius, Rolandas Paulauskas, Rasa Rastauskienė, Algimantas Sėjūnas, Mečislovas Treinys, Povilas Varanauskas ir Vidmantas Žiemelis. Visų pasirašiusiųjų vardu kviečiu čia dar neapsisprendusius deputatus, siekiančius Lietuvos politikoje vidurio kelio, ateiti į šią frakciją, tapti jos nariais arba rėmėjais. Mes siūlome ne skaidytis, o vienytis. Savo ruožtu mes sieksime bendradarbiauti su kitomis frakcijomis, siekiančiomis Lietuvai realios nepriklausomybės. Nepamirškime šventų žodžių: „Vardan tos Lietuvos vienybė težydi.“ Ir šiemet, ir ateinančiais metais, ir visada. Ačiū už dėmesį.“[3]

---

[3] LR AT stenogramos. Nr. 23, p. 140–141.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiojoje Taryboje 1991 m. sausio 13-osios naktį. Pirmoje eilėje iš kairės sėdi: deputatai Klemas Inta, Vidmantas Povilionis, Mečislovas Treinys, Juozas Dringelis; iš kairės stovi: Algirdas Kumža, Eugenijus Petrovas. Šalia – Auksė Aukštikalnienė, Rolandas Rastauskas. Vilnius, 1991 m. sausio 13 d.

Fotografas V. Jasinevičius. Nuotrauka iš Lietuvos Respublikos Seimo archyvo.

Tik įsikūrusiai Tautininkų frakcijai nebuvo lemta reikštis siauruose Lietuvių tautininkų sąjungos rėmuose. Kruvinojo Sausio įvykiai reikalavo sutelkto visų, ypač Sąjūdžio deputatų, darbo. Tautininkų frakcija kvietė visus parlamentarus labiau susitelkti, vardan Lietuvos Nepriklausomybės pamiršti nesutarimus, priešpriešas. 1991 m. sausio 15 d. frakcijos vardu M. Treinys Aukščiausiojoje Taryboje perskaitė tokį pareiškimą: „Lietuvos valstybei bei žmonių laisvei iškilo didelis pavojus. Sovietų armija, įgyvendindama reakcinių Kremliaus jėgų bei jų kolaborantų Lietuvoje juodas užmačias, tęsia kruvinos agresijos veiksmus, siekiančius sutrypti gležnus nepriklausomybės daigus ir Lietuvą vėl užlieti raudonojo tvano banga. Iškilusios grėsmės akivaizdoje mes turime pasiryžti ginti Lietuvos nepriklausomybę nuo okupanto visomis įmanomomis priemonėmis, tačiau tausojant kiekvieną gyvybę. Kartu pareiškiame, kad bet kokie veiksmai, skaidantys lietuvių tautos jėgas ar vienybę su kitais Lietuvos žmonėmis, mažintų kovos sėkmę ir didintų aukų skaičių.

Šią lemtingą valandą mes visiškai remiame Lietuvos Respublikos vadovybę bei Vyriausybę ir siūlome sujungti visų parlamento frakcijų bei kitų politinių jėgų veiksmus šventam tikslui – ginti Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Mūsų dabarties *credo* – vieningas Lietuvos parlamentas, vieninga Vyriausybė, vieninga Lietuva. Kviečiame visas Lietuvos parlamento frakcijas paremti mūsų vienybės siekį. Priimta Tautininkų frakcijos susirinkime 1991 metų sausio 14 dieną."[4]

Veiklos pradžioje frakcija neapsiribojo vien konsolidaciniais pareiškimais, ji aktyviai dalyvavo formuojant antrąją Vyriausybę, taip pat atskirų komisijų – Agrarinės, Savivaldybių, Kultūros ir švietimo – darbe. Tačiau tarp frakcijos narių pradėjo reikštis nesutarimai veiklos strategijos ir taktikos klausimais. Pasirodė, kad vienybę lengva deklaruoti, bet sunku išsaugoti. Frakcijos skilimą pagreitino ir dažni bei nepagrįsti R. Paulausko pasisakymai prieš Aukščiausiosios Tarybos pirmininką Vytautą Landsbergį, kuriems kiti frakcijos nariai kategoriškai nepritarė. R. Paulauskui ir kai kuriems kitiems deputatams iš frakcijos pasitraukus, joje liko tik septyni deputatai, kurie įsteigė Reorganizuotą tautininkų frakciją. Jos seniūnu liko M. Treinys. Tačiau greitai frakciją papildė deputatai Irena Andrukaitienė, Jonas Liaučius ir Algimantas Vincas Ulba. Iš frakcijos pasitraukę deputatai sukūrė Tautos pažangos frakciją, o nutraukę ryšius su Lietuvių tautininkų sąjunga, įsteigė ir naują Tautos pažangos partiją. 1992 m. balandžio 29 d. Reorganizuota tautininkų frakcija vėl susigrąžino ankstesnį – Tautininkų frakcijos – pavadinimą.

Tų metų pabaigoje įvykę Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai Lietuvių tautininkų sąjungai nebuvo labai sėkmingi. Seimo nariais buvo išrinkti tik trys tautininkai – M. Treinys, L. Milčius ir A. Baležentis. Partijos narių atlikti ir būsimi darbai vaizdžiai atsispindi M. Treinio rinkiminiame lapelyje.

Tautininkai pradžioje glaudėsi prie Politinių kalinių ir tremtinių Laisvės frakcijos, suburtos Tėvynės Santaros dešiniųjų Seimo narių grupės. Daug kryptingiau ir plačiau Lietuvių tautininkų sąjungos politika, jos tikslai ir uždaviniai galėjo būti skleidžiami ir bandomi įgyvendinti įstatymų nustatyta tvarka tik esant savarankiškai Seimo frak-

---

4 LR AT stenogramos. Nr. 24, p. 182.

Mečislovo Treinio – kandidato į Lietuvos Respublikos Seimą Kauno kaimiškojoje rinkimų apygardoje Nr. 66 – rinkimų plakatas. Vilnius, 1992 m.

Nuotrauka iš Lietuvos Respublikos Seimo archyvo.

cijai. Todėl, remiantis priimtu Seimo statutu, 1994 m. vasario 10 d. buvo kreiptasi į Seimo pirmininką įregistruoti Tautininkų sąjungos frakciją. Frakcijos nariai buvo L. Milčius – seniūnas, M. Treinys – seniūno pavaduotojas ir A. Baležentis. Vėliau prie Tautininkų frakcijos prisijungė Seimo narys Kazimieras Uoka.

1994 m. liepos 8 d. Vilniuje, Verkiuose, buvo surengtas Pasaulio lietuvių tautininkų kongresas, kuriame dalyvavo ir atstovai iš Jungtinių Amerikos Valstijų, Rusijos, Vokietijos.

Svarus ir prasmingas M. Treinio darbas negalėjo likti nepastebėtas, nes iš jo pasakytų 46 kalbų parlamento posėdžių salėje net septynios buvo frakcijos vardu, perskaityti trys Lietuvių tautininkų sąjungos pareiškimai, pateikti dviejų rezoliucijų projektai, kuriuose buvo išdėstyta tautininkų pilietinė ir politinė pozicija tuo metu buvusiais svarbiausiais klausimais, t. y. dėl sutarties su Lenkija, numatomu kai kurių Konstitucijos straipsnių keitimu, lietuvių gyvenimu, jų švietimu Karaliaučiaus

krašte bei kitose lietuvių etninėse žemėse. Jo politinės nuostatos, kad tautos kultūriniai ir politiniai interesai negali būti dalomi ir skaidomi į savų lietuvių, gyvenančių Lietuvoje, ir nesavų, t. y. gyvenančių už sienos, interesus yra aktualios ir šiandien.

Jau tada jis pasisakė dėl būtinumo plėsti Lietuvos žemės ūkio produkcijos eksportą. 1994 m. birželio 16 d. Seimo posėdyje M. Treinys priekaištavo, kad neieškoma rinkų: šalies viduje ji minimali ir neimli, o užsienio rinkos nesurastos. Ir čia pat konkrečiai klausė, kur rinkos tyrimo institutai ir informacija žemdirbiams, kur eksporto firmos, kurios galėtų nugabenti mūsų užaugintus gyvulius į Artimuosius Rytus ar Turkiją? Gaila, kad nebuvo į tuos klausimus laiku įsiklausyta, o jie visu aštrumu iškilo Rusijai pradėjus vykdyti žemės ūkio produkcijos blokadą.

1995 m. vasario 25 d. Lietuvių tautininkų sąjungos suvažiavimas pirmininku išrinko R. Smetoną, į valdybą buvo išrinkti: vicepirmininkai Leonas Milčius ir Vladislovas Guoga, sekretorius Rimantas Giliauskas, iždininkas Bronys Raila, nariai: V. Antanaitis, A. Baležentis, A. Masaitis, V. Rimavičius, K. Inta ir M. Treinys.

Nemažą dalį M. Treinio pareiškimų paskelbė Lietuvių tautininkų sąjungos laikraštis „Viltis“, vėliau – „Tautininkų žinios“. Jo straipsnius modernaus tautiškumo temomis spausdino „Tėviškės žinios“, „Atgimimas“, užsienyje – JAV lietuvių tautinės minties laikraštis „Dirva“, Lietuvių tautinės sąjungos ir Lietuvių studentų tautininkų korporacijos „Neo-Lithuania“ žurnalas „Naujoji viltis“. Mūsų kolega, šviesaus atminimo bičiulis ir bendražygis M. Treinys nuėjo ilgą tautiškumo idealų puoselėjimo ir įtvirtinimo kelią.

DARBAS LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOJE

Vytautas Knašys

1996 m. pasibaigus Lietuvos Respublikos Seimo nario kadencijai, Mečislovas Treinys toliau dirbo Lietuvos žemės ūkio universitete. Tuo metu buvau pakviestas antrą kartą vadovauti Žemės ūkio ministerijai (neilgai trukus pervadintai į Žemės ir miškų ūkio ministeriją) ir tapau VIII Vyriausybės nariu. Tada ministerijoje būrėme talentingus specialistus. Buvome dėkingi Lietuvos žemės ūkio universiteto vadovams, sudariusiems sąlygas darbuotis pas mus ne tik profesoriui M. Treiniui, bet ir kitiems Lietuvos žemdirbių sąjūdžio (LŽS) aktyvistams – docentams Alvydui Baležentčiui, Antanui Maziliauskui, Algirdui Radzevičiui. Šviesaus atminimo profesorius Antanas Stancevičius buvo nuoširdus „neetatinis“ mūsų pagalbininkas.

Būti žemės ūkio ministro patarėju M. Treinys sutiko nedvejodamas. Mūsų bendradarbiavimas 1997–1998 m. buvo labai glaudus ir produktyvus, nes jo mokslinė, visuomeninė ir politinė veikla nuo pat Žemdirbių sąjūdžio susikūrimo buvo susijusi ne tik su sovietinio žemės ūkio pertvarka, bet labai didele dalimi ir su Žemės ūkio ministerijos veikla.

Negaliu nepriminti, kad prieš tai M. Treinys buvo vienas LŽS programos rengėjų ir tobulintojų (kiti bendraautoriai – A. Baležentis, Jonas Čiulevičius, Eimantas Grakauskas, V. Knašys). Greta kitų pagrindinių agrarinės reformos nuostatų joje buvo numatyta įsteigti Žemės ūkio ministeriją. M. Treinys buvo ir paskutiniais sovietmečio metais parengto Lietuvos SSR agropramoninio komplekso reorganizavimo projekto, plačiau žinomo „Saulutės“ pavadinimu, vienas iš „signatarų“. Šiame darbe dalyvavo ir LŽS Žemaitijos žemdirbių (Vėžaičių) grupė. Tuometinė partinė nomenklatūra projektą patvirtino 1989 m. birželio 23 d. jį gerokai „patobulinusi“, kad pernelyg toli nenukryptume nuo planinės ekonomikos valdymo sistemos. Tada buvo įsteigta (atkurta) LSSR žemės ūkio ministerija (ŽŪM). Žemdirbių sąjūdžio kolegos „įpiršo“ mane į ministro pareigas.

Ieškodami būdų sumažinti prosovietinės Ministrų Tarybos spaudimą Žemės ūkio ministerijai, sudarėme Žemės ūkio funkcijų ir struktūros formavimo darbo grupę, kurios aktyvus narys buvo ir prof. M. Treinys. Grupės darbo rezultatus jis apibendrino taip: „Darbo grupė po ilgų diskusijų parengė naujosios ministerijos struktūrą, pagrįstą departamentais ir skyriais. Mes, keli darbo grupės nariai – LŽS atstovai – siekėme išryškinti teisės ir ekonominės politikos padalinių svarbą, nes numatėme, kad šios struktūros būsimoje agrarinėje pertvarkoje turės itin daug darbo. Deja, tos idėjos kai kam iš buvusios valdžios parankinių atrodė per daug revoliucingos. Tvirtinant naujos ministerijos struktūrą bei funkcijas sovietinėje Vytauto Sakalausko vadovaujamoje Vyriausybėje, departamentinės struktūros atsisakyta ir daug kur grįžta prie senos struktūros, pagrįstos valdybomis ir skyriais, kuriems vėl buvo numatytos ir senosios funkcijos – komanduoti ir skirstyti.“[1] Todėl kai kurie LŽS atstovai, dirbę Žemės ūkio ministerijos komisijoje, 1989 m. rugsėjo 27 d. televizijos laidoje „Atgimimo banga“ nuo tokios ministerijos pertvarkos viešai atsiribojo.

Nusprendėme imtis jau nepriklausomos valstybės agrarinės reformos projektavimo savarankiškai Žemdirbių sąjūdžio vardu. Tuo tikslu tų pačių metų gruodžio mėnesį Palangoje Žemės ūkio ministerija kartu su LŽS organizavo seminarą parengti agrarinės reformos principus. Metodinius klausimus kuravo seminaro iniciatorius LŽS prezidiumo vicepirmininkas A. Baležentis. Retsykiais, radęs laiko apsilankydavau seminare ir aš bei kiti ministerijos kolegos. Seminaras truko visą savaitę. Jo darbe labai aktyviai dalyvavo M. Treinys. Jis buvo vienas LŽS programos rengėjų ir tobulintojų, vadovavo vienai iš penkių probleminių darbo grupių. Vėliau profesionaliai įvertino visą seminaro darbą ir jo rezultatus juos įvardydamas taip: „Ruošiamės didiesiems pokyčiams.“[2] Taip buvo parengti, sukonkretinti ir detalizuoti agrarinės reformos pagrindiniai principai. M. Treinys ne kartą minėjo, kad seminaro pamokos jam pravertė ir vėliau kaip parlamento nariui rengiant kaimo reformos teisinius aktus. Manau, kad panašaus pobūdžio tikslinių seminarų,

---

1 Treinys, M. Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai. *Kaimas lūžio metais:* Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 50.

2 *Ten pat*, p. 55–60.

pasitarimų patirtis labai praverstų ir dabar rengiant valstybės ūkinės ir kitokios veiklos (juolab tarpšakinės) nacionalines programas.

Žvelgiant iš šių dienų, labai akivaizdu, kokie nepataisomi optimistai tada mes buvome! Vėliau, dirbdamas Seime, profesorius yra sakęs, kad agrarinis sektorius bent porą metų buvo reformų priešakyje, todėl taip sunku buvo darbuotis ir Aukščiausiojoje Taryboje (beje, kaip ir mums jau Nepriklausomos Lietuvos pirmojoje Vyriausybėje). Kita vertus, gal iš tikrųjų pernelyg anksti agrarininkai „išsišoko". Juk tuo metu buvo sprendžiamas pagrindinis klausimas – kada ir apskritai ar būsime laisvi?

Valstybininko M. Treinio nuomonė buvo labai svarbi sprendžiant sudėtingus to laiko uždavinius, priimant beveik visus svarbiausius nutarimus. Didžiausios išliekamosios vertės yra 1997 m. įsteigtas Kaimo rėmimo fondas (KRF). Jame buvo sutelktos iki tol stichiškai naudotos valstybės tiesioginio finansavimo ir kitokiais būdais įgytos lėšos, jos pradėtos skirstyti prioritetinėms kryptims viešuosiuose konkursuose. Beveik kartu įsteigtas Žemės ūkio paskolų garantijų fondas (ŽŪPGF). Tais pačiais metais profesorius su grupe ministerijos kolegų parengė labai aktualią Lietuvos žemės ūkio ir ūkininkų rėmimo programą. Jo nuomonės buvo įsiklausoma ir įveikiant aktualias maisto ūkio problemas, organizuojant grūdų, pieno, kitos produkcijos supirkimo valstybinį reguliavimą, tobulinant kainų ir subsidijų politiką, kuriant tuo metu labai svarbią Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūrą.

Tuo laiku pradėjome rengtis integracijai į Europos Sąjungą (ES). 1997 m. Lietuvos žemės ir miškų ūkio ministerija ir ES PHARE Vilniuje surengė seminarą „Kaimo ir žemės ūkio politikos strategijos kryptys integruojantis į Europos Sąjungą". Jame pranešimus skaitė didelis būrys žymių Europos ir JAV specialistų. Ministro pranešimui ministerijos specialistai parengė situacijos kaime ir žemės ūkyje analizę ir pateikė siūlymus. Dabar sunku pasverti kiekvieno šį dokumentą rengusio kolegos indėlį, tačiau žinau, kad vienas darbo grupės lyderių buvo M. Treinys. Rengiant pranešimo metmenis, būtent su juo bene daugiausiai teko bendrauti. Ši studija galėtų sudominti norinčius geriau suprasti, kur ėjome ir kur atėjome, įvertinti pasiekimus ir pasimokyti iš klaidų.

Dar gerokai anksčiau, iki stojimo į Europos Sąjungą, ministerija rengė ES paramos žemės ūkiui dokumentus. Profesoriaus buvo asmeniškai

Žemės ūkio ministerijoje tariasi ministro pavaduotoja Ramutė Naujokienė, Mečislovas Treinys ir Aleksandras Savilionis. 1996 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

paprašyta koordinuoti darbus, mūsų supratimu, svarbiausiose srityse: 1) spartinti ūkininkų kooperaciją šalyje ir 2) rengti nacionalinę žemės ūkio ir kaimo plėtros strategiją.

Dėl kooperacijos

Retas Lietuvos specialistas galėtų prilygti M. Treiniui pagal supratimą apie kooperacijos reikšmę atkurtos nepriklausomos Lietuvos žemės ūkiui ir valstybei apskritai. Sudėjus jo rašytinius darbus ir konkrečius siūlymus susidarytų solidus leidinys. Tiesa, prieškario Lietuvos kooperacijos patirtį išsaugojo ir aktyviai propagavo profesoriai Mindaugas Strukčinskas ir A. Stancevičius.

M. Treinys išsiskyrė tuo, kad turėjo patirties ir galimybių daryti politinę įtaką ir teikti siūlymus dėl kooperacijos Seimui ir kitoms valdymo bei savivaldos institucijoms. Rankraštyje „Dėl Kooperacijos įstatymo“ jis argumentavo jos reikšmę: „Žemės ūkio kooperacijoje vienijamos žaliavos gamintojų pastangos bei ištekliai kuriant jų valdomas žemės ūkio infrastruktūros, produkcijos perdirbimo bei prekybos įmones. Taip ga-

rantuojama, kad didžioji pridedamosios vertės dalis už galutinę produkciją atiteks žemdirbiui, bet ne tarpininkams. Jeigu žemdirbiai atskiriami nuo juos aptarnaujančios infrastruktūros, neišvengiamai pabrangsta perkamos paslaugos. Todėl didėja žemės ūkio gaminių savikaina, krinta jų konkurencingumas rinkoje, mažėja žemdirbių pelnas, kurio norma dėl lėtos kapitalo apytakos žemės ūkyje visada būna mažesnė negu kitose ūkio šakose." Jis nurodė, jog delsimas priimti Kooperacijos įstatymą jau padarė didelės žalos, nes masinio turto privatizavimo metu akcinėmis bendrovėmis tapo didžioji dalis perdirbimo pramonės ir agroserviso įmonių. Priminė, kad Žemės ūkio rūmai yra parengę naują, patobulintą įstatymo projektą, kuris, jo manymu, gali būti svarstomas Seime. Dabar tenka tik apgailestauti, kad nors specialistai žodžiais ir darbais daug metų mėgino įdiegti tarpukario Lietuvos ir kitų šalių žemės ūkio kooperacijos patirtį, jos būklė ir dabar yra apgailėtina.

Ministrui parengtoje apžvalgoje „Kooperacijos žemės ūkyje problemos ir jų sprendimo būdai" (1997) M. Treinys įvardijo pagrindines jos nesėkmių priežastis: 1) pavėluotai, tiktai 1993 m., priimtas Kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymas. Tačiau ir jis labiau tinkantis vartotojų kooperacijai; 2) kooperacijos plėtotei labai pakenkė tai, kad, privatizuojant žemės ūkio produkcijos perdirbamąją pramonę ir agroserviso įmones, nebuvo įsiklausyta į žemdirbių ir tuometinės Aukščiausiosios Tarybos Agrarinės komisijos siūlymus privatizuojamo turto dalį (50 proc.) žemdirbiams perduoti pajais, bet ne akcijomis; 3) lobistai platina antikooperatines mintis ir kooperatyvus vadina naujoviškais kolūkiais; 4) kooperatyvų ūkininkams sudarytos blogesnės ekonominės sąlygos: jie turi mokėti pelno mokestį, ilgą laiką mokėjo pridėtinės vertės mokestį už tarpusavio paslaugas ir t. t.; 5) vietoj siūlytų žemės ūkio kredito kooperatyvų iki šiol tenkinamasi ūkininkams netinkančiomis kredito unijomis.

M. Treinys pagrįstai manė, kad perspektyvios, plėtotinos Lietuvoje yra šios kooperacijos formos: „1) rinkodaros (marketingo) kooperatyvai, kuriuose smulkūs ir vidutiniai (eksporto srityje ir stambūs) gamintojai galėtų jungti savo pastangas ir dalį lėšų produkcijai supirkti iš savo narių ir parduoti aukcionuose bei mažmenomis šalies viduje, ieškoti rinkų užsienyje. Tai galėtų būti daroma pirmiausia daržininkystėje ir

sodininkystėje. Turėtų prasmės ir pieno surinkimo kooperatyvai, kurie galėtų rūpintis pieno šaldytuvų įrengimu smulkių statytojų grupėms. Susiklosčius palankioms aplinkybėms, kai kurie iš jų galėtų išsiplėsti ir iki pieno perdirbimo kooperacijos; 2) ūkininkų technikos naudotojų rateliai įteisinus talką – kaip neapmokestinama tarpusavio paramos forma; 3) atskirų gamybos šakų draugijos, kooperatyvai – sportinių ar sunkiųjų arklių auginimo, galvijų ir kiaulių veislininkystės ir t. t. Šių kooperatyvų nariai rūpintųsi veisline medžiaga, pašarų gamyba, savo produkcijos eksportu; 4) žemės ūkio kredito kooperatyvai, arba pertvarkytos kredito unijos, galinčios pasitelkti ne vien tiktai narių depozitus ar banko paskolas. Jie galėtų ieškoti būdų atpiginti kreditą."

Profesorius kartu su Žemės ūkio ministerijos ir Žemės ūkio rūmų specialistais, mokslininkais, Seimo Kaimo reikalų komiteto atstovais buvo parengęs daugelio teisės aktų kooperacijos klausimais projektus arba tų aktų pataisų projektus. 1998 m. antrojoje pusėje jis informavo ministrą, kad vykdydamas pavedimą, kartu su specialistais, mokslininkais ir visuomeninių organizacijų atstovais parengė kooperacijos programą. Seimo Kaimo reikalų komitetas ir žemdirbių visuomeninės organizacijos pageidavo kuo greičiau ją realizuoti. Deja, kitos ministerijos tam nepritarė. Nusivylęs jis rašė: „1) [...] ministerijų specialistai nenori suvokti žemės ūkio smulkiaprekinio pobūdžio ir prieštarauja kooperacijai kaip priemonei padidinti šios ūkio šakos subjektų gyvybingumą; 2) [...] tolesnis kooperacijos neigimas mažins žemės ūkio konkurencinį pajėgumą, tai ypač pavojinga Lietuvai ruošiantis integruotis į ES; 3) [...] tolesnis tokios politikos tęsimas kels skurdą kaime, taps tolesnio jo degradavimo priežastimi; 4) didės valstybės paramos poreikis socialinėms kaimo reikmėms; 5) būtinas politinis kooperacijos vertinimas, nes tradicinėmis tarpžinybinio derinimo priemonėmis išspręsti šią problemą nesiseka."

Dėl žemės ūkio ir kaimo plėtros strategijos

Šį dokumentą parengė speciali komisija, panaudodama Lietuvos agrarinės ekonomikos institute (LAEI) buvusius šalies mokslo institu-

cijų, ankstesnių projektų, programų duomenis. Jo autoriai buvo Lietuvos mokslų akademijos profesoriai Veronika Vasiliauskienė (vadovė) ir Česlovas Jukna, šalies mokslo institutų ir valdymo įstaigų mokslininkai Vytautas Ruzgas, Donatas Stanikūnas, Viktoras Vaikutis, I. Kriščiukaitienė, Ramutė Naujokienė, tarp jų ir prof. M. Treinys. Kaip visada, jis buvo labai aktyvus ir kritiškas komisijos narys. Apie tai liudija jo asmeniniame archyve saugomi rankraščiai: „Dėl strategijos", „Pataisos žemės ūkio ir kaimo plėtros strategijai", „Atsiliepimas apie „Žemės ūkio strategiją", „Du žemės ūkio strategijų projektai – dvi Lietuvos kaimo vizijos".

Rankraštyje „Dėl strategijos" M. Treinys prieštaravo dviejų dokumentų – Kaimo plėtros ir Žemės ūkio plėtros strategijos – formaliam sujungimui, nes juose yra skirtingi objektai, sprendimų būdai, tikslai ir lėšų šaltiniai. Žemės ūkio strategija turi apimti žemės ūkio verslo, žemdirbio gyvenimo ateitį – kiek, kokių žemdirbių ir kur gyvens kaime. Autorius manė, jog siūlomos išmokos už žemės hektarus ar gyvulių skaičių – tai „žemės ūkio verslo stabdymo ar ribojimo strategija". Jis siūlė mažinti žemės ūkio verslo ekonominių ir socialinių subjektų skaičių, bet didinti jų konkurencingumą.

Rankraštyje „Atsiliepimas apie Žemės ūkio strategiją" profesorius pasigedo nedviprasmiškos, aiškios ekonominės politikos aptarimo: kokiu laipsniu žemės ūkio sektoriuje bus įgyvendinami laisvosios rinkos principai; ar bus suvienodintos, ar liks skirtingos ekonominės sąlygos skirtingo dydžio ir formos ūkiuose; kokia politika dėl žemės ūkio bendrovių ateities, pasigedo nuomonės dėl kaimo vienkiemių ir gyvenviečių ateities.

Rankraštyje „Pataisos žemės ūkio ir kaimo plėtros strategijai" profesorius įvardijo silpnąsias Lietuvos žemės ūkio puses: a) nėra palankios verslo plėtrai kooperatinio kreditavimo sistemos; b) kaimo gyventojų, ypač žemdirbių, gyvenimo lygis vis labiau atsilieka nuo vidutinių šalies rodiklių; c) daug kaime dirbančių žmonių priklauso tik nuo žemės ūkio verslo, tai sąlygoja ne visą jų užimtumą ir nepakankamas pajamas; d) netobula Lietuvos kaimo ir žemės ūkio plėtros administravimo struktūra, stokojama veiksmų koordinavimo centro ir ypač rajonų lygmeniu; e) visapusiškai nepanaudojama ir neracionali žemės ūkio mokymo, mokslo, konsultavimo bei ūkininkų švietimo sistema.

Lietuvos mokslų akademijos Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriuje, rengiantis mokslinei konferencijai „Kaimo bendruomenių plėtros socialiniai pagrindai“. Iš kairės: profesoriai ekonomistai Antanas Poviliūnas, Povilas Domeika, Mečislovas Treinys ir Jonas Čiulevičius su skyriaus pirmininke akademike Veronika Vasiliauskiene. 2001 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Svarbiausi strateginiai tikslai, autoriaus nuomone, yra gyvybingų prekinio žemės ūkio subjektų sistemos sudarymas teikiant pirmumą ūkininko šeimos ūkiui ir rinkos principus atitinkančios valstybės paramos žemės ūkiui sistemos sukūrimas; teisinių ir ekonominių prielaidų kaimo vietovėse sudarymas steigtis dvejopo tipo smulkaus kredito kooperatinėms institucijoms: kredito kooperatyvams kredituoti verslą ir kredito unijoms kredituoti vartotojus; lyginamąjį pranašumą turinčių žemės ūkio šakų pagal atskirų regionų gamtines sąlygas skatinimas.

Pagaliau, dar svaresnes, konkrečias kritines pastabas M. Treinys pateikė dėl Vyriausybės patvirtintos Žemės ūkio ir kaimo plėtros strategijos rankraštyje „Du žemės ūkio strategijų projektai – dvi Lietuvos kaimo ateities vizijos“. Jis pažymėjo, kad kaimo visuomenė ir žemdirbių organizacijos skubotai parengtą dokumentą sutiko nepalankiai. Atkreipė dėmesį, kad strategijų projektuose juntama žemės ūkio gamybos stabdymo, jos ekstensyvinimo nuostata dėl dviejų priežasčių: 1) rizikuojama užkonservuoti atotrūkį nuo Vakarų šalių žemės ūkio; 2) ne-

aiškiai apibrėžiama riba tarp ekonominės ir socialinės paramos kaimo subjektams. Toliau profesorius aprašė 1999 m. lapkričio mėn. kartu su Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmais parengtą alternatyvinę Žemės ūkio plėtojimo strategiją, kurioje pateikiami gamybos šakų prioritetai, patikslintos žemės ūkio plėtros kryptys.

Beje, M. Treinio asmeniniame archyve jo gyvenimo bendražygė žmona Elena rado du nežinia kam adresuotus rankraščius: „Kaimo plėtra Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą“ ir „Pasiūlymai dėl Nacionalinės mokėjimų agentūros formavimo, funkcionavimo bei finansavimo“. Tuo metu Mečislovas oficialiai ministerijoje nebedirbo. Oficialių ryšių su Seimu taip pat neturėjo. Tačiau žinant jo rūpestingumą ir atsidavimą idėjai, nenustebtume, kad šie dokumentai galėjo būti adresuoti šioms institucijoms. Kita vertus, jis palaikė glaudžius ryšius su Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmais, Lietuvių tautininkų sąjunga ir sambūriu „Tėviškės žemė“. Tad šie rankraščiai galėjo būti skirti ir šioms organizacijoms.

Netgi sveikatai kritiškai pablogėjus, profesorius, mano aplankytas ligoninėje, domėjosi kaimo reikalais. Dėl įvairiausių priežasčių, tarp jų ir objektyvių, būdingų nesubrendusios demokratijos visuomenėms, mūsų agrarinės ir viso kaimo pertvarkos vizijos liko neįgyvendintos. Tačiau Mečislovas, kaip visada, buvo realistas. Tai liudija ne tik mūsų atmintini asmeniniai pokalbiai, bet ir jo paskutinės viešos kalbos. Štai jo žodžiai sambūrio „Tėvynės žemė“ diskusijoje, surengtoje Lietuvos žemės ūkio universitete 2005 m. rugsėjo 19 d.: „Sutikčiau būti prastu pranašu, bet drįstu teigti, kad nemažoje dalyje Lietuvos buvusio ūkio nebeatkursime. Svarbu, kad iš ten nepasitrauktų dar likę žmonės, vietovė nesulaukėtų, bet pasitraukiantį žemės ūkį pakeistų kitos kaimui būdingos arba net nebūdingos veiklos. [...] Tačiau pasukti žemės ūkį jo ekstensyvinimo link reikėtų labai apgalvotai.[...]. Mums šią problemą reikėtų diferencijuoti: kur racionalu, eiti intensyvaus vakarietiško ūkio link, o kur netikslinga to daryti, siekti pasinaudoti susiklostančia palankia situacija.“[3]

---

[3] Motuzas, A. J. *Profesorius Antanas Stancevičus:* apie gyvenimą, žmones ir save. Monografija. Kaunas, LŽŪA, 2010, p. 237–252.

Valstybę kurdami, daug kur klydome. Dėl patirties stokos. Dėl nežinojimo. Bet ar tinkamai panaudojome kitų šalių patirtį, ar įsiklausėme į savųjų nuoširdžius patarimus, kaip galima geriau pasitvarkyti savo kieme? Galiu pridurti, kad jau be M. Treinio, 2013 m. pabaigoje, kai buvo rengiama gal paskutinė ES kaimo rėmimo Lietuvai 2014–2020 m. programa, pasitarime diskutavusi grupė buvusiųjų politikų, žemės ūkio vadovų, visuomenės ir kultūros darbuotojų pamėgino paakinti visų aukščiausiųjų valdžios institucijų vadovus pasidomėti kaimo problemomis ir galbūt pasinaudoti paskutine galimybe jas spręsti. Deja, gauti pasiūlymai valdžios žmonių nesudomino. Negana to, įvykęs aktyvistų pasitarimas spaudoje buvo pristatytas grėsmingu pavadinimu – „Lietuvos kaimas sėdi ant tiksinčios bombos“[4].

[4] Lietuvos kaimas sėdi ant tiksinčios bombos. 2013 m. lapkričio 4 d. Prieiga per internetą *https://www.15min.lt/verslas/naujiena/zemes-ukis/lietuvos-kaimas-sedi-ant-tiksincios-bombos-313-381659*

ATKURIANT LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO RŪMUS

Valentinas Aleksa

1990 m. lapkričio pradžioje su „Lietuvos ūkininko patarėjo“ (vėliau „Ūkininko patarėjas“) vyriausiuoju redaktoriumi Vyteniu Neverdausku nutarėme imtis iniciatyvos atkurti prieškarinius Žemės ūkio rūmus ir jų veiklą. Kitų metų vasario pabaigoje laikraščio redakcijoje tuo klausimu įvyko pirmasis dalykinis pokalbis. Jame dalyvavo V. Neverdauskas, jo pakviestas Lietuvos žemės ūkio akademijos (dabar Aleksandro Stulginskio universiteto) profesorius Antanas Stancevičius ir šių eilučių autorius. Po mėnesio prie šios iniciatyvinės grupės prisidėjo Ernestas Alionis ir Lietuvos veterinarijos akademijos docentas, vėliau profesorius Algimantas Mikelėnas. Netrukus į šį sunkų darbą pakviečiau ir savo dvasios bičiulį profesorių Mečislovą Treinį. Nors tuo metu jis dirbo Vilniuje, buvo Aukščiausiosios Tarybos deputatas, mielai sutiko būti įtraukiamas į jau pradėjusį veikti Žemės ūkio rūmų atkūrimo organizacinį komitetą. Jame buvome šešiese ir visi turėjome lygias teises. Dirbome nemokamai ir pasiaukojamai, jautėme tikrą Sąjūdžio dvasią.

Prof. M. Treinys buvo taikaus būdo ir visas posėdžiuose iškilusias diskusijas mokėjo labai gražiai ir ramiai baigti. Jis puikiai suprato Rūmų atkūrimo prasmę ir tolesnę jų paskirtį Lietuvos valstybės žemės ūkio ekonominiame ir kultūriniame gyvenime. Apie tai profesoriui teko nemažai aiškinti ir Aukščiausiojoje Taryboje, nes daugelis valdžios vyrų nebuvo apie tai net girdėję.

1991 m. gegužės 25 d. įvyko Žemės ūkio rūmų atkuriamoji konferencija. Joje M. Treinys perskaitė pranešimą „Žemės ūkio rūmų vieta šiandieniniame gyvenime“. Konferencijoje jis buvo išrinktas atkuriamų Rūmų pirmosios tarybos nariu.

Netrukus Rūmų atkūrimo organizacinio komiteto nariai pajuto pavienių asmenų ir grupelės žmonių agresyvius, šiurkščius, visiškai nepagrįstus išpuolius, kuriais buvo siekiama savanaudiškų, o gal ir dar

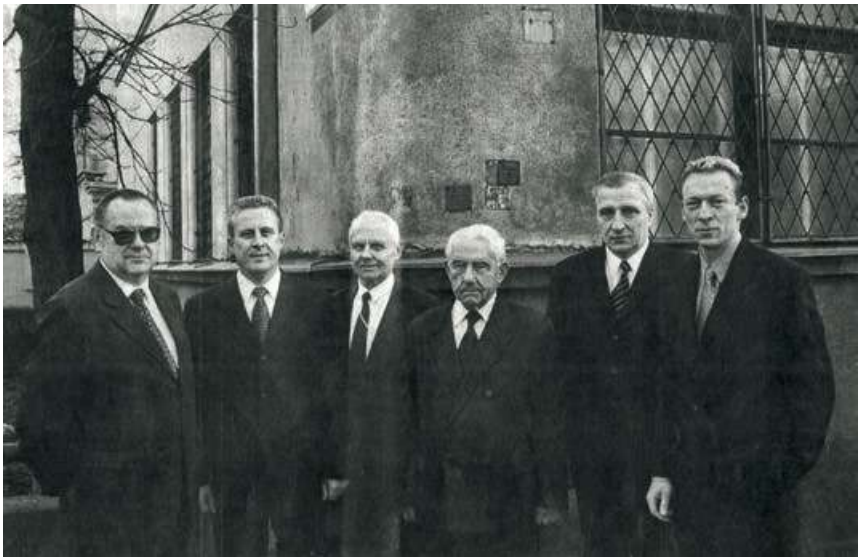

Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmų signatarai prie „Ūkininko patarėjo“ redakcijos. Iš kairės: Mečislovas Treinys, Vytenis Neverdauskas, Algimantas Mikulėnas, Antanas Stancevičius, Valentinas Aleksa ir Ernestas Alionis. Kaunas, 2006 m.

Nuotrauka iš „Ūkininko patarėjo“.

pavojingesnių tikslų. Prof. M. Treinys laikėsi oriai ir jokioms provokacijoms nepasidavė. Visą pirmąją Žemės ūkio rūmų tarybos kadenciją, kuri buvo sunkiausia ir kainavo jam labai daug sveikatos, jis dirbo be jokio atlyginimo. Tik 1991 m. gruodžio 16 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 558, patvirtinantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmų nuostatus.

2006 m. buvome susirinkę pasitarti dėl Rūmų istorijos leidinio parengimo ir išleidimo. Jame dalyvavo profesoriai A. Stancevičius, M. Treinys, Rūmų direktorius Remigijus Urbonas ir šių eilučių autorius. Diskusijos metu A. Stancevičius iškėlė mintį išleisti ir kitą knygą – „Atsiminimus apie Žemės ūkio rūmų kūrimą“. Šiai idėjai visi susirinkusieji pritarė, deja, nė viena knyga dienos šviesos neišvydo, nors aš ir M. Treinys žadėtus rankraščius įteikėme laiku.

M. Treinys prisidėjo, kad Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmuose būtų surengti jubiliejiniai Pirmosios Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro Jono Prano Aleksos 120-ųjų ir 125-ųjų gimimo metinių minėjimai. Jis padėjo išleisti leidinuką „Iškilmingos konferencijos, skirtos Jono Prano Aleksos 125 metinėms paminėti, pranešimai“.

SAVIMONĖ KNYGOSE IR JAV LIETUVIŲ SPAUDOJE

GYVOSIOS KŪRYBOS LAPAI

Jonas Čiulevičius

Profesoriaus Mečislovo Treinio mokslinių interesų kryptys yra išskirtinės: jos reikšmingos, svarbios ir aktualios, susijusios su to laikotarpio situacija Lietuvos žemės ūkyje, pokyčiais bei reformomis. Paskutiniuoju gyvenimo laikotarpiu jis darbavosi tokiose mokslo srityse kaip žemės ūkio daugiafunkciškumas, agrarinė ir ekonominė politika, žemės ūkio ir jo ekonominės minties raidos istorija. Pastarajai krypčiai Mečislovas skyrė ypatingą dėmesį. Agrosocialinių idėjų ir agrarinės politikos rezultatai ir jų analizė pateikta devyniuose jo veikaluose, turinčiuose išliekamąją vertę.

Viena pirmųjų Mečislovo sudarytų knygų yra „Ūkio, mokslo ir valstybės baruose“ (1999), skirta įamžinti Jono Prano Aleksos, iškilaus nepiklausomos Lietuvos agrarininko, ilgamečio žemės ūkio ministro, patyrusio tiek sovietinės, tiek ir nacių okupacijos persekiojimus, parašytus darbus. Skyriuje „Mano testamentas lietuvių tautai“ J. P. Aleksa rašė: „Savo vis labiau gaiviu, jaukiu, maloniu ir prasmingu gyvenimu ir kūrybinio darbo vis labiau augančiu entuziazmu lietuvių tauta tars žmonijai savo gyvybingas kūrybines idėjas, gyvybės bei gyvenimo žadinimus. Visatos tarpsme atsivers naujas kilnios gyvosios kūrybos lapas.“

Kas galėtų paneigti, kad ne šiomis mintimis vadovavosi ir pats knygos sudarytojas M. Treinys!?

Atmintin įstrigo Mečislovo išleista knyga „Gyvenimas – meteoro skrydis. Žurnalisto ir rezistento Antano Valiukėno, jo kartos ir idėjų likimo apybraiža“ (2003). Ji įsiminė visom prasmėm, o Mečislovui išėjus anapus, proto sumaištį kelia knygos antraštė didžiosiomis raidėmis – kaip filosofiškai taikliai pasakyta! Visų žmonių gyvenimus galima palyginti su meteoro skrydžiu. Tačiau tie skrydžiai yra individualūs ir labai skirtingi. Vienų gyvenimai blankūs ir nepastebimi, kitų – kaip meteorų skrydžiai, labai šviesūs, skaidrūs, gerai matomi, ilgai žadinantys pačius geriausius atsiminimus. Neapsiriksiu pasakęs, kad Sibiro kankinio A. Valiukėno ir knygos apie jį autoriaus M. Treinio gyvenimai buvo tarp šviesiausių mūsų laikų „meteorų“, palikusių labai ryškų pėdsaką.

Knygoje daug vertingų Mečislovo minčių ir samprotavimų. Jis rašo: „XX amžius Lietuvai nepašykštėjo iššūkių. Vieni iš jų buvo keliantys viltį, kiti – praradimų nuojautą bei pačius praradimus. Šiandien, kai amžiaus vartai užverti, o šimtmečio kraitis daugmaž žinomas, iškyla būtinybė tą kraitį kuo objektyviau įvertinti.“ Šiuose trumpuose trijuose sakiniuose galima įžvelgti nemažai potekščių. Svarbiausia jų – autoriaus netektis: paties Mečislovo ankstyva mirtis. Kitą potekstę galima įžvelgti knygos pavadinime „Gyvenimas – meteoro skrydis“: brūkšnelis tarsi pakeičia praleistus du žodžius „trumpas kaip“. Išties, žmogaus gyvenimas trumpas kaip meteoro skrydis. Kas – nuojauta ar atsitiktinumas pakuždėjo šį pavadinimą Mečislovui?

M. Treinys kartu su kolegomis iš užmaršties prikėlė ne tik sovietiniais laikais, bet ir nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje mažai kam žinomą garsų tarpukario ekonomistą, to meto Finansų ministerijos generalinį sekretorių, mokslų daktarą, Komijos lagerių kalinį ir Sibiro tremtinį Domą Cesevičių.

1977–1978 m. D. Cesevičius parašė knygą „Apmąstymų ir samprotavimų santraukos“, kurioje atskleidė pragaištingą sovietinės sistemos prigimtį. Knygos rankraštis platintas slapta. Mečislovas knygoje „Domas Cesevičius“ rašo: „Daktaras Domas Cesevičius priklauso tai Nepriklausomos Lietuvos valstybės kartai, kuri ėmėsi naštos pertvarkyti ir vesti valstybę jos žuvimo išvakarėse. Ši karta patyrė pagrindinį okupantų

Mečislovas Treinys sako kalbą IV Seimo Pirmininko Konstantino Šakenio 115-ųjų gimimo metinių minėjime Lietuvos mokslų akademijoje. 1996 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

smūgį, aktyviai kovojo, lūžo, kėlėsi, tačiau dar suspėjo perduoti laisvės troškulio estafetę naujam Atgimimui. Tiesa, juo džiaugėsi tik negausūs tos kartos atstovai. Daugelis jų nesulaukė laisvės ryto. Mus pasiekė tik jų mintys, raštai, projektai – geras pamatas valstybei atkurti. Deja, šis paveldas dėl mūsų puikybės ar abejingumo ne visada išanalizuojamas, įvertinamas ar panaudojamas.“ Prie to, kas čia pasakyta, nėra ko pridurti. Autorius buvo žmogus, kuris vertino ne tik ryškiausiai nušvitusius meteorus, bet ir neleido į nebūtį iškeliauti žmonėms, kuriuos norėta apjuodinti ar paskandinti ir užmaršinti kasdienybės smulkmenose. Tai daugiausia Lietuvos valstybininkai, politikai, mąstytojai – Lietuvos valstybės kūrėjų karta.

Prof. M. Treinys buvo ir vienas monografijos „Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje“ idėjos autorių, mokslinis redaktorius ir sudarytojas. Knygoje pateikiama apibendrinta agrosocialinių idėjų ir agrarinės politikos rezultatų raidos Lietuvoje panorama, išryškinamas

mokslo ir studijų institucijų reikšmė ir vaidmuo skleidžiant šias idėjas, organizuojant agrosocialinių mokslų tyrimus bei aukštąsias studijas. Leidinys visada primins ir neleis nugrimzti į praeitį dabartiniam A. Stulginskio universiteto Ekonomikos ir vadybos fakultetui bei jo mokslininkams, jei ateityje šio fakulteto ar viso universiteto kaip savarankiškos aukštosios mokyklos neliktų.

2007 m. prof. M. Treinys parašė Žemės ūkio ekonomikos paskaitų konspektą Lietuvos žemės ūkio universiteto studentams. Papildytas ir naujai suredaguotas, šis konspektas galėtų būti geras vadovėlis. Mečislovas buvo kruopštus mokslininkas, labai nemėgo paviršutiniškumo, neišbaigtų ir nekokybiškų, banalių, mokslinės reikšmės neturinčių darbų. Jam svarbiausia buvo mokslo kokybė, o ne kiekybė ir atestacijos reikalavimai.

Ar administracinė karjera yra daugumos mokslininkų gyvenimo tikslas? Jeigu taip, tai Mečislovas buvo reta ir labai pozityvi išimtis. Jis buvo iškili asmenybė, postų nesiekė, buvo net priešiškas karjerai. Ilgai įtikinėtas, po apmąstymų ir abejonių sutiko padirbėti tuometinės Lietuvos žemės ūkio akademijos prorektoriumi. Vedinas kilnių tikslų, jis balotiravosi ir buvo išrinktas Lietuvos Respublikos Aukščiausios Tarybos deputatu, buvo 1992–1996 m. Seimo narys. Mečislovas buvo neeilinis politikas, turėjo Dievo ir gamtos dovaną. Jis pirmas ir vienintelis suformulavo Pirmosios ir Antrosios Lietuvos Respublikų sampratas ir sąvokas. Rinkimų kampanijos metu buvau jo patikėtinis ir dalyvaudavau susitikimuose su rinkėjais. Jo įtikinamos kalbos ir argumentai žadino žmones iš sąstingio, kėlė naujam gyvenimui. Atgimimo priešaušryje Mečislovas neabejotinai galėjo būti žemės ūkio ministru. Tačiau, turint omenyje jo mąstymą ir gyvenimo būdą, administracinės pareigos jam būtų buvusi našta. Atsisakęs ministro pareigų, jas pasiūlė Vytautui Knašiui. Jei tik būtų panorėjęs ir sutikęs, Mečislovas galėjo būti Ekonomikos fakulteto dekanu ir net Lietuvos žemės ūkio akademijos rektoriumi. Tačiau šie darbai jo prigimčiai buvo svetimi ir jų bodėjosi. Jis buvo kūrybai ir mokslui pasišventęs žmogus. Apie savo nuopelnus, apdovanojimus niekada niekur ir niekam nebekalbėdavo, buvo pasiaukojantis, kilniaširdis, kuklus ir taurus žmogus, mokslo istorikas, parengęs Lietuvai daug gabių absolventų.

TAUTIŠKUMO SVARBA IR PRASMĖ

Jonas Jasaitis

Mečislovas Treinys buvo vienas iš tų intelektualų, kurį ypač domino tautos vaidmens pokyčiai ir pilietinės visuomenės formavimasis įvairiais pasaulio istorijos laikotarpiais.

Sudėtingas Lietuvos valstybės atsiradimas pasaulio žemėlapyje (Mindaugo Lietuva), jos kelias į didžiausių ir svarbiausių Europos valstybių ratą (Didžioji Lietuvos Kunigaikštystė, tiksliau sakant, karalystė), tautinės sąmonės formavimasis daugiatautėje erdvėje (Abiejų Tautų Respublika), etninių žemių traukimasis ir Lietuvos istorinio vaidmens mažėjimas, naujausiais laikais – pasikartojusios okupacijos ir tautos atgimimo laikotarpiai, Pirmosios Respublikos (1918–1940), Antrosios Respublikos (nuo 1990 m.) ateities vizija – visi šie klausimai nuolatos domino mokslininką, kurį bendradarbiai labiau pažinojo kaip agrarinės ekonomikos specialistą – daugiafunkcinio žemės ūkio teorijos kūrėją.

Tačiau artimiausių bičiulių ratui jo istoriografinės ir filosofinės pažiūros buvo žinomos dar gerokai iki nepriklausomybės atkūrimo 1990-aisiais. Itin aktyvus ir efektyvus M. Treinio dalyvavimas Žemdirbių sąjūdyje ir praktiškai nuo pat pirmųjų atkurtos valstybės žingsnių prasidėjusi politinė veikla parodė, kad greta labai išprususio ir drąsaus ekonomisto talento jame slypi didžiuliai filosofo, socialinių ir politinių procesų analitiko, visuomenės veikėjo ir publicisto gebėjimai. Gaila, kad dažniausiai neeilinio žmogaus gyvenimą išsamiau apmąstome tik tada, kai jo nebėra.

Prof. M. Treinys giliai domėjosi lietuvių, įvairiausių istorinių aplinkybių išblaškytų pasaulio kampeliuose, likimais, jų pažiūrų kaita ir galimybėmis susitelkti tautos pažangos labui. Bendradarbiauti JAV gyvenančių lietuvių periodinėje spaudoje jis pradėjo netrukus po to, kai buvo atkurta Lietuvos nepriklausomybė, ir tęsėsi apie dešimtmetį. Straipsniai buvo skelbiami savaitraštyje „Dirva“ ir žurnale „Naujoji Viltis“. Su išeivijos atstovais, tarp kurių dar buvo menančių Pirmosios Respublikos laikmetį, autorius dalijosi mintimis apie valstybingumo tęstinumą.

Tačiau toji išeivijos karta tuo metu tirpo kone kasdien, jų aktyvi veikla jau ėjo į pabaigą. Jų požiūris į gimtąjį kraštą buvo labai įvairus. Vieni laikėsi nuomonės, kad nors nepriklausomybė atkurta, tačiau su okupaciniu režimu bendradarbiavę asmenys (kolaborantai) išlaikė įtaką svarbiausiuose ūkiniuose ir administraciniuose postuose. Kai kurie išeiviai buvo praradę viską, kas juos siejo su Tėvyne: Lietuvoje likę artimieji seniai mirę, o kiti nebegrįžę iš tremties, gimtųjų namų nebėra arba juose jau seniai gyvena svetimi. Jie nesilankė Lietuvoje nuo to laiko, kai iš jos išvyko ir mintyse regėjo ją tokią, kokią paliko. Penkiasdešimt geležinės uždangos metų – ilgas žmogaus gyvenimo laikotarpis.

1996 m. vasario 1 d. ėmęsis „Dirvos“ redagavimo, tarp tuometinės išeivijos atstovų sutikau nemažai tokių, kurie sovietmečiu ne kartą lankėsi Lietuvoje. Jų įspūdžiai buvo gana prieštaringi. Vieni minėjo pulkus giminaičių, kurių daugumos jie nebuvo matę, tačiau kurie labiausiai domėjosi „amerikono“ lagaminais ir iš jų traukiamomis dovanomis. Kiti „dy-py“ atstovai jau buvo įgiję Lietuvos Respublikos pilietybę ir gavę naujus pasus, atsiėmę iki karo turėtą nuosavybę. Beje, ne vienas jų buvo išsaugojęs Pirmosios Respublikos (1918–1940) piliečio pasą. 1990 m. atkūrus nepriklausomybę, nemažai išeivių organizavo pagalbą Lietuvai. Amerikos medikai padėjo sunkiai sergantiems arba traumuotiems vaikams: vykdavo į Lietuvą arba savo lėšomis šiuos vaikus atveždavo į JAV. Išeivių dėka į Lietuvą buvo vežama žemės ūkio technika, kurios tuo metu labai trūko.

Kai kurie bandė investuoti Lietuvoje ir joje pradėti savo verslą. Deja, nedaugeliui tai pavyko. Tačiau bene daugiausia buvo tokių, kurie kalbėjo apie išplitusią korupciją, įvairiausias kliūtis norintiems atgauti išlikusias sodybas, naujųjų valdininkų išsisukinėjimus, o kartais net neslepiamą neapykantą, iš dalies atsineštą dar iš sovietmečio, iš dalies paremtą gandais ir išankstinėmis nuostatomis.

M. Treinys išeivijos spaudoje rašė keliomis temomis. Jis analizavo atkurtos nepriklausomos Lietuvos realijas ir netolimos istorijos pamokas, nagrinėjo žymių Pirmosios Respublikos intelektualų – Fabijono Kemėšio, Domo Cesevičiaus, Jono Prano Aleksos ir kt. – darbus, aptarinėjo tautiškumo ir pilietiškumo ugdymo kryptis. Abejingų jo straipsniams skaitytojų nebūdavo. Juos mėgo net ir naujausios kartos, vadinamųjų

„trečiabangių“, atstovai. Žinoma, tik tie, kurių išprusimas leido suprasti profesoriaus straipsnių turinį.

ISTORIJOS VĖTROSE

1996 m. rugpjūčio 30 d. „Dirvoje“ Lietuvos Respublikos Seimo Lietuvių tautininkų sąjungos frakcijos nariai M. Treinys ir L. Milčius straipsnyje „Lietuvos istorija: kokia ji buvo ir galėjo būti?“ rašė: „Tautos ir valstybės praeitį galima tik vertinti, o ateitį – tik prognozuoti. [...] Taigi, istorijos vyksmo praeityje analizė visada yra tik padarytų sprendimų sėkmės, klaidų ir neišvengiamybių išryškinimas, pagaliau susiklosčiusios išorinės ir vidinės situacijos aptarimas [...]. Tačiau ir šitokia analizė gali palengvinti valstybininko darbą ieškant galimų istorijos tęsinių ateityje, leidžia prognozuoti galimus istorijos posūkius ir sudaro prielaidą pasirinkti tokius sprendimus, kurie tautai ir valstybei būtų palankiausi: duotų didžiausią naudą ar mažiausią neišvengiamą nuostolį.“

Toliau išsakoma mintis, kad Lietuva prarado Vilniaus kraštą ne tik dėl jai nepalankaus karinių pajėgų santykio, nedraugiškos kai kurių Vakarų Europos valstybių pozicijos, bet ir dėl tuometinio nepakankamo politinio subrendimo, menkos diplomatinės patirties. Antrasis straipsnyje nagrinėjamas momentas aprėpia 1938–1940 metų įvykius: Lenkijos ultimatumą – užmegzti diplomatinius santykius, t. y. pripažinti, kad atsisakoma reikalavimo grąžinti Vilnių; prievartinį Sovietų karinių dalinių įvedimą; veidmainišką Vilniaus „grąžinimą“ Lietuvai ir netrukus įvykusią visos valstybės okupaciją bei prijungimą prie Sovietų imperijos. Autoriai pabrėžia, kad pasipriešinimo Sovietų agresijai scenarijus būtų buvęs itin pavojingas tautai, nes nė viena kaimyninė valstybė nebuvo nusiteikusi padėti Lietuvai. Vakarų didžiosios valstybės ją paliko agresyvių „lokalinių jėgų“ valiai, o jos okupaciją vertino tik apsimestinės moralės lygmeniu.

Tik tautos pokarinis priešinimasis okupaciniam režimui ir išeivijos pastangos lėmė, kad kai kurios Vakarų šalys nutarė nepripažinti Lietuvos prievartinio prijungimo prie Sovietų imperijos fakto ir per visą pokarinį laikotarpį laikyti tiek Lietuvą, tiek ir kitas Baltijos valstybes

DIRVA

LIETUVOS ISTORIJA: KOKIA JI BUVO IR GALĖJO BŪTI?

Dr. Leonas MILČIUS,
Prof. Mečislovas TREINYS
Lietuvos Respublikos Seimo
LTS frakcijos nariai

Sakoma, kad tautos ir valstybės istorija yra tokia, kokia ji buvo: jos nepakartosi. Praeitį galime tik nagrinėti ir vertinti, o ateitį numatyti. Tačiau ir labai kruopščiai numačius istorijos vyksmą, ne visada pavyksta išvengti galimų neigiamų pasekmių. Ypač tai būdinga valstybėms, kurios neturi didelės karinės galios ir nėra saugios geopolitiškai. Tokioje padėtyje buvo, yra ir, matyt, bus Lietuva.

Nagrinėdami valstybės istoriją, visada galime apsvarstyti tik jos padarytus politinius sprendimus, išryškinti pasiekimus ir klaidas. Tačiau ir tai gali palengvinti užtvarą nuo bolševizmo plitimo.

Panagrinėkime, kokie galėjo būti kiti Vilniaus krašto problemos sprendimai:

1. Jeigu Sovietų Rusija būtų sumušusi Lenkiją, ji ją tuoj pat būtų susovietinusi, o mums grąžinusi visą teritoriją, numatytą 1920 m. liepos 12 d. sutartyje. Toks sprendimas būtų buvęs mums palankus, bet mažai tikėtinas.

2. Padariusi tai, kas išvardinta pirmajame punkte arba net ir negrąžinusi Vilniaus krašto, Sovietų Rusija būtų atėjusi į Lietuvą "daryti revoliucijos" ir ją prisijungusi. Toks sprendimas – labiau kraštą okupavo, neturėdama į jį jokių teisių.

* * *

Tiek Lietuvos, tiek kitų valstybių padaryti sprendimai dėl Vilniaus ir Klaipėdos kraštų sudarė tam tikrus pretekstus plėtotis įvykiams Lietuvoje 1938 - 1940 metais ir vėliau. Tačiau tų įvykių tikroji – pagrindinė priežastis taip pat iškilo ne Lietuvoje. Ją sąlygojo pasikeitęs didžiųjų valstybių jėgų santykis ir bręstantis jų susidūrimas. Kokios galėjo būti kitos šių pokyčių galimybės ir kokia linkme jos galėjo pakreipti Lietuvos istoriją?

1. Jeigu 1938 metais

Leono Milčiaus ir Mečislovo Treinio straipsnio apie Lietuvos istoriją Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvių laikraštyje „Dirva“ (1996 m. rugpjūčio 30 d., p. 1) faksimilė.

okupuotomis, t. y. turinčiomis moralinę teisę priešintis okupaciniam režimui. Tačiau Lietuvos aneksija nebuvo visuotinai pasmerkta, nebuvo taikomos jokios ekonominės sankcijos, nesiryžta imtis nei politinės, nei realios diplomatinės izoliacijos. Vakarų valstybių reakcija iki pat 1991 m. pučo Maskvoje buvo vangi ir nevieninga.

Ypač aktuali išeivijai tema nagrinėjama straipsnyje „Tautos ir jos žemės jungtis“, kurį derėtų vadinti istoriografine studija, išspausdinta šešiuose „Dirvos“ numeriuose (nuo 1996 m. kovo 14 d. iki balandžio 30 d.). Autorius pažymi, kad „tik tautos žemėje realiai gali būti įgyvendinamas jos tikslas – sukurti savo valstybę. [...] **Visa tautos žemė** – tai gerokai daugiau, negu atskirų jos narių bei valstybės nuosavybes teise turimų sklypų visuma.“

Šioje studijoje apžvelgiami lietuvių žemės ploto pokyčiai, susieti su žemės tautos ir tautos žemės sąvokomis. Autorius pabrėžė, kad lietuvių tautos etninę žemę sudaro ne tik dabartinė mūsų valstybės teritorija, bet ir vakarinis Baltarusijos (Gudijos) pakraštys, dabar Lenkijos valdomas Seinų–Punsko kraštas ir Šiaurės Rytprūsių dalis – Prūsų Lietuva. Visose šiose dabar Lietuvai nepriklausančiose žemėse vyko, o kai kur ir iki šiol tebevykdoma, arši nutautinimo politika. Lietuvių kalba ir lietuviškoji kultūra agresyviai išstumiama primetant naujųjų valdytojų doktriną, savąją teisinę bazę, suslavinant gyventojų vardus ir pavardes, keičiant vietovardžius, niekinant bei griaunant tautos istorijos ir kultūros paminklus. Studijoje nėra net užuominos, kad dabartinė Lietuvos vyriausybė iškeltų valstybės sienų peržiūrėjimo klausimus, tačiau jos pareiga – rūpintis etninėse žemėse gyvenančiais tautiečiais, nenutylėti dabartinių šių žemių valdytojų vykdomų nusikaltimų ar istorinių faktų iškraipymo.

Studijoje akcentuojama, kad „esminis tautos nario įsipareigojimas – visomis išgalėmis ginti šalies nepriklausomybę ir saugoti valstybės teritorijos vientisumą“. Genetinė jungtis pati savaime neišnyksta net asmeniui išvykus gyventi svetur. Autorius teigia, kad asmens genetiniai ryšiai su žemės tauta (tuo pačiu – ir su tos tautos žeme) nutrūksta tik vienu atveju – jam savanoriškai pasirinkus kitos valstybės pilietybę. Kai tautos narys, „aplinkybių paveiktas arba dėl svetimos prievartos pasitraukia iš žemės tautos ir apsigyvena kitoje šalyje, [...] genetinė jungtis su žemės tauta išlieka nenutrūkusi, todėl ir ryšys tiek su savo etnine žeme, tiek ir tos tautos žeme gali būti lengvai atkuriamas“.

Dirbdamas JAV lietuvių savaitraščio „Dirva“ redaktoriumi, sužinojau apie daugybę atvejų, kai Antrojo pasaulinio karo pabėgėliai, dėl tuo metu vyravusio „politinio korektiškumo“ vadinti „dypukais“ („išvie-

tintais asmenimis“, angl. – *displaced persons*), gavę nuolatinio gyventojo statusą, atėjus numatytam laikui, nesiekė priimti JAV pilietybės. Ypač tai buvo būdinga buvusiems Lietuvos kariškiams, kurie atsisakymą tapti kitos valstybės piliečiais motyvavo Lietuvai duota priesaika, nors puikiai suprato, kad taip jie praranda JAV piliečiams teikiamas garantijas. Dauguma tų asmenų, kurie dėl puikiai suprantamų, nuo jų nepriklausančių istorinių ir juridinių aplinkybių tapo JAV piliečiais, niekada nenutraukė savo dvasinių ryšių su Lietuva ir aktyviai prisidėjo prie to, kad JAV niekada nepripažintų Lietuvos prijungimo prie SSRS.

Šioje studijoje autorius labai išsamiai analizavo bandymus destabilizuoti padėtį atkurtoje Lietuvos valstybėje, ypač Rytų Lietuvoje – Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose bandant panaudoti nutautusius asmenis, kurių tėvai arba jie patys savanoriškai nutraukė ryšius su žemės tauta, klastojant statistinius duomenis apie gyventojų tautinę sudėtį arba istorijos faktus apie šių teritorijų administracinę priklausomybę. M. Treinys akcentavo, kad mūsų valstybės pareiga nuosekliai dirbti su nutautėjusiais asmenimis, padėti jiems atrasti ir įvertinti savo etnines šaknis. Tarp tokių priemonių autorius mini būtinybę „sudaryti realią galimybę lietuviškai ir nelietuviškai kalbantiems žemės tautos nariams dvasiškai suartėti, [...] įveikti priešiškų jėgų pastangas nutolinti nuo tautos kamieno daugelį Rytų Lietuvos gyventojų – autochtonų“. Išeivijai ypač svarbus autoriaus teiginys, kad „pasaulio lietuviams turi būti sudarytos sąlygos atgauti (ar įgyti) Lietuvos Respublikos pilietybę, dalyvauti Lietuvos politiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime“.

Praėjus dvidešimčiai metų nuo šios studijos paskelbimo nauji pilietinės visuomenės formavimo iššūkiai dar labiau išryškino joje išdėstytų teiginių aktualumą ir toliaregiškumą. Ypatingą pavojų tautų egzistavimui ir tautinės kultūros raidai kelia ne tik sovietinės ideologijos įtakoje tebegyvenančių asmenų postringavimai apie betautę „tarybinę liaudį“, bet ir keistai su tokiomis pažiūromis sutampantys kai kurių Europos Sąjungos vadų pasisakymai, kad tautiškumas neva yra tapęs istorine atgyvena, kurios derėtų atsikratyti.

Globalizmo apologetų užmačios niveliuoti įvairių valstybių piliečių gyvenseną diegiant vienodus vartojimo įpročius, proteguojant primityviosios bendravimo priemonės „Globish“ (sudarkytos anglų kalbos)

vartojimą, reikalavimai keisti nacionalinius raidynus įtraukiant jiems nebūdingas ir visiškai nereikalingas papildomas raides *(w, x, q)* yra susiję su bandymais iškreipti Europos Sąjungos idėją ir paversti ES ne laisvų savarankiškų valstybių sąjunga, o viršvalstybiniu dariniu – unitarine valstybe, kurioje tautiškumui nebepaliekama vietos. Tačiau studijos autorius įspėja, kad tautiškumas yra „svarbiausias žmonijos kultūrinio ir dvasinio paveldo įvairovės nešėjas, visų jos galimybių laboratorija".

TAUTOS KULTŪROS TRADICIJŲ ŠIUOLAIKINĖ PRASMĖ

Mečislovo Treinio publicistikoje, skirtoje užsienio valstybėse gyvenantiems lietuviams, dėl įvairių politinių ar net ekonominių aplinkybių iš gimtojo krašto išblokštiems Lietuvos piliečiams ar lietuviškų šaknų turintiems kitų valstybių piliečiams, labai daug dėmesio skiriama šiuolaikiškam tautos tradicijų vaidmens suvokimui. Gyvendami toli nuo tėvynės, įvairiatautėje ar net visiškai besiskiriančioje nuo lietuviškosios kultūrinėje aplinkoje, tiek patys išeiviai, tiek juo labiau jų palikuonys įsiliejo į dažniausiai visiškai kitokią kultūrinę aplinką ir perėmė kitų tautų patirtį, todėl neretai nebesuvokia tautinių tradicijų kilmės ir prasmės.

Šią atskirtį didina ir politinės aplinkybės. Pavyzdžiui, JAV, Kanadoje, Pietų Amerikoje ar Australijoje apsigyvenę Lietuvos piliečiai – Antrojo pasaulinio karo pabėgėliai – nuo gimtojo krašto buvo izoliuoti vadinamąja geležine uždanga ir juos gana dažnai pasiekdavo iškreiptos ar net melagingos žinios. Patikrinti, kurie faktai yra objektyvūs, o kurie – atviras įžūlus melas, dažnai būdavo labai sunku. Vyresniosios kartos turėta ankstesnė kultūrinė patirtis ir politinė nuovoka ne visada galėjo pasitarnauti kaip filtras, leidžiantis atskirti objektyvius faktus nuo sovietinės demagogijos ir komunistinės propagandos.

Pastovi sovietinė propaganda, nuolat akcentuojanti neva šio režimo valdomose šalyse įgyvendinamą socialinę lygybę ir demokratines reformas, buvo paveikusi ir mažiau politiškai užsigrūdinusią išeivijos dalį. Tuo galima paaiškinti, kad kelis dešimtmečius po Antrojo pasaulinio karo Jungtinėse Valstijose buvo leidžiami komunistinės pakraipos lai-

kraščiai „Laisvė“ bei „Vilnis“ ir platinami okupuotoje Lietuvoje. Šių laikraščių redaktoriai ir aktyviausi autoriai būdavo kviečiami į Lietuvą ir čia pristatomi kaip socialinę pažangą, visų socialinių sluoksnių (klasių) lygybę propaguojantys ir kapitalizmo blogybes demaskuojantys lietuvių išeivijos veikėjai.

Kultūrinė aplinka nėra pastovi, besiremianti tik ilgaamžėmis tradicijomis. Kintanti socialinė ir politinė situacija suformuoja kitus įpročius iškeldama seniai pamirštus įvykius ir suteikdama jiems naują prasmę arba naujas jų paminėjimo formas. Straipsnyje „Piliakalnių liepsnos prasmė“ („Dirva“, 1996 m. liepos 16 d.), M. Treinys aptaria besiformuojančią tradiciją: liepos 6-ąją, dabar minimą kaip Valstybės dieną, susietą su spėjama Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo diena, paminėti uždegant laužus ant piliakalnių. Vyresniajai kartai, ypač išvykusiems iš Lietuvos Antrajam pasauliniam karui baigiantis, tokie nauji gimtojo krašto kultūros reiškiniai gali būti sunkiai suprantami, laikomi tik naujųjų laikų elgsenos bruožais, duokle modernizmui ar jaunimo polinkio šėlti apraiška.

Autorius primena, kad laužai ant piliakalnių nėra menkavertis naujadaras, o „mūsų protėvių sukurtos valstybės amžinumo paminėjimas, jos tęstinumo įprasminimas, pasiryžimo ją ginti raiška“. Toli matomos ant piliakalnių ir aukštų kalvų uždegtų laužų pašvaistės įspėdavo apie gresiantį pavojų, artėjantį priešą ir kviesdavo susitelkti. Kartais tokie kvietimai būdavo labai veiksmingi ir lemdavo įspūdingas pergales, pavyzdžiui, Saulės mūšio (1236 m.), kai Kalavijuočių ordino sutriuškinimas suteikė ilgą atokvėpį besiformuojančiai Lietuvos valstybei. Tačiau M. Treinys primena, kad vienybės šauksmą tuometiniai valdovai ne visada išgirsdavo arba nepajėgdavo suprasti, kad baltų gentys yra vienos tautos dalys. Besiaiškindami, kuris iš jų yra svarbesnis ar gebantis geriau orientuotis mūšio lauke, jie nebesugebėdavo susitelkti iškilus naujam pavojui: „Ir krito žemė po žemės, gentis po genties, o jų uždegti pavojaus laužai pamažu geso, priešo raitelių sutrypti ar užlieti savųjų gynėjų krauju.“ Kaip tik todėl LDK, – viena galingiausių Europos valstybių, aprėpusi didžiulę teritoriją nuo Baltijos iki Juodosios jūros, – atlaikiusi tiek totorių mongolų, o vėliau maskvėnų, tiek germanų ir Osmanų imperijos antpuolius ir turėjusi didžiulės įtakos dabartinės Europos žemėlapio susiformavimui, buvo suskaldyta ir sunaikinta.

Istorija rodo, kad Didžiosios Lietuvos karalystės, kurią patys svetimų istorijos perrašinėtojų įtakojami pravardžiuojame kunigaikštyste (pamiršę ne tik Mindaugą, bet ir Vilniaus įkūrėją Gediminą, niekada savęs nevadinusį kunigaikščiu, ir Vytautą, kuriam jau buvo skirta Lietuvos karaliaus karūna), pamokos nebuvo gerai išmoktos nei prieš kelis šimtmečius, nei pakankamai prisimenamos dabar. Autorius primena, kad „pro nebesaugomus Vakarų vartus toli iki Elbės prasiveržė Josifo kariauna ir daugelio Europos šalių žmones privertė mokytis naujosios (bolševikinės) evangelijos. Už pastangas valdyti Europos centrą išdidieji Rytai ir Vakarai sumokėjo dešimtimis milijonų gyvybių."

Šiais laikais vienybės idėjai išoriškai lyg ir pritariama, tačiau išlįsti iš už savojo kiemo tvoros daugeliui dabartinių premjerų ir prezidentų niekaip nesiseka: tegu agresorius muša kaimyną, bet jei manęs neužkabina, su juo prekiausiu ir į jo „pergalių" minėjimus važinėsiu. Todėl minėtajame straipsnyje autorius pranašiškai įspėja, kad „Rytai ir Vakarai gali būti susitarę", bet džiaugtis tuo nereikėtų, nes „ankstesnieji susitarimai, padaryti už mūsų nugaros, mums būdavo pražūtingi". Todėl ir „Liepos 6-osios laužai ant piliakalnių – [...] didžioji dvasinė repeticija tautai, jai ruošiantis amžinai pareigai, kurios likimas dar gali pareikalauti."

Šios M. Treinio idėjos labai taikliai papildo išeivijos autorių darbus, kuriuose nagrinėjama tautiškumo svarbos ir šiuolaikinės jo prasmės tematika. Tai žurnalisto ir visuomenės veikėjo Leonardo Valiuko „Lithuania. Land of Heroes" („Lietuva. Didvyrių žemė", 1962), tautinių šokių kolektyvų vadovės Genovaitės Dumčiūtės-Breichmanienės „Mylėjome Lietuvą iš tolo" (1996), ilgametės vienintelio išeivijos dienraščio „Draugas" redaktorės Danutės Brazytės-Bindokienės „Lietuvių papročiai ir tradicijos išeivijoje" (1989), Jono Jurkūno, Leono Kriaučeliūno ir daugelio kitų publikacijos bei jų praktinė veikla puoselėjant tautiškumą toli nuo Tėvynės.

PRISIMINIMAI APIE MEČISLOVĄ TREINĮ

STUDIJŲ DRAUGAS

Bronius Palšauskas

Studentų grupėje buvome penki vyrai – Petras, Vincas, Algis, Mečislovas ir aš. Mudu su Mečislovu greitai vienas kitą supratome. Dar talkininkaujant kolūkyje, mūsų bendravimas perėjo į draugiškus santykius, mėgdavome užduoti vienas kitam klausimus, kiek kuris turime daugiau žinių iš spaudos, laikraščių, bendrojo išsilavinimo. Tai buvo mūsų savotiška viktorina. Supratau, kad Mečislovo žinios buvo kur kas gilesnės ir išsamesnės nei mano.

Pirmaisiais studijų metais Kaune drauge su Mečislovu daugiau kaip vienus metus gyvenome Žaliakalnyje, Algirdo gatvėje, pas šeimininkus, tolokai nuo Akademijos rūmų. Nors buvome skirtingų charakterių ir iš skirtingų Lietuvos kraštų, nė karto nepasitaikė, kad tarp mūsų būtų kilęs nors menkiausias nesusipratimas, nepasitenkinimas. Todėl su juo buvo labai lengva, paprasta ir malonu bendrauti. Mečislovas niekada neparodė, kad kuo nors yra pranašesnis, visada buvo geranoriškas ir tolerantiškas, pakantus, gerbė kito nuomonę. Įspūdį darė Lietuvos istorijos, jos praeities žinojimas, patriotiškos nuostatos.

Akademijai persikėlus į Noreikiškes, su kurso draugu Antanu į paskaitas važinėjome iš miesto, o Mečislovas persikėlė gyventi į bendrabutį, to-

dėl matydavomės tik per paskaitas. Besimokant aukštesniuose kursuose, skleidėsi Mečislovo išskirtiniai gabumai, o žiniomis bei erudicija jis buvo kur kas pranašesnis už visus bendramokslius, matėsi, kad turi aiškų tikslą ir jo kryptingai siekia. Studijuojami dalykai jam sekėsi gerai ir labai gerai. Mečislovas gyvenimui ruošėsi labai atsakingai, nesitenkino vien dėstomų dalykų išklausymu. Be ekonomikos studijų, esperanto kalba palaikė ryšius su pasaulio šalių jaunimu, gaudavo daug laiškų ir adresų, kurių ir man ne kartą yra davęs. Per visą studijų laiką turėjo retą bendravimo ir vaizdingo kalbėjimo dovaną. Prieš paskaitas ar šiaip laisvalaikiu mėgo bendrauti su kurso draugėmis, visus užkrėsdavo gera nuotaika, nevengdavo linksmo sąmojaus, papokštaudavo, buvo tikras grupės lyderis ir siela.

Baigdamas studijas, Mečislovas turėjo valios ir atkaklumo gerai išlaikytus egzaminus perlaikyti iki labai gero įvertinimo, todėl vienintelis iš visos grupės studijas baigė su pagyrimu.

Po studijų visi išsiskirstėme po Lietuvą dirbti savų darbų. Ryšiai ir bendravimas su Mečislovu nutrūko. Tik vienąkart, po penkerių metų, bendramoksliai suvažiavome į susitikimą, kurio vienas organizatorių buvo jis.

Dabar tenka labai gailėtis, kad praleista progų daugiau pabendrauti su Mečislovu. Viską atidėliojau tam laikui, kai nuo darbų būsime laisvesni, išeisime į pensiją, tačiau tokios svajonės jau niekada nebeišsipildys.

BERNIOKAS „IŠ PA UTENAS“

Algirdas Slidžiauskas

Kai man buvo pasiūlyta pasidalyti mintimis apie prof. M. Treinį, ėmiau dar kartą sklaidyti studijų metų nuotraukų albumą. Atsiminiau daug šviesių akimirkų apie mūsų studentišką gyvenimą.

Į Lietuvos žemės ūkio akademiją 1960 m. suvažiavome iš įvairiausių Lietuvos vietų ir nevienodo amžiaus: vieni jau tarnavę sovietinėje armijoje, kiti – tik baigę vidurines mokyklas. Mečys (taip jį visada vadinome) jau buvo baigęs Klaipėdos buhalterinės apskaitos žemės ūkio

technikumą ir gebėjo rimtai diskutuoti su kai kuriais dėstytojais. Laikas nesuvaldomai bėgo. Išliko atmintyje keli studentų gyvenimo epizodai.

Pagal vienos egzaminų sesijos rezultatus mūsų grupė užėmė pirmąją vietą Akademijoje. Dovanų gavome kelionę į Estiją. Ir dabar atsimenu studentiškus šokius, valgio gaminimą 3-iojo bendrabučio virtuvėje, svogūnų ir bulvių „įsigijimus“.

Per penkerius metus keitėsi grupės nariai ir jų skaičius. Dalis buvusių draugų dėl įvairių priežasčių mus paliko. Mečys man buvo ypač artimas, nes abu kilę iš Rytų Aukštaitijos: jis iš „pa Utenas“, o aš – iš Ignalinos. Be to – „kambariokai“ studentų bendrabutyje. Jau studijų metais matėme, kad Mečys gyvenime toli nueis, daug pasieks.

Kai baigėm Akademiją, mūsų keliai išsiskyrė. Kaip ir tikėjomės, Mečys pasuko pedagogo ir mokslininko keliu. Aš grįžau į gimtąjį Ignalinos rajoną, ten ėjau įvairias pareigas: buvau tarybinio ūkio direktorius, dirbau rajono Žemės ūkio valdyboje ir Vykdomajame komitete.

1978 m. likimas lėmė man ateiti dirbti į tuometinę Ministrų Tarybą. Retkarčiais susitikdavome su Mečiu Vilniuje. Vėliau, kai jis buvo Aukščiausiosios Tarybos deputatas, Seimo narys, dirbo Žemės ūkio ministerijoje, turėdavome apie ką pakalbėti ir padiskutuoti įvairiomis Lietuvos žemės ūkiui aktualiomis temomis. Ir dabar labai malonu skaityti Mečio dovanotas knygas su autografais.

Mečys nuo pat studijų dienų iki atsisveikinimo Petrašiūnų kapinėse, kur teko kalbėti grupės draugų vardu, paliko neišdildomą įspūdį kaip neeilinių gabumų žmogus, nusipelnęs mokslininkas, agrarinės politikos Lietuvoje plėtotojas.

NENUORAMA MEČISLOVAS

Genovaitė Petkutienė

Grupės draugų kompanija buvo įdomi ir išradinga. Žinoma, tada mums nerūpėjo globalinės Lietuvos problemos, gyvenome ta diena.

Tuomet mūsų mąstymas buvo paveiktas socialistinės ideologijos, todėl marksizmo-leninizmo seminaruose šnekėdavome nei šį, nei tą. Kartą, aktyviai nagrinėjant komunizmo statytojo kodeksą, atsitiktinai pažvelgusi į Mečislovą, pamačiau jo atlaidžiai ir geranoriškai besišypsančias akis, kurios tarytum sakė – broleliai, viskas yra ne taip. Daugumos mūsų jaunatviška energija veržėsi per kraštus, o Mečislovas visada buvo santūrus, korektiškas, pastabus ir dalykiškas.

Laisvalaikiu lankėme įvairius renginius: sporto ir meno saviveiklos būrelius, Mečislovas gi dažniausiai eidavo į studentų skaityklą arba miesto bibliotekas. Jis buvo nepaprastai žingeidus, todėl anksti įsitraukė į Akademijos Studentų mokslinės draugijos veiklą, tapo Kauno miesto esperantininkų klubo nariu ir visai neblogai buvo įvaldęs šią kalbą. Tai atvėrė jam galimybes pabendrauti su kitų šalių žmonėmis, plėsti savo akiratį.

Jam rūpėjo daugybė dalykų. Ypač įdomu buvo su juo pakalbėti apie Lietuvos istoriją, žymius šalies žmones, jų likimus bei nuveiktus darbus. Viena grupiokė atsimena, kaip įvyko ginčas tarp kelių studentų dėl Žalgirio mūšio datos, jį labai greitai išsprendė Mečislovas ne tik pasakydamas tikslius metus, bet ir pateikdamas argumentus. Ji pasakojo: „Kartą labai nustebau, kai paskaitos metu pamačiau, kaip Mečilovas po stalu šnarena kažkokius nematytus laikraščius. Duok ir man pačiupinėti ar bent pauostyti, – nesitvėriau smalsumu. Mečislovas labai atsargiai juos parodė, nes tai buvo uždraustas vaisius – JAV leidžiami laikraščiai „Draugas“, „Dirva“. Iš kur juos buvo gavęs, nepasakė.“

Mečislovas rūpinosi savo pasaulėžiūros formavimu, turėjo tokių žinių ir informacijos, kuri sovietiniu laikotarpiu buvo tiesiog neprieinama. Dar studijų pradžioje jis su keliais Studentų mokslinės draugijos aktyvistais suorganizavo kelionę į Vilnių. Klerančiu Akademijos autobusiuku nutarškėjome į sostinę ir ilgai Rasų kapinių brūzgynuose ieškojome Jono Basanavičiaus ir Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kapų, nes nežinojome, kur jie palaidoti, ir džiaugėmės suradę. Po to su didžiausiu susižavėjimu apžiūrėjome Šv. Onos bažnyčią, ilgai akimis glostėme Vilnių žvelgdami į jį nuo Gedimino kalno.

Mečislovas buvo tvarkingas, racionalus ir teisingas. Atrodo, trečiame kurse buvo sumažintas Akademijos biudžetas ir nutrauktos stipen-

dijos silpniau besimokantiems studentams. Tada mūsų grupės seniūnas buvo Mečislovas, jis pareiškė, kad grupei skirtas stipendijų fondas bus padalytas visiems po lygiai. Nors tada jis gaudavo padidintą stipendiją, bet pinigų draugams nepagailėjo.

Mečislovo ekonominiai gebėjimai grupėje greitai buvo pastebėti ir įvertinti. Baigę trečią kursą, išvažiavome atlikti gamybinę praktiką į „Išlaužo“ kolūkį Prienų rajone. Vos spėjome įsikurti ir aptarti organizacinius reikalus, grupiokas Vincas dalykiškai išdėstė pirmininkui: „Turime savo buhalterį. Jis tiksliai suskaičiuos mūsų atliktus darbus, išlaidas maistui, kitoms reikmėms ir nustatys, ar uždirbome, ar liekame skolingi jūsų kolūkiui.“ Mečislovas tvarkė buhalteriją ir dirbo visus darbus su visa grupe. Darbuotis drauge su juo buvo įdomu, nes jis buvo gana šmaikštus, žinojo daugybę anekdotinių situacijų, mokėjo taikliai pasišaipyti iš „šviesaus kolūkinio rytojaus“.

Po trečio kurso daug grupės vaikinų dėl įvairiausių priežasčių perėjo mokytis į neakivaizdinį skyrių. Kartą nuvažiavome į svečius pas grupės draugą Petrą, kuris dirbo pirmininku Raseinių rajone. Vyko kolūkio ataskaitinis susirinkimas, kuriame, aišku, mes nedalyvavome, tačiau į koncertą nuėjome. Salė maža, žmonių daug. Susėdome pirmoje eilėje, rankas vos ne ant scenos pasidėjome. Dainavo Nelė Paltinienė ir Eugenijus Ivanauskas. Po koncerto Mečislovas tarstelėjo: „Taip „arti meno“ dar niekada nebuvau buvęs.“

Mečislovas turėjo puikų humoro jausmą, labai mielai prisidėdavo prie visokių išdaigų ir juokelių. Kartą grupelė „aktyvistų“, tarp jų ir Mečislovas, sugalvojo nusileisti iš Akademijos bendrabučių į Marvelę, kur augo vešlios daržovės. Sargas greitai pajuto niekadėjus. Vienam jų, nubėgusiam Kauno link, sakėsi pylęs iš druskinuko. Pataikė ar ne, nebeatsimename.

Tame pačiame „Išlaužo“ kolūkyje buvome apgyvendinti mokykloje prie pat kapinių. Viena grupiokė užsiėmė lovą prie lango nuo kapinių pusės. Kartą naktį ji pajuto, kad nuo lovos slenka jos apklotas. Nieko nesakydama tyliai jį užsitraukė, tačiau neilgai trukus jis vėl ėmė slinkti. Bėgant per nugarą šiurpuliukams, sunerimusi vėl jį pasitaisė. Bet kai trečią kartą apklotas visu smarkumu nučiuožė nuo lovos, ji ne juokais išsigando ir sukėlė visas merginas. Gerai apžiūrėjusios pamatėme, kad

prie vieno apkloto kampo pririšta virvelė ir iškišta per langą. Tada atsiminėme, kad vakare įtartinai ilgai ant lovos sėdėjo Mečislovas...

Kitą kartą viena mūsiškė, vakare grįžusi į bendrabutį, rado kambario drauges jau sugulusias. Jai buvo pasiūlyta gesinti šviesą ir eiti miegoti. Atsigulusi ji pajuto, kaip sujudėjo geležinės lovos apačia. Nieko nesuprasdama gulėjo toliau, tačiau kai lova pajudėjo smarkiai, išgąstis buvo nemenkas, o nuostaba dar didesnė, kai iš po lovos išlindo Mečislovas.

Nepaisant išdaigų, jis buvo draugiškas ir paslaugus. Niekada neatsisakydavo padėti, patarti, suprasdavo iš pusės žodžio. Mūsų Lida sakė, kad gal iki šiandien nebūtų išsprendusi buhalterinės apskaitos uždavinio, kurį išsitraukė per egzaminą, jei Mečislovas nebūtų padėjęs.

Tai toks Mečislovas išliko mūsų studijų atsiminimuose, nuo pat jaunystės supratęs, kad dvasinių ir moralinių vertybių puoselėjimas yra žmogaus gyvenimo pagrindas bei priemonė išlikti.

PROFESORIAUS JONO PRANO ALEKSOS ATMINIMO SAUGOTOJAS

Valentinas Aleksa

Apie Lietuvos žemės ūkio akademijos docentą Mečislovą Treinį pirmą kartą išgirdau 1988 m. vasarį iš mano senelio Juozo Konrado Aleksos, vieno Žemės ūkio akademijos Dotnuvoje ir Veterinarijos akademijos Kaune kūrėjų, antrosios žmonos Ievos Andriulytės-Aleksienės, pedagogės, istorikės, muziejininkės. Pasakodama apie Aleksų giminę, ji užsiminė, kad senelio brolio, pirmosios Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro Jono Prano Aleksos moksliniu palikimu ir gyvenimu domisi doc. M. Treinys. Tada tą pavardę gerai įsidėmėjau.

1988 m. birželį susibūrė Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis ir mūsų krašte prasidėjo ypatingi istoriniai įvykiai. Tų metų rugsėjo mėnesį išdrįsau paskambinti M. Treiniui dėl mūsų susitikimo. Jis maloniai pakvietė mane sutartu laiku atvykti į jo namus. Tada jis gyveno Kaune,

Partizanų gatvėje. Šnekėjomės apie Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdį, šalies ir tautos ateitį, taip pat apie iškilesnius Aleksų šeimos giminaičius. M. Treinys jau per pirmąjį susitikimą paliko išmintingo, gero ir malonaus žmogaus įspūdį. Nuo tada mus siejo labai draugiški ir dalykiški ryšiai.

Po 1990 m. kovo 11-osios ir vėliau jau su profesoriumi M. Treiniu dažnai pasikalbėdavome telefonu, kartais susitikdavome, pasidalydavome turima informacija, pasikeisdavome senaisiais ir naujaisiais leidiniais. Paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, atsirado palanki teisinė galimybė pakelti iš užmaršties Sovietų Sąjungos okupacijos metais neminėtus valstybės, mokslo, meno ir kitus iškilius žmones, atkurti buvusias nepriklausomybės metų organizacijas. Lietuviai drąsiai ėmėsi žygių parsigabenti artimųjų tremtinių palaikus iš Sibiro. 1990 m. liepos 24 d. 5 val. ryto Vilniaus oro uoste nusileido lėktuvas su daugiau kaip 40 tremtinių palaikais. Tarp jų buvo ir pirmosios Lietuvos Respublikos kūrėjo J. P. Aleksos palaikai. Juos pasitiko giminės, buvę tremtiniai, monsinjoras K. Vasiliauskas, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirmininko pavaduotojas Česlovas Vytautas Stankevičius, kiti valdžios žmonės, tarp jų – ir Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos deputatas M. Treinys. Perlaidojant J. P. Aleksos palaikus Palangos kapinėse, jis pasakė labai nuoširdžią kalbą.

Daug kartų įvairiais reikalais teko lankytis naujuose profesoriaus namuose Akademijos miestelyje, Kauno rajone. Jo butas buvo įrengtas gražiai, visada čia buvo tvarkinga, o tokie svečiai kaip aš dažniausiai būdavo kviečiami į darbo kambarį. Kartais atvykdavau tik pusvalandžiui, o išvykdavau po dviejų ar trijų valandų, nes ilgėliau nesimačius vis atsirasdavo įvairių naujienų, įdomių žinių. Daugiausia kalbėdavomės apie Lietuvos valstybės, lietuvių tautos praeitį, dabartį ir ateitį. M. Treinys nuolat šypsodavosi, jo palaikoma bendravimo ir diskusijų atmosfera stebino ramumu.

Profesorius labai domėjosi pirmosios Lietuvos Respublikos ryškiausiomis valstybės ir mokslo asmenybėmis, tarp jų ir J. P. Aleksa. Labai vertino buvusio žemės ūkio ministro nuopelnus Lietuvai, neretai pabrėždavo, kad jis užima garbingą vietą tarp iškiliausių to laikmečio politikos veikėjų. M. Treinys kruopščiai atspausdino iš Sibiro parvežto

J. P. Aleksos rankraščio „Mano testamentas lietuvių tautai“ tekstą, kuris buvo parašytas išblukusiuose sąsiuvinio lapuose. Įdėjęs daug pastangų, surinko ir kai kuriuos kitus autoriaus darbus, sudarė ir išleido knygą „Ūkio, mokslo ir valstybės baruose“ (1999). Profesorius paskelbė dar du reikšmingus ir įdomius straipsnius apie J. P. Aleksą: „Jonas Pranas Aleksa ir ūkininkų vienybės ideologijos formavimasis nepriklausomoje Lietuvoje“ ir „Jonas Pranas Aleksa – žemės ūkio strategijos formuotojas pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpiu iki Seimų ir Seimų laikotarpiu (1918–1927)“.

Belieka apgailestauti, kad mirtis profesorių M. Treinį pasiėmė taip anksti. Ant jo darbo stalo liko nebaigti rašyti reikšmingi darbai. Visi, kurie artimiau pažinojome jį, supratome, kad Lietuva neteko darbštaus pedagogo ir mokslininko, iškilaus mąstytojo, kuris labai norėjo ir galėjo savo prasmingais darbais padėti Lietuvai.

ŽODŽIAI BENDRAŽYGIUI

Leonas Milčius

Prisipažinsiu – ilgai nesiryžau pradėti rašyti. O juk tiek metų kartu diena iš dienos dirbome. Ir ne tik dirbome. Lyg kokiame karo fronte kartu buvome, išgyvenome tiek daug, tokių reikšmingų ir karštų akimirkų, dalyvavome pačiose aštriausiose politinėse kovose, ieškojome, tarėmės, ginčijomės. Ir gal ne tiek ginčijomės, kiek vienas kito klausėmės. Ypač kai šimtus kartų matavome kelią iš Vilniaus į Kauną ir atgal. Aš vairuodavau, o jis kalbėdavo ir kalbėdavo. Ne kartą sau ir kitiems sakiau, kad tose kelionėse aš tarsi antrąją aukštąją mokyklą baigiau – mokyklą apie Lietuvą, jos istoriją, iškiliausias tarpukario asmenybes, tuometinę žemės reformą ir, žinoma, sovietinės okupacijos nusikaltimus Lietuvai. Apie tai, ką širdimi jausdavome tose kelionėse, ilgais vakarais Seimo viešbutyje toliau diskutuodavome, gilindavomės į tautininkų kaip politinės srovės istoriją. Jis atvedė mane į šią partiją, joje esu iki

šiolei. Kaip Nemunas teka per Lietuvą, taip tautinis jausmas, išdidumas, net skausmas privalo tekėti kiekvieno lietuvio širdyje.

Todėl ir nedrįsau pradėti rašyti, nes vis atrodė, kad taip tiksliai ir taip gerai, kaip rašė Mečislovas, aš neparašysiu. Juokais ne kartą jam sakydavau – jei kada reikėtų apie mane kokį straipsnelį rašyti, norėčiau, kad tik jis tai padarytų. O išėjo atvirkščiai. Ankstyva Mečislovo netektis viską apvertė. Dabar man tenka apie jį rašyti. Žinau, kad neparašysiu taip, kaip reikėtų, kaip derėtų, bet stengsiuosi rašyti nuoširdžiai. Ir žinau, esu įsitikinęs, kad taip, kaip jis į šių laikų šviesą iškėlė užmaršintus Lietuvos valstybininkus, mokslo ir tautos šviesuolius, patriotus, aš taip nesugebėsiu padaryti. Tikiuosi, kad kada nors bus iškeltas ir panaudotas Mečislovo rašytinis palikimas, pagarsintos jo mintys ir darbai, tęsiama „tautos ir jos žemės jungtis“. Esu įsitikinęs: jeigu įtvirtinant Lietuvos nepriklausomybę būtų labiau atsižvelgta į jo siūlymus, mes dabar turėtume geresnius rezultatus, tvirtesnę visuomenę.

Visose srityse Mečislovas pateisino profesoriaus vardą. Dalijosi unikaliomis žiniomis apie paribio Lietuvą, apie jos tikrąsias etnines žemes buvusiame Karaliaučiaus krašte, Lenkijoje, Baltarusijoje. Todėl, kai reikėdavo pareikšti tautininkų nuomonę, pagrindiniu ekspertu laikėme jį. Žinojome – jeigu Mečislovas pritars, pataisys dokumentą, jį galima skelbti.

Aukščiausiojoje Taryboje abu dirbome Agrarinėje komisijoje. Dešimtis kartų tekdavo kartu važiuoti į susitikimus ne tik savose apygardose, bet ir į tolimiausius Lietuvos kampelius, aiškinti žemės reformos įstatymus, išlikusio nekilnojamo turto grąžinimo klausimus. Vėliau Lietuvos Respublikos Seime dirbome atskiruose komitetuose: aš perėjau į Sveikatos, socialinių reikalų ir darbo komitetą, o Mečislovas liko Agrariniame komitete. Bet dėl to mūsų „tandemas“ tapo dar reikalingesnis ir svaresnis, nes kaimo žmogui labai rūpėjo ne tik žemė, bet ir pensija, kitos socialinės garantijos. Dažnokai ne tik žmonės, bet ir žurnalistai mus painiodavo rašydami „abu tautininkai, abu agrarininkai“.

Šiandien daug kas pamiršta, gaila – mažai ir užrašyta. Bet ir tai, kas liko, nušviečia Mečislovo politinę veiklą gražiu šviesos spinduliu. Jis vertas ne tik spindulio, bet ir gražiausios vaivorykštės Lietuvos padangėje.

MEČISLOVO TREINIO ASMENYBĖ

Vytautas Knašys

Mano atmintyje Mečislovas išliko gilus mokslininkas, mąstytojas, plataus akiračio politikas. Dar ir – publicistas, minties ir žodžio meistras. Orus, bet ne garbėtroška, kuklus eruditas, o daugeliui jį pažinojusiųjų – patikimas bendražygis, bičiulis.

Mečislovo kalba visada buvo argumentuota. Dėl to netgi aršiausi kritikai vengė jam oponuoti, verčiau stengėsi nepastebėti, apeiti jo argumentus. Iš kitos pusės, jis nevengė nei pačių oponentų, nei jų karčios kritikos. Tačiau gebėjo girdėti ir įsiklausyti į draugų ir kitaminčių žodžius. Didelė erudicija bei įgimta dalykinė tolerancija jam padėjo lengvai priimti neretai netgi labai drąsius sprendimus ir teikti valdžios institucijoms argumentuotus pasiūlymus bei patarimus.

Jis buvo didelis Lietuvos patriotas. Gerai išmanė jos istoriją, rūpinosi išlikusiu kaimo paveldu. Drauge su vyresniaisiais kolegomis Petru Vasinausku, Antanu Stancevičiumi, Mindaugu Strukčinsku ir kt. energingai siekė tarpukario ūkininkavimo patirtį pritaikyti atkurtoje nepriklausomoje Lietuvoje. Jie reiškėsi kaip stiprūs ir energingi tilto per laiko tėkmę praeitis–dabartis–ateitis statytojai.

Mečislovas buvo darbštuolis, net paskutinėmis gyvenimo dienomis kalbėjo apie nepadarytus ir naujus planuojamus darbus. Gaila, kad daug liko nepasakyta ir nepadaryta. Svarbiausia – neįsiklausyta, per mažai tartasi ir menkai pasinaudota didžiuliu žinių lobynu. Būtina studijuoti rašytinį jo palikimą, juo naudotis ir išsaugoti ateičiai. Specialistai ir istorikai kuo toliau, tuo daugiau atskleis šio garbingo žmogaus patarimų ateičiai.

TEBETIKIU MEČISLOVU IR JO DARBAIS

Algirdas Juozas Motuzas

Vėl ir vėl peržiūriu šios knygos rankraštį. Jame yra tarsi viskas, kas turėtų atskleisti iškilią inteligentišką profesoriaus Mečislovo Treinio asmenybę. Kartu dirbome Lietuvos žemės ūkio akademijoje, vieni kitus gerai pažinojome, branginome jo pedagoginį talentą, buvome pratę skaityti jautrius Lietuvos patrioto rašytus, tautine dvasia persmelktus, filosofiškai apmąstytus straipsnius, girdėti protingas kalbas. Daugumą periodiniuose leidiniuose skelbtų publikacijų sudėjome į Mečislovo vardu išleistą rinktinę „Tautos ir jos žemės jungtis“ (2011). Tebegirdime jo bendraamžių pasakytus žodžius: „Na ir gražų darbą jau esi padaręs. Kad taip mums iki Tavo darbštumo, profesionalumo ir talento.“ Ne viską jie atsiminė, ne viską ir aš aprašysiu, bet turiu pasidalyti tuo, ką brangaus nešioju atmintyje.

1960–1965 m. studijavome Akademijoje, aš – Agronomijos fakultete, jis – Ekonomikos. Ekonomikos fakulteto pavadinimą rašau apibendrintai, nors jis ne vieną kartą keitėsi. Vėliau kelių dešimtmečių kūrybinę veiklą atidavėme moksliniam ir pedagoginiam darbui savojoje *Alma Mater*.

Studijų metais buvome aktyvūs kultūrininkai, tuose baruose ne tik veikėme, bet ir rašydavome į Akademijos laikraštį „Žemės ūkio specialistas“. Mečislovas rašė gražia, sklandžia lietuvių kalba, nors ir nebuvo baigęs vidurinės mokyklos. Bet jo „daktarišku“ šriftu parašytus rankraščius ne visi gebėjome perskaityti. Tą darbą puikiai išmanė Mečislovo žmona Elena.

Aiškiai atsimenu mano kurso draugo Jono Švobos, vėliau buvusio ilgamečio „Valstiečių laikraščio“ redaktoriaus, ir Mečislovo sukeltą diskusiją apie to meto studentų kultūringumą. Jie drąsiai kalbėjo, kad dalis Akademijos studentų nėra tokie kultūringi, kaip derėtų aukštosios mokyklos auklėtiniams: per daug girtaujama, nekultūringai elgiamasi viešose vietose, nepaisoma bendrabučio tvarkos taisyklių. Kaip viešą faktą Mečislovas minėdavo „akademikų“ triuškinantį pralaimėjimą „medikams“ Kauno medicinos institute surengtose intelektualų varžytuvėse.

Jis siūlė rengti etikos paskaitas, iliustruojamas muzikos ir dailės kūriniais, organizuoti literatų, fotografijos ir kino mėgėjų būrelius, susitikimus su rašytojais, artistais. Mečislovas kvietė kurti ir puoselėti gražias studentiškas tradicijas: pirmakursių „fuksų“ šventinimą į studentus, diplomantų „priesaiką“, draugystės vakarus su gimininingos Veterinarijos akademijos studentais, kitus renginius pradėti Akademijos choro giedamu senuoju studentų himnu „Gaudeamus igitur“.

Prabėgus dešimtmečiui po Akademijos baigimo, jau eidamas docento pareigas Mečislovas atstovavo Ekonomikos fakultetui aukštosios mokyklos Studentų mokslinės draugijos (SMD) taryboje. Viename kasmetinės konferencijos susirinkime jis kritiškai vertino Akademijos studentų pasirodymą respublikinėje darbų apžiūroje. Ragindamas geriau pasirengti sąjunginiam taikomųjų žemės ūkio mokslų SMD darbų konkursui, jis kvietė nepamiršti tauraus olimpinio principo: „Ne vien pergalė svarbu, bet ir pats dalyvavimas“. Juk patirtis, įgyta rengiantis konkursui, bendras darbas su patyrusiais dėstytojais – didelė mokykla būsimiems geriems specialistams ir mokslininkams. O kur dar kova dėl Akademijos garbės!? Maždaug dar po dešimtmečio Mečislovas siūlė Akademijoje organizuoti Lietuvos agrarinės minties istorijos būrelį, kuriame galėtų nuolatos darbuotis entuziastai iš visų fakultetų, ieškoti galimybių skelbti geresnių SMD pranešimų santraukas.

Jo paviešinti būsimų ekonomistų koliokviumo raštu rezultatai prieš agrarinės ekonomikos egzaminą man primena šiais laikais LRT transliuojamą laidą „Klausimėlis“. Jis suminėjo tik kelias studentų užrašytas „auksines mintis“ apie žemės ūkio raidą Lietuvoje: „Panaikinus baudžiavą imta kurti kolūkiai“, „Valakų reforma įvykdyta po Antrojo pasaulinio karo“, „Kolūkiai buvo masiškai kuriami 1929 metais“... Studentų pavardžių docentas neminėjo, jam rūpėjo aptarti bendras tendencijas, kurios, jo nuomone, yra svarbesnės nei viena kita pavardė.

Mečislovo polinkis gilintis į Lietuvos istoriją ir teigti ją teisingą, nepolitizuotą išryškėjo perestroikos metais, kai žodis ir spauda ėmė laisvėti. Susirinkimuose ir spaudoje jis nutraukė paslapties skraistę nuo iki tol nutylėtų ne tik stalinizmo, bet ir vėlesnių metų Akademijos įvykių „baltųjų dėmių“. Pirmoji atskleista dėmė dengė Akademijos valymus nuo „liaudies priešų, reakcingų elementų“ 1940 m. Tų metų vasarą iš parei-

gų buvo atleistas rektorius Vincas Vilkaitis, katedrų vedėjai Fabijonas Kemėšis ir Balys Vitkus, nemažai žemesnio rango pedagogų. Kitų metų birželio 14 d. Akademijoje buvo įvykdyta Rytų tremtis: areštuotos ir į Sibirą ar lagerius Rusijoje ištremtos buvusio antrojo Akademijos rektoriaus V. Vilkaičio, trečiojo rektoriaus ir Lietuvos Respublikos švietimo ministro profesoriaus Juozo Tonkūno, docento Jokūbo Stanišauskio šeimos. Dėstytojai V. Vilkaitis ir J. Stanišauskis iš tremties negrįžo. Apie tų žmonių likimus esu rašęs monografijose „Profesorius Vincas Vilkaitis“ (1991) ir „Profesorius Juozas Tonkūnas“ (1993). Pokario tremtis pražudė Akademijos garbės daktarą Joną Praną Aleksą. Mečislovas sakė, kad „baltosios dėmės“ turi išnykti – tokia mūsų, gyvųjų, pareiga mirusiems, žuvusiems, ištremtiems ar užmaršintiems žmonėms. Mečislovas džiaugėsi mano knygomis apie iškilius Lietuvos profesorius agronomus ir planavo rengti knygas apie ekonomistus.

Mečislovo dėmesio susilaukė ir Akademijos žmonių Vakarų tremties istorija: sudėtingi, sunkūs ir labai neramūs politinių pabėgėlių (kartais vadintų „dipukais“), priverstinai emigravusių į Vakarus dėl baimės būti represuotais sugrįžtančios sovietų valdžios baigiantis Antrajam pasauliniam karui, likimai. Jis kalbėjo, kad Atlantas, kaip tas legendinis Rubikonas, ilgai dalijo lietuvių tautą, jos kultūrą ir atmintį į dvi dalis, kurios kaip žaibai viena kitą kapojo ir keikė. Apie tokį Vakarų tremtinį, buvusį Akademijos profesorių, šias pareigas turėjusį ir Hamburgo universitete (Vokietija), Jurgį Krikščiūną išleidau monografiją „Profesorius Jurgis Krikščiūnas: žemės ūkio mokslo ir praktikos darna“ (2013).

Atsimename Mečislovo kalbas Žemdirbių sąjūdžio metais. Jis – Lietuvos žemdirbių sąjūdžio pirmininko pavaduotojas. Žmonėms Mečislovas kalbėjo, kad baigiant tirpti komunistiniam pašalui, visuomenė nebegalėjo daryti to, ką darė prievartos dešimtmečius, neturėjo gebėjimo gyventi ir dirbti laisvėje. Jis mokė, kad dabar būtina asmens iniciatyva, partnerių pasirinkimas, interesų suvokimas, siektini tikslai, sėkmės ir veiksmų rizikos vertinimas, mokėjimas naudotis darbo rezultatais ir kitos paskatos, kuriomis atkuriamas savarankiško žmogaus mentalitetas. Reikia reformuoti nuosavybės santykius, gamybos struktūrą, organizavimo formas ir technologijas, svarbiausia – rasti rinką pagamintai produkcijai.

1989 m. rudenį Akademijos tarybos patvirtintas studijų prorektoriumi, Mečislovas siūlė atsisakyti specialisto valdininko nuostatos ir kvietė rengti trijų sanklodų absolventą: visas to specialisto pareigas gebantį realizuoti darbininką ir vadovą kūrėją, o ne vykdytoją. Būdamas „darboholiku“ ir kolegoms Mečislovas linkėjo darbštumo, kūrybingumo ir geranoriškumo. Jis siūlė: išmokime norėti dirbti; išmokinkime kitus dirbti; dirbkime pagal turimą specialybę.

Dar būdamas kandidatu į Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatus, Mečislovas agitavo už keletą Lietuvos žemės ūkio ir kaimo pertvarkos programų. Pirmoji – žemėtvarkos pertvarka žemę grąžinant savininkams ar suteikiant kitiems asmenims privačion nuosavybėn, jei visi jie dirbs žemę kaip individualūs ar kooperuoti ūkininkai; antroji – visuomeninio turto įasmeninimas – visų sovietinių žemės ūkio įmonių turto vertę (išskyrus praskolintą dalį, sukurtą biudžeto lėšomis ar skirtą bendram naudojimui) įasmeninti konkretiems asmenims. Mečislovas numatė ir dvasinių vertybių atkūrimo, ekonominių bei socialinių santykių reformų programas. Jis pasižadėjo šalies parlamente ir vyriausybėje atstovauti ne vienos kurios nors grupės, bet visos Lietuvos ir ypač kaimo interesams nepamirštant svarbiausio – Lietuvos nepriklausomybės įtvirtinimo.

Bene ryškiausiai iškili M. Treinio asmenybė atsiskleidė išrinkus jį 1992–1996 m. kadencijos Lietuvos Respublikos Seimo nariu. Vertindamas Lietuvos Respublikos žingsnius pirmaisiais nepriklausomybės metais ir parlamentarų elgesį, jis viešai kalbėjo: kada „pribrendęs“ politikas ima postringauti apie valstybės reikalus, ypač jaunų žmonių problemas, siūlyti jų sprendimo būdus, man visada darosi nejauku. Juk visi siūlytojai ir sprendėjai turi jausti asmeninę atsakomybę už savo sprendimų pasekmes. Todėl ir politiniais sprendimais, kurie lems visuomenės ateitį, turi užsiimti žmonės, kurie patys skins tos politikos vaisius, o ne linguos galvas dėl nesėkmių sėdėdami supamuose krėsluose ar ant vėlių suolelio. Senieji politikai, bandydami ne tik išlaikyti aktyvią politinę formą, bet ir pagrįsti savuosius nuopelnus, dažniausiai yra nusiteikę ginti praeitį su visomis jos klaidomis arba ginčijasi nebodami nei sveiko proto, nei negatyvių to ginčo pasekmių. Vertėtų, kad apie tai paskaitytų nūdieniai Seimo nariai ir pretenduojantys jais tapti.

Tikėjau juo, kalbančiu televizijos programose, tebetikiu ir dabar.

PASKUTINIAI ŽODŽIAI

VĖL LIŪDI GĖLĖS

Leonas Milčius

Vėl liūdi gėlės,
Vėl baltas chrizantemų liūdesys,
Prie jų lelijos, rožės
Nubėgo netekties baltu rūku.
Matai, kiek daug,
O, Viešpatie, kiek daug
Geriausių lieka praeity
Ir taip dėl to skaudu.

Žinai, jo balsas nenutils,
Skambės ilgai,
Ilgai dar ranką jausim,
Norėsis atsiliept,
Kaip visados paklaust,
Kažką sumest linksmai,
Arba ...
Vėl taurėmis sudaužt.

Tik ne,
Už brūkšnio jau data.
Kita,
Kur darbus nebaigtus užbaigia,
Kuri bauginančia skraiste,
Tame gyvenimo-mirties rate
Naujam švytėjimui priglaus
Kiekvieną žemės žvaigždę.

Rašei kitiems,
Apie kitus sakei:
Gyvenimas – tai meteoro skrydis.
Tik pats darbais, protu švytėjai ir švietei,
Ne sau,
Dėl ateities,
Dėl Lietuvos,
Tautos,
Valstybės.

Vėl dedam tyloje gėles,
Vėl ašaros
Begėdiškai taip ritasi per skruostą.
Tos netekties tiek daug
Šeimai, draugams, visiems ...
Ir man.
Nebus kuo bepakeist tavęs
Ir kaip palikusius skausme
paguosti.

2008 07 22

IŠ LAIŠKŲ IŠĖJUSIAM MEČISLOVUI

Elena Treinienė

Tu išėjai, kai saulė slinko vakarop. Tu išėjai anapus Saulės ir žvaigždžių. Tu palikai mus visus ir savo draugus. Tu palikai savo darbus, savas mintis, sudėtas knygose ir raštuose.

Mes likom čia šalia tavo minčių, šalia tavo darbų ir šalia tavo daiktų. Mes likom liūdesy ir dideliam skausme. Mes tau dėkingi už tuos metus, kai buvai tarp mūsų. Mes tau dėkingi už tas dienas, už valandas ir minutes, už gerą tavo širdį ir gražius žodžius, švelnias rankas, už viską, viską tau dėkingi.

Atleisti prašome, jei kartais ne taip suprasdavom tave, atleisti prašome už tai, kad nemokėjome padėti, kada pagalbos tau labiausiai reikėjo. Galbūt tokia Aukščiausiojo valia, kad jau išeiti tu turėjai.

O gal per greit save išdalinai, visiems dosnus būti norėjai... Beliko tavo mintys ir darbai, visų atsiminimai bei atversta knyga ant stalo. Likimas žiaurus ir negailestingas, liga pikta, labai klastinga nutildė tavo balsą ir išsiurbė jėgas.

Bet tavo mintys nevergaus, jų laikas nenutildys. Dar daug kas jas skaitys, mąstys, visiems jos svarbios ir reikalingos.

Tu išėjai palikdamas šioj žemėj tiek daug ir tiek gražaus savo darbų, minčių pasauly. Ačiū tau už tuos keturiasdešimt dvejus metus, kai buvai su mumis.

2008 m. liepos 18-ąją, mirties dieną.

* * *

Namuos paliko tik tavo nuotrauka kambaryje ant stalo. Iš jos žvelgia mielos, šiltos, tokios artimos tavo akys. Matau, jos norėtų dar daug man pasakyti, bet lūpos kietai sučiauptos tyli. Jau niekada jos neprasivers...

O tu kalbėki, kalbėki man mintimis, vėjo ošimu, saulės spindesiu, lietaus lašų šnarėjimu ar snaigių svaigiu baltumu. Kalbėki paukščių balsais, upelių čiurlenimu, jūros bangų mūša, žaibo blyksniu, griaustinio dundesiu danguje. Kalbėki tylia žemės kalba. Aš tave suprasiu.

2008 m. rugpjūčio 20-ąją, mėnuo po laidotuvių.

* * *

Aš nežinau, kada pas tave ateisiu, kas paskutinėn kelionėn mane palydės ir ką lauktuvių tau atnešt turėsiu tarp sustingusių delnų ir širdies? Gal saują duonos trupinėlių nuo stalo paskutinės vakarienės ar šiltą skraistę, išaustą iš svajonių, skausmo, tikėjimo ir vilties?

O gal atnešti vyno taurę, sklidinai pripiltą ilgesio, laukimo ir paskutinių dūžių pavargusios mano širdies? Norėčiau atnešti tau ir džiaugsmo giesmę vieversėlio nuo pavasariu garuojančių arimų ir tekančios saulės puokštę spindulių, kurie pro langą tau rytais galvelę glostė. Ir dar – L. van Bethoveno penktąją simfoniją, kurią taip mėgai, pluoštą Gregorian giesmių, kurių visuomet klauseisi dirbdamas, o dar linkėjimus anūkų, tokius paprastus, žemiškus, bet labai, labai tyrus.

2008 m. rugsėjo 9-ąją aplankius kapą.

* * *

Ar girdi, kaip pušys ošia tau vėlyvo rudens melodiją? Ar jauti tu žemės pulsuojančią širdį? Ar vidurnakty matai besišypsantį mėnulį danguje? Ar girdi vienišų kryžių graudžią maldą kilnioj kapų tyloj? Ar matai stingstančią žolės ašarą? Ar jauti plevenančių žvakių liepsnos šilumą? O gal skaitai tu mano ir medžių mintis ir balta snaige atskridęs apkabinsi mane? O gal pavasary atbusi dar neregėtu žiedu?

Aš nežinau nei tavo, nei Aukščiausiojo galių, nes galbūt dar ne laikas man žinoti. Bet aš tikiu, kad susitiksim vėlei, vėl apsikabinsim kaip tą-

syk. Tik pušys ir dangus girdės mus šnabždant pačius gražiausius meilės ir maldos žodžius.

2008 m. lapkričio 13-ąją aplankius kapą.

* * *

Pasakyk man, kiek tęsias amžinybės valanda, kokios spalvos skausmas ir ilgesys, kiek trunka sielos nežemiškas skridimas, kokioj planetoj išaušo tau ši diena? Pasakyk, ar ilsėtis tavo širdžiai nešalta, ar ne tamsu į žvaigždes žiūrėti, ar krisdamos šaltos pušų ašaros sąnarių nestingdo, ar ne per sunkus tas smėlio kauburėlis.

Padėjau tau puokštelę iš meilės, iš kantrybės, iš ilgesio ir laukimo ir įžiebiau žvakelę iš lūpų šilumos, akių šviesos, iš širdies plakimo. Pajuski tu mane, lengviau tau bus ilsėtis... O gal aprims ir mano skausmas?

2008 m. lapkričio 18-ąją, 4 mėn. po mirties.

* * *

Ruduo jau niūniuoja paskutinę melodiją, užmigdęs žemę, miškus, pievas ir laukus. Tik mano širdis nurimti nemoka. Ji blaškosi ieškodama paguodos ir šilumos. Paklausiau klevo, stovinčio prie vartų: „Kodėl, ak kodėl taip šąla širdis?“ Klevas tylėjo, tik numetė geltoną lyg saulė lapą prisidengt nuo šalčio. Paklausiau dar žydinčios rožės sode: „Kodėl taip ilgesys kankina?“ Ji tylėjo. Tik nulenkė paskutinį žiedą ir žiedlapiai nubiro. Paklausiau pušį, stovinčią prie tako: „Kuria kryptim laimė nubėgo?“ Ji tylėjo, tik numetė kankorėžį prie mano kojų ir iš jo sėklos išbiro. Dabar supratau: gyvenimas tęsiasi ir laimė čia pat atgimsta iš naujo, kaip mažas daigelis iš sėklos. Ją reikia širdimi paimti, tarp rankų sušildyti, auginti ir mylėti, džiaugtis ir dalintis su artimaisiais, su draugais ir su visais.

2008 m. lapkričio 21-ąją važiuojant iš darbo.

* * *

Grįžtu namo, jau saulė leidžias. Kas pasitiks pareinančią mane? O ilgesys į širdį beldžias, kur tu esi, kodėl tavęs nėra? Kodėl nebylios tyli sienos? Kodėl taip spokso į mane langai? Kodėl sugirgžda durys gailiai, kai grįžus praveriu įeiti?

Nusipyniau iš svajonių ilgą, ilgą kelią ir pakabinau ant žvaigždės nakty. O kaip man juo nueiti pas tave? Kaip man tave surasti ir pamatyti? Išvaikščiočiau visus kelius ir takelius, išbraidyčiau visas upes, visas brastas, klajočiau dykumoj karščiausios saulės lydima, tamsiausią naktį miško glūdumoje eičiau viena, jei tik galėčiau rast tave. Tokia jau mano lemtis – likimą savo tempti vienatvėje ir nepaklysti kelyje, o atseikėtą metų naštą kaip sunkų kraitį neštis savyje.

2008 m. gruodžio 22-ąją važiuojant iš darbo.

* * *

Mečislovo Treinio kapas Petrašiūnų kapinėse Kaune. 2010 m.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

SUMMARY

In 1960–1965, Mečislovas Treinys (1941–2008) studied economics at the Lithuanian Academy of Agriculture (LŽŪA). The degree certificate evidenced the qualification of a scientist agronomist-economist. However, irrespective of the knowledge gained during his studies M. Treinys preferred to consider himself an economist. After graduation, he spent several years working as an agronomist and then went back to the *Alma Mater* to continue his studies in economics doctoral programme (1967–1970). M. Treinys did a dissertation on the economics of the use of agricultural machinery, where he offered a mathematical model for choosing machinery for field-crop production.

After the doctoral studies, M. Treinys took up a teacher's position at the Academy: he worked as an assistant (1970–1971), senior teacher (1971–1973), associated professor (1973–1990), and professor (1990–2008). He started with teaching the organisation of agricultural production, which he did for one year. Next year he was invited to the Department of Economics to teach agricultural economics. For ten years (1979–1989), associate professor M. Treinys was the Head of the Department of Economics, however he considered himself to be kind of a foreman. Compared with the then science of the organisation of agricultural production, which the professor described as a knowledge system heavily affected by political soviet inspirations and strongly based on bureaucratic instructions, agricultural economics, although was clearly apologetic. Professor used to say that he attain it more interesting, attractive and sound.

For approximately half a year (1989–1990) M. Treinys was the vice rector for studies of the Lithuanian Academy of Agriculture. As a person who hated administrative routine and who, on several occasions, had refused to apply for the positions of the faculty dean and even the rector of the university, he admitted that it had been an interesting period packed

with dramatic change. Unlike an administrator, who used to follow top-down instructions, a common situation in the past, now he and other members of the new rector's office had to consolidate the bottom-up ideas and to take a new approach. M. Treinys was presented with the medal of the university For Merits.

To develop his pedagogical qualifications, M. Treinys went to foreign institutions: Prague School of Agriculture (Czech Republic) (1979–1980), Penn State College of Agricultural Sciences (the USA) (1992), training courses in Prague organised by FAO and the Czech Chamber of Agriculture (1997). M. Treinys was a lifelong learner because every once in a while, he had to start everything all over again. After 1990 when Lithuanian Republic became an independent state and turned to the market economy, he had to do a lot of studying to prepare him self for teaching new subjects, such as economic policy, EU agricultural policy, labour economics, global food business economics and policy, geopolitics. M. Treinys was a professor, who successfully created an interest, made the students think, analyse, and reason, who earned genuine students' respect rather than a mere pretence, fear or indifference.

Professor M. Treinys assumed an active role in different areas of civil society: from 1988 he was eminent participant of the *Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis* (Lithuanian Reform Movement), from 1989 – among the initiators of the *Lietuvos Žemdirbių Sąjūdis* (Lithuanian Farmers' Movement). M. Treinys was a deputy of the Supreme Soviet of the Republic of Lithuania (1990–1992), a member of the Seimas of the Republic of Lithuania (1992–1996), the chair of the Agrarian Commission (1992), the chair of the political fraction *Tautininkai* (1990–1992), an adviser to the Minister for Agriculture (1997–1998).

After 1990 (the move from a planned to market economy) Professor M. Treinys performed research in the development of Lithuanian economy and economic mainstream. His research was featured in his studies "*Talkos galia: žemės ūkio kooperacija vakar ir šiandien*" (1990) and "*Jonas Aleksa: ūkio, mokslo ir valstybės baruose*" (1999) and monographs published with other co-authors "*Domas Cesevičius*" (1998), "*Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje*" (2006), "*Kooperacijos ir studijų organizatorius Kazimieras Jasiūnas*" (2007). He was the first

to broaden the scope of empirical research into agricultural economy by introducing the research topics of the multi-functionality of agriculture and post-production village. Other research areas included activities of organisations and persons patriotically devoted to Lithuania, which were featured in his essay "*Gyvenimas – meteoro skrydis*" (2003) and a co-authored essay "*Petras Poškus*" (2006). After his death appeared his study written with other co-authors "*Kaimas lūžio metais*" (2008) and selected works "*Tautos ir jos žemės jungtis*" (2011; compilers E. Treinienė and A. J. Motuzas).

For his merits to the State of Lithuania, Professor was awarded the Medal of the Independence of Lithuania and the Cross of the Knight of the Order of the Lithuanian Grand Duke Gediminas.

Santraukai panaudotas prof. V. Vitunskienės straipsnis „Iškilus žemės ūkio ekonomistas, švietėjas, politinis ir visuomenės veikėjas". Permainų, iššūkių ir ryžto vedini / Universitetinio mokslo istorijos studija. Akademija, ASU, 2014, p. 174–176.

SVARBIAUSIOS GYVENIMO IR VEIKLOS DATOS

1941 10 01 gimė Utenos apskrities Kuktiškių valsčiaus Asmalų kaime.

1948–1955 mokėsi Liepiniškių, Buitūnų ir Kuktiškių mokyklose.

1955 baigė Kuktiškių septynmetę mokyklą ir įstojo į Klaipėdos buhalterinės apskaitos žemės ūkio technikumą.

1959 baigė Klaipėdos buhalterinės apskaitos žemės ūkio technikumą, įgijo buhalterio kvalifikaciją ir gavo diplomą su pagyrimu bei teisę stoti į aukštąją mokyklą be privalomo darbo stažo.

1959–1960 dirbo buhalteriu Utenos r. „Aušros“ kolūkyje.

1960–1965 studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijos (dabar – Aleksandro Stulginskio universitetas) Žemės ūkio ekonomikos ir organizacijos fakultete, įgijo mokslinio agronomo ekonomisto kvalifikaciją ir gavo diplomą su pagyrimu.

1965–1967 dirbo vyriausiuoju agronomu Jonavos r. Žeimių tarybiniame ūkyje.

1967–1970 studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijos Žemės ūkio ekonomikos ir organizacijos fakulteto aspirantūroje (doktorantūroje).

1967 vedė Kauno medicinos instituto (dabar – Lietuvos sveikatos mokslų universitetas) studentę Eleną Navasaitytę, kilusią iš Suvalkijos.

1967–1969 Lietuvos žemės ūkio akademijos Socialistinių žemės ūkio įmonių gamybos organizacijos katedros valandinis dėstytojas.

1968 gimė sūnus Dainius.

1970–1971 Lietuvos žemės ūkio akademijos Žemės ūkio gamybos organizacijos katedros asistentas.

1971 Vilniaus universitete apgynė ekonomikos mokslų kandidato (socialinių mokslų daktaro) disertaciją.

1971–1973 Lietuvos žemės ūkio akademijos Žemės ūkio ekonomikos katedros vyresnysis dėstytojas.

1974 gimė sūnus Regimantas.

1973–1975 Lietuvos žemės ūkio akademijos Žemės ūkio ekonomikos katedros einantis docento pareigas.

1975 suteiktas docento pedagoginis vardas.

1975–1979 Lietuvos žemės ūkio akademijos Žemės ūkio ekonomikos katedros docentas.

1979–1989 Lietuvos žemės ūkio akademijos Žemės ūkio ekonomikos katedros (1987 m. pavadintos Agropramoninės gamybos ekonomikos katedra) vedėjas, docentas.

1979–1980 stažavo Prahos aukštojoje žemės ūkio mokykloje.

1982 su J. Čiulevičiumi išleido studijų knygą aukštosioms mokykloms „Žemės ūkio ekonomika".

1989–1990 Lietuvos žemės ūkio akademijos studijų prorektorius.

1989–1991 Lietuvos žemdirbių sąjūdžio pirmininko pavaduotojas.

1990 suteiktas profesoriaus pedagoginis vardas.

1990–2008 Lietuvos žemės ūkio universiteto (iki 1996 m. – Lietuvos žemės ūkio akademijos) Ekonomikos katedros profesorius.

1990–1992 Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatas.

1990–1991 Agrarinės komisijos pirmininko pavaduotojas.

1992 Agrarinės komisijos pirmininkas.

1990–1992 Tautininkų frakcijos seniūnas.

1990 išleido studiją „Talkos galia: žemės ūkio kooperacija vakar ir šiandien".

1991–1999 Lietuvių tautininkų sąjungos valdybos narys.

1992 stažavo JAV Pensilvanijos universitete.

1992–1996 Lietuvos Respublikos Seimo narys, Tautininkų frakcijos seniūno pavaduotojas.

1997–1998 žemės ūkio ministro patarėjas.

1998 su V. Lukoševičiumi išleido monografiją „Domas Cesevičius".

1999 sudarė ir išleido J. P. Aleksos knygą „Ūkio, mokslo ir valstybės baruose".

2000 apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės medaliu.

2001 V. Vitunskienė su kitais išleido jo bibliografiją.

2001 Apdovanotas Lietuvos žemės ūkio universiteto medaliu „Už nuopelnus".

Lietuvos valstybės atkūrimo dienos proga Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino 5-ojo laipsnio ordinu apdovanoja Lietuvos žemės ūkio universiteto Ekonomikos katedros profesorių socialinių mokslų daktarą Mečislovą Treinį. Vilnius, 2002 m. sausio 16 d.

Fotografė Džoja Barysaitė. Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

2002 apdovanotas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino 5-ojo laipsnio ordinu.

2003 išleido apybraižą „Gyvenimas – meteoro skrydis“ apie žurnalistą ir rezistentą A. Valiukėną.

2006 sudarė ir išleido monografiją „Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje“.

2007 su N. Stončiuviene ir V. Čiulevičiene išleido monografiją „Kooperacijos ir studijų organizatorius Kazimieras Jasiūnas“.

2008 sudarė ir išleido knygą „Kaimas lūžio metais: Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai)“.

2008 07 18 mirė. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

2010 apdovanotas atminimo medaliu – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimui 20 metų.

2011 E. Treinienė ir A. J. Motuzas parengė ir išleido jo spausdintų raštų rinktinę „Tautos ir jos žemės jungtis“.

Mečislovo Treinio tėvas Kazimieras Treinys nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Apie 1929 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvos žemės ūkio akademijos Ekonomikos fakulteto studentai po diplominių darbų gynimo. Trečioje eilėje pirmas iš kairės stovi M. Treinys. 1965 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys – Lietuvos žemės ūkio akademijos absolventas. 1966 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys esperantininkų sueigoje. Kaunas, 1966 m.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys turistiniame žygyje Karpatuose. 1967 m.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys Karpatų kalnuose. 1967 m.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovo Treinio tėvas Kazimieras Treinys ir pamotė Veronika Šutinytė-Treinienė tėviškėje. Apie 1970 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys – Lietuvos žemės ūkio akademijos Ekonomikos fakulteto III kurso studentas. 1968 m.

Nuotraukos iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys. 1970 m.

Doc. Mečislovas Treinys paskaitoje Lietuvos žemės ūkio akademijos Ekonomikos fakulteto studentams. 1975 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys (antras iš dešinės) kurso draugų susitikime Lietuvos žemės ūkio akademijoje. 1975 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvos žemės ūkio akademijos Ekonomikos fakulteto Ekonomikos katedros kolektyvas. Iš kairės sėdi: katedros vedėjas doc. Juozas Olekas, asistentė Milda Monika Maskeliūnienė; stovi: vyresnysis laborantas Viktoras Simonaitis, vyresnysis dėstytojas Mečislovas Treinys, vyresnysis dėstytojas Feliksas Vytautas Ignotas ir vyresnysis dėstytojas Petras Abloževičius. 1976 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys Prahos aukštojoje žemės ūkio mokykloje su prof. Karelu Svoboda. 1980 m.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Doc. Mečislovas Treinys Lietuvos žemės ūkio akademijos žemės ūkio buhalterinės apskaitos studentų paskutinio skambučio šventėje. 1983 m.
Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Žemės ūkio ekonomikos egzaminas. Lietuvos žemės ūkio akademijos Ekonomikos katedros vedėjas doc. dr. Mečislovas Treinys, studentas krepšininkas Arvydas Sabonis ir Ekonomikos fakulteto dekanas doc. Jonas Vainauskas. Kaunas, 1986 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvos žemės ūkio akademijos Ekonomikos katedros posėdyje. Pirmoje eilėje iš kairės: Alvydas Baležentis ir Vlada Kazakevičienė; antroje eilėje iš kairės: Mečislovas Treinys ir Milda Mackeliūnienė; trečioje eilėje iš kairės: 1974–1990 m. Lietuvos žemės ūkio akademijos prorektorius neakivaizdiniam mokymui Romualdas Petrauskas ir prorektorius Viktoras Danilevičius.

Prof. Mečislovas Treinys skaito paskutinę paskaitą Lietuvos žemės ūkio akademijos Ekonomikos fakulteto studentams. 1989 m. pavasaris.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Kalba Lietuvos žemės ūkio akademijos prorektorius studijų reikalams prof. Mečislovas Treinys. 1990 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Seimo Tautininkų frakcijos nariai. Iš kairės: Vilija Grincevičienė, Alvydas Baležentis, Mečislovas Treinys, Vanda Briedienė ir Leonas Milčius.

Lietuvos gyventojų apklausos (plebiscito) metu į Raseinius susitikti su rinkėjais atvykę Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatai. Iš dešinės: Aleksandras Ambrazevičius, Birutė Nedzinskienė ir Mečislovas Treinys. Raseiniai, 1991 m. vasario 9 d.

Fotografas Domas Katkauskas. Lietuvos centrinis valstybės archyvas.

Daugailių kapinėse prie Valiukėnų šeimos kapo, atidengus kenotafą Sibiro tremtyje žuvusiam Antanui Valiukėnui. Viduryje iš kairės – Mečislovas Treinys, Elena Valiukėnaitė-Budnikienė ir Stasė Valiukėnaitė tarp artimųjų. 1992 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys su dėde Mečiu Valiukėnu ir Elena Treinienė. 1992 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvių tautininkų sąjungos narių susirinkimas. Vilnius, apie 1992 m.

Lietuvių tautininkų frakcijos narių susitikimas su „Tėviškės žinių“ redakcija. Apie 1992 m. Antras iš dešinės sėdi M. Treinys.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

„Ūkininko patarėjo“ vyriausiasis redaktorius Vytenis Neverdauskas ir Mečislovas Treinys prie Lietuvos Respublikos Seimo rūmų. 1992 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatai I rūmų fojė. Pirmoje eilėje iš kairės sėdi: Saulius Pečeliūnas, Rūta Gajauskaitė, Birutė Nedzinskienė, Povilas Varanauskas, Miglutė Gerdaitytė, Rasa Rastauskienė (Juknevičienė), Eimantas Grakauskas, Irena Andrukaitienė, Birutė Valionytė, Algirdas Vaclovas Patackas, Virgilijus Čepaitis. Antroje eilėje iš kairės stovi: Jurgis Jurgelis, Stanislovas Gediminas Ilgūnas, Vytautas Puplauskas, Petras Poškus, Rimvydas Valatka, Stasys Malkevičius, Kazimieras Saja, Kazimieras Antanavičius, Liudvikas Narcizas Rasimavičius (Rasimas), Jonas Liaučius, Pranciškus Tupikas, Vytautas Kolesnikovas, Leonas Milčius, Gintautas Iešmantas, Liudvikas Simutis, Algimantas Sėjūnas, Arvydas Kostas Leščinskas, Virgilijus Kačinskas. Trečioje eilėje iš kairės stovi: Petras Papovas, Algimantas Norvilas, Petras Giniotas, Povilas Aksomaitis, Vladimiras Jarmolenka, Jonas Šimėnas, Leonas Apšega, Albinas Januška, Saulius Šaltenis, Stasys Kropas, Vytautas Paliūnas, Aurimas Taurantas, Juozas Karvelis, Algirdas Endriukaitis, Alfonsas Žalys, Mečislovas Treinys, Eugenijus Petrovas, Jonas Mačys, Rimantas Astrauskas, Juozas Dringelis, Kęstutis Lapinskas, Julius Beinortas, Virginijus Pikturna. 1992 m. liepa.

Fotografas G. Ridukonis. Nuotrauka iš Lietuvos Respublikos Seimo archyvo.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Agrarinės komisijos pirmininkas Mečislovas Treinys Lietuvos žemės ūkio akademijos Iškilmių salėje žemės ūkio darbuotojų pasitarime. 1992 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys ir Elena Treinienė Kuktiškių kapinėse prie Mečislovo tėvo kapo per Vėlines. 1993 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvos Respublikos Seimo nariai prie Seimo rūmų. Pirmoje eilėje iš kairės: Emanuelis Zingeris, Juozapas Tartilas, Vanda Briedienė, Stasys Malkevičius, Vilija Aleknaitė-Abramikienė, Vytautas Landsbergis, Elvyra Janina Kunevičienė, Romualda Hofertienė, Laima Liucija Andrikienė, Saulius Šaltenis, Gediminas Vagnorius. Antroje eilėje iš kairės: Antanas Račas, Medardas Čobotas, Leonas Milčius, Andrius Kubilius, Nijolė Ambrazaitytė, Juozapas Algirdas Katkus, Juozas Dringelis, Petras Giniotas, Balys Gajauskas, Juozas Listavičius, Saulius Pečeliūnas. Trečioje eilėje iš kairės: Algirdas Endriukaitis, Julius Beinortas, Kazimieras Vytautas Kryževičius, Pranciškus Tupikas, Valdas Petrauskas, Alfonsas Vaišnoras, Arimantas Juvencijus Raškinis, Alvydas Baležentis, Vaclovas Lapė, Kęstutis Skrebys. Ketvirtoje eilėje iš kairės: Mečislovas Treinys, Kęstutis Dirgėla, Povilas Jakučionis, Povilas Katilius, Kazimieras Kuzminskas, Tautvydas Lideikis, Arūnas Eigirdas, Algirdas Vaclovas Patackas, Algirdas Saudargas, Vytautas Bogušis, Antanas Napoleonas Stasiškis. Vilnius, 1993 m. gegužės 5 d.

Fotografas V. Jasinevičius. Nuotrauka iš Lietuvos Respublikos Seimo archyvo.

1992–1996 m. Lietuvos Respublikos Seimo nariai prie Seimo rūmų. Pirmoje eilėje iš kairės: Antanas Račas, Juozas Listavičius, Leonas Milčius, Juozapas Tartilas, Petras Giniotas, Vytautas Landsbergis, Romualda Hofertienė, Emanuelis Zingeris, Vilija Aleknaitė-Abramikienė, Laima Liucija Andrikienė, Vanda Briedienė, Medardas Čobotas, Elvyra Janina Kunevičienė, Kęstutis Skrebys. Antroje eilėje iš kairės: Algirdas Endriukaitis, Kęstutis Dirgėla, Povilas Jakučionis, Julius Beinortas, Kazimieras Vytautas Kryževičius, Stasys Malkevičius, Juozas Dringelis, Balys Gajauskas, Povilas Katilius, Antanas Napoleonas Stasiškis, Algirdas Saudargas, Kazimieras Kuzminskas. Trečioje eilėje iš kairės: Gediminas Vagnorius, Saulius Šaltenis, Alfonsas Vaišnoras, Andrius Kubilius, Pranciškus Tupikas, Valdas Petrauskas, Juozapas Algirdas Katkus, Algirdas Vaclovas Patackas, Alvydas Baležentis, Mečislovas Treinys, Vaclovas Lapė, Arimantas Juvencijus Raškinis, Arūnas Eigirdas, Saulius Pečeliūnas.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvių tautininkų sąjungos nariai skulptoriaus Alfonso Vauros dirbtuvėje Kaune, prie paminklo Prezidentui Antanui Smetonai maketo. Iš kairės: Alvydas Baležentis, Leonas Milčius, neatpažintas asmuo, Alfonsas Vaura, Rimantas Smetona, Algirdas Intas ir Mečislovas Treinys. 1995 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys su Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviais Leonu Kriaučeliūnu ir Eugenijumi Bartkumi. Vilnius, apie 1995 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

1992–1996 m. kadencijos Lietuvos Respublikos Seimo Čečėnijos rėmimo grupė. Pirmoje eilėje iš kairės: Leonas Milčius, Aminat Saijeva, Antanas Napoleonas Stasiškis, Algirdas Vaclovas Patackas, Petras Giniotas, Pranciškus Tupikas, Juozapas Tartilas, Valdas Petrauskas, Juozas Listavičius. Antroje eilėje iš kairės: Kęstutis Skrebys, Algirdas Endriukaitis, Alvydas Baležentis, Ignacas Stasys Uždavinys, Romualdas Ozolas, Kazimieras Uoka, Romualda Hofertienė, Kęstutis Povilas Paukštys, Mečislovas Treinys, Juozas Dringelis, Vaclovas Lapė.

Lietuvos Respublikos Seimo nariai Petras Papovas, Virmantas Velikonis ir Mečislovas Treinys Seime. Apie 1995 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvių tautininkų sąjungos kandidatai į Lietuvos Respublikos Seimą. Iš kairės: Stepas Janušonis, Alvydas Baležentis, Rimantas Smetona, Mečislovas Treinys ir Leonas Milčius. 1996 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvių tautininkų frakcijos narių pasitarimas prieš Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus. Iš kairės: Rimantas Smetona, neatpažintas asmuo, Kazimieras Uoka, Leonas Milčius ir Mečislovas Treinys. 1996 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvos Respublikos Seimo nariai Leonas Milčius ir Algirdas Vaclovas Patackas sveikina Mečislovą Treinį, išleidusį (kartu su Vincentu Lukoševičiumi) knygą „Domas Cesevičius“. LŽŪU, 1998 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Teisingą sprendimą priėmus. Iš kairės: žemės ūkio ministras Vytautas Knašys, patarėjas Mečislovas Treinys ir Seimo narys Vidmantas Žiemelis.

Lietuvos žemės ūkio universiteto Ekonomikos fakulteto Ekonomikos katedros kolektyvas švenčiant doc. Danieliaus Rimvydo Skarbaliaus 60-metį. Iš kairės sėdi: doc. Vlada Vitunskienė, vyresnioji laborantė Audronė Antanina Domeikienė, vyresnioji dėstytoja Julija Domatienė, vyresnioji laborantė Petrutė Kazakevičienė, doc. Danielius Rimvydas Skarbalius, vyresnioji dėstytoja Milda Monika Maskeliūnienė, vyresnioji asistentė Vida Kinčiūtė, vyresnioji asistentė Valerija Vinciūnienė; stovi: doc. Juozas Kirstukas, doc. Petras Abloževičius, vyresnioji asistentė Birutė Romikaitytė, prof. Mečislovas Treinys, doc. Jonas Čiulevičius, vyresnysis asistentas Vytautas Vaznonis, doc. Valdemaras Makutėnas. 1998 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Jono Prano Aleksos knygos „Ūkio, mokslo ir valstybės baruose“ pristatymas Lietuvos žemės ūkio universitete. Kalba knygos sudarytojas prof. Mečislovas Treinys. 1999 m. gruodžio 23 d.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Prie Lietuvos Tautinio Atgimimo Ąžuolyne Ožkabaliuose, Vilkaviškio r., pasodinto vardinio ąžuoliuko dr. Leonui Kriaučeliūnui. Iš kairės: Vilkaviškio r. savivaldybės meras Algis Bogužinskas, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatas Mečislovas Treinys, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai Jonas Mačys ir Leonas Milčius. 2000 m.

Nuotrauka iš L. Milčiaus asmeninio archyvo.

Lietuvos žemės ūkio universiteto rektorius prof. Albinas Kusta ir kancleris doc. Algimantas Patašius sveikina prof. Mečislovą Treinį 60-mečio proga. 2001 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubo išvyka po Dzūkiją. Prie Vytauto Didžiojo paminklo Perlojoje. Pirmoje eilėje ketvirtas iš kairės – Mečislovas Treinys.
2001 m. gegužės 26 d.

Nuotrauka iš Birutės Valionytės archyvo.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubo kancleris Antanas Karoblis sveikina Mečislovą Treinį 60-mečio proga. Vilnius, 2001 m.

Mečislovas Treinys ir arkivyskupas Sigitas Tamkevičius Lietuvos Respublikos Prezidento rūmuose. 2002 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubo išvyka po Dzūkiją. Iš kairės stovi: Balys Gajauskas, Mečislovas Treinys ir Julius Beinortas. 2001 m. gegužės 26 d.

Nuotrauka iš Birutės Valionytės archyvo.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubo išvyka po Dzūkiją. V. Krėvės-Mickevičiaus memorialiniame muziejuje Subartonių k., Varėnos r. Iš kairės stovi: Mečislovas Treinys, Rimvydas Raimondas Survila ir Vytautas Kolesnikovas. 2001 m. gegužės 26 d.

Nuotrauka iš B. Valionytės archyvo.

Mečislovas Treinys ir Leonas Milčius išleidus knygą „Gyvenimas – meteoro skrydis“. Kaunas, 2003 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

Mečislovas Treinys, Leonas Milčius, Jonas Šimėnas, Klemas Inta ir Balys Gajauskas Lietuvos Respublikos Prezidento rūmuose Valstybės dienos proga. Vilnius, 2004 m. liepos 6 d.

Nuotrauka iš L. Milčiaus archyvo.

Iškilmingas Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjimas Lietuvos Respublikos Seimo Kovo 11-osios Akto salėje. Pirmoje eilėje iš kairės: Vytautas Landsbergis, Artūras Paulauskas, Algirdas Mykolas Brazauskas, Česlovas Juršėnas. Antroje eilėje iš kairės: Bronislavas Juozas Kuzmickas, Vidmantas Povilionis, Mykolas Arlauskas, Algimantas Vincas Ulba, Balys Gajauskas, Egidijus Bičkauskas, Jonas Prapiestis, Romualdas Rudzys, Vidmantė Jasukaitytė. Trečioje eilėje iš kairės: Petras Giniotas, Liudvikas Narcizas Rasimavičius (Rasimas), Česlovas Okinčicas, Zbignevas Balcevičius, Rimvydas Raimondas Survila, Mečislovas Treinys, Leonas Milčius, Julius Beinortas, Kazimieras Uoka. Vilnius, 2005 m. kovo 11 d.

Sambūrio „Tėvynės žemė“ taryba Istorinėje Lietuvos Respublikos Prezidentūroje Kaune. Pirmoje eilėje iš kairės sėdi: Romualdas Grigas, Leonas Kadžiulis, Antanas Stancevičius, Jonas Čaplikas. Antroje eilėje iš kairės stovi: Edvardas Raugalas, Jonas Švoba, Mečislovas Treinys, Dalius Tumynas, Vidas Juodsnukis, neatpažintas asmuo, Juozas Dingelis, Albertas Amšiejus, Zigmas Naujokaitis, Alvydas Baležentis. 2006 m. kovo 17 d.

Lietuvos žemės ūkio universiteto Ekonomikos ir vadybos fakulteto 2005–2006 mokslo metų pradžios šventėje. Iš kairės: prof. Jonas Vainauskas, dekanė doc. Milda Genienė, doc. Valdemaras Makutėnas, prof. Vilija Aleknevičienė, doc. Zenonas Kazakevičius, prof. Jonas Čiulevičius ir prorektorius doc. Jonas Čaplikas. Kalba prof. Mečislovas Treinys.

Fotografas V. Babarskas.

Profesoriai Mečislovas Treinys ir Dalia Brazauskienė sveikina prof. Antaną Stancevičių 90-mečio proga Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmuose. 2010 m.

Nuotrauka iš M. Treinio šeimos archyvo.

SANTRUMPOS

AK – Agrarinė komisija
AR – agrarinė reforma
ASU – Aleksandro Stulginskio universitetas
AT – Aukščiausioji Taryba
BVE – bendrasis visuomenės efektas
BŽŪP – bendroji žemės ūkio politika
CK – Centro komitetas
ČSR – Čekoslovakijos Socialistinė Respublika
EB – Europos Bendrija
EP – Europos Parlamentas
ES – Europos Sąjunga
EŽŪFKP – Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai
JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos
KGB – Komitet gosudarstvennoj bezopastnosti
KPP – Kaimo plėtros programa
KRF – kaimo rėmimo fondas
LAEI – Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas
LAF – Lietuvių aktyvistų frontas
LDDP – Lietuvos demokratinė darbo partija
LDK – Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė
LLKS – Lietuvių laisvės kovotojų sąjunga
LKP – Lietuvos komunistų partija
LMA – Lietuvos mokslų akademija
LPS – Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis
LR – Lietuvos Respublika
LR AT – Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba
LTS – Lietuvių tautininkų sąjunga
LŪS – Lietuvos ūkininkų sąjunga
LŽS – Lietuvos žemdirbių sąjūdis
LŽSS – Lietuvos žemės savininkų sąjunga
LŽŪA – Lietuvos žemės ūkio akademija
LŽŪU – Lietuvos žemės ūkio universitetas
NKVD – Narodnyj komitet vnutrennych del

PHARE – Europos Sąjungos ekonominės pagalbos programa
PPO – Pasaulio prekybos organizacija
SMD – Studentų mokslinė draugija
SSKP – Sovietų Sąjungos komunistų partija
SSRS – Sovietinių Socialistinių Respublikų Sąjunga
VLIK – Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas
VU – Vilniaus universitetas
VDU – Vytauto Didžiojo universitetas
ŽRĮ – Žemės reformos įstatymas
ŽŪBĮ – Žemės ūkio bendrovių įstatymas
ŽŪM – Žemės ūkio ministerija
ŽŪPGF – Žemės ūkio paskolų garantijų fondas

BIBLIOGRAFIJA

KNYGOS IR BROŠIŪROS

1971

Žemės ūkio ekonomika: lentelių rinkinys: (metodinė priemonė) / J. Olekas, V. Vaikutis, P. Abloževičius, M. Treinys, M. Maskeliūnienė. LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, Noreikiškės, 1971. 22 p.

1972

Žemės ūkio ekonomika: lentelių rinkinio užpildymo metodiniai nurodymai / J. Olekas, V. Vaikutis, P. Abloževičius, M. Treinys, M. Maskeliūnienė. LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, Noreikiškės, 1972. 35 p.

Žemės ūkio produktų kainos ir perskaičiavimo koeficientai: (metodinė priemonė) / J. Olekas, V. Vaikutis, P. Abloževičius, M. Treinys, M. Maskeliūnienė. LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, 1972. 20 p.

1973

Ekonomikos fakulteto žemės ūkio ekonomikos specialybės III kurso studentų gamybinės praktikos programa / LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, 1973. 7 p.

1974

Žemės ūkio ekonomikos rodikliai ir schemos: metodinė medžiaga ir nurodymai žemės ūkio ekonomikos kursui studijuoti / LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, 1974. 79 p.

1975

Žemės ūkio ekonomikos kursinio projekto tematika ir metodiniai nurodymai: žemės ūkio ekonomikos ir organizavimo specialybės studentams / LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, 1975. 40 p.

1976

Žemės ūkio ekonomika: metodiniai nurodymai ir kontrolinių darbų užduotys Ekonomikos fakulteto studentams neakivaizdininkams / M. Treinys, J. Čiulevičius. LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, Noreikiškės, 1976. 21 p.

Žemės ūkio ekonomikos pratybų užduotys: (metodinė priemonė) / LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, Noreikiškės, 1976. 67, [1] p.

1978

Žemės ūkio darbo ir gamybos ekonomikos pagrindai: mokymo priemonė kaimo profesinių technikos mokyklų moksleiviams. Vilnius, 1978. 69 p.

Žemės ūkio ekonomikos rodikliai: metodinė medžiaga ekonomikos fakulteto studentams / [sudaryt. M. Treinys]. LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, Noreikiškės, 1978. 34 p.

Žemės ūkio ekonominių sąvokų žinynas: mokymo priemonė Žemės ūkio ekonomikos fakulteto studentams / M. Treinys, M. Dargvainis, A. Kazragytė, A. Masaitis. LŽŪA. Kaunas, Noreikiškės, 1978. 104 p.

1979

Žemės ūkio ekonomikos kursinio projekto tematika ir metodiniai nurodymai: žemės ūkio ekonomikos ir organizavimo specialybės studentams / LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, Noreikiškės, 1979. 24 p.

Žemės ūkio ekonomikos kurso programa: Ekonomikos fakulteto studentams / M. Treinys, J. Olekas, J. Čiulevičius. LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, 1979. 17 p.

1980

Žemės ūkio ekonomika: metodiniai nurodymai ir kontrolinių darbų užduotys Ekonomikos fakulteto studentams neakivaizdininkams / M. Treinys, J. Čiulevičius, A. Masaitis. LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, Noreikiškės, 1980. 32 p.

1982

Agrotechninių sprendimų ekonominis pagrindimas / LŽŪA. Žemės ūkio ekonomikos katedra. Kaunas, Noreikiškės, 1982. 39, [1] p.

Žemės ūkio ekonomika: mokymo priemonė žemės ūkio aukštųjų mokyklų žemės ūkio ekonomikos ir organizavimo, žemės ūkio gamybos buhalterinės apskaitos specialybių studentams / M. Treinys, J. Čiulevičius. Vilnius: Mokslas, 1982. 271 p.

1984

Žemės ūkio ekonomikos pagrindai: mokymo priemonė vidurinių profesinių technikos mokyklų moksleiviams. Vilnius, 1984. 140 p.

1985

Agropramoninio komplekso ekonomikos, organizavimo ir valdymo kurso kompleksinė programa Kvalifikacijos kėlimo fakulteto klausytojams / S. Nargėla, M. Treinys, J. Vainauskas, A. Vaitiekus. LŽŪA. Kvalifikacijos kėlimo fakultetas. Kaunas, Akademija, 1985. 31 p.

1987

Metodiniai patarimai žemės ūkio ekonomikos reiškinių grafiniam vaizdavimui: Ekonomikos fakulteto studentams / M. Treinys, V. Vitunskienė. LŽŪA. Agropramoninės gamybos ekonomikos katedra. Kaunas, Akademija, 1987. 39 p.

1989

Lietuvos valstiečio ūkis / E. Grakauskas, J. Šmitas, M. Treinys; Lietuvos žemdirbių sąjūdžio taryba. Kaunas, Noreikiškės, 1989. 21 p.

Lietuvos žemdirbių sąjūdžio programiniai dokumentai: priimti LŽS suvažiavime, Vilniuje 1989 02 25–26 / Sudaryt. A. Baležentis, J. Čiulevičius, E. Grakauskas, M. Treinys. Vilnius; Kaunas, 1989. 24, [1] p.

1990

Talkos galia: (Ž. ū. kooperacija vakar ir šiandien). Vilnius, 1990. 127 p.

1998

Domas Cesevičius / [parengė V. Lukoševičius, M. Treinys]. Vilnius, 1998. 446 p., [8] iliustr. lap.

1999

Aleksa, J. *Ūkio, mokslo ir valstybės baruose* / [sudaryt. M. Treinys]. Vilnius, 1999. 329 p.

Lietuvių tautininkų sąjunga: pareiškimai ir rezoliucijos, 1989–1999 / [sudaryt. A. Baležentis, M. Treinys]. Vilnius, Lietuvių tautininkų sąjunga, 1999. 166 p.

2000

Žemės ūkio sistema ir jos transformavimas: paskaita Ekonomikos fakulteto studentams / LŽŪU. Ekonomikos katedra. Kaunas, Akademija, 2000. 52 p.

2003

Gyvenimas – meteoro skrydis: žurnalisto ir rezistento Antano Valiukėno, jo kartos ir idėjų likimo apybraiža. Kaunas, 2003. 503, [1] p.

2004

Iškilmingos konferencijos, skirtos Jono Prano Aleksos 125 metinėms paminėti, pranešimai / J. Ramonas, K. Prunskienė, M. Treinys ir kt. Kaunas, Akademija, 2004. 12 p.

2006

Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje: [kolektyv.] monografija / [V. Bružauskas, J. Čaplikas, J. Kirstukas ir kt.; sudaryt. M. Treinys]. LŽŪU. Kaunas, Akademija, 2006. 535 p.

Petras Poškus / B. Poškus, A. Kazitėnas, M. Treinys, B. Valionytė. Vilnius, 2006. 181, [2] p. – (Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai).

Žemės ūkio rūmai: Lietuvos kaimo visuomenės raida: socialinės ir ekonominės pažangos link / A. Stancevičius, B. Markauskas, R. Urbonas ir kt. [s. l.: s. n., 2006]. 86 p.

2007

Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje: monografija / [V. Bružauskas, J. Čaplikas, J. Kirstukas ir kt.; sudaryt. M. Treinys]. LŽŪU. 2-oji laida. Kaunas, Akademija, 2007. 535 p.

Kooperacijos ir studijų organizatorius Kazimieras Jasiūnas: monografija / [V. Čiulevičienė, N. Stončiuvienė, M. Treinys]. LŽŪU. Kaunas, Akademija, 2007. 509, [1] p.

2011

Tautos ir jos žemės jungtis: spausdinti raštai / M. Treinys [sudaryt. E. Treinienė, A. J. Motuzas]. ASU, LMA Žemės ir miškų mokslų skyrius. Vilnius, 2011. 258 p.

DISERTACIJA. DISERTACIJOS AUTOREFERATAS

1971

Mašinų-traktorių parko komplektavimo ir naudojimo ekonominio efektyvumo didinimas augalininkystėje (Lietuvos TSR tarybinių ūkių pavyzdžiu): disertacija ekonomikos mokslų kandidato laipsniui įgyti. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1971. 255 p.

Увеличение экономической эффективности комплектования и использования машинно-тракторного парка в растениеводстве (на примере совхозов ЛитССР): автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук / Вильн. гос. ун-тет В. Капсукаса. Вильнюс, 1971. 27 с.

MOKSLINĖS ATASKAITOS

1998

Kaimo plėtros politikos tikslai, pagrindinės kryptys ir įgyvendinimo problemų sprendimas / LAEI; darbo vadovas M. Treinys. Vilnius, 1998. 33 p.

1999

Įvertinti kaimo plėtros institucinę sąrangą ir parengti jos racionalaus funkcionavimo principus / LAEI; darbo vadovas M. Treinys. Vilnius, 1999. 62 p.

STRAIPSNIAI IR PASISAKYMAI

1964

Kur slypi blogio šaknys? *Žemės ūkio specialistas*. 1964, gruod. 19.

1965

Puoselėkime ir kurkime studentiškas tradicijas. *Žemės ūkio specialistas*. 1965, bal. 29.

1967

Parodomiesiems ūkiams – konkrečią kryptį. *Žemės ūkis*. 1967, Nr. 2, p. 21.

Po Estijos dangumi. *Jonavos balsas*. 1967, liep. 27, p. 3–4.

Tauridos žemėje. *Jonavos balsas*. 1967, rugpj. 19, p. 3–4.

1969

Augalininkystės mechanizavimo intensyvumo didinimas Lietuvos TSR tarybiniuose ūkiuose. *Lietuvos žemės ūkio akademijos mokslo darbai*. 1969, t. 16, sąs. 1, p. 11–16.

Mechanizatorių kvalifikacija ir jos įtaka darbo našumui Lietuvos TSR tarybiniuose ūkiuose. *Trumpi pranešimai*: [penkioliktosios dėstytojų mokslinės konferencijos medžiaga]. Vilnius, 1969, p. 24–25.

1970

Centralizuoto technikos naudojimo galimybės Lietuvos TSR tarybiniuose ūkiuose. *Žemės ūkio informacija*. 1970, Nr. 3, p. 59–60.

Elektroninių skaičiavimo mašinų panaudojimas optimalios mašinų-traktorių parko struktūros nustatymui. *Trumpi pranešimai*: [šešioliktosios dėstytojų mokslinės konferencijos medžiaga]. Kaunas, 1970, p. 58–60.

Mašinų-traktorių parko darbo organizavimo formų tobulinimas Lietuvos TSR tarybiniuose ūkiuose. *Lietuvos žemės ūkio akademijos mokslo darbai*. 1970, t. 17, sąs. 1, p. 31–38.

Ūkio augalininkystės kompleksinio mechanizavimo lygio nustatymo klausimu. *Trumpi pranešimai:* [šešioliktosios dėstytojų mokslinės konferencijos medžiaga]. Kaunas, 1970, p. 60–62.

Корреляционный анализ влияния рабочего стажа механизаторов на их производительность труда в сельском хозяйстве Литовской ССР / Ю. Макаускас, М. Трейнис. *Экономико-математические методы и ЭВМ в сельском хозяйстве*. Вильнюс, 1970, ч. 1, с. 167–171.

1971

Tiksliau vertinkime mechanizatorių darbą. *Žemės ūkis*. 1971, Nr. 11, p. 21.

Совершенствование организационных форм использования машинно-тракторного парка в совхозах Литовской ССР. *Тезисы докладов учебно-методической конференции преподователей экономических факультетов Прибалтийских сельхозакадемий*. Каунас, 1971, с. 50–52.

1972

Atvykite į Akademiją. *Raudonoji vėliava*. (Varėna), 1972, spal. 31.

1973

Apie kolūkių vardus. *Kultūros barai*. 1973, Nr. 4, p. 69–70.

Optimalios mašinų-traktorių parko struktūros nustatymas ir jos ekonominis pagrindimas. *Lietuvos žemės ūkio akademijos mokslo darbai*. 1973, t. 18, sąs. 3, p. 65–71.

1974

Kai kurie augalininkystės mašinų sistemų komplektavimo klausimai. *Lietuvos žemės ūkio akademijos mokslo darbai*. 1974, t. 20, sąs. 1, p. 77–83.

1975

Mintys po respublikinės [SMD darbų] apžiūros. *Žemės ūkio specialistas*. 1975, gruod. 12.

SMTD taryba. Kas tai? *Žemės ūkio specialistas*. 1975, gruod. 19.

Žemės ūkio gamybos efektyvumo rodiklių sistemos klausimu. *Trumpi pranešimai*: dvidešimt pirmosios dėstytojų mokslinės konferencijos medžiaga. Kaunas, 1975, p. 72–73.

О системе показателей экономической эффективности сельскохозяйственного производства. *Труды Латвийской сельскохозяйственной академии*. 1975, вып. 120, с. 72–74.

1976

Melioracinės statybos fondų našumo faktoriai. *Mokslo darbų rinkiniai*. Kaunas, Noreikiškės, 1976, kn. 1, p. 28–30.

1977

Ekskavatorių racionalaus naudojimo normatyvai / M. Treinys, J. Kirstukas. *Žemės ūkio ekonomika*: [LŽŪA] mokslo darbų rinkiniai. Kaunas, Noreikiškės, 1977, p. 25–26.

Melioracinės statybos fondų našumo kitimas. *Žemės ūkio ekonomika*: [LŽŪA] mokslo darbų rinkiniai. Kaunas, Noreikiškės, 1977, p. 23–25.

1978

Melioracinės statybos mašinų eksploatavimo išlaidų normavimas / J. Kirstukas, M. Treinys. *Žemės ūkio ekonomika*: [LŽŪA] mokslo darbų rinkiniai. Kaunas, Noreikiškės, 1978, p. 30.

Principingai, dalykiškai. *Žemės ūkio specialistas*. 1978, lapkr. 3.

Методологические аспекты построения системы показателей „Ресурсы – эффект – эффективность“ в сельском хозяйстве. *Совершенствование анализа экономической эффективности промышленного производства*: материалы научной конференции. Вильнюс, 1978, с. 181–183.

1979

Pieno kokybės ekonominiai veiksniai / M. Treinys, D. Strazdienė. *Žemės ūkio ekonomika*: [LŽŪA] mokslo darbų rinkiniai. Kaunas, Noreikiškės, 1979, p. 33–34.

Факторы качества молока и их экономическая оценка / М. Трейнис, Д. Страздене. *Проблемы повышения качества продуктов при индустриальном сельскохозяйственном производстве*: материалы республиканской научно-технической конференции по экономике сельского хозяйства. Тарту, 1979, с. 34–35.

1981

Ekonomicke tradice Sovetske Litvy. *Politicka ekonomie*. (Praha), 1981, Nr. 3, p. 300–306.

Ekonominio efekto rodiklių sistemos sudarymas. *Žemės ūkio mašinų konstrukcijų tobulinimas. Ekonominės problemos*: [LŽŪA] mokslo darbų rinkinys. Vilnius, 1981, p. 115–117.

1982

Gyvenimas, pašvęstas kovai ir darbui: [J. Olekui – 70]. *Žemės ūkio specialistas*. 1982, rugs. 24.

Мероприятия по повышению рентабельности в управлениях мелиоративного строительства (УМС) Литовской ССР / Ю. Кирстукас, М. Трейнис, Й. Чюлявичюс. *Аннотации и рекомендации законченных научно-исследовательских работ за 1976–1980 годы*. Каунас, Академия, 1982, с. 8.

Экономическая эффективность ресурсов производства / М. Трейнис, Ю. Олекас, П. Абложявичюс, Д. Скарбалюс, Й. Чюлявичюс, М. Маскялюнене, Ю. Кирстукас. *Аннотации и рекомендации законченных научно-исследовательских работ за 1976–1980 годы*. Каунас, Академия, 1982, с. 11–12.

1983

Mūsų Petrutė. *Žemės ūkio specialistas*. 1983, kovo 4.

Pripažintas mokytojas – darbas. *Žemės ūkio specialistas*. 1983, lapkr. 25.

1984

Daugiametės varpinės žolės intensyviam naudojimui / A. Petkevičius, J. Ruškys, T. Tamulis, M. Treinys. *Rekomendacijos žemės ūkio gamybai intensyvinti 1985 metais*. Vilnius, 1984, p. 43–44.

1985

Apie dvejopą efektyvumo pobūdį. *Medienos prieaugio modeliavimo klausimai*: LŽŪA mokslo darbų rinkinys. Kaunas, Noreikiškės, 1985, p. 107–109.

Pirmoji pažintis. *Žemės ūkio specialistas*. 1985, saus. 7.

Socialistinės visuomenės efektų sistemos klausimu. *Medienos prieaugio modeliavimo klausimai*: [LŽŪA] mokslo darbų rinkinys. Kaunas, Noreikiškės, 1985, p. 109–111.

1987

„Lyriniai nukrypimai“, gimę per egzaminą. *Žemės ūkio specialistas*. 1987, geg. 8.

Изучение себестоимости привеса свиней / М. Трейнис, П. Абложявичюс, Ю. Кирстукас, Д. Скарбалюс, М. Маскялюнене, И. Чюлявичюс. *Аннотации-рекомендации законченных научно-исследовательских работ за 1981–1985 годы*. Каунас, Академия, 1987, с. 8–9.

Удаление кустарника при осушении заболоченных участков земли / А. Швенченис, М. Трейнис, М. Дагис. *Аннотации-рекомендации законченных научно-исследовательских работ за 1981–1985 годы*. Каунас, Академия, 1987, с. 43.

1988

A. Čajanovas ir dabartis. *Žemės ūkio specialistas*. 1988, bal. 1; bal. 8; bal. 15.

Akademijos istorijos „baltos dėmės“. *Žemės ūkio specialistas*. 1988, gruod. 9; gruod. 16; gruod. 23; gruod. 30.

„Dirbo ūkinį darbą Jakutijoje...“: akistatos su istorija. *Tėviškės žinios*. 1988, lapkr. 19.

Jei ne mes – tai kas?: akistatos su istorija. *Tėviškės žinios*. 1988, lapkr. 24.

Studentų mokslinės veiklos kryžkelės. *Žemės ūkio specialistas*. 1988, kovo 25.

1989

Dilgėlės ant žemdirbių Alma Mater. *Valstiečių laikraštis*. 1989, saus. 19, p. 3.

Du suvažiavimai – dvi programos. *Atgimimas*. 1989, bal. 28, p. 4.

Į rytus ir į vakarus. *Žemės ūkio specialistas*. 1989, birž. 16.

Kaip tapti žemdirbiui šeimininku? *Arimai*: Lietuvos žemdirbių sąjūdžio tarybos biuletenis. 1989, Nr. 3, p. 6–9.

Kaltų beieškant / A. Baležentis, M. Treinys. *Respublika*. 1989, spal. 18, p. 4–5.

„Kol jaunas, o broli!..“: Akademijos dėstytojų ir profesorių kreipimasis į studentes ir studentus / V. Volskytė, R. Žulienė, V. Antanaitis, A. Dirsė, B. Juralevičius, P. Lazauskas, A. Petkevičius, M. Treinys. *Žemės ūkio specialistas*. 1989, vas. 16.

Kooperacijos ištakos: 1. Talka ir talkininkai. *Tėviškės žinios*. 1987, saus. 5.

Kooperacijos ištakos: 2. Taip buvo Lietuvoje. *Tėviškės žinios*. 1989, saus. 10.

Lietuvos kaimo kelias. *Atgimimas*. 1989, kovo 10, p. 5.

Mokslininko nuomonė. *Valstiečių laikraštis*. 1989, geg. 13.

Mūsų kelias. *Arimai*: Lietuvos žemdirbių sąjūdžio tarybos biuletenis. 1989, Nr. 2, p. 1–5.

Mūsų kelias: Praeitis, šiandiena, rytdiena. *Žemės ūkio specialistas*. 1989, vas. 24.

[Pasisakymas]. *Tėviškės žinios*. 1989, vas. 25. – Išsp. str.: Kelias į šiandieną ir rytojų.

[Pasisakymas]. *Tėviškės žinios*. 1989, vas. 2. – Išsp. str.: Labokaitė D., Žutautas V. Paukštis feniksas turi pakilti.

[Pasisakymas]. *Valstiečių laikraštis*. 1989, kovo 2. – Išsp. str.: Žmogus ir žemė.

Talka ir talkininkai. *Ekonominės teorijos ir tikrovė*. Vilnius, 1989, p. 128–137.

Tezės: dėl Lietuvos TSR įstatymo „Dėl valstiečių ūkio Lietuvos TSR projekto“ / A. Baležentis, M. Treinys, E. Grakauskas. *Arimai*: Lietuvos žemdirbių sąjūdžio tarybos biuletenis. 1989, Nr. 3, p. 10–11.

„Tik darbas pribrandins vaisius“. *Žemės ūkio specialistas*. 1989, lapkr. 24.

1990

Agrarinė reforma ir galimi kompromisai. *Atgimimas*. 1990, lapkr. 7–14, p. 12.

Jungtuvės su įkalinta nuotaka. *Ūkininko patarėjas*. 1990, saus. 1–16, p. 4, 8.

Knyga vaiduoklis. *Šiaurės Atėnai*. 1990, gruod. 12, p. 5.

Ko tikimės iš žemės ūkio bendrovės. *Lietuvos aidas*. 1990, lapkr. 23.

Kokiu keliu pasuksim?: Žemės reforma: problemos ir perspektyvos. *Žemės ūkio specialistas*. 1990, birž. 29.

Laikmetis ir reforma: [pokalbis su Lietuvos AT dep. M. Treiniu / kalbėjosi] R. Butkevičienė. *Bočių žemė*. 1990, lapkr. 1, p. 1.

Laukiame apsisprendusių darbui. *Žemės ūkio specialistas*. 1990, vas. 9.

Nebūkime dvasios klajūnais. *Tėviškės žinios*. 1990, bal. 5; bal. 10.

Od czego rozpocząc reformę?: [ciąg dalszy dyskusji w Parlamencie Lietwskim na tematy gospodarcze: wypowiedzi / przygot.] J. Bielawska. *Kurjer Wileński*. 1990, 17 listop., ps. 2.

Paskutinysis B. Kvyklio laiškas / E. Treinienė, M. Treinys. *Šiaurės Atėnai*. 1989, rugs. 19, p. 2.

Perskaitykite, jei gausite...: [pokalbis su doc. M. Treiniu / kalbėjosi] K. Čiučiulkaitė. *Tėviškės žinios*. 1990, rugpj. 9, p. 3.

Prof. J. P. Aleksos sugrįžimas. *Ūkininko patarėjas*. 1990, rugpj. 16–31.

Reabilituotas prof. F. Kemėšis. *Žemės ūkio specialistas*. 1990, geg. 11.

Sieksiu kaimo pertvarkos. *Tėviškės žinios*. 1990, kovo 31.

Sieksiu kaimo pertvarkos. *Žemės ūkio specialistas*. 1990, kovo 30.

Sieksiu pertvarkos. *Valstiečių laikraštis*. 1990, bal. 5.

Streikomanija, arba „aparatčikų“ šėlsmas / A. Baležentis, V. Ramanauskas, M. Treinys. *Respublika*. 1990, saus. 27, p. 4.

Tautiškas kelias ir jo piligrimai: skiriama A. Smetonos 116-osioms gimimo metinėms. *Kauno aidas*. 1990, liep. 27–rugpj. 9, p. 4–5.

Tikiu jo kompetencija: [apie LŽŪA mokymo meistrą R. Džiaugį]. *Tėviškės žinios*. 1990, gruod. 11.

Tunelio gale – šviesa. Eikime tvirtai į ją: [pokalbis su doc. M. Treiniu / kalbėjosi] G. Vinkevičius. *Žemės ūkio specialistas*. 1990, birž. 1.

Ūkiškai ar bolševikiškai dalinsime žemę. *Ūkininko patarėjas*. 1990, vas. 17–28, p. 2.

Vienos niekšybės anatomija. *Žemės ūkio specialistas*. 1990, kovo 2; kovo 16.

Žvilgsnis iš kito kranto. *Žemės ūkio specialistas*. 1990, bal. 13.

Национальный путь и его пилигримы: посвещается 116-летию со дня рождения Антанаса Сметоны. *Эхо Литвы*. 1990, 16–29 августа, с. 3–4.

1991

„Roma manęs nenustebino...“: [dep. M. Treinio pasakojimas apie Lietuvos valstybinės delegacijos kelionę į Italiją / užrašė] D. Labokaitė. *Tėviškės žinios*. 1991, liep. 30, p. 2, 3.

Agrarinė reforma Lietuvoje. *Kauno aidas*. 1991, birž. 13, p. 2.

Ar pirksime kiaulių fermą?: [pokalbis su parlamento Agrar. komis. pirm. pav. M. Treiniu / kalbėjosi] V. Prekevičius. *Lietuvos ūkininko patarėjas*. 1991, geg. 3–9, p. 7.

Ar reikia žemdirbiui mokslo?: [pokalbis su AT dep. M. Treiniu / kalbėjosi] O. Balčiūnienė. *Lietuvos aidas*. 1991, bal. 26, p. 1–2.

Atsakymas irgi kakton: (į gerb. K. Purvinsko str. „Klausimas kakton“, išsp. š. m. spal. 15 d. „Respublikos“ laikraštyje). *Lietuvos aidas*. 1991, spal. 31, p. 5.

Gyvenimas ragina veikti: [pokalbis su AT Agrar. komis. pirm. pav. M. Treiniu / kalbėjosi] R. Uznienė. *Artojas*. (Šilalė), 1991, spal. 15, p. 2.

Hannibal ante portas! = (Hanibalas prie vartų!). *Žemės ūkio specialistas*. 1991, saus. 25.

Kada žmonės bunda: [apie žemės privatizavimo problemas]. *Dienovidis*. 1991, geg. 18–24, p. 6.

Kaimiškas čekis: [pokalbis su AT dep. M. Treiniu / kalbėjosi] D. Labokaitė. *Tėviškės žinios*. 1991, bal. 23.

Kas stos į žemės ūkio bendrovę?: [apie Ž. ū. bendrovių įstatymą]. *Lietuvos aidas*. 1991, geg. 1.

Ką mums žada Žemės reformos įstatymas? *Lietuvos aidas*. 1991, birž. 18.

Ką skalambija varpai?: [apie Lietuvos kaimo problemas]. *Lietuvos aidas*. 1991, bal. 9, p. 5.

Kelias į Europos mugę. *Viltis*. 1991, bal. 10, p. 5.

Lūžis: [pokalbis su AT dep. M. Treiniu / kalbėjosi] N. Grinevičiūtė. *Tėviškės žinios*. 1991, saus. 24.

Maurui teks išeiti?: [pokalbis su AT dep. M. Treiniu / kalbėjosi] N. Grinevičiūtė. *Tėviškės žinios*. 1991, saus. 22.

Pastabos agrarinės reformos įstatymų paraštėse. *Šiaurės Atėnai*. 1991, gruod. 27, p. 8.

Plytos ateities namui. *Tėviškės žinios*. 1991, bal. 18.

Privatizacija: viltys ar baubas? *Lietuvos aidas*. 1991, vas. 27, p. 4.

Tautininkai pasirinko vidurio kelią: [pokalbis su AT dep. M. Treiniu / kalbėjosi] G. Milkevičiūtė. *Vakarinės naujienos*. 1991, kovo 6.

Traktorių dviems? *Lietuvos ūkininko patarėjas*. 1991, lapkr. 22–28, p. 7.

Žemė vėl turės šeimininką: [pokalbis su AT Agrar. komis. pirmininko pav. M. Treiniu]. *Sidabrė*. 1991, rugpj. 21.

Žemės ūkio reforma neišvengiama. *Biržų žinios*. 1991, bal. 13, p. 2–3.

Аграрная реформа в Литве. *Дорога Литвы*. 1991, февраль, с. 3–4.

1992

Ačiū už pasitikėjimo vekselį. *Tėviškės žinios*. 1992, lapkr. 19, p. 1.

Akmenys įstatymų kelyje: [pokalbis su AT Agrar. komis. pirm. M. Treiniu / kalbėjosi] K. Greblikas. *Valstiečių laikraštis*. 1992, vas. 22, p. 2.

Antrasis privatizavimo žingsnis. *Lietuvos aidas*. 1992, geg. 12, p. 6.

Didelė bendrovė. Kas bus kitą mėnesį?: [pokalbis su AT Agrar. komis. pirm. M. Treiniu / kalbėjosi] K. Čiučiulkaitė. *Tėviškės žinios*. 1992, kovo 10, p. 1.

Fermerių Amerika. *Tėviškės žinios*. 1992, rugpj. 27, p. 2; rugs. 1, p. 2.

Grabnyčių pūga spalyje. *Valstiečių laikraštis*. 1992, lapkr. 7, p. 2.

Kas pradėta – tęsti! *Tėviškės žinios*. 1992, spal. 10, p. 2.

Kur sustos interesų švytuoklė: [pokalbis su AT dep. M. Treiniu]. *Tėviškės žinios*. 1992, rugpj. 22.

Kuriame ateities kaimą. *Valstiečių laikraštis*. 1992, kovo 26, p. 2.

Meteoru praskriejęs gyvenimas. *Tėviškės žinios*. 1992, geg. 7, p. 3.

Nuodėmėj gyventi – dviguba nuodėmė: [pokalbis su AT Agrar. komis. pirm. M. Treiniu / kalbėjosi] A. Kvedarienė. *Viltis*. 1992, geg. 20, p. 4.

[Pasisakymas]. *Atgimimas*. 1992, bal. 12–19, p. 6. – Išsp. str.: Diskusija žemės ūkio klausimais.

[Pasisakymas]. *The Nice Voice*. (Denver), 1992, liep. 21, p. 6.

[Pasisakymas]. *Valstiečių laikraštis*. 1992, kovo 10, p. 1–2. – Išsp. str.: Greblikas, K. Kas išsiris iš kiaušinio?

Politinei pūgai prasiautus: tikiu jumis. *Tėviškės žinios*. 1992, lapkr. 12, p. 2.

Požiūris į žemės nuosavybę [prieškarinėje Lietuvoje]. *Lietuvos aidas*. 1992, vas. 11, p. 6.

Provincijos sindromas. *Šiaurės Atėnai*. 1992, vas. 28, p. 7.

Rožė kumštyje. *Lietuvos aidas*. 1992, kovo 21, p. 4.

Taisyti ir tęsti. *Tėviškės žinios*. 1992, spal. 22, p. 2.

Tautininkai – dešinieji? Klystate: [pokalbis su AT Agrar. komis. pirm. M. Treiniu]. *Ūkininko patarėjas*. 1992, spal. 21, p. 1–2.

„Tikiu vitališka žemdirbio jėga...“: [pokalbis su AT Agrar. komis. pirm. M. Treiniu / kalbėjosi] S. Spurga. *Atgimimas*. 1992, saus. 31–vas. 7, p. 1.

Turtingas ūkininkas – turtinga Lietuva: [pokalbis su Lietuvių tautininkų s-gos kand. M. Treiniu / kalbėjosi] V. Armužas. *Valstiečių laikraštis*. 1992, spal. 15, p. 4.

Užgesk, raudonoji žvaigžde! *Tėviškės žinios*. 1992, birž. 13, p. 2.

[Visose valdymo struktūrose...]. *Tėviškės žinios*. 1992, bal. 14, p. 1.

1993

Agrarinės reformos pusiaukelėje: [Lietuva]. *Naujoji viltis*. (Chicago), 1993, Nr. 24, p. 192–200.

Dar kartą dėl pajų pardavimo: būkime atsargūs, kad neapgautų vertelgos. *Lietuvos aidas*. 1993, birž. 25, p. 7.

Fermerių talkos Vakarų šalyse: mintys apie kooperaciją. *Savininkas*. 1992, lapkr. 12–18, p. 4; lapkr. 19–25, p. 4.

Ką daryti? *Ūkininko patarėjas*. 1993, vas. 12, p. 2.

Kai iškraipoma informacija: pastabos išnagrinėjus Seimo Agrar. k-to pirm. M. Pronckaus pareiškimą „Dėl vykdytos agrar. reformos padarinių". *Lietuvos aidas*. 1993, geg. 4, p. 7.

Kas buvo pirmieji: mintys apie kooperaciją. *Savininkas*. 1993, spal. 29–lapkr. 4, p. 4.

Keturi akmenys. *Tėviškės žinios*. 1993, liep. 31, p. 5.

Kiniškas sindromas lietuviškai: [apie Žemės nuomos įstatymo projektą]. *Amžius*. 1993, lapkr. 20–26, p. 4–5.

Kokios kooperacijos reikia? *Tėviškės žinios*. 1993, gruod. 11, p. 4.

Kolektyvinės žemės ilgesys. *Amžius*. 1993, spal. 23–29, p. 1, 7.

Kooperacija valdžiai nereikalinga. *Tėviškės žinios*. 1993, gruod. 18, p. 2.

Kooperatyvai – ne kolchozai: mintys apie kooperaciją. *Savininkas*. 1993, spal. 22–28, p. 4.

Kryptis aiški – reikia eiti. *Savininkas*. 1993, gruod. 3–9, p. 4.

Kur klajoja pinigai / L. Milčius, M. Treinys. *Tėviškės žinios*. 1993, spal. 30, p. 2.

Kurlink suka žemės reformos traukinys? *Tėviškės žinios*. 1993, geg. 22, p. 5.

Let's Help to Revive the Cooperation of Farmers. *Baltic News*. 1993, Sept. 30–Oct. 14, p. 24–25.

„Lietūkis" ir „Pienocentras": mintys apie kooperaciją. *Savininkas*. 1993, lapkr. 5–11, p. 4.

Neduosi žemės – išmes iš bendrovės? *Tėviškės žinios*. 1993, gruod. 7, p. 1.

Ne nuomininkas, bet tikrasis savininkas: ž. ū. reforma. *Valstiečių laikraštis*. 1993, geg. 4, p. 2.

Ne trypčioti, o žengti: [apie ž. ū. reformą]. *Lietuvos aidas*. 1993, kovo 5, p. 7.

O vis dėlto ji sukasi!: [iš pranešimo Seimo posėdyje apie agrarinę reformą]. *Savininkas*. 1993, vas. 16–kovo 1, p. 6.

Padėkime atgimti ūkininkų kooperacijai. *Lietuvos aidas*. 1993, rugpj. 24, p. 7.

Pasibaigus [Seimo] sesijai / L. Milčius, M. Treinys, K. Skrebys. *Voruta*. 1993, rugpj. 1–15, p. 7–8.

[Pasisakymas]. *Darbas*. (Pasvalys), 1993, gruod. 22. – Išsp. str.: Magelinskienė, Z. Pasvalyje viešėjo tautininkai ir krikščionys demokratai.

[Pasisakymas]. *Savininkas*. 1993, spal. 8, p. 4. – Išsp. str.: Kazakevičius, A. Dvi nuomonės.

[Pasisakymas]. *Tėviškės žinios*. 1993, bal. 1, p. 1–2. – Išsp. str.: Kaimiečiai tampa nuomininkais.

[Pasisakymas]. *Valstiečių laikraštis*. 1993, bal. 1, p. 1. – Išsp. str.: Grybas, J. Visi valgome tą pačią duoną.

Pataisų kryžkelėje: ž. ū. reforma. *Valstiečių laikraštis*. 1993, kovo 23, p. 2.

Postsovietinio žmogaus ir ūkio konversija. *Savininkas*. 1993, spal. 15–21, p. 3–4.

Prieštaringi pokyčiai: mintys apie kooperaciją. *Savininkas*. 1993, lapkr. 26; gruod. 2, p. 4.

Reforma ir restitucija tautininkų požiūriu. *Tėviškės žinios*. 1993, rugpj. 7, p. 3.

Reforma nepateisina vilčių. *Tėviškės žinios*. 1993, lapkr. 20, p. 5.

Reform of Agriculture in Lithuania (Balance in Favour of Socializm?): [pokalbis su prof. M. Treiniu / kalbėjosi] D. Droblytė. *Baltic News*. 1993, June, p. 15–17.

Septyni barjerai ūkininko ūkiui. *Amžius*. 1993, liep. 10, p. 6.

Spąstai žemės savininkui / L. Milčius, M. Treinys. *Apžvalga*. 1993, kovo 26–bal. 1, p. 4.

Suvaržyti ūkininką, išaukštinti bendrovę. *Tėviškės žinios*. 1993, birž. 29, p. 1–2.

Tapti tikru ūkininku: [pokalbis su Seimo Agrar. k-to nariu, prof. M. Treiniu / kalbėjosi] A. Strakšys. *Europos lietuvis*. 1993, bal. 29, p. 1, 5.

Tautos vilčių dinastija: [apie S. Lozoraitį]. *Tėviškės žinios*. 1993, saus. 28, p. 3.

Tiesos kriterijus – lietuviško gyvenimo patirtis: [pokalbis su tautininku, Seimo nariu M. Treiniu / kalbėjosi] G. Aukštuolis. *Voruta*. 1993, birž. 11–16, p. 4.

Ūkininkų kooperacija Vokietijoje. *Tėviškės žinios*. 1993, lapkr. 6, p. 5.

Žemės reforma ieško išeities. *Lietuvos aidas*. 1993, birž. 4, p. 1, 6.

Žemės reforma: kryptis savireguliacijos link. *Tėviškės žinios*. 1993, bal. 20, p. 2; bal. 22, p. 2.

Žemės reformos politinį pamušalą pakeitus. *Lietuvos aidas*. 1993, liep. 28, p. 1, 6.

Žemės reformos traukinys suka kairėn. *Savininkas.* 1993, liep. 9–15, p. 4.

1994

Ar kas nors sugriovė žemės ūkį? *Tėviškės žinios*. 1994, gruod. 17, p. 4.

Būtinybė ir siekiai. *Tėviškės žinios*. 1994, gruod. 8, p. 4.

Dirbame Lietuvai, ne partijai: [pokalbis su Lietuvių tautininkų s-gos vicepirm., Seimo nariu M. Treiniu / kalbėjosi] N. Grinevičiūtė. *Tėviškės žinios*. 1994, geg. 7, p. 1–2.

Grįžtantis į tautos atmintį. *Tėviškės žinios*. 1994, rugpj. 13, p. 1, 3.

Į Lietuvos visuomenę: [kreipimasis] / V. Antanaitis, L. Astra, S. Ašmontas ir kt. *Tėviškės žinios*. 1994, kovo 24, p. 2.

Iš Červenės sugrįžus. *Tėviškės žinios*. 1994, liep. 2, p. 3.

Juozapinių politika: [apie Lietuvos regionų problemas]. *Lituanica*. 1994, liepa (Nr. 2), p. 1.

Kas valdys žemės ūkio banką?: [pokalbis su Seimo Agrar. k-to nariu M. Treiniu / kalbėjosi] P. Kancė. *Valstiečių laikraštis*. 1994, rugpj. 16, p. 3.

Kodėl ir kaip trukdoma. *Tėviškės žinios*. 1994, gruod. 10, p. 4.

Kokius pasiūlymus ignoravo ir ką siūlo. *Tėviškės žinios*. 1994, gruod. 15, p. 4.

Kooperacijos esmė ir raida. *Žemės ūkis*. 1994, Nr. 2, p. 9–10.

Lietuvos žemdirbių kooperacijos gairės. *Žemės ūkis*. 1994, Nr. 4, p. 30–31.

Mintys po [Lietuvių tautininkų s-gos] konferencijos. *Tautininkų žinios*. 1993, gruod. 17, p. 1–2.

Modernaus tautiškumo problemos. *Atgimimas*. 1994, rugpj. 31, p. 6–7.

Modernaus tautiškumo problemos. *Dirva*. (Cleveland), 1994, rugs. 22, p. 1, 3; rugs. 29, p. 1, 3; spal. 6, p. 1, 4.

Modernaus tautiškumo problemos. *Tėviškės žinios*. 1994, liep. 18, p. 2; liep. 21, p. 2; liep. 23, p. 4.

Ne Seime daroma politika: [pokalbis su Seimo nariu M. Treiniu / kalbėjosi] K. Čiučiulkaitė. *Tėviškės žinios*. 1994, liep. 23, p. 1.

Nevalia pardavinėti savininkų žemės: [pokalbis su Lietuvių tautininkų s-gos pirm. pav. Seimo nariu M. Treiniu / kalbėjosi] P. Kancė. *Valstiečių laikraštis*. 1994, bal. 19, p. 3.

Nuomonių takoskyra dėl Karaliaučiaus krašto. *Tautininkų žinios*. 1994, gruod. 3, p. 2.

[Pasisakymas]. *Atgimimas*. 1994, lapkr. 3, p. 7: portr.; lapkr. 9, p. 7: portr. – Išsp. str.: Lietuvos ir Lenkijos sutartis: ratifikavimas Lietuvos Seime.

[Pasisakymas]. *Atgimimas*. 1994, vas. 23, p. 19. – Išsp. str.: Diskusija Lietuvos Respublikos vidaus klausimais.

[Pasisakymas]. *Lietuvos aidas*. 1994, birž. 8, p. 9. – Išsp. str.: Sutkus, V. Kooperacija – priešnuodis monopolizmui.

[Pasisakymas]. *Tėviškės žinios*. 1994, kovo 24, p. 2. – Išsp. str.: Į Lietuvos visuomenę.

[Pasisakymas]. *Ūkininko patarėjas*. 1994, birž. 8, p. 1–2. – Išsp. str.: Čaplikas, A. Kooperacija – kietas akmenukas monopolisto dalgiui.

Postkomunistinė destrukcija Lietuvoje: priežastys ir veikimo būdai. *Naujoji viltis*. (Chicago), 1994, Nr. 25, p. 147–158.

Pusiausvyros tautoje beieškant. *Tėviškės žinios*. 1994, birž. 11, p. 3; birž. 18, p. 3; birž. 25, p. 3.

Šiuolaikinė ūkininkų kooperacija Vakarų šalyse. *Žemės ūkis*. 1994, Nr. 3, p. 18–19.

Tautininkiškoji dabartinės agrarinės politikos samprata. *Žemdirbių sąjūdis*. 1994, bal. 9, p. 2.

Tiltų tautoje statytojai: [iš Seimo Lietuvių tautininkų frakcijos nario M. Treinio pranešimo, skaityto Lietuvos tautininkų s-gos 70-mečio konferencijoje Kaune]. *Šilalės artojas*. 1994, spal. 14, p. 2.

Tiltų tautoje statytojai: (tautinės ideologijos problemos vakar, šiandien ir rytoj). *Atgimimas*. 1994, spal. 12, p. 3; spal. 19, p. 3.

Žemdirbių talka. *Valstiečių laikraštis*. 1994, kovo 8, p. 2.

Люди, посвятившие себя сельскому хозяйству, как правило, энтузиасты и патриоты своего дела. *Эхо Литвы*. 1994, 28 мая, с. 2.

1995

Agrarinės reformos trajektorija: trukdžiai, kompromisai, perspektyvos. *Savininkas*. 1995, saus. 20; saus. 27; vas. 3.

Ar pastatysime politinį katamaraną?: pragmatikai, idealistai bei „vidurio žmonės“ Lietuvos politikoje. *Atgimimas*. 1995, rugpj. 23, p. 3.

Ar pastatysime politinį katamaraną?: pragmatikai, idealistai bei „vidurio žmonės“ Lietuvos politikoje. *Tėviškės žinios*. 1995, rugpj. 12, p. 5.

Ar reikia ginti kaimą nuo Europos Sąjungos? *Tėviškės žinios*. 1995, birž. 10, p. 10.

Atminties simboliams atgimstant. *Tautininkų žinios*. 1995, liep. 12, p. 1.

Atstovaujamoji demokratija ir tautininkai. *Tautininkų žinios*. 1995, geg. 26, p. 1; birž. 9, p. 1.

Aukų prasmės diena. *Tėviškės žinios*. 1995, vas. 14, p. 1.

„Eurooptimistai“ ir „europesimistai“. Kurių bus viršus?: narystė Europos Sąjungoje: pliusai ir minusai. *Aljansas*. 1995, Nr. 9, p. 2–7.

Istorija apie šnipštą: (LDDP agrarininkų organizuotos „atpirkimo ožių“ gaudynės): [apie agrar. reformos klausimų nagrinėjimą Seime]. *Šilalės artojas*. 1995, spal. 24, p. 1–2.

Istorija apie šnipštą, arba LDDP agrarininkų organizuotos „atpirkimo ožių“ gaudynės. *Tėviškės žinios*. 1995, spal. 26, p. 4.

Kada atsiskaitysime vekseliais? *Lietuvos aidas*. 1995, rugpj. 30, p. 13.

Lietuvos Respublikos Seimo opozicinių partijų pareiškimas dėl Lietuvos jūros sienos ir ekonominės zonos klausimų / B. Gajauskas, V. Landsbergis, R. Ozolas ir kt. *Tautininkų žinios*. 1995, birž. 9, p. 3.

Liūdesio ir vilties diena. *Vasario 16*. 1995, birž. 16–30, p. 2.

Lopymas lopytais lopais: arba pataisų įstatymui „Dėl nuosavybės teisių...“ devintajai bangai praėjus. *Tėviškės žinios*. 1995, birž. 6, p. 1, 2.

Lopymas lopytais lopais: arba pataisų įstatymui „Dėl nuosavybės teisių...“ devintajai bangai praėjus. *Valstiečių laikraštis*. 1995, birž. 20, p. 5.

Modernaus tautiškumo problemos: (pranešimas Pasaulio lietuvių tautininkų kongrese „Pasaulio lietuvių talka Lietuvai“). *Naujoji viltis*. (Lemont), 1995, Nr. 26, p. 14–24.

Paribių santalkos riteris: eskizai apie prof. Fabijono Kemėšio idėjas bei moralinę dvikovą su NKVD. *Atgimimas*. 1995, spal. 26, p. 15; lapkr. 2, p. 15.

Paribių santalkos riteris: eskizai apie prof. Fabijono Kemėšio idėjas bei moralinę dvikovą su NKVD: 1. Paribio žmogaus ir idėjų problema. *Tėviškės žinios*. 1995, rugs. 9, p. 7.

Paribių santalkos riteris: eskizai apie prof. Fabijono Kemėšio idėjas bei moralinę dvikovą su NKVD: 2. F. Kemėšio gyvenimo ir kovos odisėja. *Tėviškės žinios*. 1995, rugs. 16, p. 7.

Paribių santalkos riteris: eskizai apie prof. Fabijono Kemėšio idėjas bei moralinę dvikovą su NKVD: 3. Tiesos ir melo akistata. *Tėviškės žinios*. 1995, rugs. 23, p. 7.

Paribių santalkos riteris: eskizai apie prof. Fabijono Kemėšio idėjas bei moralinę dvikovą su NKVD: politinės reorganizacijos pagrindai: ištr. iš F. Kemėšio rankr. „Socialinės minties ir institucijų evoliucija“ įvado / iš rusų k. vertė M. Treinys. *Tėviškės žinios*. 1995, spal. 21, p. 7; spal. 28, p. 7; lapkr. 4, p. 7.

Paribių santalkos riteris: eskizai apie prof. Fabijono Kemėšio idėjas bei moralinę dvikovą su NKVD. *Tėviškės žinios*. 1995, rugs. 30, p. 7; spal. 6, p. 7; spal. 14, p. 7; lapkr. 11, p. 7; lapkr. 18, p. 7; lapkr. 25, p. 7.

Paribių santalkos riteris: profesorius F. Kemėšis ir kiti „mąstytojai“. *Tėviškės žinios*. 1995, gruod. 2, p. 7; gruod. 9, p. 7.

[Pasisakymas]. *Jonavos balsas*. 1995, lapkr. 16, p. 1–2; lapkr. 18, p. 2, 4. – Išsp. str.: Nekrašienė, J. Tautininkai susitikinėja su tauta.

[Pasisakymas]. *Tautininkų žinios*. 1995, sausis (Nr. 1), p. 4. – Išsp. str.: Seimo LTS frakcijos narių spaudos konferencija.

[Pasisakymas]. *Tautininkų žinios*. 1995, lapkr. 27, p. 2. – Išsp. str.: Jasaitis, J. Seimo LTS frakcijoje.

[Pasisakymas]. *Utenos apskrities žinios*. 1995, gruod. 28. – Išsp. str.: Stanaitis, A. Per kasdienybę žvelkime į ateitį.

[Pasisakymas]. *Ūkininko patarėjas*. 1995, saus. 7, p. 2. – Išsp. str.: Adomavičius, R. Per daug ne švietimo, o švietėjų.

Patys muša, patys rėkia. *Savininkas*. 1995, lapkr. 10–16, p. 4.

Seimo Lietuvių tautininkų sąjungos frakcijos pareiškimas: Dėl grėsmingo transporto priemonių vagysčių mastų augimo Lietuvoje / L. Milčius, M. Treinys, A. Baležentis ir kt. *Tautininkų žinios*. 1995, kovo 7, p. 3.

Suvienytos Europos ekonomika labiausiai baugina žemdirbius. *Lietuvos aidas*. 1995, liep. 12, p. 12.

Šmėklų gaudytojai ir jų aukos: [atsiliepimas į Z. Butkaus str. „Jei opozicija gauna paramą iš svetur“, išsp. žurn. „Kultūros barai“, 1995, Nr. 8–9]. *Tėviškės žinios*. 1995, rugs. 28, p. 3.

Šmėklų gaudytojai ir jų aukos: [atsiliepimas į Z. Butkaus str. „Jei opozicija gauna paramą iš svetur...“, išsp. žurn. „Kultūros barai“, 1995, Nr. 8–9]. *Tautininkų žinios*. 1995, spal. 16, p. 2; spal. 30, p. 2.

Šmėklų gaudytojai ir jų aukos: apie bandymus įrodyti, kad tautininkai tarnavo Maskvai. *Valstiečių laikraštis*. 1995, spal. 10, p. 9.

Tautos susivienijimo vizija prof. F. Kemėšio darbuose. *IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas*. Vilnius, 1995, p. 198.

Tiesos ir melo akistata. Politinės reorganizacijos pagrindai: ištr. iš F. Kemėšio rankr. „Socialinės minties ir institucijų evoliucija“ įvado / vertimas iš rusų k.; parengė M. Treinys. *Atgimimas*. 1995, lapkr. 15, p. 15; lapkr. 22, p 15.

Tiesos ir melo akistata. Rusų bolševikinė revoliucija: ištr. iš F. Kemėšio rankr. „Apie kapitalizmą“ / vertimas iš rusų k.; parengė M. Treinys. *Atgimimas*. 1995, lapkr. 10, p. 5.

1996

Į vidurio jėgų koaliciją ketinantys burtis tautininkai teigia, jog siekia ne „gelbėjimosi rato“, o naudos Lietuvai: [pokalbis su Lietuvių tautininkų s-gos valdybos nariu, Seimo tautininkų frakcijos seniūno pav., Agrar. k-to nariu M. Treiniu / kalbėjosi] S. Jokubaitis. *Kauno diena*. 1996, bal. 22, p. 1–2.

Kaimo reforma. Sumanymai ir realybė: [pokalbis su Seimo nariu prof. M. Treiniu]. *Kauno apskritis*. 1996, rugsėjis (Nr. 19), p. 1–2.

Kas padės atsitiesti Lietuvos kaimui: [pokalbis su prof. M. Treiniu / užrašė] J. Kulakauskas. *Valstiečių laikraštis*. 1996, vas. 10, p. 5.

Kreipimasis: Užbaikime statyti Prisikėlimo bažnyčią / L. Milčius, M. Treinys, A. Baležentis ir kt. *Tautininkų žinios*. 1996, liep. 27–rugpj. 9, p. 2.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: dr. Domo Cesevičiaus gyvenimo ir veiklos faktai. *Tėviškės žinios*. 1996, rugpj. 10, p. 6.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: pirmojo bolševikmečio girnose. *Tėviškės žinios*. 1996, rugpj. 17, p. 6; rugpj. 24, p. 6.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: dėl vilties išlikti. *Tėviškės žinios*. 1996, rugpj. 31, p. 6; rugs. 7, p. 6.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: išbandymai klasta ir kerštu. *Tėviškės žinios*. 1996, rugs. 14, p. 6; rugs. 21, p. 6.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: veržiantis iš gyvenimo nuošalės. *Tėviškės žinios*. 1996, rugs. 26, p. 5; rugs. 28, p. 6; spal. 5, p. 6.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: kova dėl savojo vardo ir veido. *Tėviškės žinios*. 1996, spal. 12, p. 6–7.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: kova dėl savojo vardo ir veido: Domas Cesevičius draugų ir priešų akimis. *Tėviškės žinios*. 1996, spal. 19, p. 6.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: Domas Cesevičius draugų ir priešų akimis. *Tėviškės žinios*. 1996, spal. 26, p. 6.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: Domas Cesevičius apie laikmetį, žmones ir įvykius. *Tėviškės žinios*. 1996, lapkr. 9, p. 6; lapkr. 16, p. 6.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: jie dirbo už Judo grašius. *Tėviškės žinios*. 1996, lapkr. 23, p. 6.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: pabaigos vietoje: peržvelgus D. Cesevičiaus pasirinkimo kryžkeles. *Tėviškės žinios*. 1996, lapkr. 30, p. 6.

LDDP politika sužlugdė žemės ūkį. *Valstiečių laikraštis*. 1996, birž. 15, p. 2.

Lietuvos integracija į Europos Sąjungą ir žemės ūkio problemos: konferencijos „Europos sutartį pasitinkant – integracijos ekonominiai aspektai“ medžiaga. *Tėvynės sargas*. 1996, Nr. 1–2, p. 84–90.

Lietuvos istorija: kokia ji buvo ir galėjo būti? / L. Milčius, M. Treinys. *Dirva*. (Cleveland), 1996, rugpj. 30, p. 1.

Lietuvos Respublikos Seimo Lietuvių tautininkų frakcijos pareiškimas: Dėl pastangų ardyti tautininkų vienybę / L. Milčius, M. Treinys, A. Baležentis. *Tautininkų žinios*. 1996, birž. 8–21, p. 1.

Lietuvos žemės ūkis ir rinka. *Savininkas*. 1996, saus. 26–vas. 1, p. 4; vas. 2–8, p. 4; vas. 15–22, p. 4; vas. 23–29, p. 4: portr.

Lietuvos žemės ūkis ir rinka. *Tėviškės žinios*. 1996, saus. 18, p. 5; saus. 20, p. 7; saus. 27, p. 7.

LTS frakcijos pareiškimas „Dėl lietuvių tautininkų kovos ir aukų priešinantis bolševizmui prasmės“ / L. Milčius, M. Treinys, A. Baležentis. *Dirva*. (Cleveland), 1996, birž. 25, p. 4.

Pareiškimas: Dėl kai kurių reikalavimų, keliamų lenkų organizacijų mitinguose. *Tautininkų žinios*. 1996, liep. 27–rugpj. 9, p. 2.

Pareiškimas: Dėl neatidėliotinų priemonių stabdant nelegalią užsieniečių migraciją per Lietuvą / A. Baležentis, L. Milčius, M. Treinys. *Tautininkų žinios*. 1996, geg. 18–birž. 17, p. 2.

[Pasisakymas]. *XXI amžius*. 1996, geg. 15, p. 3. – Išsp. str.: Juodienė, S., Šalčius, J. Žmonių kartos keičiasi, darbai ir tikslai pasilieka.

[Pasisakymas]. *Kauno apskritis*. 1996, spalis (Nr. 21). – Išsp. str.: Ačiū už pastovumą ir paramą.

[Pasisakymas]. *Kauno diena*. 1996, bal. 3, p. 3, 9. – Išsp. str.: Jokūbaitis, S. Ilgai diskutavę dėl žemės pardavimo užsieniečiams, politikai išsiskirstė nepakeitę savo išankstinių nuostatų.

[Pasisakymas]. *Lietuvos aidas*. 1996, vas. 2, p. 1. – Išsp. str.: Pečeliūnienė, L. Pataisa dėl žemės šildo ne visus.

[Pasisakymas]. *Statyba*. 1996, liep. 25, p. 1. – Išsp. str.: Šalčius, J. Lietuvos ateitis. Tautininkų akimis...

[Pasisakymas]. *Tautininkų žinios*. 1996, bal. 20–geg. 30, p. – Išsp. str.: Juknis, K. Susitikimui pasibaigus.

[Pasisakymas]. *Tautininkų žinios*. 1996, vas. 10, p. 3. – Išsp. str.: Juknis, K. Lietuvos žemės ūkio ateities vizija.

[Pasisakymas]. *Ūkininko patarėjas*. 1996, birž. 1, p. 5. – Išsp. str.: Kniukšta, G. Tikrojo bulvių žydėjimo teks palaukti.

[Pasisakymas]. *Vakarinės naujienos*. 1996, bal. 9, p. 4. – Išsp. str.: Strakšys, A. Apkurtinsim tautą referendumų maršais.

Piliakalnių liepsnos prasmė. *Dirva*. (Cleveland), 1996, liep. 16, p. 1.

Piliakalnių liepsnos prasmė. *Tėviškės žinios*. 1996, liep. 5, p. 1, 3.

Sveikas skepticizmas entuziastų apsuptyje. *Lietuvos aidas*. 1996, kovo 5, p. 5. – Išsp. str.: Konstitucinė pataisa: už ir prieš.

Tai tautininkai kalbėjo prieš antrojo Seimo rinkimus [1923 m.]. *Tautininkų žinios*. 1996, spal. 12–25, p. 4.

Tautos ir žemės jungtis. *Dirva*. (Cleveland), 1996, kovo 14, p. 4–5; kovo 21, p. 4–5; kovo 28, p. 4; bal. 4, p. 4; bal. 25, p. 4; bal. 30, p. 4.

Tautos ir žemės jungtis. *Tėviškės žinios*. 1996, bal. 13, p. 6; bal. 20, p. 6; bal. 27, p. 6; geg. 4, p. 6.

Tautos suvienijimo vizija prof. F. Kemėšio darbuose. *Iš Lietuvos sociologijos istorijos*: str. rinkinys. Vilnius, 1996, kn. 1, p. 72–88.

Tautos suvienijimo vizija prof. F. Kemėšio darbuose. *Naujoji viltis*. (Lemont), 1996, Nr. 27, p. 143–162.

Tautos suvienijimo vizija prof. Fabijono Kemėšio darbuose. *Tautininkų žinios*. 1996, vas. 24, p. 4; kovo 9, p. 4; kovo 23–bal. 5, p. 4.

Šmėklų gaudytojai ir jų aukos: [atsiliepimas į Z. Butkaus str. „Jei opozicija gauna paramą iš svetur...“, išsp. žurn. „Kultūros barai“, 1995, Nr. 8–9]. *Naujoji viltis*. (Lemont), 1996, Nr. 27, p. 175–181.

Žemės reformos politinį pamušalą pakeitus. *Žemės reformos sumanytojai, vykdytojai ir kritikai*: str. rinkinys. Vilnius, 1996, p. 91–93.

Žemės rinka ir reforma. *Tėviškės žinios*. 1996, birž. 27, p. 5; birž. 29, p. 6.

1997

Apie trijų sakralinių sąvokų ryšį: pamąstymai apie „tautos“, „tėvynės“ ir „valstybės“ sąvokų turinį. *Tautininkų žinios*. 1997, rugpjūtis (Nr. 16), p. 2–4.

Apie trijų sakralinių sąvokų ryšį: pamąstymai apie „tautos“, „tėvynės“ ir „valstybės“ sąvokų turinį. *Tėviškės žinios*. 1997, rugpj. 28, p. 5; rugpj. 29, p. 5.

Apsisprendimo valstybei ir vienybei diena. *Tėviškės žinios*. 1997, vas. 15, p. 3.

Istorija skausmą numalšina. *Tėviškės žinios*. 1997, spal. 31, p. 1.

Kaimo veiklos restruktūrizavimas: mintys iš tarptautinio seminaro. *Valstiečių laikraštis*. 1997, spal. 28, p. 5.

Laikmečio sūkuriuose nepalūžęs: dr. Domo Cesevičiaus gyvenimas ir veikla. *Tautininkų žinios*. 1997, geg. 10–23, p. 1, 4.

Lietuvos istorija: kokia ji buvo ar galėjo būti? / L. Milčius, M. Treinys. *Naujoji viltis*. (Chicago), 1997, Nr. 28, p. 83–88.

Nepasiklyskime laike ir erdvėje: apmąstymai Valstybės dienai artėjant. *Tėviškės žinios*. 1997, liep. 5, p. 1, 5.

[Pasisakymas]. *Tėviškės žinios*. 1997, bal. 5, p. 1. – Išsp. str.: Adomaitis, J. Pasiguodė, pasiskundė ir... išsiskirstė.

[Pasisakymas]. *Valstiečių laikraštis*. 1997, birž. 21, p. 3. – Išsp. str.: Grybas, J., Armužas, V. Ar pateisins lūkesčius žemdirbių parlamentas?

Pataisų kryptys – ginti pajininkų interesus. *Utenis*. 1997, kovo 22, p. 2.

Prof. Mečislovas Treinys apie Lietuvai istorijos iškeltą uždavinį. *Lietuvos aidas*. 1997, liep. 26, p. 1, 5.

Rinka ir parama žemės ūkiui. *Valstiečių laikraštis*. 1997, spal. 21, p. 5.

Socialinių problemų nelaisvėje: [pokalbis su žemės ir miškų ūkio ministro patarėju M. Treiniu / kalbėjosi] A. Čaplikas. *Ūkininko patarėjas*. 1997, birž. 25, p. 7.

Tauta tave supras ir įvertins, mokytojau. *Tautininkų žinios*. 1997, rugs. 6–26, p. 1.

Tautos suvienijimo vizija F. Kemėšio darbuose. Kemėšis, F. *Krikščioniškosios ekonomijos linkme*. Vilnius: Katalikų akad., 1997, p. 267–284.

Žemdirbių savivaldos mokykla. *Lietuvos aidas*. 1997, liep. 4, p. 9.

Žemės reforma pokomunistinėse šalyse. *Valstiečių laikraštis*. 1997, spal. 14, p. 5.

Žemės ūkio bendrovės: pajininkams geriau. *Tėviškės žinios*. 1997, kovo 4, p. 1.

Žemės ūkio rūmų įstatymą priėmus. *Tėviškės žinios*. 1997, birž. 7, p. 1–2.

Скромное обаяние государства...: [беседа с советником министра сельского хозяйства Литовской Республики проф. М. Трейнисом / беседовал] А. Гуляев. *Белорусская газета*. 1997, 19 янв.

1998

Iš „Žemės ūkio enciklopedijos“ veiklų aprašyti: Asmeninis pagalbinis ūkis; Bolotovas Andriejus; Brinkmanas Teodoras; Čajanovas Aleksandras; Darbadienis; Darbo imlumas; Darbo našumas; Erebo Frydrichas; Gamybos centralizavimas; Gamybos intensyvinimas; Gamybos koncentravimas; Hedis Erlas; Jangas Artūras. *Žemės ūkio enciklopedija*. 1998, t. 1, p. 108, 229, 238, 288–289, 307, 309, 310, 469, 522–523, 523–524, 524, 614, 671.

Lietuvos žemės ūkio transformacijos problemos. *Agrarinės ekonomikos mokslo raida ir šiuolaikinės problemos*: mokslinės-metodinės konferencijos pranešimų medžiaga / LŽUU. Ekonomikos fak. Ekonomikos katedra. Kaunas, Akademija, 1998, p. 22–25.

Nešęs tiesos ir pažinimo fakelą: docento Kazimiero Jasiūno gimimo 90-mečiui. *Tėviškės žinios*. 1998, vas. 11, p. 5.

[Pasisakymas]. *Tautininkų žinios*. 1998, kovas–balandis (Nr. 4), p. 1. – Išsp. str.: Laužadis, Š. Tik ginče gimsta tiesa.

[Pasisakymas]. *Tėviškės žinios*. 1998, liep. 2, p. 4. – Išsp. str.: Navickaitė, L. Kaimas visiems mielas. Žodžiais ar darbais?

[Pasisakymas]. *Ūkininko patarėjas*. 1998, spal. 24, p. 3. – Išsp. str.: Čaplikas, A. Pasvarstykim už ir prieš.

[Pasisakymas]. *Ūkininko patarėjas*. 1998, lapkr. 3, p. 3. – Išsp. str.: Dapkienė, M. Mokslas – irgi prekė.

[Pasisakymas]. *Ūkininko patarėjas*. 1998, lapkr. 5, p. 3, 10. – Išsp. str.: Lukoševičienė, R. AŽŪM ir ŽŪM dabartis ir ateities vizija.

[Pasisakymas]. *Valstiečių laikraštis*. 1998, rugs. 1, p. 1. – Išsp. str.: Kodėl žlugdomi ūkininkų kooperatyvai?

Šiandieninės tautiškumo problemos: (iš diskusijos, įvykusios spal. 10 d. Kėdainiuose, išsakytų minčių). *Tautininkų žinios*. 1998, spalis (Nr. 9), p. 1–2.

Tarp dabarties ir ateities. *Tautininkų žinios*. 1998, kovas–balandis (Nr. 4), p. 1.

1999

Atgimimo rytui auštant. *Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje*: aukštojo mokslo istorijos studija / LŽŪU. Kaunas, 1999, p. 74–91.

Chaosas informacijos sistemoje, arba kas ryšis prognozuoti žemės ūkio ateitį? *Žemės ūkis*. 1999, Nr. 10, p. 9–11.

Docentas Kazimieras Jasiūnas: ruošęs specialistus, ugdęs asmenybes. *Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje*: aukštojo mokslo istorijos studija / LŽŪU. Kaunas, 1999, p. 341–349.

Doc. Petrui Abloževičiui – 70. *Metraštis* / LŽŪU. Kaunas, Akademija, 1999, p. 98.

Garbės daktaras Juozas Tūbelis. *Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje*: aukštojo mokslo istorijos studija / LŽŪU. Kaunas, 1999, p. 251–252.

Kai kurie teoriniai ir metodologiniai kaimo plėtros strategijos klausimai / M. Treinys, A. Baležentis. *Lietuvos kaimo plėtros politika ir mokslo uždaviniai*: mokslinės konferencijos pranešimai, Vilnius, 1999 m. lapkr. 4 d. / LMA. LAEI. Vilnius, 1999, p. 18–28.

Kaimas – ne vien žemė: [pokalbis su prof. M. Treiniu / kalbėjosi] V. Vasiliauskaitė. *Ūkininko patarėjas*. 1999, gruod. 21, p. 1, 5.

Kaimas – valstybės ir visų mūsų rūpestis / V. Biržokas, Z. Dabkevičius, Č. Jukna ir kt. *Biržiečių žodis*. 1999, rugs. 28, p. 2.

Kaimas – valstybės ir visų mūsų rūpestis / V. Biržokas, Z. Dabkevičius, Č. Jukna ir kt. *Valstiečių laikraštis*. 1999, rugs. 11, p. 2.

Keli Jono Čiulevičiaus biografijos štrichai. Socialinių mokslų, ekonomikos (04S) habilituoto daktaro, profesoriaus Jono Čiulevičiaus trumpa biografija ir bibliografijos rodyklė 65-osioms gimimo metinėms pažymėti. Kaunas, Akademija, 1999, p. 5–7.

Nešęs tiesos ir pažinimo fakelą: [apie doc. K. Jasiūną]. *Ekonomikos fakultetas, 1949–1999*: skiriama [LŽŪU] veiklos 50-mečiui pažymėti. Kaunas, Akademija, 1999, p. 209–216.

[Pasisakymas]. *Valstiečių laikraštis*. 1999, kovo 13, p. 2–3. – Išsp. str.: Grybas, J., Stasiukaitis, A. Ar stovime ant pasaulinės žemės ūkio krizės slenksčio?

[Pasisakymas]. *Tėviškės žinios*. 1999, birž. 11, p. 4. – Išsp. str.: Navickaitė, L. Kaimas: atgaivinti ar pribaigti.

[Pasisakymas]. *Biržiečių žodis*. 1999, rugs. 28, p. 2. – Išsp. str.: Kaimas – valstybės ir visų mūsų rūpestis.

[Pasisakymas]. *Valstiečių laikraštis*. 1999, rugs. 11, p. 2. – Išsp. str.: Kaimas – valstybės ir visų mūsų rūpestis.

Profesorius kunigas Fabijonas Kemėšis: statęs tiltus moksle ir visuomenėje. *Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje*: aukštojo mokslo istorijos studija / LŽŪU. Kaunas, 1999, p. 288–296.

Šiandieniniai tautiškumo klausimai. *Dirva*. (Cleveland), 1999, vas. 2, p. 1.

Use of External and Internal Factors for Rationalisation of Lithuanian Rural Development Processes / M. Treinys, D. Skarbalius, V. Vinciūnienė. *Rural Integrated and Sustainable Development Strategy*: Problems, Models and Key Actions: [Abstracts]: Seminar in Lithuania, 26–27 November, 1999. Kaunas, 1999, p. 13–14.

Ūkininkų vienybės ideologijos formavimas nepriklausomoje Lietuvoje. *Žemės ūkio ekonomikos mokslas*: raida ir problemos: tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Kaunas, Akademija, 1999, p. 134–138.

2000

Daugiau dvasingumo kaimui. *„Tautininkų žinių“ priedas Kauno rajonui. Tautininkų žinios*. 2000, vasaris (Nr. 5), priedas Kauno rajonui, p. 3.

Integration of National and EU Preaccession Funds for Rural Development in Lithuania / M. Treinys, V. Vinciūniene, D. Skarbalius. *Sapard Programme*: Opportunities and Prospects for the Three Baltic Countries Towards the Strategy for Integrated and Sustainable Rural Development: International Seminar in Lithuania: Book Abstract. Kaunas, 2000, p. 11–13.

Jonas Pranas Aleksa ir ūkininkų vienybės ideologijos formavimasis nepriklausomoje Lietuvoje. *Iš Lietuvos sociologijos istorijos*: straipsnių rinkinys. Vilnius, 2000, kn. 3, p. 120–144.

[Pasisakymas]. *Žemyna*. 2000, spalis (Nr. 27–29), p. [12]. – Išsp. str.: Špakauskienė, A. Agrarinių mokslų perspektyvos Lietuvoje.

Some Aspects of Lithuanian Rural Development Policy / M. Treinys, V. Vinciūnienė. *Rural Development within the Process of Integration into the European Union*: International Scientific Conference Reports (Proceedings). Jelgava, 2000, p. 35–41.

Tautiškumo ir globalizacijos sankirta: problema ir sprendimai. *Dirva*. (Cleveland), 2000, lapkr. 28, p. 1, 4.

Tautiškumo ir globalizacijos sankirta: problema ir sprendimai. *Lietuvių tauta ir pasaulis*: lietuvių tautos savimonė ir tautiškumas: dabarties vaizdas ir perspektyva. Kaunas, 2000, t. 1, p. 16–21.

2001

Agrarinės politikos problemų ir jų sprendimo būdų I-joje ir II-joje Lietuvos Respublikoje palyginimas. *Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai*: tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 95–105.

Ilgiausių metų, gerbiamas Profesoriau!: [pokalbis su socialinių (ekonomikos) mokslų dr. prof. M. Treiniu / užrašė] V. Vitunskienė. *Naujos tėviškės žinios*. 2001, spal. 5, p. 3.

Jonas Aleksa – žemės ūkio strategijos formuotojas pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpiu iki Seimų ir Seimų laikotarpiu (1918–1927). *Vagos*: mokslo darbai. 2001, Nr. 51 (4), p. 92–99.

Lietuvos žemės ūkio pertvarkos vizija Jono Aleksos darbuose. *Kaimo plėtra*: ekonomika ir vadyba 2001: žemės ūkio ekonomikos problemos integruojantis į ES: tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų tezės, [Kaunas]. Akademija (Kauno r.), 2001, p. 53–54.

[Pasisakymas]. *Žemyna*. 2001, sausis, p. 1, 2. – Išsp. str.: Paminėta Laisvės gynėjų diena.

2002

Europinis žemės ūkio modelis. *Mano ūkis*. 2002, Nr. 5, p. 37–39; Nr. 7, p. 35.

Kaimo veiklos daugiafunkciškumas ir bendruomenių funkcijos. *Žemės ūkio mokslai*. 2002, Nr. 4 (priedas), p. 61–71.

Kaimo, žemės ūkio ir žuvininkystės plėtotės iki 2015 metų strategija / V. Vasiliauskienė, Č. Jukna, I. Kriščiukaitienė ir kt. *Ilgalaikė Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtotės iki 2015 metų strategija*. Vilnius, 2002, p. 487–560. – (Lietuvos mokslas; kn. 41).

2003

Dėl „Lietuvos Respublikos etninės politikos koncepcijos“ projekto / M. Treinys, D. Urbanavičienė, P. Kalnius. *Etninė kultūra*. 2003, Nr. 3, p. 23–30.

Lietuvoje gimęs, Latvijoje brendęs, dirbantis Baltijos tautų labui: [apie žinomiausią Latvijos agrarininką V. Strykį]. *Žemyna*. 2003, rugpjūtis (Nr. 13–14), p. 4.

Očapovskis Mykolas / A. Motuzas, M. Treinys. *Žemės ūkio enciklopedija*. Vilnius, 2003, t. 2, p. 622–623.

2004

Antanas Valiukėnas, jo karta ir idėja likimo vingiuose. *Dirva*. (Cleveland), 2004, kovo 30, p. 9–10; bal. 6, p. 10–11.

Docentas Bronius Grakauskas: ilgas kelias link pažinimo ir tiesos. *Agrarinio mokslo sklaida*: Lietuvos žemės ūkio universitetui – 80: pastarojo penkmečio ženklai: knyga-albumas. Akademija (Kauno r.), 2004, p. 149–150.

Ekonomikos katedra 80-mečio vingiuose / M. Treinys, V. Vitunskienė. *Žemyna*. 2004, spalis (Nr. 13–14), p. 5.

Garbės daktaras Voldemaras Strykis. *Agrarinio mokslo sklaida*: Lietuvos žemės ūkio universitetui – 80: pastarojo penkmečio ženklai: knyga-albumas. Akademija (Kauno r.), 2004, p. 134–135.

Geopolitiniai iššūkiai lietuviškumui: raida, pasekmės, perspektyvos. *Dirva*. (Cleveland), 2004, rugs. 14; rugs. 21; rugs. 28; spal. 5; spal. 12; spal. 19.

Nepavėlavome. Kokios išvados. *Atgimimas*. 2004, birž. 4–10, p. 11, 14.

Pastabos dėl etnografinių kaimų ir jų atskirų objektų parinkimo. *Etninė kultūra*. 2004, Nr. 4, p. 44–47.

2005

Daugiafunkcinio kaimo plėtra. *Lietuvos kaimo raida*. Vilnius, 2005, p. 5–11.

[Diskusijos]: *Tradicinių amatų gaivinimas: problemos ir perspektyvos*: mokslinė-praktinė konferencija, 2004 m. rugsėjo 30 d. Akademija (Kauno r.), 2005, p. 59–62, 66.

Kas yra nepriklausomybė. Ozolas, R. *2004-ieji: Lietuva: antrosios Respublikos pabaiga*. Vilnius, 2005, p. 190–195.

Kiekvieno lietuvio šaknys – Tėvynės žemėje: [pokalbis su sambūrio „Tėvynės žemė“ iniciatyvinės grupės nariu prof. M. Treiniu] / kalbėjosi V. Sasnauskas. *Valstiečių laikraštis*. 2005, spal. 11, p. 6.

2006

Kad išliktų mūsų kaimas. *Valstiečių laikraštis*. 2006, bal. 4, p. 6–7.

Kaip atkursime vienkiemius. *Mano ūkis*. 2006, Nr. 12, p. 10–12.

Korporatyvizmo Lietuvoje pradai ir raiškos: Žemės ūkio rūmų įkūrimo 80-mečiui. *Ūkininko patarėjas*. 2006, bal. 15, p. 6; bal. 22, p. 8.

Lietuvos kaimo deagrarizacijos ir daugiafunkciškumo sąsajos / M. Treinys, V. Vinciūnienė, B. Vaznonis, G. Janušauskaitė. *Žemės ūkio mokslai*. 2006, Nr. 1 (priedas), p. 9–20.

Pogamybinis kaimas: mitas ar ateities realybė? *Mano ūkis*. 2006, Nr. 8, p. 10–12.

Žemės ūkio išorės efektų ekonominis reguliavimas / B. Vaznonis, M. Treinys, V. Vaznonis. *Vagos*: mokslo darbai. 2006, Nr. 70 (23), p. 87–98.

Žmogus istorijos kryžkelėje. *Lietuvos aidas*. 2006, saus. 31, p. 4.

Žmogus istorijos kryžkelėje: Nepriklausomybės Akto signataro Petro Poškaus mirties metinėms. *XXI amžius*. 2006, saus. 4, p. 12.

2007

Changes in productivism and post-productivism activities: the of Lithuanian rural areas / M. Трейнис, В. Винцюнене, Б. Вазнонис. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*: proceedings of international symposium, May, 16–18, 2007. Житомир, 2007, Nr. 1(8), p. 213–220.

Daugiafunkciškumas produktyviniame ir proproduktyviniame kaime / M. Treinys, V. Vitunskienė, V. Vinciūnienė, B. Vaznonis, G. Janušauskaitė. *Ekonomikos ir vadybos fakulteto 2006 metų mokslinių tyrimų rezultatai* [elektroninis išteklius]: mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys. Akademija (Kauno r.), 2007, Nr. 1(3), p. 4–6.

Gyvenimo kokybės netolygumų Lietuvos kaimiškosiose seniūnijose tyrimas pagal ekonomines ir socialines dimensijas / V. Vitunskienė, D. Jazepčikas, G. Janušauskaitė, M. Treinys. *Ekonomikos ir vadybos fakulteto 2006 metų mokslinių tyrimų rezultatai* [elektroninis išteklius]: mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys. Akademija (Kauno r.), 2007, Nr. 1(3), p. 11–14.

Neformaliosios agrosocialinės minties raiška Lietuvoje priklausomybių laikotarpiu. *Žemės ūkio mokslai.* 2007, t. 14, Nr. 1, p. 61–73.

[Pasisakymas]. *Ūkininko patarėjas*. 2007, geg. 5, p. 5–6. – Išsp. str.: Jagaitė, R. Kokios investicijos vertingiausios?

Žemės ūkis. *Tarpukario Lietuva*. Kaunas, 2007, p. 98–105.

Изменение социально-экономической активности земледельцев в европейской модели сельского хозяйства / М. Трейнис, В. Винцюнене, Б. Вазнонис. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*: proceedings of international symposium, May, 16–18, 2007. Житомир, 2007, Nr. 1 (8), p. 271–278.

2008

Ieškant kelio į Europos mugę. *Kaimas lūžio metais*: Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 434–437.

Kooperatinės „Pienocentro“ sistemos degradacija Lietuvos priklausomybių metais. *Ekonomikos ir vadybos fakulteto 2007 metų mokslinių tyrimų rezultatai* [elektroninis išteklius]: mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys. Akademija (Kauno r.), 2008, Nr. 1(4), p. 30–35.

Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai. *Kaimas lūžio metais*: Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 9–210.

Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai. *Žemėtvarka ir hidrotechnika*. 2008, Nr. 4, p. 73–82.

Mūsų kelias. Mečislovo Treinio kalba, pasakyta I LŽS suvažiavime 1989 02 25. *Kaimas lūžio metais*: Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 398–401.

Neversliniai ūkiai egzistuoja visais laikais. *Mano ūkis*. 2008, Nr. 12, p. 16–17.

Pajų nustatymo ir disponavimo jais nuostatos. Projektas svarstymui. *Kaimas lūžio metais*: Lietuvos žemdirbių sąjūdžio idėjų ir veiksmų dvidešimtmetis (medžiaga agrarinės pertvarkos istorijai). Kaunas, 2008, p. 417–419.

Taukeliškio Jurgio Valiukėno giminės likimas. *Daugailių kraštas ir žmonės* / [sudaryt. R. Jurkevičienė, R. Mališauskas]. Utena: Utenos Indra. 2008, p. 561–577.

2009

Očapovskis Mykolas / A. Motuzas, M. Treinys. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius, 2009, t. 16, p. 658.

2013

Treinys M. Lietuvos žemdirbių sąjūdis: ištakos ir sūkuriai. *Žemės reformos vykdytojai*: (žemėtvarkininkų prisiminimai). Vilnius, 2013, p. 389–393.

LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS (PIRMOJO ŠAUKIMO) STENOGRAMOS, 1990–1992 METAI

Nr. 6. 1990 04 25. Pasiūlymas LR įstatymui „Dėl laikinųjų priemonių TSRS vykdomos ekonominės blokados sąlygomis“, p. 372.

Nr. 8. 1990 05 22. Pasiūlymas diskusijoje dėl blokados – leisti periodinį blokados biuletenį ir platinti užsienio pasiuntinybėms, spaudos agentūroms, informacijos centrams, p. 218.

1990 05 29. Pasisakymas diskusijoje dėl bendrųjų žemės ūkio privatizacijos principų, p. 451–457.

Nr. 9. 1990 06 07. Klausimai dėl VU statuto nuostatų, p. 293–295.

1990 06 12. Pasisakymas diskusijoje dėl VU statuto, p. 332–333.

Nr. 11. 1990 07 03. Pasisakymas svarstant agrarinės reformos principus ir atsakinėjimas į deputatų klausimus, p. 175–179.

1990 07 05. Klausimai dėl pašalpų motinoms mokėjimo tvarkos, p. 332.

1990 07 10. Klausimas apie mokesčius už gamtinius išteklius, p. 382.

1990 07 10. Kalba dėl Žemės mokesčio įstatymo projekto, p. 387–389.

1990 07 10. Pasiūlymas dėl mokesčių įstatymų struktūros, p. 399.

Nr. 12. 1990 07 13. Klausimas dėl santaupų kompensavimo, p. 113.

1990 07 17. Klausimas-pasisakymas dėl skolų, susikaupusių iki 1990 03 11, nurašymo tvarkos, p. 208.

1990 07 19. Klausimai apie gyventojų užimtumą, p. 316–317.

Nr. 13. 1990 07 26. Pasiūlymas dėl sodybinių ūkių, p. 47.

1990 07 28. Klausimas dėl užsienio ekspertų kvietimo į Lietuvą, p. 234.

Nr. 14. 1990 07 31. Pasiūlymas dėl LR juridinių asmenų mokesčio įstatymo, p. 96, 102–104.

Nr. 15. 1990 09 13. Klausimas dėl žemės ūkio gaminių pardavimo turguose tvarkos, p. 246.

Nr. 16. 1990 09 21. Pasisakymas diskusijoje dėl LR gyventojų pajamų garantijų įstatymo, p. 174.

1990 09 21. Klausimas dėl valstybinio turto įsigijimo, p. 177.

1990 09 27. Pasisakymas diskusijoje dėl LR privačių asmenų pajamų mokesčio įstatymo projekto, p. 354–356.

1990 10 02. Pasiūlymai dėl LR privačių asmenų pajamų mokesčio įstatymo projekto, p. 428, 438, 443.

Nr. 17. 1990 10 05. Pasiūlymas AT nutarimui „Dėl LR fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinojo įstatymo įsigaliojimo“, p. 118.

1990 10 05. Pasiūlymas AT nutarimui „Dėl automobilių, žemės ūkio technikos ir arklių pardavimo“, p. 133.

1990 10 11. Pasisakymas diskusijoje dėl LR ūkinių bendrijų įstatymo projekto, p. 318–320.

Nr. 18. 1990 10 25. Pasiūlymai LR žemės mokesčio įstatymui, p. 396.

1990 10 30. Kalba pristatant LR žemės ūkio bendrovių įstatymą ir atsakymai į deputatų klausimus, p. 476–480.

Nr. 19. 1990 10 31. Pasiūlymai AT nutarimui „Dėl LR žemės mokesčio įstatymo įsigaliojimo“, p. 39.

1990 11 09. Kalba diskusijoje dėl ekonomikos reformos projekto, p. 364–366.

Nr. 20. 1990 11 15. Pasiūlymai AT nutarimui „Dėl gyvenamųjų patalpų privatizavimo“, p. 38.

1990 11 16. Kalba svarstant LR žemės ūkio bendrovių įstatymą ir atsakymai į deputatų klausimus, p. 109–117.

Nr. 21. 1990 11 30. Pasiūlymai LR administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimams, p. 131, 133, 139.

1990 12 06. Kalba svarstant LR valstybinio turto privatizavimo įstatymą, p. 358–360.

Nr. 22. 1990 12 14. Kalba pristatant LR žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymo projektą ir atsakymai į deputatų klausimus, p. 160–164.

1990 12 21. Klausimai dėl LR 1991 m. biudžeto projekto, p. 365.

1990 12 21. Kalba svarstant LR 1991 m. biudžetą, p. 372–376.

Nr. 23. 1990 12 29. Pateikėjo kalba svarstant LR žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymą ir atsakymai į deputatų klausimus, p. 133–139.

1990 12 29. Pareiškimas apie Tautininkų frakcijos Seime įkūrimą, p. 140–141.

Nr. 24. 1991 01 13. Pasisakymas formuojant Vyriausybę, p. 96.

1991 01 15. Tautininkų frakcijos pareiškimas dėl politinių jėgų vienybės, p. 182.

1991 01 21. Klausimas dėl maisto kortelių sistemos sutvarkymo, p. 343–344.

1991 01 22. Klausimas dėl specialistų poreikio, p. 403.

1991 01 22. Kalba svarstant LR žemės ūkio bendrovių įstatymo projektą ir atsakymai į deputatų klausimus, p. 444–451.

1991 01 23. Klausimas dėl investicinių čekių panaudojimo, p. 498.

Nr. 25. 1991 01 31. Pasiūlymas AT nutarimui „Dėl vardų ir pavardžių rašymo LR piliečio pase“, p. 178.

1991 02 05. Klausimas svarstant LR valstybinio turto privatizavimo įstatymą, p. 366–367.

Nr. 26. 1991 02 12. Klausimas dėl mokomųjų ir eksperimentinių ūkių dalies pelno skyrimo mokslui ir studijoms finansuoti, p. 81.

1991 02 14. Kalba diskusijoje svarstant LR žemės ūkio bendrovių įstatymo projektą ir atsakymai į deputatų klausimus, p. 183–194, 210–214.

1991 02 19. Siūlymai dėl darbotvarkės, p. 285, 292.

Nr. 27. 1991 02 22. Klausimas dėl žemės ūkio objektų perkainojimo, p. 43.

1991 02 26. Tautininkų frakcijos pozicija dėl deputato R. Survilos skyrimo žemės ūkio ministru, p. 125.

1991 02 26. Tautininkų frakcijos pozicija dėl V. Židonio skyrimo materialinių išteklių ministru, p. 141.

1991 02 26. Tautininkų frakcijos pozicija dėl A. Abišalos paskyrimo ministru „be portfelio“, p. 160.

1991 02 26. Klausimas dėl žemėtvarkos tarnybų ateities, p. 162.

1991 02 26. Pasiūlymas svarstant LR valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo projektą, p. 185, 217.

1991 02 27. Pasiūlymas svarstant ir priimant LR valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo projektą, p. 217.

Nr. 28. 1991 03 14. Klausimas dėl LR valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo pataisų, p. 216.

1991 03 19. Klausimas dėl mokesčio už vandens išteklius, p. 253.

1991 03 19. Klausimai ir pasiūlymai priimant LR laikinąjį valiutos fondų ir atskaitymų konvertuojama valiuta įstatymą, p. 310, 319, 322.

Nr. 29. 1991 03 28. Kalba svarstant LR biudžeto įstatymo projektą, p. 48–51.

1991 03 29. Pasiūlymai svarstant LR biudžeto projektą, p. 144.

1991 04 02. Pasiūlymai svarstant LR biudžetą, p. 296–297.

1991 04 04. Klausimas dėl lėšų, gautų pardavus visuomeninio butų fondo namus, panaudojimo, kompensacijų, p. 337, 339.

1991 04 09. Kalba diskusijoje dėl LR įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“, p. 459–461.

Nr. 30. 1991 04 10. Kalba svarstant LR žemės ūkio bendrovių įstatymo projektą, atsakymai į deputatų klausimus ir priėmimo procedūra, p. 7–11, 13–35.

1991 04 11. LR žemės ūkio bendrovių įstatymo projekto priėmimo procedūros tęsinys, p. 58–60, 62–81, 83–106.

1991 04 16. LR žemės ūkio bendrovių įstatymo projekto priėmimo procedūros tęsinys, p. 207–211, 219–220, 224–226, 228–231, 233–234, 236–237, 240–241.

Nr. 31. 1991 04 25. Pasisakymai ir pasiūlymai priimant LR įstatymą „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“, p. 31, 32, 35.

1991 04 25. Klausimas-pasiūlymas dėl savanoriško ūkininkų draudimo, p. 63, 70, 209.

1991 04 30. Pasisakymai ir pasiūlymai priimant LR įstatymą „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“, p. 122, 127, 135, 146, 148.

1991 05 02. Klausimas dėl galimo valstybės vienkartinių išmokų panaudojimo namų (butų) statybos kaštams padengti, p. 247.

Nr. 32. 1991 05 09. Pasisakymai ir pasiūlymai priimant LR įstatymą „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“, p. 6, 10, 15, 16.

1991 05 14. Klausimas priimant LR valstybinio socialinio draudimo įstatymą, p. 162, 163.

1991 05 22. Replika dėl būsimo žemdirbių mitingo, p. 405.

1991 05 22. Frakcijos pasiūlymas dėl deputato A. Ambrazevičiaus kandidatūros į AT Prezidiumo narius, p. 430.

Nr. 33. 1991 05 30. Tautininkų frakcijos pozicija dėl A. Šimėno paskyrimo į ekonomikos ministro postą, p. 243.

1991 05 30. Kalba svarstant LR Vyriausybės programą, p. 294–297.

1991 06 04. Pasisakymas dėl dalyvavimo komisijoje nustatant kolūkių teisinį statusą, p. 386.

Nr. **34.** 1991 06 06. Klausimas svarstant LR žemės reformos įstatymą, p. 45.

1991 06 13. Pasisakymas svarstant LR žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymą, p. 264–265.

1991 06 13. Pasisakymas dėl agrarinių įstatymų svarstymo datų, p. 311.

Nr. 35. 1991 06 25. Pasisakymai priimant LR žemės reformos įstatymo projektą, p. 175, 180.

1991 06 27. Pasisakymai priimant LR žemės reformos įstatymo projektą, p. 306, 310, 344.

1991 07 02. Pasisakymai priimant LR žemės reformos įstatymo projektą, p. 382.

Nr. 36. 1991 07 04. Pasisakymai priimant LR žemės reformos įstatymo projektą, p. 42, 64.

Nr. 37. 1991 07 25. Pasisakymas svarstant LR žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymą, p. 477.

Nr. 38. 1991 07 29. Pasisakymai svarstant AT nutarimo „Dėl žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymo įsigaliojimo tvarkos“ projektą, p. 29, 41.

1991 08 19. Pasiūlymas svarstant nutarimo „Dėl pasirengimo politiniam streikui“ projektą, p. 268.

Nr. 39. 1991 08 24. Tautininkų frakcijos pozicija dėl deputato J. Mačio skyrimo į Komisiją ekonominiams nusikaltimams Lietuvoje, padarytiems po 1990 m. kovo 11 d., ištirti, p. 89.

1991 08 26. Klausimas svarstant LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties Lietuvos Respublikoje“ projektą, p. 228.

Nr. 41. 1991 10 10. Tautininkų pozicija dėl deputato A. Butkevičiaus skyrimo į krašto apsaugos ministro postą, p. 285.

1991 10 16. Kalba diskutuojant dėl nutarimo „Dėl žemės mokesčio ėmimo už durpynų žemę laikino sustabdymo“, p. 397.

1991 10 16. Kalba diskusijoje dėl Lietuvos valstybės biudžeto vykdymo, p. 407–410.

Nr. 42. 1991 10 17. AT nutarimo „Dėl žemės mokesčio ėmimo už durpynų, sporto aikštynų ir techninių-taikomųjų sporto bazių žemes laikino sustabdymo“ pateikimas, p. 17–18.

1991 10 29. Kalba diskusijoje dėl LR Vyriausybės pasirengimo agrarinei reformai, p. 394–397.

Nr. 44. 1991 11 12. Pasisakymas svarstant LR žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymo pataisas, p. 69–70.

1991 11 14. Pasisakymai dėl darbotvarkės formavimo, p. 183.

1991 11 14. Pasisakymas dėl dalyvavimo Baltijos Asamblėjos darbe, p. 199.

1991 11 14. Pasisakymas prieš priimant LR žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymo pataisą, p. 268.

Nr. 45. 1991 11 21. Pasiūlymas prof. A. Stancevičių įrašyti į biuletenį renkant Mokslo tarybos narius, p. 106.

1991 11 26. Kalba svarstant agrarinės reformos įstatymų pataisas, p. 247–250.

Nr. 46. 1991 12 10. Tautininkų frakcijos pareiškimas dėl frakcijos reorganizavimo, p. 305–306.

Nr. 47. 1991 12 17. Agrarinės reformos įstatymų pataisų pristatymas ir atsakymai į deputatų klausimus, p. 12, 19.

1991 12 18. Agrarinės reformos įstatymų pataisų svarstymas ir priėmimas, p. 117–134.

1991 12 19. Kalba svarstant Lietuvos Respublikos 1992 m. valstybės biudžeto projektą, p. 239–243.

1991 12 19. Agrarinės reformos įstatymų pataisų svarstymas ir priėmimas, p. 267–273, 275–276.

1991 12 20. Agrarinės reformos įstatymų pataisų svarstymas ir priėmimas, p. 357–364, 366–374.

Nr. 48. 1992 01 16. Pasiūlymai dėl agrarinės reformos įstatymų pataisų, p. 194.

1992 01 21. Kalba diskusijoje dėl LR Vyriausybės narių pranešimų dėl ekonominės padėties ir vidaus politikos, p. 314–316.

1992 01 23. Pasisakymas dėl LR žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymo 6 str. dalinio pakeitimo, p. 353–354.

Nr. 49. 1992 01 28. Klausimas-pasiūlymas dėl žemės mokesčio tarifo sumažinimo išeksploatuotų durpynų žemėms, p. 94.

1992 01 30. Pasisakymas dėl AT nutarimo „Dėl LR įstatymo „Dėl LR žemės mokesčio įstatymo 4 str. pakeitimo“ įsigaliojimo“ projekto, p. 188.

Nr. 50. 1992 02 06. Pasisakymas „Dėl Lietuvos Respublikos laikinojo pagrindinio įstatymo 45 str. papildymo“ projekto, p. 40.

1992 02 06. Pasisakymas dėl agrarinės reformos įstatymų pataisų, p. 67–68, 70.

1992 02 20. Pasisakymas dėl 1992 metų valstybės biudžeto projekto, p. 219–222.

1992 02 20. Pasisakymas dėl biudžeto projekto svarstymo tvarkos, p. 239.

1992 02 25. Pasisakymas dėl bendrojo akcizo mokesčio tarifų, p. 365.

1992 02 25. Pasisakymai svarstant 1992 m. valstybės biudžetą, p. 440, 442, 444.

Nr. 51. 1992 02 26. Pasisakymai svarstant 1992 m. valstybės biudžetą, p. 6, 33.

Nr. 52. 1992 03 17. Pasiūlymai dėl rezoliucijos dėl klausimų, susijusių su 1992 m. valstybės biudžetu, p. 239–240.

Nr. 53. 1992 03 24. Pasiūlymai svarstant agrarinės reformos įstatymų pataisas, p. 16.

1992 03 26. Pasisakymas dėl protokolinio nutarimo dėl diskusijos apie žemės ūkį surengimo, p. 139–140.

1992 03 26. Klausimas dėl žemės mokesčio mokėjimo tvarkos, žemę išnuomojus bendrovėms, p. 155.

Nr. 54. 1992 04 09. Kalba pristatant agrarinės reformos įstatymų pataisas ir papildymus bei atsakymai į deputatų klausimus, p. 66–73, 88.

1992 04 09. Pasiūlymai dėl agrarinės reformos įstatymų pataisų priėmimo laiko, p. 98.

1992 04 15. Agrarinės reformos įstatymų pataisų svarstymas, p. 243–250.

1992 04 16. Pasiūlymai dėl darbotvarkės, p. 313.

1992 04 16. Agrarinės reformos įstatymų pataisų svarstymas, p. 367.

Nr. 55. 1992 04 21. Pasiūlymai dėl darbotvarkės formavimo, p. 5.

1992 04 21. Agrarinės reformos įstatymų pataisų svarstymas ir priėmimas, p. 134–138, 142, 144–150.

1992 04 28. Agrarinės reformos įstatymų pataisų svarstymas ir priėmimas, p. 303–316, 334–337, 339–341, 346–351, 353–355, 357–360, 364.

Nr. 56. 1992 05 05. Pasisakymas dėl parduodamos žemės sklypų dydžių, p. 26.

1992 05 05. Agrarinės reformos įstatymų pataisų svarstymas ir priėmimas, p. 60–73.

1992 05 07. Agrarinės reformos įstatymų pataisų svarstymas ir priėmimas, p. 136–137, 140, 142–155, 157, 182–183, 185–187.

Nr. 59. 1992 06 18. Pasiūlymai dėl LR žemės mokesčio įstatymo projekto, p. 65, 70, 71, 77.

1992 06 23. Pasiūlymai dėl AT nutarimo „Dėl LR žemės mokesčio įstatymo įsigaliojimo“ projekto, p. 193, 197–198.

1992 06 25. Pasiūlymai dėl lengvatų ūkininkams mokant žemės mokestį, p. 217, 220.

Nr. 63. 1992 08 04. Pasiūlymai dėl diskusijos žemės ūkio klausimu, p. 5.

1992 09 15. Kalba pristatant LR Seimo rinkimų įstatymo pataisą ir atsakymai į deputatų klausimus, p. 315–320.

1992 09 16. LR Seimo rinkimų įstatymo pataisos svarstymas, atsakymas į deputatų klausimus, p. 359–361, 363.

1992 09 16. Pasiūlymas deputatams dalyvauti diskusijoje žemės ūkio klausimu, p. 367.

1992 06 16. Pasiūlymai diskutuojant agrarinės reformos įstatymų pataisas, p. 379, 382.

Nr. 64. 1992 09 17. LR Seimo rinkimų įstatymo pataisų svarstymas ir priėmimas, p. 46–49.

1992 09 17. Kalba, svarstant ir priimant agrarinės reformos įstatymus, p. 53–57.

1992 09 17. Klausimas dėl hipotekos sistemos organizavimo Lietuvoje, p. 76.

1992 09 22. Pasiūlymai svarstant ir priimant agrarinės reformos įstatymus, p. 153, 161.

1992 09 23. Pasiūlymas dėl veislininkystės tvarkos reglamentavimo, p. 203.

1992 09 24. Pasiūlymas dėl įstatymo perbalsavimo, p. 274.

1992 09 24. Agrarinės reformos įstatymų pataisų svarstymas ir priėmimas, p. 297–299, 301–305.

1992 09 24. Pasisakymas dėl Vaclovo Lapės asmens, p. 328.

1992 10 06. Klausimas dėl Vyriausybės nusistatymo kooperacijos reikalais, p. 368.

Nr. 65. 1992 10 07. Pasiūlymas dėl posėdžio sušaukimo, p. 72.

1992 10 07. Pasisakymai dėl AT nutarimo „Dėl valstybinės paramos žemės ūkiui ir miškų ūkiui, nukentėjusiems nuo sausros“ vykdymo, p. 77–78.

1992 10 29. Pasisakymas dėl agrarinės reformos įstatymų pataisų priėmimo, p. 214.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO POSĖDŽIŲ STENOGRAMOS, 1992–1996 METAI

Nr. 6. 1992 12 08. LR Seimo nario priesaika, p. 1.

Nr. 8. 1992 12 08. Klausimas dėl įstatymo priėmimo skubesne tvarka, p. 29.

Nr. 9. 1992 12 17. Kalba svarstant LR Vyriausybės programą, p. 32–33.

Nr. 12. 1992 12 23. Pasiūlymas subsidijuoti kaimo gyventojų vartojamas suskystintas dujas, p. 18.

1992 12 23. Pasiūlymas dėl Lietuvos radijo ir televizijos valdybos sudėties tobulinimo, p. 40.

Nr. 20. 1993 01 19. Klausimas dėl Rusnės salos administracinio pertvarkymo, p. 4.

Nr. 21. 1993 01 21. Klausimas dėl trukdžių galimam gamybinių technologinių kompleksų susijungimui bei pasiūlymai, kaip teisiškai spręsti šiuos reikalus, p. 9, 11.

1993 01 21. Klausimas-pasiūlymas dėl technikos paskirstymo, nariui išeinant iš žemės ūkio bendrovės ir kuriant ūkininko ūkį, p. 13.

1993 01 21. Klausimas dėl kai kurių poįstatyminių aktų galimo panaikinimo, p. 50.

1993 01 21. Pozicija dėl LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pataisų, p. 50–51.

Nr. 22. 1993 01 26. Kalba dėl LR įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymo papildymo“ projekto, p. 24–25.

1993 01 26. Klausimas dėl Lietuvos banko pirmininko atsistatydinimo, p. 32.

Nr. 23. 1993 01 27. Kalba svarstant padėtį žemės ūkyje, p. 8–10.

1993 01 27. Klausimas-siūlymas parengti žemės ūkio įmonių turto privatizavimo II-ojo etapo teisės aktus, p. 51.

1993 01 27. Pasiūlymas dėl dokumento turinio pertvarkymo, p. 54.

Nr. 24. 1993 01 28. Patikslinama dokumento formuluotė, p. 51.

Nr. 26. 1993 02 02. Pasisakymai svarstant LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pataisas, p. 9, 18.

1993 02 02. Pasisakymai svarstant LR Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos žemės ūkio būklės“ projektą, p. 19–21, 54–55.

Nr. 27. 1993 02 03. Pasisakymai svarstant LR Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos žemės ūkio būklės“ projektą, p. 36–37.

Nr. 30. 1993 02 23. Pasiūlymai dėl ūkininkų rėmimo reglamentavimo bei subsidijavimo, p. 31, 34.

Nr. 33. 1993 03 10. Klausimai ir pasiūlymai dėl LR įstatymo „Dėl likusio neprivatizuoto žemės ūkio įmonių turto“ projekto reikalingumo, p. 45–47.

Nr. 35. 1993 03 16. Pasiūlymai dėl LR Seimo nutarimo „Dėl žemės ūkiui skirtų lėšų paskirstymo principų“ projekto tobulinimo, p. 11.

1993 03 16. Klausimas dėl galimų Lito komiteto sudėties pokyčių, p. 18.

Nr. 36. 1993 03 18. Pranešimas apie LR Seimo nutarimo „Dėl kai kurių LR Vyriausybės nutarimų agrarinės reformos klausimais atšaukimo“ ir atsakymai į Seimo narių klausimus, p. 14–18, 22.

Nr. 37. 1993 03 23. Pasiūlymai dėl dokumento pristatymo tvarkos, p. 4.

1993 03 23. LR Seimo nutarimo „Dėl kai kurių LR Vyriausybės nutarimų agrarinės reformos klausimais atšaukimo“ svarstymas, p. 45, 48.

Nr. 39. 1993 03 30. Kalba svarstant LR Vyriausybės programos agrarinės dalies projektą, p. 28–30.

1993 03 30. LR įstatymo „Dėl LR žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymo pakeitimo ir papildymo“ projekto svarstymas, p. 37.

Nr. 41. 1993 04 01. LR įstatymo „Dėl LR žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymo pakeitimo ir papildymo“ projekto svarstymas, p. 11, 24.

Nr. 43. 1993 04 07. LR įstatymo „Dėl LR žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymo pakeitimo ir papildymo“ projekto svarstymas, p. 7–8, 10–12.

Nr. 44. 1993 04 13. Diskusija dėl LR Seimo nutarimo „Dėl LR žemės ūkio įmonių turto privatizavimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įsigaliojimo“, p. 38.

Nr. 46. 1993 04 20. Klausimas pranešėjui pristatant LR kooperacijos įstatymo projektą, p. 54.

Nr. 49–50. 1993 04 29. Pareiškimas „Dėl LDDP pastangų politiškai susidoroti su Šilalės rajono savivaldos ir privatizavimo struktūrų darbuotojais“, p. 44.

Nr. 52. 1993 05 06. Kalba svarstant LR kooperacijos įstatymo projektą, p. 46–47.

Nr. 53. 1993 05 11. LTS pareiškimas „Dėl žemdirbių apgaudinėjimo superkant pajus“, p. 1–2.

Nr. 55. 1993 05 20. Klausimas dėl supainiotos norminių dokumentų pateikimo tvarkos, p. 19.

1993 05 20. Kalba diskusijoje dėl žemės reformos pagrindinių krypčių, p. 29–30.

Nr. 56. 1993 05 25. Kalba svarstant LR kooperacijos įstatymo projektą, p. 34–35.

Nr. 57. 1993 05 27. Pasiūlymai priimant LR kooperacijos įstatymą, p. 19.

Nr. 58. 1993 06 01. Pasiūlymai priimant LR kooperacijos įstatymą, p. 4.

1993 06 01. Kalba diskusijoje dėl žemės reformos pagrindinių krypčių, p. 32–33, 46.

Nr. 63. 1993 06 15. Pasiūlymai dėl dokumento svarstymo tvarkos, p. 1.

1993 06 15. Kalba diskusijoje dėl žemės reformos pagrindinių krypčių, p. 30–31.

1993 06 15. Baigiamasis žodis diskusijoje dėl žemės reformos pagrindinių krypčių, p. 44–45.

Nr. 64. 1993 06 17. Diskusija svarstant LR Seimo nutarimą „Dėl žemės reformos pagrindinių krypčių“, p. 30.

Nr. 65. 1993 06 22. Klausimas dėl buto neliečiamybės, p. 37.

1993 06 22. Klausimas dėl tiesioginių ir netiesioginių mokesčių santykio pokyčių, p. 52.

Nr. 68. 1993 06 29. Pasiūlymai dėl posėdžio laiko, p. 1.

1993 06 29. Pasiūlymai dėl įstatymų nagrinėjimo eiliškumo, p. 18.

1993 06 29. Kalba svarstant agrarinės reformos įstatymų pataisas, p. 22–24.

Nr. 72. 1993 07 08. Kalba svarstant LR agrarinės reformos įstatymų pataisas, p. 38–40.

Nr. 74. 1993 07 14. Pasiūlymai priimant LR agrarinės reformos įstatymų pakeitimus ir papildymus, p. 3, 6, 8, 11, 17.

Nr. 75. 1993 05 15. Pasiūlymai priimant LR agrarinės reformos įstatymų pakeitimus ir papildymus, p. 5–6, 8, 11–19, 21–23.

Nr. 76. 1993 07 15. Pasiūlymai priimant LR agrarinės reformos įstatymų pakeitimus ir papildymus, p. 5, 10–11, 15–16, 25, 45, 49, 51.

Nr. 77. 1993 07 16. Pasiūlymai dėl LR įstatymo „Dėl rajonų valdybų žemės ūkio skyrių žemės reformos laikotarpiu“, p. 22, 26.

Nr. 78. 1993 09 10. Klausimas dėl karinių girininkijų ateities, p. 24.

Nr. 79. 1993 09 14. Klausimas dėl perdirbamosios pramonės akcijų pardavimo žemdirbiams tvarkos, p. 42.

Nr. 80. 1993 09 16. Pasisakymas personalijų klausimu, p. 21.

Nr. 82. 1993 09 23. Klausimas dėl gamtos apsaugos komiteto interesantų struktūros, p. 14.

Nr. 83. 1993 09 28. Klausimas dėl galimo LR Konstitucijos 47 str. keitimo, p. 42.

Nr. 84. 1993 09 30. Klausimas dėl Žemės ūkio ministerijos funkcijų, p. 5.

Nr. 85. 1993 10 05. Klausimas dėl prekyviečių ir kt. rinkliavų administravimo, p. 20.

1993 10 05. Klausimas dėl kai kurių plintančių tarptautinių terminų sulietuvinimo, p. 41.

1993 10 05. Klausimas dėl vartotojų teisių asociacijos vaidmens inicijuojant ir rengiant LR vartotojų teisių gynimo įstatymą, p. 43.

Nr. 86. 1993 10 07. Klausimas dėl geopolitinių grėsmių Lietuvai krypčių, p. 28.

1993 10 07. Klausimas dėl siūlomo municipalinių žemių statuso, p. 44.

Nr. 88. 1993 10 14. Klausimas apie pretendento į LR kariuomenės vado vakarietišką patirtį, p. 32.

1993 10 14. Kalba svarstant LR įstatymo „Dėl LR Konstitucijos 47 straipsnio pakeitimo“ projektą, p. 33–34.

1993 10 14. Klausimas dėl LR Seimo Žmogaus ir piliečio teisių bei tautybių reikalų komiteto pastangų ginant lietuvių autochtonų teises Baltarusijoje ir Lenkijoje, p. 42.

Nr. 89. 1993 10 19. Pasisakymas diskusijoje svarstant LR įstatymo „Dėl LR Konstitucijos 47 straipsnio pakeitimo“ projektą, p. 7–8.

1993 10 19. Klausimas dėl kompetencijos pasidalijimo tarp rajono valdybos ir LR Vyriausybės priimant sprendimus dėl pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties pakeitimo, p. 42.

Nr. 92. 1993 10 28. Klausimas dėl brangaus turto įvertinimo ribos susiejimo su minimalaus gyvenimo lygio rodikliu, p. 20.

1993 10 28. Pasisakymas diskusijoje dėl valstybės biudžeto lėšų naudojimo žemdirbių kreditavimui, p. 26–27.

1993 10 28. Pasisakymas svarstant LR žemės nuomos įstatymo projektą, p. 49–50.

Nr. 93. 1993 11 09. Pasisakymas svarstant LR žemės nuomos įstatymo projektą, p. 51, 53.

Nr. 94. 1993 11 11. Pasiūlymas dėl lėšų skyrimo kooperatinio kredito sistemai suformuoti, p. 46.

Nr. 96. 1993 11 23. Pasisakymas ir siūlymai svarstant LR žemės įstatymo projektą, p. 16–17, 21–23, 26, 28.

Nr. 97. 1993 11 25. Pasisakymas svarstant LR žemės nuomos įstatymo projektą, p. 27.

Nr. 98. 1993 11 30. Kalba svarstant LR įstatymo „Dėl LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo“ projektą, p. 49–50.

Nr. 100. 1993 12 02. Kalba svarstant LR įstatymo „Dėl LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo“ projektą, p. 4.

Nr. 101. 1993 12 07. Pasiūlymai svarstant LR žemės įstatymo projektą, p. 9, 11.

Nr. 102. 1993 12 09. Pasiūlymai svarstant LR melioracijos įstatymą, p. 15.

1993 12 09. Pasiūlymai priimant LR žemės nuomos įstatymą, p. 16, 18–20.

1993 10 09. Pasiūlymai svarstant ir priimant LR įstatymą „Dėl sunkios žemės ūkio būklės eksportuojant, superkant žemės ūkio produkciją ir parduodant Lietuvoje pagamintus maisto produktus“, p. 51–53.

Nr. 103. 1993 12 14. Pasiūlymai priimant LR žemės nuomos įstatymą, p. 44–46.

Nr. 104. 1993 12 15. Pasiūlymai priimant LR žemės nuomos įstatymą, p. 17–18.

1993 12 15. Pasiūlymai svarstant ir priimant LR įstatymą „Dėl sunkios žemės ūkio būklės eksportuojant, superkant žemės ūkio produkciją ir parduodant Lietuvoje pagamintus maisto produktus“, p. 36–37, 39.

1993 12 15. Kalba diskusijoje apie atsiskaitymus Lietuvos ūkyje ir mėsos bei pieno pramonės patikrinimo rezultatus, p. 56–57.

Nr. 106. 1993 12 21. Pasiūlymai svarstant LR įstatymo „Dėl LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo“ projektą, p. 25–27.

Nr. 107. 1993 12 22. Klausimas dėl svarbiausių dabarties pasaulio įvykių, turėjusių ar turėsiančių didžiausią įtaką Lietuvai, p. 12.

Nr. 108. 1993 12 23. Pasiūlymai svarstant ir priimant LR įstatymo „Dėl LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo“ projektą, p. 18–19, 21–23, 25, 28.

1993 12 23. Pasiūlymai svarstant ir priimant LR žemės nuomos įstatymo projektą, p. 32–33, 35.

Nr. 111. 1994 01 18. Pasisakymas svarstant LR Prezidento dekretu atmestą LR įstatymą „Dėl sunkios žemės ūkio būklės gerinimo...“, p. 12–13.

1994 01 18. Pasisakymas svarstant LR įstatymo „Dėl žemės ūkio investicinių išmokų“ projektą, p. 57–58.

Nr. 113. 1994 02 08. Tėvynės Santaros narių-tautininkų pareiškimas „Dėl žemės ūkio produkcijos gamintojų kooperacijos kūrimosi“, p. 51–52.

Nr. 114. 1994 02 10. Kalba Lietuvos Respublikos Seimo diskusijoje apie Lietuvos Respublikos vidaus politiką, p. 54–55.

Nr. 115. 1994 02 15. Pasisakymas svarstant LR Seimo nutarimo „Dėl Kovo 8-sios – Tarptautinės moters dienos“ projektą, p. 31–32, 34.

Nr. 116. 1994 02 17. Pasiūlymas papildyti Seimo darbų programą nutarimo projektu dėl disponavimo privačia žeme, p. 28.

Nr. 119. 1994 03 15. Klausimas dėl miškų sausinimo tinklo priežiūros finansavimo, p. 36.

1994 03 15. Klausimas dėl lietuviškų mokyklų problemų Rytų Lietuvoje, p. 46.

Nr. 120. 1994 03 17. Pasisakymas svarstant LR Seimo nutarimą „Dėl Valstybės regioninių problemų komisijos ir tautybių departamento prie LR Vyriausybės reorganizavimo“, p. 39–40.

Nr. 121. 1994 03 24. Pasiūlymai dėl dokumento svarstymo tvarkos, p. 23, 25.

Nr. 125. 1994 04 12. Klausimas dėl sodybinių žemių statuso, p. 23.

1994 04 12. Pasisakymas svarstant LR Prezidento dekretą „Dėl LR Seimo priimto LR žemės įstatymo grąžinimo LR Seimui pakartotinai svarstyti“, p. 24–25.

Nr. 126. 1994 04 14. Klausimas dėl tautos saugumo garantijų, numatytų valstybės saugumo koncepcijoje, p. 57.

1994 04 14. Klausimas dėl apsaugos mechanizmo draudžiant indėlius, p. 60.

Nr. 127. 1994 04 21. Pasisakymas svarstant LR įstatymo „Dėl LR administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo“ projektą, p. 16.

Nr. 130. 1994 05 10. Pasisakymai priimant LR įstatymo „Dėl LR administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo“ projektą, p. 49–50.

Nr. 135. 1994 05 24. Pasisakymas priimant LR įstatymo „Dėl LR žemės ūkio reformos įstatymo papildymo ir pakeitimo“ projektą, p. 28.

Nr. 139. 1994 06 07. Pasiūlymas svarstant LR įstatymo „Dėl LR referendumo įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ projektą, p. 8.

Nr. 140. 1994 06 09. Klausimas dėl galimos gyventojų repatriacijos tarp Lietuvos ir Ukrainos, p. 23.

Nr. 142. 1994 06 16. Kalba svarstant LR Seimo nutarimo „Dėl nepasitikėjimo Lietuvos Respublikos Vyriausybe“ projektą, p. 41–42.

Nr. 144. 1994 06 23. LTS frakcijos pozicija dėl V. Petrausko kandidatūros Ekonominių nusikaltimų tyrimo komisijos darbe, p. 49.

Nr. 146. 1994 06 28. Klausimas apie valstybės institucijų pastangas kuriant gyvulių eksporto firmą, p. 57.

Nr. 150. 1994 07 07. Pasisakymas pristatant agrarinės reformos įstatymų pataisas ir atsakymai į Seimo narių klausimus, p. 49–54.

Nr. 152. 1994 07 12. Klausimas ir pasisakymas svarstant LR Seimo nutarimą „Dėl LR Vyriausybės programos“, p. 24, 30–31.

Nr. 154. 1994 07 18. Klausimas dėl kredito išteklių skyrimo prioritetų, p. 50.

1994 07 18. Klausimas dėl problemų, susijusių su aukštųjų partinių mokyklų diplomų pripažinimu, p. 60.

Nr. 161. 1994 09 15. Klausimas dėl Kelių fondo lėšų naudojimo, p. 6.

Nr. 163. 1994 09 22. Klausimas dėl smulkiųjų bankų likimo priėmus LR komercinių bankų įstatymą, p. 29.

1994 09 22. Klausimas dėl prioritetinių žemdirbių paramos priemonių, p. 55.

Nr. 166. 1994 10 11. Klausimas dėl antkainių produkcijai, gaminamai iš Lietuvos žaliavų reguliavimo, p. 33.

Nr. 167. 1994 10 13. Kalba svarstant LR Seimo nutarimą dėl Lietuvos ir Lenkijos draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutarties ratifikavimo, p. 6–7.

1994 10 13. Kalba pateikiant LR įstatymą dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą įstatymo tvarkos ir sąlygų pakeitimo ir atsakymai į Seimo narių klausimus, p. 37–41, 43.

1994 10 13. Kalba svarstant rezoliucijos dėl Karaliaučiaus krašto gyventojų genocido atminimo projektą ir atsakymai į Seimo narių klausimus, p. 47–51.

Nr. 169. 1994 10 25. Klausimas dėl 1994 m. valstybės biudžeto pajamų vykdymo, p. 36–37.

Nr. 171. 1994 11 08. Klausimas dėl žemės reformą vykdančių institucijų pavaldumo Žemės ūkio ministerijai, p. 56.

1994 11 08. Pasisakymas dėl LR įstatymo „Dėl rajonų valdybų žemės ūkio skyrių žemės reformos laikotarpiu“ pakeitimo, p. 60.

Nr. 172. 1994 11 10. Pasisakymas pateikiant LR įstatymą dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų pakeitimo ir atsakymai į Seimo narių klausimus, p. 63, 64, 65.

1994 11 10. Pasisakymas svarstant rezoliucijos dėl Karaliaučiaus krašto gyventojų genocido atminimo projektą ir atsakymai į Seimo narių klausimus, p. 67, 69.

Nr. 173. 1994 11 15. Klausimas dėl investicinių bendrovių galimo gyvybingumo, p. 75.

Nr. 174. 1994 11 17. Kalba svarstant LR 1995 m. biudžeto projektą, p. 48–49.

Nr. 175. 1994 11 22. Klausimas dėl galimų apmokestinimo skirtumų valstybės ir savivaldybių įmonėms, p. 27.

1994 11 22. Klausimas dėl daugiabučių namų bendrijų santykių su name gyvenančiais asmenimis, neįstojusiais į bendriją, p. 62.

Nr. 178. 1994 11 29. Pasisakymas svarstant LR įstatymo „Dėl LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo“ projektą, p. 60.

Nr. 181. 1994 12 06. Klausimas dėl galimo vietovardžių ir pavardžių sulietuvinimo priėmus LR valstybinės kalbos įstatymą, p. 29.

1994 12 06. Klausimas dėl galimo interesų suderinimo tarp valstybės, vietos savivaldybių ir gyventojų steigiant laisvąsias ekonomines zonas, p. 35.

Nr. 182. 1994 12 07. Klausimas dėl galimo palūkanų normos sumažinimo už Lietuvos banko kredito išteklius, juos naudojant gyvenamųjų namų ir butų statybai finansuoti, p. 11.

Nr. 184. 1994 12 08. Pasisakymai svarstant LR žemės ūkio santykių valstybinio reguliavimo įstatymo projektą, p. 12–14.

1994 12 08. Klausimas dėl gamintojams tinkamos kredito kooperacijos įteisinimo, p. 30, 32.

Nr. 187. 1994 12 14. Pasiūlymai dėl palūkanų normos už kreditus, skirtus gyvenamųjų namų ir butų statybai, sumažinimo (svarstant biudžeto projektą), p. 56.

Nr. 188. 1994 12 15. Pasisakymai svarstant LR įstatymo „Dėl LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo“ projektą, p. 33–36.

Nr. 193. 1994 12 21. Klausimas dėl valstybinės kalbos mokėjimo kitose šalyse (pvz., Lenkijoje), p. 48

1994 12 21. Pasisakymas ir pasiūlymai svarstant LR žemės ūkio santykių valstybinio reguliavimo įstatymo projektą, p. 75, 81.

Nr. 195. 1994 12 22. Pasisakymai ir pasiūlymai svarstant LR žemės ūkio santykių valstybinio reguliavimo įstatymo projektą, p. 18, 23.

Nr. 200. 1995 01 24. Klausimas dėl kai kurių teisinių normų nesuderintumo agrarinės reformos įstatymuose, p. 64.

Nr. **201.** 1995 01 26. Kalba svarstant LR kredito unijų įstatymo projektą, p. 16–17.

1995 01 26. Pasisakymas svarstant LR kooperacijos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektą, p. 49.

Nr. 202. 1995 01 31. Klausimas dėl galimo tabako žaliavos auginimo Lietuvoje, p. 62.

Nr. 203. 1995 02 02. Klausimas dėl galimybės skatinti privačius asmenis meno vertybių kolekcininkus deponuoti savo darbus muziejuose ir kitose viešose vietose, p. 29.

Nr. 205. 1995 02 14. Pasiūlymas svarstant LR kredito unijų įstatymo projektą, p. 14.

1995 02 14. Klausimas-pageidavimas patikslinti agresyvaus nacionalizmo ir etnocentrizmo sąvokas, p. 21.

Nr. **207.** 1995 02 21. Pasisakymas priimant LR kredito unijų įstatymą, p. 17.

Nr. **212.** 1995 03 21. Pasisakymas ir siūlymai priimant LR kooperacijos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą, p. 40–42.

1995 03 21. Klausimas dėl galimų LR įstatymų pakeitimo masto atsižvelgiant į ES reikalavimus, p. 48–49.

1995 03 21. Klausimas dėl kompensacijų už išperkamą žemę (siūlant kompensuoti visą praeityje valdytą plotą), p. 56.

1995 03 21. Kalba diskusijoje užsienio politikos klausimais, p. 64–66.

1995 03 21. LTS frakcijos pareiškimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio keitimo ir žemės nuosavybės santykių normalizavimo“, p. 74–75.

Nr. 213. 1995 03 28. Klausimas dėl Agrarinio komiteto gaunamų skundų struktūros ir sprendimų efektyvumo, p. 34.

Nr. 217. 1995 04 11. Klausimas dėl galimų pasekmių, įteisinus nereglamentuojamą (vien pagal vietos gyventojų norą) pavadinimų suteikimą gatvėms miestuose ir miesteliuose, ir kaip galima prognozuoti šį procesą Rytų Lietuvoje, Visagine ir pan., p. 42.

Nr. 218. 1995 04 18. Klausimai ir siūlymai dėl galimos nuostatos žemę parduoti Lietuvos Respublikos piliečiams, nepriklausomai nuo jų gyvenamosios vietos, p. 69–71.

Nr. 219. 1995 04 20. Klausimas dėl kompensacijų už žemę mokėjimo, neribojant maksimalios išpirkimo normos, ir atsisakymo parduoti žemę ne Lietuvoje gyvenantiems Lietuvos Respublikos piliečiams, p. 38.

1995 04 20. Pasisakymas svarstant LR Seimo rezoliucijos dėl Karaliaučiaus krašto gyventojų genocido atminimo projektą ir atsakymai į Seimo narių klausimus, p. 51, 56.

1995 04 20. Klausimas dėl prioritetų formuluojant LR Konstitucijos 47 straipsnio keitimo nuostatas, p. 70.

1995 04 20. Pasisakymas pateikiant LR įstatymo „Dėl žemės nuosavybės santykių ir žemės rinkos normalizavimo nuostatų“ projektą ir atsakymai į Seimo narių klausimus, p. 72–75.

1995 04 20. Klausimas dėl galimo hipotekos įstaigų tinklo struktūros, p. 78.

Nr. 222. 1995 05 04. Išsakoma LTS frakcijos pozicija dėl LR Konstitucijos 47 straipsnio keitimo, p. 25–26.

1995 05 04. Kalba svarstant agrarinės reformos įstatymų pataisas, p. 49–50.

Nr. 225. 1995 05 15. Kalba iškilmingame posėdyje, minint LR Steigiamojo Seimo 75-ąsias metines, p. 17–20.

Nr. 226. 1995 05 16. Pasisakymas dėl dokumento pavadinimo keitimo, p. 14.

Nr. 227. 1995 05 18. Pasisakymai ir pasiūlymai priimant LR įstatymą „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų pakeitimo ir papildymo“, p. 1, 2, 5.

1995 05 18. Pasisakymas pateikiant LR Seimo rezoliuciją dėl lietuviškumo išsaugojimo Karaliaučiaus krašte ir atsakymai į Seimo narių klausimus, p. 46–48.

Nr. 230. 1995 05 30. Pasisakymas priimant LR įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių...“ papildymo ir pakeitimo projektą, p. 3.

1995 05 30. Klausimas dėl valstybinių bankų tolesnio statuso perspektyvos, p. 44.

Nr. 231. 1995 06 01. Klausimas dėl Lietuvos žemėlapių spausdinimo Baltarusijoje, p. 44.

Nr. 233. 1995 06 08. Klausimas dėl pasekmių, kurios susidarytų visuomeninėms organizacijoms kviečiant indėlininkus atsiimti visus savo indėlius iš bankų, p. 31.

1995 06 08. Kalba svarstant agrarinės reformos įstatymus bei pasiūlymai dėl tų įstatymų priėmimo, p. 39–44.

Nr. 234. 1995 06 13. Pasisakymai priimant LR įstatymą „Dėl žemės įstatymo pakeitimo ir papildymo“, p. 22, 24, 31, 38, 40–41.

Nr. 236. 1995 06 22. Kalba pateikiant LR įstatymo dėl mokslininkų valstybinių pensijų laikinojo įstatymo pakeitimo projektą, p. 47–50.

1995 06 22. Klausimas dėl vadovėlių leidimo lenkų mokykloms Lietuvoje ir lietuvių mokykloms Lenkijoje pariteto išlaikymo, p. 75–76.

Nr. 241.1995 07 04. Klausimas dėl Blokados fondo tarybos narių keitimo, p. 10.

Nr. 242. 1995 07 05. Klausimas dėl neparitetiniais pagrindais sudaromos Komisijos 1991–1992 m. padarytiems nuostoliams žemės ūkyje tirti, p. 18.

1995 07 05. Pasisakymas dėl minėtos komisijos sudarymo ir tyrimo koncepcijos, p. 57.

Nr. 244. 1995 09 12. Klausimas dėl galimo autorystės panaikinimo selekcininkams, p. 32.

1995 09 12. Klausimas dėl kredito kooperacijos teisės aktų rengimo vilkinimo, p. 56.

Nr. 246. 1995 09 19. Klausimas dėl pasaulio lietuvių organizacijų nuomonės rengiant LR pilietybės įstatymo pakeitimo ir papildymo pataisas, p. 24.

Nr. 247. 1995 09 26. Pasisakymas svarstant LR įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių...“ papildymų projektą, p. 28.

Nr. 248. 1995 09 28. Klausimas dėl LR Seimo nutarimo dėl 1991–1992 m. vykdytos agrarinės reformos padarinių chronologinių ribų pagrįstumo, p. 56.

Nr. 251. 1995 10 12. Pasisakymas dėl dalyvavimo Komisijos 1991–1992 m. vykdytos agrarinės reformos padariniams tirti darbe, p. 37.

1995 10 12. Klausimas dėl nuostatos esmės: ar kova su nusikalstamumu, ar kova su nusikaltėliais, p. 67.

Nr. 252. 1995 10 17. Klausimas dėl Šaulių sąjungos dalyvavimo rengiant Šaulių sąjungos įstatymo projektą ir dėl to bendradarbiavimo vaisingumo, p. 65.

1995 11 09. Kalba svarstant LR 1996 m. biudžetą, p. 56–57.

Nr. 253. 1995 10 18. Kalba svarstant LR Seimo nutarimo dėl teisinių, ekonominių ir socialinių pasekmių vykdant tariamus Vyriausybės 1991 m. spalio 12 d. nutarimus Nr. 421 ir Nr. 422 projektą, p. 24–25.

Nr. 254. 1995 10 19. Pasisakymas priimant LR augalų apsaugos įstatymą, p. 12, 14.

1995 10 19. Klausimas apie šalies administravimo išlaidų pokyčius, pradėjus funkcionuoti apskričių administracijai, p. 25.

Nr. 255. 1995 10 25. Pasisakymas svarstant LR gyventojų indėlių draudimo įstatymo projektą, p. 5–6.

Nr. 256. 1995 10 31. Klausimas dėl neteisėtai pastatytų statinių Baltijos pajūryje likimo, galimo nugriovimo, p. 40.

Nr. 257. 1995 11 07. Klausimas dėl lituanistinių archyvų sugrąžinimo Lietuvai galimybių, p. 41.

1995 11 07. Klausimas dėl nevienodo valstybinių aliejaus įmonių traktavimo jas privatizuojant, p. 44–45.

1995 11 07. Klausimas siekiant išsiaiškinti motyvus, kuriais remiantis skiriamos valstybinės pensijos vien sovietmečiu pasireiškusiems asmenims, p. 50.

Nr. 258. 1995 11 09. Klausimas dėl kainų lygio Lietuvoje palaikymo politikos, p. 38.

Nr. 259. 1995 11 14. Kalba svarstant agrarinės reformos ir kitų susijusių su žemės naudojimu įstatymų pataisų projektus, p. 23–24.

1995 11 14. Klausimas dėl teisinės pagalbos laivams, plaukiojantiems su Lietuvos vėliava, teikimo, p. 34.

Nr. 260. 1995 11 20. Klausimas apie premijų, kovojant su kontrabanda, veiksmingumą, p. 16.

Nr. 263. 1995 11 28. Klausimas dėl Lenkijos lietuviškų mokyklų aprūpintumo lietuviškais vadovėliais, p. 24.

1995 11 28. Klausimas dėl suimtųjų prisipažinimų išgavimo mušimu masto, p. 42–43.

Nr. 264. 1995 11 30. Pasisakymai priimant LR žemės reformos įstatymo papildymo įstatymą, p. 73–76.

Nr. 265. 1995 12 05. Klausimas dėl galimos situacijos žemės ūkio bendrovėse, priėmus LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pataisą, suteikiančią teisę darbo santykius reguliuoti narių susirinkimui, p. 35.

1995 12 05. Pasisakymas dėl LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pataisų, p. 37.

1995 12 05. Klausimas dėl garantijų Kauno rajono gyventojams, kurių gyvenamąsias vietoves numatoma priskirti Kauno miestui, p. 60.

Nr. 266. 1995 12 07. Pasisakymas pateikus LR Seimo pareiškimo dėl LR paraiškos narystei Europos Sąjungoje projektą, p. 34.

Nr. 267. 1995 12 12. Klausimas apie galimas žemės ūkio bendrovių pajų supirkinėjimo pasekmes, p. 40.

Nr. 268. 1995 12 14. Klausimas dėl lėto kompensacijoms skirtų miškų matavimo, p. 38.

Nr. 269. 1995 12 19. Kalba svarstant LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo projektą, p. 59–60.

Nr. 271. 1995 12 21. Klausimas dėl paimtų kreditų neišieškojimo iš „normalių“ kreditorių žlungant bankams, p. 4.

1995 12 21. Pasiūlymai priimant LR gyventojų privalomojo indėlių draudimo įstatymą, p. 11, 12, 14, 16–21.

1995 12 21. Kalba pristatant LR Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos žemės ūkio kolektyvizacijos padarytų nuostolių ir ūkininkų genocido 1940–1990 metais tyrimo“ projektą ir atsakymai į Seimo narių klausimus, p. 53–58.

Nr. 274. 1996 01 09. Klausimas dėl LTS frakcijos teiktų pataisų dėl LR gyventojų indėlių draudimo įstatymo likimo, p. 44.

Nr. 277. 1996 01 16. Klausimas dėl buvusių Lietuvos Respublikos ambasadų pastatų ir turėtų žemės sklypų grąžinimo Lietuvai, p. 17.

1996 01 16. Kalba svarstant Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybių teritorijų administracinių ribų pakeitimo įstatymo projektą, p. 55–56.

Nr. 278. 1996 01 18. Pasisakymai ir pasiūlymai priimant LR žemės ūkio bendrovių įstatymo pakeitimų ir papildymų įstatymą, p. 21, 23–24, 28, 30–31.

Nr. 280. 1996 01 23. Klausimas dėl mokslo krypčių pusiausvyros išlaikymo iš dalies pakeičiant Lietuvos mokslo tarybos sudėtį, p. 73.

Nr. 281. 1996 01 25. Klausimas dėl Mokslo tarybos nuolatinių komisijų kokybinės sudėties, p. 49.

Nr. 284. 1996 02 01. Pasisakymai dėl pateikto LR Konstitucijos 47 straipsnio papildymų projekto, p. 19, 21.

Nr. 285. 1996 02 06. Klausimas dėl sunaikintų (ar iš dalies sunaikintų) istorinių kapinių statuso ateityje, p. 16.

Nr. 290. 1996 02 21. Kalba svarstant LR Konstitucijos 47 straipsnio papildymo projektą ir jo lydimųjų įstatymų projektus, p. 12–13.

Nr. 297. 1996 03 21. Pasisakymas svarstant Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybių teritorijų administracinių ribų pakeitimo įstatymo projektą, p. 56–57.

Nr. 298. 1996 03 28. Pasisakymas svarstant LR Konstitucijos pakeitimo ir papildymo įstatymą, p. 23–24.

Nr. 300. 1996 04 04. Pasisakymas priimant Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybių teritorijų administracinių ribų pakeitimo įstatymą, p. 2–3.

1996 04 04. Klausimas dėl profsąjungų vadovų savarankiškumo, jeigu juos išlaikys darbdaviai, p. 49.

1996 06 04. Pasisakymas-pasiūlymas svarstant LR fizinių asmenų pajamų mokesčio įstatymo pataisas, p. 51–52.

1996 06 04. Pasisakymas balsuojant dėl LR Seimo nutarimo sudaryti Komisiją Lietuvos ž. ū. kolektyvizacijos padarytiems nuostoliams ir ūkininkų genocidui 1940–1990 m. tirti, p. 67.

Nr. 303. 1996 04 23. Pasisakymas priimant LR įstatymą dėl Sutarties dėl Lietuvos ir Baltarusijos valstybės sienos ratifikavimo, p. 17–18.

Nr. 305. 1996 04 30. Pasisakymas dėl lėšų skyrimo atskirų bankrutuojančių įmonių gaivinimui, p. 10.

Nr. 310. 1996 05 16. Klausimas ir pasisakymas dėl Antrojo pasaulinio karo antihitlerinės koalicijos dalyvių sistemizavimo nustatant dalyvio statusą, p. 26–27.

1996 05 16. Klausimas dėl 1940–1990 m. okupacinių padarinių Lietuvos Respublikai detalizavimo, p. 37.

1996 05 16. Klausimas dėl būtinų darbų, kuriuos privalo Lietuva atlikti prieš stodama į Europos Sąjungą, p. 50.

Nr. 311. 1996 05 21. LTS tarybos ir Seimo Lietuvių tautininkų sąjungos frakcijos pareiškimas „LDDP agrarinės politikos vertinimas ir siūlymai kaimo problemoms spręsti“, p. 52–54.

Nr. 316. 1996 06 06. Pareiškimas „Dėl kai kurių reikalavimų, keliamų lenkų organizacijų mitinguose“, p. 63–64.

Nr. 318. 1996 06 13. Klausimas dėl PVM mokesčiu neapmokestinamos įrangos, aukštųjų mokyklų gaunamos iš užsienio, įsigaliojus LR PVM įstatymo pataisoms, p. 43.

1996 06 13. Klausimas dėl lietuvių kalbos egzamino, kaip stimuliuojančio veiksnio tautinių mažumų aktyvumui ugdyti, p. 49.

Nr. 319. 1996 06 18. Klausimas dėl laisvosios ekonominės zonos kūrimo (prie Kauno) ir ten gyvenančių gyventojų interesų suderinimo, p. 61.

Nr. 321. 1996 06 20. Pasisakymai priimant LR konstitucinį įstatymą „Dėl ne žemės ūkio paskirties sklypų pardavimo“, p. 5–7.

Nr. 328. 1996 07 09. Pasisakymas svarstant Antrojo pasaulinio karo dalyvių, kovojusių antihitlerinės koalicijos pusėje, statuso įstatymą, p. 43.

1996 07 09. Klausimas dėl medžiotojo etikos nuostatų pakankamumo LR medžioklės įstatymo projekte, p. 71.

Nr. 333. 1996 08 15. Klausimas dėl valstybės poveikio mechanizmo, valdant „Eltą“, p. 11.

Nr. 334. 1996 08 20. Kalba (LTS frakcijos vardu) svarstant LR Seimo nutarimo „Dėl nepasitikėjimo žemės ūkio ministru V. Einoriu pareiškimo“ projektą, p. 72–73.

Nr. 335. 1996 08 21. Klausimas dėl prarasto turto nuostolių reformos metu Pakruojo r. Žvirblonių kolūkyje, p. 19.

Nr. 337. 1996 09 10. Klausimas dėl pasirašytos sutarties tarp Lietuvos Respublikos ir Kinijos Liaudies Respublikos ir jos įtakos Lietuvos ekonominiams ryšiams su Kinijos Respublika (Taivaniu), p. 57.

Nr. 338. 1996 09 12. Klausimas dėl darbo stažo nustatymo, dirbus keliose šalyse, p. 27.

1996 09 12. Klausimas dėl giminystės (biologinės ar teisinės) traktavimo audinių ir organų donorystėje, p. 37.

Nr. 339. 1996 09 17. Pasiūlymas priimant LR augalų veislių apsaugos ir sėklininkystės įstatymą, p. 4.

Nr. 340. 1996 09 18. Klausimas dėl organizacijų, su kuriomis bendradarbiavo Seimo Agrarinis komitetas, p. 7.

1996 09 18. Kalba svarstant LR Seimo nutarimą „Dėl Seimo sudarytos laikinosios komisijos darbo rezultatų įvertinimo“ projektą, p. 13.

Nr. 345. 1996 10 08. Klausimas dėl riboto disponavimo plotų „perkėlimo“, p. 51.

1996 10 08. Pasiūlymas LŽŪA statuto pakeitimą spręsti ypatingos skubos tvarka, p. 55.

1996 10 08. Klausimas dėl kompensacijų už žemę savininkams sumos, p. 56.

LITERATŪRA APIE PROF. MEČISLOVĄ TREINĮ

1965

Jie baigė Akademiją jubiliejiniais metais: [nuotrauka]. *Žemės ūkio specialistas*. 1965, liep. 1, p. 2.

1966

Petrulis, J. Akademija – tūkstančių širdyse: [nuotrauka]. *Žemės ūkio specialistas*. 1966, spal. 8, p. 1.

1974

Švažinskas, N. Ekonomikos fakulteto mokslo tiriamasis darbas. *Lietuvos žemės ūkio akademijos mokslo darbai*. 1974, t. 20, sąs. 1, p. 7–15.

1977

Treinys Mečislovas. *Lietuvos Darbo raudonosios vėliavos ordino žemės ūkio akademijos dėstytojų leidinių bibliografija, 1940–1975*. Kaunas, 1977, 3 d., p. 1179–1182.

1982

Šešelgienė, S. Mokslininkui, studentui, gamybininkui. *Valstiečių laikraštis*. 1982, lapkr. 11. – Rec. kn.: Treinys, M., Čiulevičius, J. Žemės ūkio ekonomika. Vilnius, 1982, 271 p.

1983

Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Vilnius, 1983, t. 1, p. 388.

1984

Lietuvos Darbo raudonosios vėliavos ordino žemės ūkio akademija. Vilnius, 1984, p. 63, 70.

1988

Sinkevičienė, L. Zapyškiečiai remia. *Komunizmo vėliava*. (Kaunas), 1988, lapkr. 10, p. 2.

Tarybų Lietuvos enciklopedija. Vilnius, 1988, t. 4, p. 339–340.

Treinys Mečislovas. *Lietuvos Darbo raudonosios vėliavos ordino žemės ūkio akademijos dėstytojų leidinių bibliografija, 1976–1985*. Kaunas, 1988, d. 2, p. 724–727.

1989

Kretavičiūtė, A. Tarėsi Žemdirbių sąjūdžio taryba. *Valstiečių laikraštis*. 1989, birž. 6.

Publicistikos konkurso laureatai. *Tėviškės žinios*. 1989, vas. 7.

1990

[Rinkiminė komisija įregistravo M. Treinį Aukščiausiosios Tarybos deputatu]. *Tėviškės žinios*. 1990, bal. 19.

Antanaitis, V., Ramanauskas, V. Balsuokime už M. Treinį. *Žemės ūkio specialistas*. 1990, bal. 6.

Dar vienas deputatas kaunietis. *Kauno tiesa*. 1990, bal. 14, p. 2.

Ignatavičienė, I., Šepetienė, J. Niekados atgalios. *Tėviškės žinios*. 1990, bal. 5.

Kas yra kas Lietuvoje: dabartinių politikos ir visuomenės veikėjų biografinis žinynas. Vilnius, 1990, p. 27.

Kaušikas, R. Mane ekonomikos mokė M. Treinys. *Tėviškės žinios*. 1990, bal. 3.

Parlamentas sulauks dar vieno mūsų rajono deputato. *Tėviškės žinios*. 1990, bal. 10.

Vainauskas, J. Kas galvoja apie rytdieną? *Tėviškės žinios*. 1990, bal. 5.

1991

Fidelin, B. Lituanie: les forcats de la liberté. *Pèlerin magazine*. Paris, 1991, Mars 8, p. 17.

Lietuvos Aukščiausios Tarybos deputatui docentui Mečislovui Treiniui – 50 / A. Stancevičius, A. Mikėnas, V. Aleksa, V. Neverdauskas. *Lietuvos ūkininko patarėjas*. 1991, spal. 3, p. 1.

Neverdauskas, V. Atkurti Žemės ūkio rūmai. *Lietuvos ūkininko patarėjas*. 1991, birž. 1–6.

Petrošienė, G. Atkurti Žemės ūkio rūmai. *Lietuvos aidas*. 1991, geg. 31.

1992

Grakauskas, E. Kelias į agrarinę reformą. Vilnius, 1992, p. 61, 62, 67.

Grinevičiūtė, N. Neįdomi ta žemės reforma. *Tėviškės žinios.* 1991, geg. 2, p. 2.

Jučas, P. Deputatas meluoja. *Kauno diena*. 1992, spal. 14, p. 9.

Kas yra kas Lietuvoje'92: dabartinių politikos ir visuomenės veikėjų biografinis žinynas. Vilnius, 1992, p. 71.

Kas laimėjo mūsų apygardoje. *Tėviškės žinios*. 1992, spal. 27, p. 1.

Lietuvos TSR spauda: valstybinė suvestinė bibliografija. Vilnius, 1992, t. 3, p. 425.

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba 1990–1992 m. Vilnius, 1992, p. 160–161.

Poniškaitis, P. Atvirumo akimirkos. *Tėviškės žinios*. 1992, spal. 21, p. 2.

Skrickus, Z. Aklas kačiukas. Kauno diena. 1992, rugs. 10, p. 2.

1993

Lietuvių tautininkų sąjunga. Trakai; Vilnius, 1993, p. 23.

Lietuvos mokslo tarybos pranešimas Nr. 4: [M. Treinys – socialinių mokslų daktaras, profesorius]. *Žemyna*. 1993, rugs. 22–spal. 5, p. 2.

Metraštis, 1991 m. / sudarė V. Gerulaitis; LŽŪA. Kaunas, Akademija, p. 9, 17.

Mūsų kraštiečiai – tautininkų lyderiai. *Tėviškės žinios*. 1993, saus. 19, p. 1.

1994

Kasperavičienė, V. Žemdirbiams patarinėjo M. Treinys. *Jonavos balsas*. 1994, kovo 1.

Lietuvos žemės ūkio akademija, 1924–1994. Vilnius, 1994, p. 69, 119, 120, 159, 191, 192, 195, 308, 374, 392, 396, 397, 398, 400.

Luckutė, R. Atbuli vaikščiojam. *Tėviškės žinios*. 1994, rugs. 17, p. 3.

Mačiulytė, A. Gal kooperacija padės ūkininkams išbristi iš skurdo. *Šilalės artojas*. 1994, kovo 18, p. 1–2.

1995

IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas. [Vilnius, 1995], p. 198.

Jėgerių varduvės: [prof. M. Treinys Vytauto Didžiojo jėgerių batalione]. *Tėviškės žinios*. 1995, rugs. 9, p. 1.

Kas yra kas Lietuvoje 95/96. Kaunas, 1995, p. 583.

Lietuvos Respublikos Seimas. Vilnius, 1995, p. 252–253.

Nekrašienė, J. Jonaviečiai egzaminuoja profesorių Mečislovą Treinį. *XXI amžius*. 1995, kovo 22, p. 7; *Jonavos balsas*. 1995, kovo 16, p. 1.

Nekrašienė, J. Tautininkai susitikinėja su tauta. *Jonavos balsas*. 1995, lapkr. 16; lapkr. 18.

Slovikienė, L. Tautininkai savo idėjomis nori užkrėsti kuo daugiau žmonių. *Naujienos*. 1995, lapkr. 16, p. 3.

Virketis, J. Pokalbis apie partijas ir žemės ūkį. *Žemaitis*. 1995, gruod. 9, p. 8.

1996

Agrarinis komitetas: [portr.]. Vilnius, 1996, p. 7.

Andriulevičius, K. Gaisrą Vyriausybėje gali užgesinti tik viso ministrų kabineto atsistatydinimas. *Sekundė*. 1996, vas. 6–7 (Nr. 15), p. 1–2.

Erti, I. Esperanto bone vendigis en Litovio: [apie pasaulinės Esperanto s-gos pirm. Lee Chong-Yeong susitikimą su Lietuvos Seimo nariais esperantininkais]. *Esperanto*. 1996, Nr. 5, p. 82.

Grigaitis, V. Nelaikykime Seimo nario „pramušėju". *Tėviškės žinios*. 1996, rugs. 19, p. 2.

Kilčiauskaitė, A. Ar išgirs tautos išrinktieji mūsų balsą? *Naujienos*. 1996, kovo 2, p. 2.

Landsbergis, V. Potsdamas ir Karaliaučius. *Potsdamas ir Karaliaučiaus kraštas*: [straipsnių rinkinys]. Vilnius, 1996, p. 29–42.

Raimundas, V. Susitikimai su Seimo nariais. *Laikas*. 1996, kovo 27.

Varapickas, R. Susitikimai suartina. *Tėviškės žinios*. 1996, bal. 20–geg. 30, p. 3.

1997

Šnurova, G. *Kuktiškės*. Utena, 1997, p. 157–158.

1998

Kas yra kas Lietuvoje 97/98. Kaunas, 1998, p. 674.

Milčius, L. Kam Lietuvai ąžuolai? *Tautininkų žinios*. 1998, gegužė (Nr. 4), p. 1–2.

Skarbalius, D. Ekonomikos katedros jubiliejus: minint LŽŪU ekonomikos katedros 40-metį. *Žemyna*. 1998, rugs. 1, p. 6–7; rugs. 17, p. 6–7.

1999

Ekonomikos fakultetas, 1949–1999. Kaunas, Akademija, 1999, p. 12, 47, 55, 79, 130, 131: nuotr., 132, 134, 135, 139.

Genienė, M. LŽŪU Ekonomikos fakulteto raidos aspektai. *Žemės ūkio ekonomikos mokslas*: raida ir problemos: tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys / LŽŪU. Kaunas, Akademija, 1999, p. 3–11.

Kas yra kas Kauno apskrityje, 1999. Kaunas, 1999, p. 492.

Who is who in Kaunas county, 1999. Kaunas, 1999, p. 543–544.

Metraštis: [1993] / LŽŪU. [sudarė D. Brazaitienė]. Kaunas, Akademija, 1999, p. 93.

Milčius L. Langas į tautos istoriją: [V. Lukoševičiaus ir M. Treinio parengtos knygos „Domas Cesevičius" pristatymas Mokslininkų rūmuose]. *Dirva*. (Cleveland), 1999, kovo 26, p. 1.

Milčius, L. Sąjūdis Pakaunėje. *Sąjūdis Lietuvos periferijoje (1988–1993 m.)*. Vilnius, p. 279–290.

Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje: aukštojo mokslo istorijos studija. Kaunas, 1999, p. 75, 76, 78, 79, 81, 83, 85, 86, 95, 98, 113.

Venckus, R. Išgelbėtos knygos. *Kauno diena*. 1999, bal. 17, p. 23.

2000

Kas yra kas Lietuvoje, 2000. Kaunas, 2000, p. 710.

Mečislovas Treinys. *Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo akto signatarai*, 1990. Vilnius, 2000, p. 283–284.

Milčius, L. Tautinio Atgimimo Ąžuolyne oš ir dr. Leono Kriaučeliūno vardinis ąžuolas. *Tautininkų žinios*. 2000, gegužė (Nr. 9), p. 4.

Treinys Mečislovas. *Iš Lietuvos sociologijos istorijos*: straipsnių rinkinys. Vilnius, 2000, kn. 3, p. 221–222.

2001

Čiučiulkaitė, K. Juragiuose, Rūpintojėlio papėdėje: [minimas prof. M. Treinys]. *Naujos tėviškės žinios*. 2001, saus. 16, p. 5.

Mečislovas Treinys: bibliografija / Lietuvos žemės ūkio universitetas. Ekonomikos katedra: [sudarė V. Vitunskienė, D. Skarbalius, E. Serva ir kt.] Akademija (Kauno r.), 2001, 92, [1] p.

Posėdžiavo Žemės ūkio mokslo taryba. *Ūkininko patarėjas*. 2001, saus. 18, p. 4.

Špakauskienė, A. Tarptautinė mokslinė konferencija „Nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio plėtros dešimtmečiai“. *Žemyna*. 2001, gegužė–birželis, p. 6.

Vitunskienė, V. Ilgiausių metų, gerbiamas Profesoriau! *Naujos tėviškės žinios*. 2001, spal. 5, p. 33.

2002

Dėl Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių piliečių apdovanojimo Lietuvos Valstybės ordinais ir medaliais Vasario 16-osios – Lietuvos valstybės atkūrimo dienos proga: LR Prezidento dekretas, 2002 m. sausio 16 d. Nr. 1651. *Valstybės žinios*. 2002, vas. 20, p. 27–29.

Kas yra kas Lietuvoje 2002. Kaunas, 2002, p. 679–680.

Who is who in Lithuania 2002. Kaunas, 2002, p. 465.

Lietuvos kultūros kongresas / [sudaryt. S. Gutautas, J. Šalčius]. *Statyba*. 2002, kovo 18, p. 3.

Milčius, L. Lietuvos žemdirbių sąjūdį prisiminus; Lietuvos kaimas šiandien ir rytoj; Milčius, L. *Darbų ir laiko tėkmėje*. Vilnius, 2002, p. 103–106, 122–126.

Valstybiniai apdovanojimai. *Valstiečių laikraštis*. 2002, kovo 5, p. 1.

2003

Kas yra kas: Kaunas. Birštonas. Jonava. Kėdainiai. Kaišiadorys. Prienai. Raseiniai. Kaunas, 2003, p. 545.

Labanauskas, H. Ekonomikos mokslas, studijos ir žemės ūkio verslas. *Žemės ūkis*. 2003, Nr. 4, p. 16–17, 20.

2004

Čaplikas, J. Ekonomikos ir vadybos fakultetas. Agrarinio mokslo sklaida: pastarojo penkmečio ženklai: knyga albumas. Akademija (Kauno r.), 2004, p. 45–49.

Dundzila, A. Rezistento verta knyga. *Dirva*. (Cleveland), 2004, rugpj. 10, p. 10. – Rec. kn.: Treinys M. Gyvenimas – meteoro skrydis: žurnalisto ir rezistento Antano Valiukėno, jo kartos ir idėjų likimo apybraiža. Kaunas, 2003, 503 p.

Kas yra kas Lietuvoje. Lietuvos pasiekimai 2004. Kaunas, 2004, p. 907.

Who is who in Lithuania. Lithuania's achievements 2004. Kaunas, 2004, p. 570.

Katinas, R. Sugrįžimas iš užmaršties. *Utenos apskrities žinios*. 2004, spal. 16, p. 3.

Rupainis, A. Lietuvių tautinės kultūros forumas. *Voruta*. 2004, birž. 12, p. 1–2, 11.

Šilas, V. Gyvas Donelaičio žemės žmonių atminimas. *Lietuvos aidas*. 2004, spal. 21, p. 7.

Šnurova, G. Tokių žmonių užmiršti nevalia. *Utenis*. 2004, spal. 14, p. 4–5.

Voverienė, O. Ar taps Lietuva Europos Sąjungoje krikščioniškosios kultūros lydere? *Lietuvos aidas*. 2004, liep. 22, p. 9.

Žurnalisto ir rezistento lūkesčiams išsipildyti nebuvo lemta. *Utenos diena*. 2004, spal. 8, p. 3.

2005

Pagerbė signataro atminimą. *Respublika*. 2005, gruod. 16, p. 3.

Sasnauskas, V. Sambūris „Tėvynės žemė" į viešumą kels kaimo blogybes. *Valstiečių laikraštis*. 2005, rugs. 24, p. 17.

2006

Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje: [kolektyvinė] monografija / LŽŪU. Kaunas, Akademija, 2006, p. 2, 7,12, 91, 120, 133, 134, 215, 232, 233, 234, 247, 261, 267, 271, 285, 286, 305, 308, 309, 311, 312, 313, 315, 321, 334, 336, 337, 341, 342, 343, 347, 350, 351, 374, 432, 433, 497, 518, 519.

Aleksa, V. Atgimimas po 50 metų. *Ūkininko patarėjas*. 2006, gruod. 12, priedas „Žemės ūkio rūmai – 80 metų su kaimo žmogumi", p. 3.

Aleksa, V. Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmų atgimimas. *Ūkininko patarėjas*. 2006, bal. 6, p. 8.

Bagdonavičienė, S. Knyga – kur kas daugiau nei akmuo ant kapo. *Biržiečių žodis*. 2006, spal. 26, p. 2.

Gudavičius, H. Žemės ūkio vizijos dar nėra. *Valstiečių laikraštis*. 2006, geg. 1, p. 4.

Juodsnukis, V. Lietuvos kaimas – tautos ateitis ir viltis. *Statyba*. 2006, bal. 11, p. 1, 3.

Kas yra kas Lietuvoje. Lietuvos pasiekimai 2006. Kaunas, 2006, p. 1001.

Sulaukėme knygos apie P. Poškų. *Šiaurės Rytai*. 2006, rugs. 19, p. 1.

2007

Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje: [kolektyvinė] monografija / LŽŪU. 2-oji laida. Kaunas, Akademija, 2007, p. 2, 7,12, 91, 120, 133, 134, 215, 232, 233, 234, 247, 261, 267, 271, 285, 286, 305, 308, 309, 311, 312, 313, 315, 321, 334, 336, 337, 341, 342, 343, 347, 350, 351, 374, 432, 433, 497, 518, 519.

Kas yra kas Lietuvoje. Švietimas ir studijos. Kaunas, 2007, p. 34–35, 625.

Kusta, A. Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius. *Lietuvos mokslų akademijos veikla 2006*. Vilnius, 2007, p. 88–102.

Poviliūnas, A. Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje. *Lietuvos mokslų akademijos žinios*. 2007, Nr. 2 (birželis), p. 26–27. – Rec. kn.: Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje: monografija / LŽŪU. Kaunas, Akademija, 2007, 535 p.

Pretendentų į signatarų rentą gali padaugėti: jau siūloma paremti ir po 1990 m. kovo 11-osios išrinktus deputatus. *Kauno diena*. 2007, bal. 24, p. 2.

Voverienė, O. Tautinio tapatumo išsaugojimas globalėjančiame pasaulyje. *Lietuvos aidas*. 2007, spal. 11, p. 9.

Žemaitienė, L. Monografija „Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje“. *Žemyna*. 2007, balandis (Nr. 10), p. 3.

Žemės ūkio enciklopedija. Vilnius, 2007, t. 3, p. 542–543.

2008

Aleknavičius, P. Žemės santykių pertvarkymas Lietuvos kaime 1989–2008 metais: monografija. Vilnius, 2008, p. 11, 13, 16, 17, 113.

Ekonomikos ir vadybos fakultetas / Lietuvos žemės ūkio universitetas. Kaunas, 2009, p. 20, 39, 40, 41, 42, 43, 152.

[in memoriam]. Kusta, A. Žemės ir miškų mokslų skyrius. *Lietuvos mokslų akademijos veikla 2007*. Vilnius, 2008, p. 83–96.

[in memoriam]. Mečislovas Treinys (1941–2008). *Kauno diena*. 2008, liep. 22, p. 8.

[in memoriam]. Mečislovas Treinys. *Naujos tėviškės žinios*. 2008, liep. 22, p. 1.

[in memoriam]. Mečislovas Treinys. *Ūkininko patarėjas*. 2008, liep. 22, p. 2.

[in memoriam]. Milčius, L. Nespėjome: (prisimenant draugą ir bendražygį prof. Mečislovą Treinį): [eilėraštis]. *Žemės ir laiko spalvos*. Raudondvaris, 2008, p. 115.

[in memoriam]. Mirė signataras Mečislovas Treinys. *Lietuvos aidas*. 2008, liep. 22, p. 3.

[in memoriam]. Netekome signataro. *Respublika*. 2008, liep. 21, p. 4.

[in memoriam]. Poviliūnas, A. Lietuvos žemdirbių sąjūdžio 20-metis: idėjos ir jų realizavimas. *Lietuvos mokslų akademijos žinios*. 2008, Nr. 3–4, p. 47–48.

[in memoriam]. Prof. Mečislovas Treinys: (1941–2008)]. *Dirva*. (Cleveland), 2008, liep. 29, p. 10.

Kas yra kas Lietuvoje. Kraštiečiai. Kaunas. Kaunas, 2008, p. 840–841.

Kas yra kas Lietuvoje. Lietuvos pasiekimai 2008. Kaunas, 2008, p. 1160–1161.

Kas yra kas Lietuvoje. Žemės ūkis. Kaunas, 2008, p. 483–484.

2010

Butkevičius, A. Rūpėjo ne vien duona kasdieninė. *Šiaurės Rytai*. 2010, gruod. 11, p. 6, 12.

Motuzas, A. J. *Profesorius Antanas Stancevičius:* apie gyvenimą, žmones ir save: monografija. Kaunas, 2010, p. 186, 187, 188, 200, 202, 208, 214, 217, 218, 220, 226, 250, 252, 280, 325, 326, 327, 347.

2011

Abugelis, R. Akademiniai skaitymai – Mečislovo Treinio 70-osioms gimimo metinėms paminėti. *Ūkininko patarėjas*. 2011, spal. 4, p. 2.

Aleksa, V. Pedagogas, mokslininkas, mąstytojas. *Naujos tėviškės žinios*. 2011, spal. 5, p. 3.

Karaliūnas, V. Žemės ūkio rūmų istorija. *Naujos tėviškės žinios*. 2011, lapkr. 10, p. 3.

Paminėjo jubiliejų. *Naujos tėviškės žinios*. 2011, spal. 5, p. 3.

Stančikas, A. Keturi metų laikai: Rūmų ir žemdirbių socialinis dialogas. *Ūkininko patarėjas*. 2011, lapkr. 8, p. 5.

Voverienė, O. *Tautotyros etiudai*. Vilnius, 2011, p. 4.

2012

Kusta, A. Paminėtas profesoriaus Mečislovo Treinio gimimo 70-metis. *Lietuvos mokslų akademijos žinios*. 2012, Nr. 1, p. 8.

Milčius, L. Atkuriamojo Seimo deputatą profesorių Mečislovą Treinį prisimenant (1941 10 01–2008 07 18). *Dirva*. (Cleveland), 2012, bal. 3, p. 4–5.

Milčius, L. Politikas, mokslininkas, tautos žmogus. *Naujos tėviškės žinios*. 2012, kovo 23, p. 1, 5.

Tautinės minties keliu: lietuvių tautininkijos istorijos bruožai. Chicago; Ill., 2012, p. 413, 414, 416, 420, 421, 425, 443.

2013

Skučaitė, V. Gėlės – ant mirusių signatarų kapų. *Kauno diena*. 2013, kovo 9, p. 7.

Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius, 2013, t. 24, p. 105.

2014

Bendrosios žemės ūkio politikos dešimtmetis Lietuvoje: skatinant žemės ūkio ir kaimo vystymosi darną: tretieji akademiniai skaitymai profesoriui Mečislovui Treiniui atminti. *Mokslo Lietuva*. 2014, lapkr. 13, p. 11.

Norkus, Z. *Du nepriklausomybės dvidešimtmečiai.* Vilnius, 2014, p. 19, 197, 206, 370, 371, 372, 377, 387, 388, 647.

Stončiuvienė, N. Mokslo, studijų ir verslo darnos beieškant. *Permainų, iššūkių ir ryžto vedini*: pastarojo dešimtmečio ženklai: Universitetinio mokslo istorijos studija. Akademija (Kauno r.), 2014, p. 63–67.

Vitunskienė, V. Profesorius Mečislovas Treinys – iškilus žemės ūkio ekonomistas, švietėjas, politinis ir visuomenės veikėjas. *Permainų, iššūkių ir ryžto vedini*: pastarojo dešimtmečio ženklai: Universiteto mokslo istorijos studija. Akademija (Kauno r.), 2014, p. 174–176.

2015

Asmenybės. 1990–2015 m. Lietuvos pasiekimai: [apžvalgų ir biografijų rinkinys]. Vilnius, 2015, d. 2, p. 112–113.

ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ

A

Abloževičius, Petras 96, 228, 246
Adamkus, Valdas 221
Adomaitis, Zenonas Petras 160
Agnelli, S. 57
Aksomaitis, Povilas 235
Al-Athel, S. 57
Albertynas, Albinas 151, 160
Aleknaitė-Abramikienė, Vilija 240, 241
Aleknevičienė, Vilija 253
Aleksa, Jonas Pranas 74, 75, 183, 184, 189, 202, 203, 204, 209, 220, 246
Aleksa, Juozas Konradas 202
Aleksa, Valentinas 10, 182, 183, 202
Aleškevičienė, Renata 10
Alionis, Ernestas 182, 183
Alseika, Liudas 29
Ambrazaitytė, Nijolė 240
Ambrazevičius, Aleksandras 166, 167, 232
Amšiejus, Albertas 252
Andrikienė, Laima Liucija 240, 241
Andriulytė-Aleksienė, Ieva 202
Andrukaitienė, Irena 169, 235
Antanaitis, Vaidotas 114, 115, 117, 122, 123, 126, 128, 129, 136, 171
Antanavičius, Kazimieras 144, 147, 235
Apšega, Leonas 235
Arlauskas, Mykolas 252
Astrauskas, Rimantas 235
Aukštikalnienė, Auksė 168

B

Babarskas, V. 253
Balcevičius, Zbignevas 252
Baležentis, Alvydas 10, 95, 101, 114, 115, 117, 118, 119, 123, 159, 160, 165, 166, 169, 170, 171, 172, 173, 230, 232, 240, 241, 242, 243, 244, 252
Balsevičius, J. 143
Balsys, V. 144
Baltušis, J. 95
Barysaitė, Džoja 221
Bartkus, Eugenijus 242
Basanavičius, Jonas 120, 165, 200
Beinortas, Julius 235, 240, 241, 250, 252
Bethovenas, Liudvikas van (*Beethoven, Ludwig van*) 213
Bičkauskas, Egidijus 252
Binkauskienė, G. 73
Binkis, Kazys 18
Bogušis, Vytautas 240
Bogužinskas, Algis 247
Brazauskas, Algirdas Mykolas 141, 144, 145, 252
Brazauskienė, Dalia 117, 253
Brazytė-Bindokienė, Danutė 196
Briedienė, Vanda 232, 240, 241
Brundtland, Gro Harlem 57
Budnikas, Florijonas 20
Budnikas, Gediminas 20
Budnikas, J. 21
Budnikienė, Valentina 20
Budvytis, Antanas 145
Butkuvienė, Laimutė 10

C

Cesevičius, Domas 18, 73, 75, 185, 189, 220, 245
Charinova-Anisimenko, Jelena 107
Chidzero, B. 57

Č

Čajanovas, Aleksandras 74, 114, 115
Čaplikas, Jonas 10, 35, 86, 252, 253
Čeginskas, V. 143
Čenys, Jonas 39
Čepaitis, Virgilijus 235
Čepėnas, Pranas 11
Čepinskis, Jonas 115
Čerkauskas, Vidas 10
Čiegis, Arvydas 17
Čiulevičienė, Vida 38, 221
Čiulevičius, Jonas 10, 42, 93, 95, 96, 172, 179, 184, 220, 246, 253
Čiurlionienė, Sofija 17
Čiurlionis, Mikalojus Konstantinas 200
Čobotas, Medardas 240, 241

D

Danilevičius, Viktoras 44, 230
Dargvainis, Mečislovas 38, 91, 95
Dausa, Kazys 19
Degutis, Arūnas 166
Deltuvas, Romualdas 104, 115, 122
Digaitis, Antanas 12
Dingelis, Juozas 252
Dirgėla, Kęstutis 240, 241
Dirmeikis, Tomas Bronius 19
Domatienė, Julija 246
Domeika, Povilas 179
Domeikienė, Audronė Antanina 246
Dringelis, Juozas 168, 235, 240, 241, 243
Dubickas, B. 144
Dumčiūtė-Breichmanienė, Genovaitė 196

E

Eigirdas, Arūnas 240, 241
Elsbergas, S. 72
Endriukaitis, Algirdas 235, 240, 241, 243
Engelsas, Fridrichas (*Engels, Friedrich*) 53

F

Fadika, L. 57
Falkenhanas, Viktoras 30

G

Gajauskaitė, Rūta 235
Gajauskas, Balys 240, 241, 250, 251, 252
Galnaitytė, A. 107
Genienė, Milda 63, 65, 253
Gentvilas, Eugenijus 158
Genys, V. 144
Gerdaitytė, Miglutė 235
Gerulaitis, Vytautas 121
Giedraitis, Alfonsas 145, 160
Giliauskas, R. 171
Gineitis, Kazys 11
Giniotas, Petras 235, 240, 241, 243, 252
Gončiarovienė, V. 108
Grakauskas, Bronius 37, 38, 39, 108
Grakauskas, Eimantas 10, 71, 126, 132, 133, 134, 139, 141, 142, 144, 145, 147, 150, 151, 152, 172, 235
Grakauskas, M. 95
Grėbliūnas, Benediktas 18
Grečka, Andrejus 30
Grigalavičiūtė, O. 20
Grigas, Romualdas 252
Grincevičienė, Vilija 232
Grinevičius, Henrikas 34
Grinius, Juozas 11
Grinius, Kęstutis 166, 167
Gulbinskienė, A. 44
Guoga, Vladislovas 171
Gustainis, Valentinas 17

H

Hesė, Hermanas (*Hesse, Hermann*) 43
Hofertienė, Romualda 240, 241, 243

I

Iešmantas, Gintautas 235
Ignotas, Feliksas Vytautas 228
Ilgūnas, Stanislovas Gediminas 235
Imbrasas, Stasys 115
Inta, Klemas 136, 166, 167, 168, 171, 251
Intas, Algirdas 242
Ivanauskas, Eugenijus 201

Y

Yčas, Martynas 165

J

Jakštas, Petras 34
Jakubauskienė, Ž. 108
Jakučionis, Povilas 240, 241
Jankauskaitė, V. 20
Jankus, Martynas 165
Janušauskaitė, G. 79, 80, 83, 86, 112
Januška, Albinas 235
Janušonis, Stepas 244
Jarmolenka, Vladimiras 235
Jasaitis, Jonas 10
Jasiūnas, Kazimieras 37, 38, 44, 75, 221
Jasukaitytė, Vidmantė 252
Jonas Paulius II 158
Jukna, Česlovas 178
Juknys, Romualdas 115, 117
Juodsnukis, Vidas 252
Juodvalkis, Antanas 104
Jurgelis, Jurgis 235
Jurkūnas, Jonas 196
Juršėnas, Česlovas 252

K

Kačinskas, Virgilijus 235
Kadžiulis, Leonas 143, 252
Kalpokas, Vytenis 127
Kapsukas, Vincas 30, 37
Karoblis, Antanas 249
Karvelis, Juozas 235
Katilius, Povilas 240, 241
Katkauskas, Domas 232
Katkus, Juozapas Algirdas 240, 241
Kazakevičienė, Petrutė 91, 92, 96, 246
Kazakevičienė, Vlada 230
Kazakevičius, Zenonas 253
Kazėnas, V. 97, 99
Kazragytė, A. 91, 95
Kemėšis, Fabijonas 74, 118, 189, 209
Khalid, M. 57
Kinčiūtė, Vida 246
Kirstukas, Juozas 96, 108, 246
Kirša, Faustas 17
Klupšas, Feliksas 95
Knašys, Vytautas 10, 172, 187, 206, 245
Kolesnikovas, Vytautas 166, 167, 235, 250
Koncevičius, Z. 117
Kossu-Aleksandravičius, Jonas 18
Kraujelis, Antanas (*Siaubūnas*) 27
Krėvė-Mickevičius, Vincas 250
Kriaučeliūnas, Leonas 196, 242, 247
Krikščiūnas, Jurgis 73, 209
Kriščiukaitienė, I. 178
Kriščiūnas, Kęstutis 104
Kryževičius, Kazimieras Vytautas 240, 241
Kropas, Stasys 235
Krupavičius, Mykolas 74
Kubilius, Andrius 240, 241
Kučinskienė, V. 107
Kudirka, Vincas 165
Kumža, Algirdas 168
Kunevičienė, Elvyra Janina 240, 241
Kusta, Albinas 65, 104, 115, 117, 247
Kuzmickas, Bronislavas Juozas 252
Kuzminskas, Kazimieras 240, 241
Kviklys, Bronius 11
Kviklys, Mečislovas 11

L

Landsbergis, Vytautas 169, 240, 241, 252
Lapė, Vaclovas 160, 240, 241, 243
Lapinskas, A. 95
Lapinskas, Kęstutis 235
Lazutka, Romas 73
Ledlas, Clementas 31
Leninas, Vladimiras 53
Leščinskas, Arvydas Kostas 235
Liaučius, Jonas 169, 235
Lideikis, Tautvydas 240
Lindė-Dobilas, Julijonas 17
Listavičius, Juozas 240, 241, 243
Liučvaitienė, A. 45
Lozoraitis, Kazys 158
Lukėnas, Saulius 39, 40
Lukoševičius, Vincentas 245

M

Mackeliūnienė, Milda 230
Mačys, Jonas 159, 166, 167, 235, 247
Magyla, Algimantas 143
Maiminas, J. 73
Makauskas, Justinas 37
Makutėnas, Valdemaras 96, 246, 253
Malkevičius, Stasys 235, 240, 241
Marcinkevičienė, Laima 91, 96
Markevičius, A. 128
Marksas, Karlas 53, 62
Masaitis, A. 93, 171
Maskeliūnienė, Milda Monika 91, 96, 228, 246
Massot, A. 76
Matulis, Rimantas 165
Maziliauskas, Antanas 172
Mažeika, Juozapas Algirdas 121
Melnikaitė, Marija 115
Merimė, Prosperas (*Mérimée, Prosper*) 18
Mikelėnas, Algimantas 182
Mikučionytė, I. 107
Mikulėnas, Algimantas 183
Mikuta, R. 107
Mikutis, Vytautas 62
Milčius, Leonas 90, 114, 118, 136, 159, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 190, 191, 204, 211, 232, 235, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 251, 252
Milius, T. 22
Mironas, Vladas 165
Miškinis, Antanas 11, 18
Mongirdaitė, D. 108
Motuzas, Algirdas Juozas 9, 34, 114, 124, 125, 164, 180, 207, 218
Musteikis, Kazys 11

N

Natkienė, J. 146
Naujokaitis, Zigmas 252
Naujokas, Ignas 123, 129
Naujokienė, Ramutė 175, 178
Nedzinskienė, Birutė 232, 235
Neverauskienė, J. 107
Neverdauskas, Vytenis 90, 182, 183, 235
Nyčė, Frydrichas (*Nietzsche, Friedrich*) 160
Norkus, Zenonas 65
Norvilas, Algimantas 235
Novošinskas, Henrikas 115

O

Očapovskis, Mykolas 74
Okinčicas, Česlovas 252
Okita, S. 57
Olekas, Juozas 95, 96, 228
Ozolas, Romualdas 243

P

Paleckis, Justas Vincas 115
Palionienė, M. 30
Paliūnas, Vytautas 235
Palšauskas, Bronius 10
Paltinienė, Nelė 201
Papovas, Petras 130, 235, 243
Patackas, Algirdas Vaclovas 235, 240, 241, 243, 245
Patašius, Algimantas 247
Paukštys, Kęstutis Povilas 243
Paulauskas, Artūras 152, 252
Paulauskas, Rolandas 166, 167, 169
Pečeliūnas, Saulius 235, 240, 241
Pečiuliauskas, Gintautas 146
Perkauskienė, Irena 10
Petkevičius, Antanas 117
Petkevičius, Vytautas 151
Petkutienė, Genovaitė 10, 199
Petrauskas, Romualdas 230
Petrauskas, Valdas 240, 241, 243
Petrovas, Eugenijus 168, 235
Pikturna, Virginijus 235
Plankas, Maksas 48
Pociūtė, S. 107
Poška, Antanas 29
Poškus, Petras 235
Povilaitis, Bronius 72, 116
Povilionis, Vidmantas 168, 252

Poviliūnas, Antanas 179
Prapiestis, Jonas 252
Pronckus, Mykolas 163
Prunskienė, Kazimira Danutė 133, 141
Prunskis, Juozas 11
Puplauskas, Vytautas 235
Purvinskas, K. 151

R

Račas, Antanas 240, 241
Račiūnas, Pranas 101
Radušis, Kazys 75
Radvilėnas 21
Radzevičius, Algirdas 172
Raila, Bronys 19, 171
Ramanauskas, Vaclovas 100, 115, 117, 123, 129
Raselas, B. 49
Rasimavičius (*Rasimas*), Liudvikas Narcizas 235, 252
Rastauskas, Rolandas 168
Rastauskienė (*Juknevičienė*), Rasa 166, 167, 235
Rastenis, Vincas 11, 19, 69
Raškinis, Arimantas Juvencijus 240, 241
Raugalas, Edvardas 252
Raulinaitis, Pranas Viktoras 69, 75
Ražaitienė, B. 107
Ražauskas, Algirdas 139, 160
Reinys, Mečislovas 11, 23
Ridukonis, G. 235
Rimavičius, V. 171
Rimka, Albinas 74, 75
Rimkienė, Rita 10
Rimkus, Kęstutis 139
Rimkus, Sigitas 165
Romikaitytė, Birutė 246
Rubikas, Imrichas 32
Rudzys, Romualdas 252
Ruokis, Viktoras 39, 40
Ruplys, Bronius 115
Ruzgas, Vytautas 178

S

Sabaliauskaitė, E. 108
Sabonis, Arvydas 230
Saijeva, Aminat 243
Saja, Kazimieras 235
Sakalauskas, Vytautas 173
Saudargas, Algirdas 240, 241
Savilionis, Aleksandras 175
Sėjūnas, Algimantas 166, 167
Serva, E. 35, 36, 158, 166
Simaitienė-Kazalupskaitė, Z. 107
Simonaitis, Viktoras 228
Simutis, Liudvikas 235
Sirvydas, Povilas Algimantas 103, 104
Skaisgiris, Juozas 75
Skarbalius, Danielius Rimvydas 35, 36, 73, 91, 95, 96, 158, 166, 246
Skrebys, Kęstutis 240, 241, 243
Skulskis, Virgilijus 90, 146
Skurkaitė, M. 95
Slidžiauskas, Algirdas 10, 198
Sliesaravičius, Algirdas 124
Smailys, Alfredas 122, 123, 129
Smetona, Antanas 13, 165
Smetona, Rimantas 166, 171, 242, 244
Stalgienė, A. 107
Stancevičius, Antanas 115, 117, 122, 124, 172, 175, 182, 183, 206, 252, 253
Staneviičius (*Staniewicz*), Vitoldas 75
Stanikūnas, Donatas 121, 178
Stanišauskis, Jokūbas 118, 209
Stankevičius, Česlovas Vytautas 203
Stasiškis, Antanas Napoleonas 240, 241, 243
Statkus, Jonas 19
Steponaitis, K. 107
Stončiuvienė, N. 38, 221
Strojnovskis, Jeronimas 75
Strukčinskas, Mindaugas 175, 206
Stulginskis, Aleksandras 8, 9, 10, 30, 103, 114, 182, 219
Survila, Rimvydas Raimondas 71, 143, 150, 250, 252

Svoboda, Karelas 30, 31, 229

Š

Šakenis, Konstantinas 186
Šalčius, Matas 29
Šalčius, Petras 74, 158
Šaltenis, Saulius 158, 235, 240, 241
Šedbaras, Stasys 152
Šerkšnytė, Agnė 165
Šimatonis, Stasys 44, 121
Šimėnas, Albertas 147
Šimėnas, Jonas 235, 251
Škadauskienė, V. 107
Škirpa, Kazys 19
Šliūpas, Jonas 165
Šulcas (*Schultz*), Teodoras Viljamas 75
Šutinytė-Treinienė, Veronika 23, 226
Švenčionis, A. 108
Švoba, Jonas 252

T

Tamkevičius, Sigitas 249
Tamošiūnas, Julius 34
Tartilas, Juozapas 240, 241, 243
Tarulis, Albertas 11
Tarulis, Petras 14
Taurantas, Aurimas 235
Teras (*Thaer*), Albrechtas Danielius 75
Tiūnenas (*Thuenen*), Johanas Heinrichas 75
Tonkūnas, Juozas 209
Treinienė, Aleksandra 23
Treinienė (*Navasaitytė*), Elena 9, 11, 31, 118, 124, 164, 212, 218, 219, 221, 233, 239
Treinienė, Veronika 23, 28, 104, 178, 179, 226
Treinys, Antanas 22, 23, 24
Treinys, Dainius 30, 219
Treinys, Kazimieras 22, 23, 28, 222, 226
Treinys, Regimantas 30, 219
Treinytė, Birutė 24
Tūbelis, Juozas 73
Tumas, Juozas-Vaižgantas 17, 165
Tumėnaitė-Valiukėnienė, Teofilė 12, 14, 21
Tumynas, Dalius 252
Tupikas, Pranciškus 235, 240, 241, 243

U

Ulba, Algimantas Vincas 169, 252
Umaras, Gintautas 122, 128
Uoka, Kazimieras 170, 243, 244, 252
Urbonas, Remigijus 97, 99, 100, 120, 121, 183
Urmanas, Juozas 75, 118
Uždavinys, Ignacas Stasys 243
Užusienis, V. 55

V

Vagnorius, Gediminas 240, 241
Vaičaitis, Z. 141
Vaičius, Stasys 75
Vaikutis, Viktoras 178
Vainauskas, Jonas 230, 253
Vaišnoras, Alfonsas 240, 241
Vaižmužis, Albinas 160
Valatka, Rimvydas 235
Valionytė, Birutė 148, 235, 248, 250, 310
Valiukas, Leonardas 196
Valiukėnaitė-Budnikienė, Elena (*Valdutė*) 12, 20, 21, 22, 233
Valiukėnaitė, Stasė 233
Valiukėnaitė-Treinienė, Filomena 12, 13, 15, 21, 22
Valiukėnas, Antanas 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 24, 166, 185, 221, 233
Valiukėnas, Jurgis 11, 12, 13, 14, 16, 21
Valiukėnas, Mečys 12, 14, 15, 16, 27, 29, 32, 166, 233
Valiukėnas, Simeonas 12, 14, 15
Valiukėnienė, Jadvyga 15
Valiukėnienė, Laima 15, 20
Valiukėnienė, Uršulė 16
Valiūnaitė, S. 95
Varanauskas, Povilas 166, 167, 235
Vasiliauskas, Kazimieras 203
Vasiliauskienė, Veronika 104, 178

Vasinauskas, Petras 206
Vaura, Alfonsas 242
Vaznonis, Bernardas 73, 76, 79, 80, 83, 86, 112
Vaznonis, Vytautas 246
Velikonis, Virmantas 145, 160, 243
Verharnas, Emilis 50
Veselka, Julius 151
Vileišis, Jonas 13
Vileišis, Petras 13
Vilimas, Vladas 122, 128
Vilkaitienė, Sofija 118
Vilkaitis, Vincas 116, 118, 209
Vinciūnienė, Valerija 58, 59, 76, 79, 80, 83, 86, 112, 246
Vitkus, Balys 209
Vitunskienė, Vlada 9, 10, 35, 36, 52, 53, 56, 58, 59, 61, 62, 72, 73, 79, 80, 83, 86, 91, 93, 95, 96, 112, 158, 166, 218, 220, 246
Vydūnas 17
Voldemaras, Augustinas 165
Volteris, Eduardas 17

Z

Zingeris, Emanuelis 240, 241

Ž

Žalys, Alfonsas 235
Žiemelis, Vidmantas 166, 167, 245
Žebrauskas, Juozas 160
Žemaitis, Mečislovas 118
Žygaudas 21
Žygelytė, Janina 44

Mečislovo Treinio vardinis ąžuolas Lietuvos Tautinio Atgimimo Ąžuolyne Ožkabaliuose, Vilkaviškio r., 2017 m.

Nuotrauka iš B. Valionytės archyvo.

Knyga apie **Mečislovą Treinį** (1941–2008), Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatą ir 1992–1996 metų kadencijos Seimo narį, Lietuvos žemės ūkio akademijos-universiteto (dabar Aleksandro Stulginskio universitetas) profesorių, socialinių mokslų (ekonomika) daktarą, visuomenės veikėją. Remiantis Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Seimo posėdžių stenogramomis, archyviniais dokumentais, rankraščiais, paskelbtais straipsniais, M. Treinį pažinojusių žmonių prisiminimais, knygoje pasakojama apie jo gyvenimą, mokslinį ir pedagoginį darbą, įvairiapusę veiklą atkuriant Lietuvos nepriklausomybę, pastangas vykdant agrarinę reformą ir reiškiantis publicistikoje. Jis matė ir skaudžiai išgyveno dėl kylančių problemų kaimo lūžio metais, ieškojo jų sprendimo būdų.

Pateikta M. Treinio publikacijų bibliografija. Knyga gausiai iliustruota nuotraukomis ir dokumentų kopijomis.

M E Č I S L O V A S

TREINYS

Lietuvos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos
deputatas

Lietuvos Respublikos
Seimo narys

Sudarytojai
Algirdas Juozas Motuzas
Leonas Milčius
Elena Treinienė
Birutė Valionytė

Redaktorė **Irena Perkauskienė**
Dizaineris **Vidas Čerkauskas**

2017 12 12. 19,5 sp. l. Tiražas 2000 egz.

Išleido Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubas
Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius
Spausdino UAB „Petro ofsetas“
Naujoji Riovonių g. 11, 03153 Vilnius